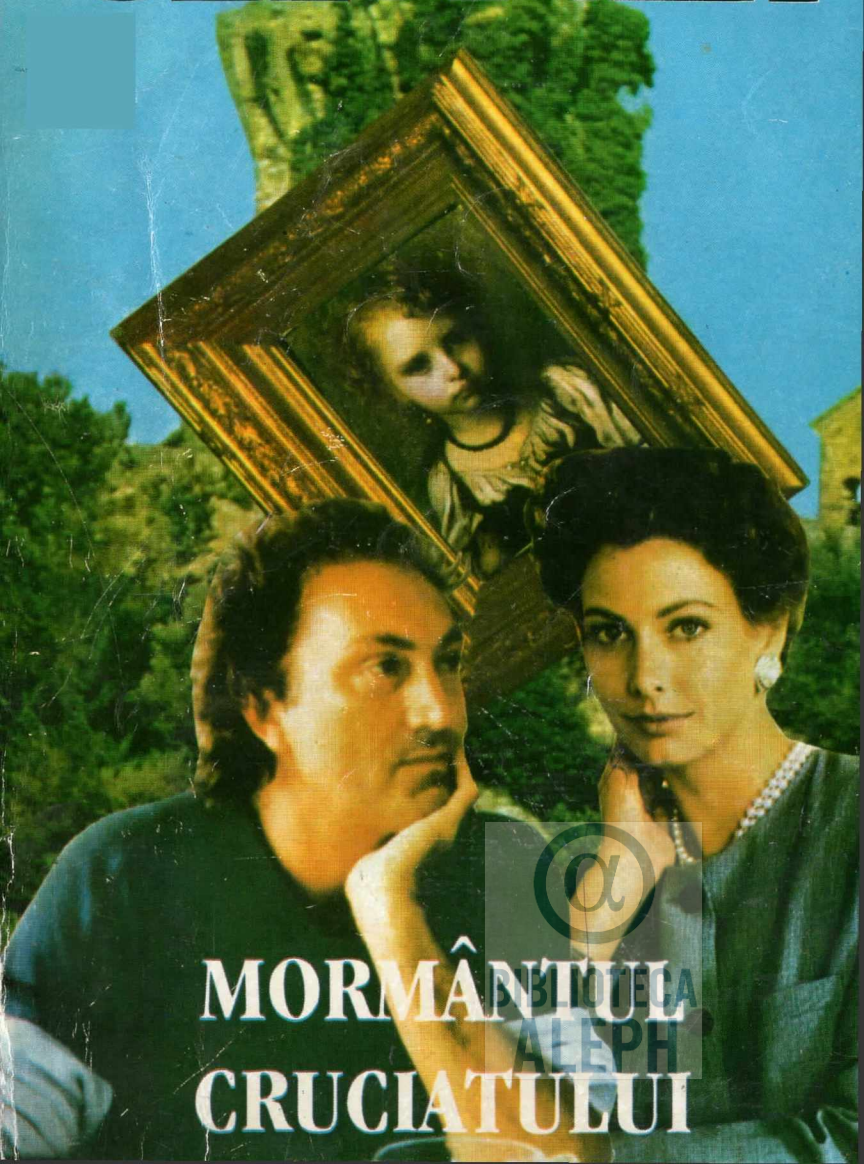

CRONIN

MORMÂNTUL
CRUCIATULUI

A. J. CRONIN

MORMÂNTUL CRUCIATULUI

Coperta: CÎRȚU LUCIA

Consilier editorial: DIACONESCU ROMULUS

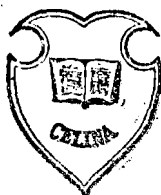
A. J. CRONIN

Mormântul Cruciatului

Roman

Traducerea: DIACONESCU NICOLETA

Ingrijire ediție: Cîrțu Lucia

EDITURA „CELINA” — CRAIOVA

PARTEA ÎNTÂI

CAPITOLUL 1

SE ÎNȘERA ȘI O LUMINĂ SİDEFIE ÎNVĂLUIA dealurile, conturându-le curbele grațioase. Din iarba argintată de ploaie se ridica o ceață ce-și agăța pânzele de boschete, brodându-și dantelele până-n depărtări. În părțile albicioase, aidoma unor cupe uriașe, se oglindea imaginea aurie a lunii ce se ivea la orizont; dolo-fană și înclinată ca ochiul unui pisoi ghemuit pe creasta dealului, gata să tresalte.

În această tăcere luminoasă, dintr-o bisericuță catolică atât de mică, atât de pierdută în ascunzișurile acestui ținut împădurit, încât în ciuda liniilor sale deslușite, a clopotniței pătrate și a pietrelor acoperite de mușchi, părea ireală — țâșni o siluetă lungă, neagră, însoțită de scrâșnetul unei uși care se închise cu un zăvor greu: rectorul din Stillwater, Bertram Desmonde.

Cu capul descoperit, cu pelerina pe umeri, strivind sub picioare dalele năpădite de licheni, el depăși cele două mari tise noduroase — dintre care cea mai tânără putea să fi furnizat, cu cinci secole mai înainte, arcuri pentru luptătorii din Sussex — și trecu bariera, ieșind în cărare.

Mișcat de limpezimea serii, invadat de o profundă bucurie interioară, se cufundă în contemplarea moșiei sale: două sute de acri, întinzându-se de la pădurea de fagi din Ditehley până la terenurile nisipoase care mărgineau drumul de la Stillwater. Departe, cercul din Chanctonbury se profila la răsărit, și mai jos, în mijlocul copacilor, se distingea baroc și familiar, turnulețul din Broughton Court. La apus, pădurea se întindea, tăia-tă numai de o carieră de var — plagă fără sânge — până

la găvanele, considerate vechi tunele romane, dar care nu erau, desigur, decât vestigiile unei foste cărămidării. Apoi veneau căsuțele muncitorilor — șase la rând, precum ciupercile — și de cealaltă parte a drumului, luminile licărind ale satului, iar jos, intens luminat, presbiteriul.

Masiv, ca toate construcțiile georgiene, cu ferestrele prevăzute cu intrânduri, cu porticul flancat de coloane canelate, și — fermecătoare concepție — împodobit cu o terasă, presbiteriul era o adevărată construcție de țară ridicată în 1780 de rectorul Hilary Desmonde, străbunicul său, în piatră albă din ținut — cariera — invadată acum de vegetație. Vestigii ale unei construcții Tudor se mai găseau încă la șură și la grajduri, în dependențe, în încântătorul zid bătrân de silix și galet ce înconjura grădina mare de zarzavat. Înconjurat de gazonul fraged, mărginit de ronduri de lalele și de ciuboțica cucului, cu terenul plantat cu trandafiri, cu hexagonul regulat al cadranelor solar, cu perii bătrâni încărcăți de flori, aliniați precum copiii într-un cor în fața altarului, cu stejarul uriaș umbrind aleea nisipoasă, această casă, acest mic palat rustic, acest „cămin“ al familiei Desmonde de atâția ani, umplea în această seară mai mult decât orice, inima rectorului cu o mândrie plină de căldură.

Strămoșii săi fuseseră demni camarazi ai lui Wilhelm Cuceritorul. Unul din ei, nobilul Desmonde, care luase parte la Cruciade, se odihnea sub o efigie de marmură, al cărui vas fusese spart, vai, de vandalismul unor turiști, în biserița din Down. Dacă tradiția nu i-ar fi alterat — nu s-ar putea spune corupt — numele, acest mausoleu nu l-ar fi identificat complet cu bunul și bogatul pământ din Sussex? Ei și-au servit merituos țara urmând cele trei căi deschise unui nobil: biserica, justiția și armata. După un lung și folositor serviciu la frontierele Afganistanului, fratele său Hubert, se retrăsese la Simla Lodge, aflată la 15 mile depărtare de Stillwater — cu grad de general. El mai păstra totuși legătura cu Ministerul de război și-și folosea timpul liber pentru cultivarea științifică a perelor. O singură dată, demult — încât abia-și mai amintea — familia sa se abătuse de la regulă: când, la începutul domniei reginei Victoria, un Jo-

seph Desmonde, fratele bunicului rectorului, începuse să fabrice furnituri eclesiastice. Dar această abatere, oricât ar fi fost de regretabilă, avea o scuză: întreprinderea era de „bon ton“ și se arătase profitabilă.

— Bună seara, domnule rector.

Pradă reveriei, rectorul nu-l observase pe bătrânul Mould — grădinarul șef și deopotrivă paracliserul său — care urca pe cărare, șchiopătând ușor.

— Bună seara, Mould. Am închis ușa și te poți întoarce cu mine.

Tăcu, nevrând să dea în vileag impulsul care, contrar obiceiurilor lui, îl condusesese la biserică, dar, împins de un acces de bucurie, nu se putu stăpâni să adauge:

— Stephan sosește astă-seară.

— Cum aș fi putut să-l uit, domnule rector? Este o veste atât de bună! Sper că va avea timp să meargă cu mine la iepuri. Îl vom vedea în curând la catedră, conchise el.

— Nu încă, Mould. Știi bine că ți-ar place mai mult să asculți un tânăr paroh de curând ieșit de la Oxford, decât un bătrân nătărău ca mine.

— Nu, domnule rector. Nu spuneți asta. Eu n-am servit cincizeci de ani familia Desmonde fără a-i cunoaște calitățile. Orice s-ar spune, predicile lor vor fi întotdeauna cele mai bune din comitat.

Nu mai lipsea decât această probă, emoționantă de loialism feudal, pentru a împlini buna dispoziție a rectorului. Parfumul ciuboticăi cucului, subțiratecul behăit al mieilor, adăpostiți pentru noapte în spatele grajdurilor de răchită, îi încălzeau inima. „Ah, dulce Engliteră!“, gândi el, având în vedere această mică parohie — navă a sufletului plutind sub clar de lună — care va fi a lui Stephen, inviolabilă, imuabilă, eternă.

— Vom avea nevoie de ajutor pentru bagaje. Să mi-l trimiți pe Albert!

Îl părăsi pe bătrânul paracliser în fața casei mici și pătrată a îngrijitorului și câteva minute mai târziu se afla în holul vast de la intrarea presbiteriului, întinzând pelerina fiicei sale, Caroline care, ca întotdeauna, se afla acolo, gata să-l primească.

— N-a sosit încă?

Rectorul își frecă mâinile: datorită plafonului foarte înalt și a dalajului de mozaic, în hol se simțea răcoarea serii, abia potolită de țevile zgomotoase și fierbinți ale caloriferului.

— Nu, tată. Dar nu va întârzia. Claire s-a dus să-l aștepte la gară cu mașina cea nouă.

— Va trebui să cumpărăm și noi o mașină.

O lumină amuzantă destinse pentru moment trăsăturile austere ale rectorului.

— Ne va fi foarte utilă în vizitele noastre parohiale.

— Vorbești serios, tată?

Spiritul ei practic lua totul în serios.

— Știi doar că tu nu suporti mirosul benzinei și praful. Și cabrioleta pe care o conduc eu nu-ți ajunge?

Întoarcerea lui Stephen o tulburase vizibil. Ridică înconștient tonul și pe figura sa deschisă — amprentă a seriozității — se putea citi agitația. Privirea absentă a tatălui ciulind urechea pentru a auzi zgomotul roților pe pietrișul aleii, fu pentru ea o ofensă. Își plecă privirea și trupul ei bondoc, proptit pe două picioare masive, părea să se gârbovească. Nu va măsura oare niciodată profunzimea devotamentului ei, nu va înțelege într-o zi că singura ei dorință era să-l servească. Abia trezită, după ce-și aranjă în grabă toaleta, fără a se uita în oglindă, suporta povara grea a casei, discuta cu bucătăreasa, stabilea meniurile părinților, așeza florile, inspecta grădina și ferma, se ocupa de curier, de bolnavi, de arheologii decrepite, de bandele de turiști veniți cu mașina de la Littlesea, pentru a vedea mormântul, și mai găsea chiar timp să se îngrijească de lenjeria tatălui și să-i tricoteze ciorapi. Și pe deasupra, suferea de un guturai urâcios, trebuind să-și șteargă mereu nasul cu batista.

— Mama ta va coborî?

Pusese întrebarea cu prudență.

— Nu cred. În după-amiaza asta a trebuit să-i fricționez fruntea cu apă de colonie. Dar migrena persistă.

— Vom fi deci, patru la masă.

— Numai trei. Claire mi-a telefonat să mă anunțe că, spre regretul ei, nu va putea rămâne.

— E păcat. În sfârșit... va fi altă dată.

Tonul său exprima regret dar fiica înțelese că în ciuda interesului pe care îl avea pentru Claire, — fata lady-ei Broughton de la castelul vecin, — și deși el aproba legătura tacită care exista între ea și fiul său mai mare, în fundul sufletului nu era nemulțumit de a-l avea în prima seară numai pentru el.

Surprinzător pentru ea, vorbi cu voce calmă:

— Nu am terminat încă de dactilografiat notele tale pentru predica de mâine. Când pleci la Charminster?

— Ah, după dejun, desigur. Canonichul este foarte rar acolo la ora unu.

— Atunci la două. Te voi conduce.

Și deodată cu o expresie de gelozie în priviri:

— Ai un aer obosit, tată, și ziua de mâine va fi grea. Stephen să nu te rețină prea mult!

— Nu te neliniști, Caroline. Dar nu se aude cumva zgomotul mașinii?

Se auzea într-adevăr un ușor hure. Rectorul se îndreptă spre ușa pe care o deschise cât era de mare. Un mic automobil, vibrând puternic tocmai se oprise la capătul peronului și două siluete ieșiră din el nu fără greutate.

— Stephen!

— Ce mai faci, tată... și tu Caroline? Davie nu este aici?

— Nu încă... Vacanța lui începe luni.

În fasciculul de lumină care cădea din portic, se încadra un tânăr de statură mai mult decât mediocră, îmbrăcat în negru, luptându-se cu o valiză din piele, cu o figură ștearsă, cu nări fremătânde, frunte înaltă dar îngustă, mult prea serioasă. În spatele lui, mergea fără grabă pentru a nu stânjeni efuziunile familiare, o tânără cu palton de tweed și mănuși de automobilist. Sub pălăria cu voaletă, care amintea de o brișă, și pe care nu o purta decât pentru a se supune insistențelor mamei sale, își păstra totuși farmecul, reflex al unei educații ce răzbătea și din conversație.

— Am lăsat o parte din bagaje. În mașinuța mea nu era loc pentru ele.

— Nu te neliniști, dragă Claire. Vom trimite mâine să le aducă.

Cu un gest aproape părintesc, rectorul îi luă brațul.

— Dar nu poți rămâne cu noi astă-seară?

— Aș vrea, dar mama primește oameni din sat... Un comitet de agricultori... de fermieri...

— Cei mari au astfel de obligații. Ce seară frumoasă!

— Admirabilă! Pe drum era lumină ca în plină zi...

Ea-și întoarse capul, lăsând privirilor doar profilul ei fin. Vocea i se îndulci.

— A fost foarte frumos, nu-i așa Stephen?

— O plimbare plăcută, zise el întrerupând, nu fără efort, tăcerea în, care stătuse până atunci. Și încercând să adopte o lejeritate ce nu-i stătea în obicei, adăugă:

— Dar, pe coastă, am crezut de-a binelea că ar trebui să coborâm și să dăm o mână de ajutor.

— La urcușul de la Ambry, zise Claire râzând. Nu-mi cunosc încă bine mașina.

Surâdea mereu în umbra pridvorului.

— Dar nu vreau să vă rețin. Noapte bună! Veniți să ne vedeți curând... mâine dacă este posibil. Și îngrijește-ți guturaiul, Caroline.

După ce tânăra plecă, Bertram Desmonde își luă fiul de braț și intrară în casă.

— Mă bucur să te revăd, Stephen. Tu nu poți să știi... În sfârșit... cum ai părăsit Oxfordul? Și ce mai faci? Trebuie să-ți fie foame. Urcă să-ți vezi mama. Și coboară, desigur, la cină.

Cu ochii și nasul roșii în răcoarea nocturnă, Caroline luă un pachet de cărți uitate pe pervaz. Cu un aer încântat, rectorul își privea fiul care urca vioi scara.

CAPITOLUL 2

DUPĂ O CINĂ EXCELENTĂ — BINE servită de cele două bone care, în ciuda originii lor rurale, fuseseră admirabil instruite de Caroline, — rectorul, bine dispus, îl conduse pe Stephen în biroul său.

Perdelele erau trase, în șemineu ardea un jucăuș foc de cărbuni. La casa parohială încălzirea nu era poate modernă dar șemineele erau largi și combustibilul nu lipsea niciodată. Camera era primitoare în ciuda striațiilor din tavan, ambianța ecleziastică era subliniată de cilindru conținând predicile de la Pusey, calendarul religios și o etolă purpurie pliată. Două fotolii de piele uzate, flancau vatra. Un rastel cu geamuri se sprijinea pe un perete. Altul în fața lui conținea vechi piese saxonice, rezultate ale cercetării arheologice ale rectorului. Deasupra șemineului, două crevase cu mâner de os se încrucișau peste un cap de vulpe.

După-amiază, Bertram coborâse în pivniță și, nu fără solemnitate, pusese pe birou o sticlă prăfuită, îi scoșese neîndemânatic dopul și umpluse cu porto două pahare. Nu se atingea decât rareori de alcool, nu fuma, dar tradiția familială cerea ca acest protocol să fie îndeplinit.

— Chiar bunicul tău a pus acest vin în sticle, zise el, arătând în lumină vinul purpuriu, cu aerul unui cunoscător. Este un Graham... din 1876.

Stephen, care detesta vinul porto, scoase un murmur de încuviințare, ducând paharul la buze. Ca un actor versat, el își juca cât mai bine rolul ce i se impunea.

— Pare foarte deosebit, tată.

Cuvântul îi plăcea rectorului.

— Da, bunicul tău era un om chibzuit. Chiar el a instalat acest stativ pentru sticle, jos în beci. De la drenarea câmpiei din partea de sud, în 1878, i-a rămas o jumătate de căruță de conducte din ceramică. Fiecare din ele putea ține cu ușurință o sticlă. A înțeles și le-a zidit în pivniță, ca niște faguri de albine. Nu că ar fi fost un mare băutor. Dar îi plăcea să-și bea sticla de bordo după o zi petrecută cu câinii săi. La șaizeci de ani, el mai vâna.

— Un om remarcabil.

— Un bărbat excelent, un adevărat nobil de țară englez. Rectorul scoase un suspin.

— Cine ar putea să-și dorească un epitaf mai frumos?

— Bunica, de asemenea, se grăbi să spună Stephen care în cursul călătoriei de la Oxford pierdut în gândurile sale neliniștite, în timp ce trenul alerga traversând câmpii, livezi și păduri — hotărâse să se arate afectuos fără rezerve. El continuă fără abatere. — Mould mi-a povestit numeroase istorioare pe seama lor.

— Ah! da, le-a fost foarte devotat... ca toți oamenii lor. Dar ea îl ținea din scurt.

Amintirile înduioșau privirea rectorului.

— Știi că bătrâna doamnă se îngrășase foarte mult la sfârșitul zilelor. Atât de mult încât se deplasa cu greutate și rareori își părăsea fotoliul rulant pe care Mould, fiul grădinarului, era însărcinat să-l împingă, pentru șase pence supliment la salariul săptămânal. Era o onoare deosebită dar cam obositoare, mai ales când bunica vroia să meargă în sat și când el trebuia să o ridice de-a lungul coastei da la Ambry Hill. Într-o zi călduroasă de vară, tânărul Mould, ajungând pe creasta pantei, se opri, și pentru a-și șterge sudoarea, își trecu o mânecă pe frunte. Dar lăsa fotoliul care începu să ruleze singur, luă viteză, angajându-se în coborâre și trecu cotitura într-un fel înspăimântător. Bietul băiat, era împietrit de groază. Se credea deja ucigașul stăpânei sale. Scoțând un strigăt de spaimă, tâșni în urmărire. Ajuns jos...

Stephen schiță un surâs; el cunoștea anecdota pe dinafară... o găsi acolo pe bunicuța foarte calmă, în piața satului, târguind cu măcelarul o ciosvârtă de carne de vacă.

Surâsul lui Bertram se șterse.

— Era o femeie de neînfrânt. Foarte miloasă. Și devotată satului său. Opt săptămâni după moartea tatălui meu l-a urmat în mormânt.

Rectorul se gândea la propriul său menaj. Afară se auzi o cucuvea. În oficiu, la capătul culoarului, Caroline aranja borcanele de murături mișcându-le fără rost. Bertram se îndreptă și bău o gură de porto. Trebuia — simțea asta — să rupă tăcerea care amenința să devină jenantă. De ce această stranie încurcătură de fiecare dată când se găsea singur cu fiul său? Oare tocmai pentru că îl iubea prea mult? Această tulburare nu o încerca niciodată cu ceilalți fii ai săi. Caroline îi era dragă, desigur, și îi recunoștea fermitatea caracterului; era un sprijin de nădejde. Dar lipsa farmecului și a frumuseții care o condamnaseră, era sigur, la celibat, îi rănea inconștient orgoliul familial. Cât despre Devie, fiul cel mic, care se apropia de treisprezece ani, dragostea pe care i-o purta se amesteca, vai, cu tristețea, dezamăgirea și mila. Să te gândești că unul din fii tăi, un Desmonde, era epileptic și că între crize avea tendința de a se bâlbâi!

Rectorul își stăpâni cu greu un suspin. Nu trebuia să se lase copleșit. Era periculos. Și totuși, cum să procedeze altfel?

— Sunt fericit că ți-ai terminat studiile la Oxford atât de strălucit!

— Știi eu? Cam spre sfârșit nu mă mai interesa nimic.

— Am trecut și eu prin asta când am părăsit Trinity... și totuși aveam vocație, ca și tine.

Stephen continuă să tacă. Cum să-i spună că el detesta facultatea? Adică această uscăciune, această obositoare superioritate, această îndepărtare de la viața adevărată, această constantă preocupare pentru sporturi fără interes, acest studiu neîncetat al unor limbi moarte care l-au împins, prin spirit de contradicție, la perfecționarea cunoștințelor de franceză și spaniolă și peste toate... onoarea carierei care vroiau să i-o impună.

— Îți meriți din plin vacanța, reluă rectorul. Claire te așteaptă pentru a juca tenis și unchiul Hubert te invită la Chillingham... Excelent somonul de la cină, nu-i așa?... Îl vei întâlni acolo pe vărul tău, Geoffrei, care este în permisie.

Stephen tăcea în continuare. Și pentru prima dată, Bertram crezu că descoperă pe fața fiului său, în pasivitatea lui, semnele oboselii. Era mai palid ca de obicei, ochii cenușii păreau măriți; încă din copilărie avusese o sănătate mai delicată. „Nu este prea solid“, gândi tatăl, neliniștit. „N-aș vrea să cred că se va îmbolnăvi“.

— În mod sigur ai nevoie de repaos, zise el prompt. Este inutil să te duci la Misiune înainte de iulie. Admițând că-ți vei petrece cinci luni la Londra, până la Crăciun — sezon care convine perfect — te vei putea organiza.

Stephen se pregătea de „luptă“. De câte ori își imaginase el acest moment înspăimântător, de câte ori încercase să-l grăbească urmând sfatul prietenului său, Glyn, de câte ori scrisese duzini de scrisori pe care imediat le rupsese. Sosise timpul pentru aceasta, dar se simțea fără putere, cu sufletul gol.

— Tată, . . . aș vrea să-ți vorbesc.

— Da? zise rectorul pe un ton încurajator, dând ușor din cap.

Se lăsă tăcere. „Bani?“ gândi el plin de blândețe. „Probabil câteva datorii de student“. Apoi, cuvintele fiului veniră sacadate, izbitoare:

— Nu vreau să intru în Ordin.

Expresia feței părintești se schimbă. Surpriza, stupefacția îi înghețaseră trăsăturile.

— Să nu intri în Ordin? repetă rectorul cu un aer perplex.

— Nu sunt făcut pentru Biserică . . . Nu iubesc oamenii . . . Nu am simțul organizării . . . N-aș ști să țin o vorbă. Chiar cu prețul vieții mele . . .

— Asta va veni . . .

Bertram se îndreptase și sprâncenele i se încruntară.

— Propriile mele predici nu sunt prea strălucite. Dar ajung . . .

— Nu e numai asta, tată. Această misiune nu mă interesează . . . N-aș ști cum să te succed aici . . .

Vocea spartă a fiului confirmă rectorului prima impresie.

— Ești foarte obosit, băiatul meu, zise el blând. Și

noi am cunoscut câteodată descurajarea. Te vei simți mai bine după câteva plimbări bune pe dealurile noastre.

— Nu, tată.

Gâfâind, Stephen își adună toată energia.

— Este vorba de un sentiment pe care îl încerc de mai multă vreme. Nu mă pot încătușa aici... Nu pot accepta această viață înșelătoare și goală.

Ce îndrăznise să spună? Durerea pe care o citea în ochii tatălui îl făcea nefericit. Tăcerea era insuportabilă. Apoi:

— Nu știam că așa vei numi tu parohia Stillvater. Este mică poate, dar nu trebuie să ne judecăm rolul în ținut, numai după dimensiunile sale...

— Nu mă înțelegi, tată. Iubesc Stillvaterul... Este casa mea, căminul meu. Și cunosc stima și respectul ce ți se poartă. Nu, este altceva... trebuie să înțelegi... aspirațiile mele... ceea ce vreau să fac cu viața mea...

Rectorul se reculesc brusc și aruncând fiului său o privire în care înțelegerea se amesteca cu mirarea, reveni:

— Stephen... dar nu e oare o nebunie...

— Ba da, tată!

Tăcerea care căzu, vibra din nou între ei. Reverendul se ridică și începu să se plimbe prin cameră, mai întâi încet, apoi din ce în ce mai repede. În sfârșit, nu fără efort, se calmă și se apropie de Stephen.

— Dragul meu fiu, zise el cu gravitate, n-am încercat niciodată să te leg de mine făcând apel la simțul datoriei. Chiar când erai foarte tânăr, înainte de a fi mers la școală, am ținut să-ți câștig sentimentele de afecțiune și respect. Dar trebuie să cunoști până la ce punct m-a susținut dorința de a te vedea succedându-mă. Stillvater este totul pentru mine... pentru noi toți... Împrejurările vieții mele... mama ta, o invalidă, ... sănătatea subredă a lui Davie... tu ești primul meu născut, lasă-mă să-ți spun, fiul meu prea iubit... m-au făcut să-mi pun în tine toate speranțele.

Vocea îi tremura ușor.

— Totuși vreau să uit toate acestea, pentru moment. Nu pentru mine, ci numai la tine, îți jur, mă gândesc când

te conjur să uiți acest vis, această himeră. Tu o știi... trebuie ...

Stephen lăsă ochii în jos, pentru a nu mai vedea buzele crispate ale tatălui său.

— Viața mea îmi aparține ...

Pe sub masca respectului răzbătea sfidarea.

— Nu pentru acest gen de viață... nu te va duce decât la dezastru. Să-ți ruinezi un viitor strălucit, să-ți compromiți cariera pentru un capriciu... asta înseamnă o necuviință în fața lui Dumnezeu. Și Claire... ce va deveni ea, pentru numele cerului? Nu, nu. Tu ești prea tânăr pentru vârsta ta, Stephen. Tu dai acestei idei o importanță pe care nu o are. Peste câțiva ani, nu vei face decât să surâzi ...

Ghemuit în fotoliu, cu sângele în obraji, cu ochii plecați, Stephen nu-și găsea cuvintele. În acest moment, și fără a exagera, își ura tatăl... și în același timp se simțea învins de atâta afecțiune. Din punctul său de vedere, tatăl avea dreptate. Un val cald de amintiri din copilărie îl invadea, sufocându-l... Plimbările fericite la Ambry, în cabrioletă; tatăl său ținând frânele cu o mână leneșă, Carrie cu un șorțuleț alb, Davie purtând primii săi pantaloni; picnicurile la malul râului Avon, soarele cald pe apa rece, un rățoi zburând peste stufărișul prin care barca își croia drum; cântecele familiare în jurul pomului de Crăciun, geamurile ferestrelor pudrate cu zăpadă... cum să rupi legături atât de duioase?

Bertram se aplecă și-și sprijini ușor mâna pe umărul fiului său.

— Crede-mă, aici este toată fericirea ta, Stephen. Tu nu poți... tu nu vei avea puterea să mi te împotrivești.

Stephen nu încercă să-și ridice privirea. Simțea că îl vor podidi lacrimile. Era învins... deocamdată, cu toate că se pregătise să lupte cu curaj, încât îi jurase lui Glyn să învingă.

— Foarte bine, murmură el cu toată amărăciunea unui suflet tandru și pasionat pe care înfrângerea îl copleșise. Pentru că mi-o ceri, voi merge la Misiune... vom vedea ce-mi va aduce aceasta.

CAPITOLUL 3

RECTORUL URCA ÎNCET SCARA. SENTIMENTUL de ușurare pe care-l încerca nu-i micșora plictiseala care-l copleșise deodată, nici neliniștea care-i chinuia. În fața ușii ezită, cu capul plecat ca și cum ar fi ascultat ceva, apoi bătu discret în panou, își veni în fire și intră.

Era o cameră mare, fostul salon de la etaj, cea mai frumoasă cameră din casă, spunea bătrânul reverend Desmonde, și asta datorită frumoasei sale proporționări și a orientării spre est, care, lăsând soarele să intre dimineața, oferea și o largă deschidere asupra colinelor. Soția sa își aranjase camera aici, păstrând o parte din mobile — scaunele tapițate stil d'Alençon și canapeaua Chippendale, oglinda cea mare semicirculară, deasupra căminului de marmură albă, covorul roșu de Bruxelles. Protejată de un paravan, Julia Desmonde citea în pat, sub cuvertura de saten. Era o femeie de 45 de ani, bine întreținută, cu un aer de siguranță și insolență, pe fața netedă și rotundă. Părul ei des și castaniu se răsfira în valuri pe pernă.

Însemnând cu o unghie rozalie pagina cărții ce purta semnul zodiacal, Julia aruncă spre soț, pe sub sprâncelele-i fine, o privire întrebătoare. Ochii ei erau de un albastru strălucitor, aproape copilăresc, acoperiți de pleoape subțiri și palide.

— Iată deci, că Stephen a revenit printre noi, zise el.

— Da... găsesc că arată bine.

Era sigură că prin vocea sa aristocratică și visătoare emitea o opinie diametral opusă de cea a soțului.

— Durerea ta de cap?

— Mi-e mai bine, mulțumesc. Am stat prea mult întinsă la soare. Nimic mai înșelător decât acest soare de primăvară. Dar mă îngrijesc.

Vibromasorul era încă pe măsuta de la căpătâi. În spațele paravanului pentru foc, un ceainic metalic începuse să fiarbă. Nu peste mult timp apa pentru ceaiul său va fi gata; vor fi sfărâmate și înghițite tabletele de drojdie, iaurtul va fi bătut și vor fi aduși și lichenii uscați. Buiota de apă caldă se va umple, se va face focul pentru noapte, lampa va fi micșorată, apoi își va întinde masca pe față.

Cu toată mila sa creștină, rectorul alunga din suflet întrebarea care-l obseda: de ce se căsătorise cu această femeie?

Fusese și mai era încă de o oarecare frumusețe și fiica unică a lui Sir Henry Marsden din Haselton Park, ce trecea în societatea bună de atunci, drept o partidă bună. Cine ar fi putut să ghicească, admirând tânăra și grațioasa gazdă de la petrecerea din Haselton, eroina balului vânătorilor, înconjurată de tineri ofițeri de la tabăra Charmunster, curtată și adulată, că va fi incapabilă să devină o soție și o mamă demnă de aceste nume?

Afară de câteva petreceri în primii ani de căsnicie, în care sub o mare pălărie și o umbră de dantelă ea evoluase grațios pe peluze, în rest refuzase cu încăpățănare să participe la activitatea parohiei.

Dumnezeu, spunea ea cu blândețe, nu o făcuse pentru a duce supa săracilor de la țară sau să-și înțepe degetele pentru a coase scutece, încurajând astfel înmulțirea neamului țărănesc. Din fericire fusese agreată de soția episcopului, dar se ținea departe de nevestele clanului de jos. Prefera să-și petreacă timpul lângă fereastra camerei sale sau în grădina de trandafiri, ocupată cu interminabile broderii de mătase colorată, ridicând mereu privirea pentru a cerceta aerul, pentru a face câteva note ocazionale, sau a reflecta la ceea ce i-ar spune medicului său de la Londra, pe care-l vedea de două ori pe lună — după ce-l părăsise pe practicianul local. Copiii săi, crescuți cu o ușurință distrată, nu erau în viața ei decât scurte episoade. Atât timp cât nu o deranjau, îi privea cu

îndulgență. Cu fiecare zi ce trecea ea se retrăgea în sine, își crea o existență în care nimic nu conta mai mult decât propria-i bunăstare, o lume mărunță de o neuras-tenie surâzătoare. Cine ar fi putut s-o prevadă astfel în urmă cu douăzeci de ani când el crezuse că se va sufoca sub dulceața sărutului ei? Chiar de pe atunci ea nu avu-sese altă plăcere, altă bucurie, decât să discute politicos despre culoarea sau forma pernelor sale.

Poate calul de arme împăiat — amintire de la Bala-clava — care împodobește holul casei părintești, l-ar fi făcut pe careva să mediteze, dar cine ar fi putut să pre-vadă, vai! că tatăl său, biet excentric, pasionat de meca-nică — cum o dovedea între altele, electrificarea dome-niului său cu o baterie montată la o moară de vânt, sau realizarea unei puști de tir rapide, care refuzată de Mi-nisterul de război, nu făcuse decât să rănească epiderma bucătarului șef al familiei — cine și-ar fi putut imagina că acest original incorrigibil se va lansa deodată — proiect grandios — în construirea unei mașini zburătoare. Dar nu, țineți minte, un aparat obișnuit, ca acela cu care, mai târziu Blériot a survolat Marea Mânecii, ci o ului-toare mașina dotată cu elice fantastice, pentru a putea părași vertical solul — pe scurt, un helicopter. Sfidând legile gravitației ei, Sir Henry, își împânzise frumosul parc cu ateliere și hangare, adusese muncitorii, un me-canic belgian, aruncase banii pe fereastră, se ruinase me-todic, pentru a muri sărac lipit, batjocorit. Haselton, care ar fi trebuit să-i revină Juliei, era acum un pension pen-tru fete tinere. Hangarul cel mare fusese transformat în-tr-o sală de gimnastică, celelalte hangare — zugrăvite recent, oribil — serveau drept debarale pentru crosele de hockey, pline de noroi, pentru pantofi de pânză des-perecheați.

Oare Stephen să-i semene? se întreba rectorul descu-rajat. Nu, nu... imposibil. Acest copil îi semăna tatălui și la trup și la suflet, el era imaginea sa vie. Această ne-liniște îl împingea inconștient pe Bertram să-și încredin-țeze temerile soției, să caute lângă ea o îmbărbătare.

— Va trebui, cât este cu noi, să facem un efort, să-l ajutăm să uite de sine.

Julia ridică spre soțul ei niște ochi mari și surprinși. Poseda o remarcabilă capacitate de a denatura gândirea altora.

— Dragul meu Bertram, știi foarte bine că orice efort îmi este interzis. Și de ce Stephen ar trebui să uite de sine?

— Eu... el mă neliniștește. El m-a surprins întotdeauna. Trece printr-o criză dificilă...

— Dificilă? Pubertatea?

— Nu mai este vorba de asta ... dar ... cunoști acești tineri. Primăvara le dă uneori idei stranii.

— Să fie îndrăgostit?

— Nu... Claire îi place, o știm...

— Atunci? Nu este bolnav. Doar ai spus că arată bine.

— Tu ai spus-o, replică rectorul reprimându-și nervozitatea. După părerea mea, ceva nu e în regulă. Dar văd că nu dorești să împărțim grijele.

— Mă întreb dacă e mai bine să te ascult, dragul meu, Bertram. Dar trebuie neapărat să mă neliniștesc ca tine? În ceea ce mă privește mi-am făcut datoria, aducând copii pe lume, fără a găsi în asta vreo mare plăcere, te asigur. După care ți-ai asumat sarcina de a-i crește. Eu nu m-am mai amestecat. De ce-ai interveni acum?

— E drept, zise el, căutând să-și ascundă amărăciunea. Puțin te interesează că Stephan își irosește viața. Este în el, în forul lui interior, ceva ce nu pot înțelege. La ce se gândește el în fond? Care sunt prietenii lui? Îți amintești că, anul trecut, Geoffrey s-a dus să-l vadă la Trinity College? A întâlnit la el un individ imposibil ... de ultimă speță... un artist cu pantofii scâlțiați... un galist*...

— Ce le reproșezi tu galiștilor, Bertram? Au voci foarte frumoase. El cântă?

— Nu, zise rectorul roșind. Îl ațâță pe Stephen să se ducă la Paris.

— N-ar fi primul care ar merge acolo.

— Evident. Dar motivul invocat...

— O franțuzoaică?

— Să picteze!

* Apelativ disprețuitor pentru locuitorii din Țara Galilor.

În sfârșit, mărturisind totul, în același timp neliniștit și ușurat, aștepta răspunsul.

— Nu văd nimic rău în asta. Îmi amintesc că atunci când eram la Interlaken cu postul, făceam delicioase acuarele. Albastrul domina. Lui Stephen i-a plăcut întotdeauna desenul. Chiar tu i-ai dat prima trusă de pictură.

Rectorul își strânse violent buzele.

— Nu este vorba de o admirație copilărească, Julia. Știi că, fără să ne-o fi spus vreodată, se ducea de mai bine de un an de la Oxford la Londra pentru a urma cursuri de pictură la Slade?

— Slade este o instituție reputată. Stephen va avea timp să picteze între două predici. Asta îi va calma nervii.

Trebui să se stăpânească. Apoi, ridicând privirea spuse dintr-o suflare:

— Aș vrea să cred că ai dreptate, draga mea. Sper că nu mă neliniștesc degeaba, că datoria pe care și-o va asuma la Misiune va face ca totul să-și întore în normal.

— Ești sigur? Cât despre mine, Bertram, decizia este luată: părăsesc Harrogate și o să merg la Cheltenham, în luna următoare. Apele sunt excelente pentru reglarea fluxului biliar. Doctorul Leonard mi-a analizat urina: procentul de săruri biliare s-a diminuat foarte mult.

El îi ură noapte bună, cu voce stăpânită și ieși repede, pentru a nu mai adăuga altceva.

Pe culoar se auzea clinchetul mașinii de scris a Carolinei, ocupată cu dactilografierea predicii de a doua zi.

CAPITOLUL 4

ȘASE SĂPTĂMĂNI MAI TÂRZIU, într-o seară cenușie și ploioasă, revenind dintr-un tur de vizite caritabile, Stephen urca încet Clinker Street, în East Shepney. Ceața sulfuroasă de pe cheiurile Londrei coborâtă peste strada strâmtă, îl sufoca. Nici o lumină, nici o pată de culoare, nimic decât monotonia unui șir de curți goale. Pe pavajul rotund și cleios tropăia un cal de berar, ale cărui șolduri săltau sub ploaie printre hulube iar birjarul se înghesuia sub un sac din care picura apă. Un omnibuz, îndreptându-se spre vest, întoarse la colțul străzii, improșcându-l pe Stephen care se îndrepta grăbit spre Misiune.

Clădirea din cărămidă roșie, înțepenită într-un șir de case gârbovite de-a lungul străzii, ca niște bătrâne împovărate de ani, îi evoca, fără doar și poate, o închisoare mică dar bine ținută. În același moment ușa de la stradă se deschise și ieși superiorul, Crispin Bliss, cu umbrela deschisă, siluetă înaltă și uscățivă, înfășurat între pul-panele unui impermeabil lung, de culoare neagră. Întâlnirea era inevitabilă și Stephen înaintă.

— Ah! Desmonde... te-ai și întors?

Tonul era aproape cordial, ca cel al unui adevărat bărbat — Stephen îl simțea — un om care încercase să țină la el fără a reuși, în ciuda celor mai bune intenții. Referendul Crispin Bliss, profesor la S. Cuthbert, era în mod sigur plin de devotament și muncea cu trageră de inimă în profesia ce-i fusese încredințată. Anglican sălbatic era însă om cu milă sinceră dar limitată. Cu excepția religiei, el se arăta de o uscăciune pedantă și

ușor periculoasă. Totul dovedea — până și mersul său, capul drept, aruncat înainte — un aer doctoral și mai ales o voce seacă, monotună, gata mereu — i se părea lui — să contrazică. Încă de la început, Stephen avu neșansa să-i displacă.

Pe culgarul Misiunii atârna pe un perete, într-un cadru greoi, aurit, un martiriu al Sfântului Sebastian șiroid de sânge, prin fața căruia Stephen trebuia să treacă pentru a ajunge în camera sa. Într-o dimineată, sub impulsul nerăbdării, Stephen îl întorsese cu fața la perete. Nimeni nu părea să dea atenție acestui mediocru tablou dar în aceeași seară, în sufragerie, când privirea sa ușor penibilă trecu peste capetele celor doi vicari, Loftus și Geer și se opri la Stephen, superiorul observă cu o voce fonfăită:

— Înțeleg gluma chiar sub forma ei cea mai discutabilă — farsa. Dar s-o faci pe seama unui subiect sacru, este necuviincios, nereligios, ce nu poate fi admis.

Roșind până la rădăcina părului, Stephen își plecă ochii în farfurie. Nu avusese nici o intenție rea și încercă să se justifice după cină.

— Regret ce-am făcut, părinte. Nu am nici o scuză, dar acest tablou mă călca pe nervi.

— Pe nervi, Desmonde?

— Da, părinte. Este de cel mai prost gust și este un fals.

Din neîncrezătoare, fața reverendului deveni glacială.

— Nu te înțeleg, Desmonde. Este un Carlo Dolci. E autentic.

Stephen își reprimă un surâș.

— Permiteți-mi să mă îndoiesc de aceasta. În afară de factura grosolană, de violența tonurilor, a fost pictat pe o pânză de cânepă, țesătură necunoscută înainte de 1890 — două secole cel puțin de la moartea lui Dolci.

Trăsăturile superiorului deveniră de piatră. Nările sale suflau nu chiar foc, dar în orice caz complementul mâinii creștine — indignarea.

— Înțelege că acest tablou îmi aparține, Desmonde. L-am cumpărat în Italia, în tinerețea mea, din sursă sigură și în ciuda părerii tale, voi continua să-l consider o operă de artă autentică.

În privirea superiorului era mai puțină ostilitate decât neîncredere și oferind lui Stephen adăpost sub umbrela lui, îl întreabă:

— Ai făcut tot Skinners Row, în după-amiaza asta?

— Efectiv, părinte.

Nu ținea să-i spună că așteptînd vizita lui Richard Glyn, el neglijase numerele impare ale străzii.

— Cum îi mai merge bătrânei doamne Blimey?

— Nu prea bine, cred.

— Mai suferă de bronșită, sărmana?

Și cum Stephen ezita, continuă jenat:

— ... Are nevoie de un doctor?

— Nu ... nu cred. Era beată.

Căzu o tăcere penibilă.

— Cum și-a făcut ea rost de bani? reluă superiorul cu o gândire practică.

— Este vina mea. Eu i-am dat cinci șilingi, pentru chirie, ieri. Ea i-a cheltuit pe gin.

Superiorul își plescăi limba reprobativ.

— În sfârșit ... viața ne învață în fiecare zi să fim înțelepți, Desmonde. Nu-ți reproșez. Dar nu trebuie să pavăm cu tentații drumul bietelor creaturi ale Domnului.

— Este adevărat, părinte. Și totuși cum să o blamezi pentru că a vrut să caute câteva clipe de uitare. Ea are plămânii slabi, nu găsește de lucru, datorează chiria pe mai multe luni și a amanetat tot ce a putut. M-am bucurat să o văd fericită, gata să-și uite mizeria.

— Desmonde!

— Mai mult: n-am putut să o împiedic să gândească că unul din noi, în situația ei, ar fi făcut la fel.

— Mergi prea departe, Desmonde. Lui Dumnezeu nu-i place să ne vadă într-o situație asemănătoare.

El scutură din cap dezaprobator și-și închise umbrela.

— ... Astă-seară mergi la sala de jocuri pentru copii? Vreau să-ți spun un cuvânt, după cină.

Cu un scurt semn din cap, destul de rece, îl lăsă acolo pe Stephen care își regăsi camera strâmtă, celulă mobilată cu mobilă de stejar, cu un șemineu gotic și o bibliotecă turnantă. Patul era făcut. Membrii Misiunii își făceau singuri menajul. Dimineța, de exemplu, Stephen îl întâlnea mereu pe primul vicar — dl Geer — ducând

cu un aer degajat, oala de noapte, plină. De altfel, pentru a mai îndulci severul obicei monahal, Jenny Dill, o tânără bună din cartier, venea pentru a da aparent o mână de ajutor, dar în realitate făcea toată treaba. După ce intră, Stephen se aruncă în fotoliul său Morris, fără măcar să-și scoată pălăria și mantoul; o auzea pe bună venind și intrând în camera lui Loftus, vecinul său. Lui Loftus, băiat drăguț, elegant, foarte exigent, îi lustruia încălțăminte, îi peria costumele și i le pune pe umeraș. Trebuie să fi terminat cu multele sale sarcini, pentru că apărură câteva minute mai târziu cu fărâșul și mătura în mână și intră cu un aer plin de voiciune.

— Oh, iertați-mă, domnule... Nu vă știam aici!

— Nu-i nimic, nu mă deranjezi.

Ea aranja deja patul și el o urmărea vag din priviri. Era plăcută la înfățișare: obrații roșii, ochii mari, căprui și o șuviță de păr negru îi atârna pe fruntea albă. O adevărată micuță cockney, vioaie și deloc proastă. Mai avea de asemenea ceva foarte rar: o simplitate agreabilă, o inocență, o vigoare care se observau în cel mai mărunț gest al firii sale tinere și sănătoase. Se foia, își arăta talia fină, pieptul mic și puternic, ignorând privirile al căror obiect era sau neluându-le în seamă. Stephen luă creionul și carnețelul de pe masă, le puse pe genunchi și începu să o deseneze.

Mergând la șemineu, ea îngenunche pentru a mătura cenușa. Când vru să se ridice, Stephen o opri.

— Nu te mișca, Jenny.

— Dar, domnule...

— Nu, nu. Întoarce capul și nu mișca...

Docilă, își reluă poziția. Creionul alerga febril pe hârtie.

— Poate mă crezi nebun, nu-i așa, Jenny? Dar nu ești singura...

— Oh, nu, domnule, protestă cu hotărâre. Vă găsesc puțin caraghios, poate ca să desenați ștregarii de la asociația de ocrotire. Vicarul, domnul Geer îi învață box și seara, în hol, nici nu se mai pot inventaria ochii învinșiți și nasurile sângerânde. Cu dumneavoastră este altceva. Dar vă iubesc mult.

— Iată ceva încurajator... în ciuda lipsei sângelui. Spune-mi Jenny... dacă ai fi o biată fată bolnavă în pat, ce ai prefera? O biblie sau o sticlă de gin?

— Am deja o biblie, domnule... două chiar. De la domnul Loftus și de la domnul Geer. Cea de la domnul Loftus are o frumoasă panglică albastră...

— Fără să te sustragi, Jenny. Răspunde cinstit.

— Ei bine domnule asta depinde de starea mea de spirit. Dacă aș fi foarte bolnavă, cred că aș prefera ginul. Mi-ar fi mult mai util.

— Foarte bine, Jenny. Ești o fată cinstită. Și acum ce crezi despre asta?

Liniștită, ea se apropie și examinează crochiul pe care i-l întinse.

— Nu înțeleg mare lucru, domnule... dar îmi pare strașnic de bun...

— Proastă mică! Nu te recunoști, deci?

— Acum că mi-o spuneți dumneavoastră... S-ar spune că sînt eu, văzută din spate, zise ea cu modestie. Păcat că am vechea mea bluză țărănească cu ruptura de la buzunar.

Stephen aruncă răzând carnetul pe masă.

— Este tocmai ceea ce mi-a plăcut. Ruptura. Tu ești un excelent model, Jenny. Vrei să pozezi pentru mine? Îți voi da cinci șilingi pe oră.

Ea îi aruncă o privire scurtă și întoarse prompt ochii.

— N-ar fi prea convenabil, domnule.

— Prostii! Ce este rău în asta? Dar oferta mea nu te interesează.

— Este tocmai... dimpotrivă, bâigui ea roșind. Câțiva bănuți ar fi bineveniți acum.

— Zău?

— Da, domnule! Cred că o să mă mărit curând...

— Felicitările mele! Cine este fericitul muritor? întrebă Stephen a cărui față se luminează.

— Alfred, domnule. Alfred Baines. Este marinar pe un pachetot al companiei *Orient Line*. Este pe mare, pentru două luni.

— Perfect. Înțeleg că ai nevoie de câțiva bani de buzunar. Spune-mi... când îți termini treaba?

— Termin o dată cu camera dumneavoastră. În jurul orei cinci.

— Ce-ai zice să rămâi o oră, de la cinci la șase, de două ori pe săptămână? Ți voi da cinci șilingi de ședință.

— Este prea mult, domnule.

— Deloc. Și dacă pozatul nu te obosește prea mult, te-aș putea recomanda unui amic care dă lecții de desen, seara la Slade. Va fi fericit să te folosească din când în când.

— Vă voi fi foarte recunoscătoare, domnule...

— Atunci, ne-am înțeles?

Surâzând, Stephen îi întinse mîna. Încă emoționată, ea făcu câțiva pași. Degetele subțiri cu unghii prost tăiate sau rupte erau zdrelite și pline de crăpături, dar era foarte plăcut să ții această mână micuță, pulsând de viață tânără. Stephen nu o lăasă să plece decât împotriva voinței sale. Jenny se întoarse spre ușă. Era acum palidă și-și plecă privirea:

— Ați fost întotdeauna atât de bun cu mine, domnule Desmonde, încât e o plăcere să muncesc pentru dumneavoastră. De aceea v-am îngrijit bine întotdeauna și v-am lustruit bine încălțăminte pentru că... pentru că era vorba de dumneavoastră, domnule.

Îeși repede.

Pentru sufletul oricui supus furtunii scrupulelor, niște cuvinte ca acestea sunt reconfortante. Dar bucuria lui Stephen dură puțin. Foarte repede reîncepu să se gândească la soarta sa, la trista severitate a tot ceea ce îl înconjura. Clyn se lăsa așteptat.

Luând *Mărturiile* de Paley, lucrare pe care promisese tatălui său s-o citească, încearcă să se adâncească în ea, dar degeaba. Cartea nu-l interesa; detesta viața pe care o ducea de la venirea sa la Misiune: vizite, cursuri religioase, casele de ocrotire pe care încercase — în felul său — să le înveselească, această eternă ipocrizie și cuvinte debitate în fața celor care le este frig și foame, în timp ce el, și cei ca el, mînceau bine și nu sufereau de frig.

Desigur, pe un om profund religios, însuflețit de dorința de a veni în ajutorul semenilor săi și de a intra în sânul bisericii, l-ar înțelege. Dar să duci o viață conforta-

bilă, fără a avea vocație și numai din rațiuni pur materiale i se părea abominabil. De altfel, nu avea el o vocație, nu avea el în fundul sufletului o voce care îl chema insistent? Fusesse stupid să se lase târât în acest impas ca o oaie împiedicată în iarmaroc. Era hotărât; nu se mai putea întoarce.

Pași grei se auziră pe scara de lemn și câteva clipe mai târziu, un bărbat cu câțiva ani mai în vârstă decât Stephen, intră brusc și se aruncă gâfâind pe un scaun. Era cam de talie mijlocie și îndesat. Părul roșcat, tăiat scurt, o barbă la fel de roșcată tunsă ca dracu, încadrau o față cu trăsături fără noblețe, dar sub sprâncenele groase străluceau niște ochi vii, puțin halucinanți, care exprimau, pe moment, o stranie veselie. Îmbrăcat cu niște pantaloni de velur cu dungi groase și cu un pulover de docher, cu o eșarfă roșie la gât, noul venit întruchipa corsarul, gălăgios, debordând de bucuria de a trăi. Trăgându-și sufletul, scoase din buzunar un ceas de nichel, agățat de un cordon verde, destul de uzat.

— Mai puțin de o oră, zise el satisfăcut. Nu-i rău pentru un drum de la Whitehall.

Deși cunoștea înclinația lui Glyn pentru sport, Stephen fu totuși surprins.

— Pe jos?

— În pas alergător, răspunse acesta, ștergându-și fruntea transpirată. Era strașnic de amuzant. Toți sticleții mă urmăreau cu niște ochi bănuitori, întrebându-se dacă nu cumva am spart o bancă. Dar mi-e o sete teribilă. Natural, în această casă a bunului Dumnezeu, nu se găsește un pahar de bere.

— Nu, Richard. Nu avem voie să ținem așa ceva în casă. Dar pot să-ți dau ceai și biscuiți.

Glyn izbucni în râs.

— Sunteți neprețuiți, voi, acești tineri teologi. Cum vreți să luptați dacă folosiți numai ceai și biscuiți? În sfârșit, dacă nu te deranjez prea mult, m-aș mulțumi și cu atât. Nu pot să stau prea mult, adăugă el mai serios, dar vroiam să te văd.

Stephen puse la fiert, pe reșoul de gaz, un ceainic și întrevederea continuă. Richard bău patru cești din li-

chidul disprețuit și fără să bage de seamă, goli o farfurie de biscuiți. Apoi, brusc, conversația încetă.

— Expoziția ta a avut succes, zise în sfârșit Stephen.

— Da, dacă vrei, răspunse Glyn cu un aer detașat. Criticii s-au arătat atât de înversunați încât mi-au făcut fără să vrea, o adevărată reclamă.

— Cred că ai vândut, nu?

— O pânză, una singură. Și asta... pentru că sunt galist. L-a cumpărat muzeul din Cardiff. Tânăr talent local... fiu de miner și altele de felul acesta.

Din nou tăcere.

— Acești bani au picat bine, reluă Glyn. Anna și cu mine vom pleca mâine la Paris.

Stephen se strădui să nu tresară. Înțelegea scopul vizitei lui Glyn.

— Cât timp crezi că vei rămâne acolo? întrebă el încercând să-și stăpânească vocea.

— Un an, cel puțin. Cheltuind puțin și lucrând mult. Se lucrează minunat la Paris, orice ai spune.

Tăcere.

— ... Nu vii cu noi?

Stephen se simți sugrumat. Strângea tare brațele fotoliului său.

— Cum aş putea? Îmi cunoști doar situația.

— Credeam că vrei să pictezi!

Stephen lăsă capul în jos, apoi îl ridică brusc.

— Glyn... dacă aş abandona totul... crezi că aş deveni un artist? Crezi că voi reuși?

— Iată o întrebare stupidă, replică Glyn încruntând sprâncenele. Să reușești? Ce înțelegi prin a reuși? În jocul ăsta nu este nici o certitudine. Și să nu-mi spui că nu vrei să riști nimic. Dacă vei fi serios, vei face orice pentru a ține între degete cuțitul și pensula, vei crăpa de foame, vei încălca fiecare din cele zece porunci, numai pentru a apuca în mâinile tale un tub de culoare și un cuțit.

— Te cred talentat, cu extraordinare posibilități, reluă mai calm Glyn după o scurtă pauză. Dacă n-ar fi fost așa, nu m-aș fi ocupat de tine. Poate pentru tine e greu, știu, mai greu decât pentru altul. Dacă ai fi ca mine, născut într-un sat de mineri... într-un district minier,

în mijlocul unor grămezi de zgură... Trebuie să te decizi iar dacă nu, ei bine, vei fi un paroh bun.

Își scoase repede ceasul.

— Mă duc. Mai am de împachetat și mă așteaptă o grămadă de treburi. La revedere, Desmonde. Scrie-mi în clipele tale de răgaz.

Stephen rămase nemișcat și Glyn se ridică. Privirea sa căzu pe o invitație în culorile clubului de cricket de la Marylebone pentru meciul care va avea loc luna următoare între Oxford și Cambridge. Stephen roși.

— Trebuie să merg, zise el scurt. Toată familia va fi acolo.

Glyn dădu din umeri, strânse în tăcere mâna lui Stephen și ieși.

CAPITOLUL 5

MECIUL SE TERMINASE ȘI SOARELE, deja la apus, alungea umbrele pe terenul Lord's. În mulțimea elegantă se putea remarca un grup de șapte persoane înaintând încet spre intrarea principală, pe drumul de la St. John's Wood. Caroline și Claire erau în frunte cu Davie și vărul lor, Geoffrey. Stephen îi urma cu generalul Desmonde și soția sa. Un caz urgent reținuse în ultimul moment pe reverend, și Julia, bineînțeles nu-și părăsise camera. În ceea ce-l privește Stephen nu venise decât ca să-și vadă fratele. Bucuria lui Davie îl recompensase — bucurie, de altfel, cu atât mai emoționantă cu cât starea sa de sănătate nu-i permitea să joace el însuși — dar ziua nu fusese, cu toate acestea, mai puțin oboșitoare. Stephen era cu totul zăpăcit de strigătele încurajatoare, răzbătând de la Geoffrey, în timpul jocului iar generăleasa — uitând că este mătușa sa Adelaide — nu încetase să-l trateze cu acel amestec de aroganță și condescendență care-l scotea din sărite. În ciuda feței sale ca o lamă de cuțit, această femeie mândră, crescută în cea mai bună tradiție militară și călită de soarele Indiei, își păstrase o oarecare eleganță în fragilitatea sa. Dar ochii, puteau avea câteodată, asprimea totală a oțelului.

Cum ei ieșiseră de pe teren și se opriseră indeciși, ea domina cu vocea ascuțită zgomotul cupeelor și mașinilor care se îndepărtau de teren.

— Ar fi neplăcut să nu continuăm o zi atât de agreabilă. Și întorcându-se spre soțul ei:

— Ce crezi despre asta, Hubert? Nu ne propui nimic? Generalul Desmonde trecea grupul în revistă. Foarte

înalt și foarte slab, drept ca o țeavă de pușcă, se ghicea imediat în el militarul de rang superior — deși era îmbrăcat în civil — cu jachetă și pălărie gri. O mustață scurtă sublinia și mai mult tonul său incisiv.

— Am putea să cinăm la Frascati.

— Grozav, zise Goeffrey aranjându-și cravata pentru a suta oară poate, apoi jiletca brodată, pentru a-și pune în evidență mai bine superioritatea vestimentară, care, după părerea sa, îl ridica în ochii mulțimii: Stilul, „genul“ așa cum spunea el, era grija sa esențială față de imaginea de pe trotuarele din Picadilly, care deja făcuse din el, la 24 de ani, tipul de tânăr snob fără creier.

— Devie trebuia să se întoarcă la ora șapte, zise Caroline, și este mai mult de ora șase. Dar dacă a rămas numai pe asta eu mă duc să-l conduc la tren.

— Mereu atât de bună și îndatoritoare, dragă, spuse surâzând „generăleasa“. Ea nu ținea s-o vadă pe Caroline la Frascati, cu fața ei bronzată de soare și cu rochie maron — urâtă — care o făcea să semene cu o cameristă ce profita de ziua ei liberă, iar picioarele strâmbe, amintind de picioarele unui pian cu coadă — o oroare. Pentru tanti Adelaide, Caroline era o povară socială greu de suportat, mai ales, când o vedea la balul anual al vânătorilor, așezată lângă ușa, cu carnetul gol, așteptând ca un domn în vârstă să o invite la dans.

— Poate voi veni altă dată...

— Și eu trebuie să mă întorc, zise Stephen care nu ținea să rămână dacă Devie pleca.

— Este atât de necesar? zise generalul care tolera compania tânărului său nepot. Atât de repede?

— Rămâi cu noi, Stephen!

Claire se apropie și îl rugă cu vocea în șoaptă. Toată roz sub pălăria mare cu flori, era, mai mult ca niciodată, foarte drăgălașa față ale cărei bun simț și maniere elegante îi cucureau pe toți.

— Rămâi, insistă ea.

— Să respectăm conveniențele, dragă, se grăbi să spună generăleasa, înainte ca Stephen să fi putut răspunde. Tu duci la Misiune o viață mai mult sau mai puțin monahală, o viață care te pregătește pentru munca ta. Regret

mult că nu poți veni cu noi. Vom fi numai patru. Geoffrey se va ocupa de Claire și Hubert va fi flirtul meu.

Surâdea satisfăcută — avea planurile ei pentru a nu dori prezența lui Stephen.

— Unde te putem lăsa, Caroline? întrebă generalul.

— Nu vă deranjați. Vom lua metroul.

— Și eu autobuzul, zise Stephen.

Se despărțiră, și Stephen, vag conștient de regretul care se citea în ochii lui Claire, plecă împreună cu Caroline și Devie. Aveau la dispoziție câteva minute și se opriră la Fuller, în Parc Road, pentru a-i oferi tânărului său frate o înghețată de fragi și o ceașcă de ceai Carolinei care se putea odihni, pentru că, după cum mărturisise, încălțăminteaa îi pricinuise dureri toată ziua. Apoi îi însoți până la metroul de Baker și el luă autobuzul 27 în direcția estică.

Mergând spre Stepney, în ciuda ușurării pe care o încerca în compania oamenilor simpli, nepretinzând mai mult decât un colț de banchetă, îl invadea o depresiune sfâșietoare.

Se simțise îpuținat fizic și intelectual, profund diferit de ceilalți, atât în jurul terenului de joc cât și la dejun, sub cortul de la clubul Gardes. În privirile indifferente pe care i le adresase prietenul vărului său, citise surpriza și disprețul ce caraghios omuleț, păreau ele să spună, în timp ce discuta cu Geoffrey despre ultima operetă, despre ultimul meci de amatori din campionatul de la Cambridge. O proastă dispoziție îl cuprindea, deci, întorcându-se spre Misiune. În vestibulul mirosind încă a carne fiartă și a varză de la prânz, se încrucișă cu Loftus care tocmai ieșea. Tânărul și elegantul vicar îl salută în trecere și Stephen crezu că surprinde în ochii lui o licărire amuzantă.

— Ce ai, Loftus?

Celălalt se întoarse, cu mâna pe clanța ușii, cu un surâs ironic pe buze.

— Tu nu știi?

— Ce se întâmplă?

— Oh, nu mare lucru, numai că Jenny, micuța servitoare, are necazuri.

Despre ce vorbește? gândi Stephen care după ce constatase că nu sunt scrisori pentru el, urcă scara spre camera sa. Deschise ușa și se opri surprins. Așezată pe marginea unui scaun, în mijlocul camerei, cu rochie și pălărie, cu mânuși de bumbac alb, Jenny îl aștepta.

— Scuzați-mi, domnule, libertatea pe care mi-am luat-o, zise ea ridicându-se deodată. Dar vroiam să vă văd și numai aici puteam să vă aștept.

Stephen rămase surprins. Ea nu venea niciodată sâmbăta la Misiune.

— Ai făcut bine, zise el. Așază-te, te rog. Ce s-a întâmplat?

Se oprise în fața șemineului. Jenny își reluase locul cu mâinile încrucișate pe genunchi.

— Fapt este că... eu plec... chiar azi. Este puțin neașteptat și ai fost atât de bun cu mine că nu vreau să plec fără să vă spun, adio!

— Mă mâhnesc. Nu credeam că ne vei părăsi atât de repede.

— Nici eu, domnule. M-au denunțat.

— Denunțat?

— Da, domnule! Este vina mea, de altfel. Am fost atât de proastă că nu mi-am pus corset. Nu credeam că asta se vede, explică Jenny deloc încurcată. Bucătăreasa nu s-a înșelat. Și s-a dus repede la superior.

— Despre ce vorbești, tu?

— Sunt însărcinată. Asta se vede.

Surpriza lui fu atât de mare încât nu găsi nici un cuvânt de spus.

— Oh, Jenny... cum ai putut... să bâlbâi el în sfârșit.

— M-am lăsat dusă, domnule. Dar este un băiat cinstit și serios. Este camerist, cum cred că v-am mai spus. Ne vom căsători după ce se va întoarce.

— Îl iubești?

— Desigur, domnule. Fără asta...

Un ușor surâs îi luminează fața proaspătă.

— Este mai în vârstă decât mine. N-ar fi trebuit, știu bine. Dar așa fi putut să cad mai rău. Este un băiat bun, un băiat realizat. Iubește muzica; a învățat singur armonica.

Se făcu liniște.

— Ei bine, Jenny... îmi vei lipsi.

— Și eu vă voi regreta, domnule. Ați fost întotdeauna bun cu mine. Nu ca ceilalți pe care-i cunosc...

— Da?

— Superiorul, de exemplu. Tot ceea ce mi-a spus înainte de a mă concedia...

— Nu pleci, deci, la dorința ta?

— Oh, nu, domnule. Și asta mă întristează mult... Sunt nevoită să-mi câștig existența, sunt singură pe lume. Dar superiorul n-a vrut să asculte nimic. El nu vrea să contamineze casa — mi-a zis — în care trăiesc trei preoți tineri. M-a dat afară cu forța.

Stephen își mușcă buzele. Sub calmul aparent al lui Jenny, se ghicea neliniștea. Era palidă. Nu avea în ea nici o firimitură de răutate, ar fi putut s-o jure.

— Jenny, zise cu elan, nu vreau să mă amestec în ceea ce nu mă privește, dar cred că ți-ai luat măsuri... pentru a merge la spital... pentru a te îngriji...

— Voi sta la mine, domnule. Am o cameră și am prevenit-o pe doamna Kettle. Este o femeie înțeleaptă și nu se poate vorbi decât de bine despre ea.

— Ești sigură că totul va merge bine?

— Nu vă neliniștiți pentru mine, domnule!

În vocea ei se simțea o tristețe tot mai accentuată.

— Vreau să cred că nu v-am pricinuit neplăceri, domnule. Totul s-a întâmplat pentru că am acceptat să pozez la atelier. Superiorul știa totul.

Vestea îl deconcertă puțin. În amărăciunea lui, în admirația pentru curajul și bunul simț ale tinerei femei și în indignarea pentru felul în care fusese tratată, el lăsa de-o parte orice prudență. Simțea prietenie pentru Jenny și nu înțelegea s-o lase să plece fără a-i arăta simpatia. Întorcându-se cu spatele, își frunzări portofelul apoi i se adresă:

— Ține, Jenny... Nu vreau să te rănesc dar ai însemnat mult pentru mine... și asta poate te va ajuta. Ține!

Îi puse cu stângăcie în mână o hârtie de cinci lire pe care o chitise pentru a nu se vedea valoarea. Spre marea lui surprindere ea se sculă brusc și se dădu înapoi.

— Nu... nu vreau nimic.

— Dar, Jenny... Trebuie...

Ea plângea rar; ziua îi fusese potrivnică iar lacrimile îi spălau ochii.

— Nu, domnule, nu aş putea... n-am făcut nimic pentru dumneavoastră.

Bătu în retragere şi el o urmă întinzându-i bancnota când tocmai se deschise uşa. Superiorul intră şi privi un moment fără să spună ceva. Avea o figură încruntată.

— Ieşi, Jenny, zise în sfârşit cu o voce calmă. Ea se supuse cu obrajii scăldaţi de lacrimi. Stephen care roşise, profită de zăpăceala ei pentru a-i strecura bancnota în buzunarul jachetei.

— Adio, Jenny, murmură el, şi noroc.

Nu se auzi nici un răspuns.

Foarte rece, reverendul închise uşa după ea, apoi, cu buzele strânse, cu ochii spre tavan, se întoarse spre Stephen.

— Desmonde, îţi judecam conduita cel puţin nesocotită, dar nu mă gândeam că ai mers atât de departe. Fiind un vechi prieten al tatălui tău sunt mult mai supărat decât aş putea să ţi-o spun.

Gâtlejul lui Stephen se strânse. Păli, ochii îi sclipeau.

— Nu vă înţeleg prea bine.

— Să vedem, Desmonde. Nu poţi nega că de mai mult timp trăieşti cu tânăra persoană pe care tocmai am întâlnit-o la tine, într-o împrejurare intimă, incorectă.

— Suntem numai prieteni. Ea mi-a făcut unele servicii iar eu, din partea mea am ajutat-o.

— Ah, zise superiorul cu un ton plin de tâlc. Pentru a o ajuta, fără îndoială, rămâneţi deseori singuri, în camera ta.

— Venea într-adevăr aici şi eu făceam schiţe după ea. Dar asta e tot.

— Adevărat. Ai considerat că ar intra în obligaţiile tale de viitor preot să-ţi iei un model pe ascuns, dintre servitorii acestei case a lui Dumnezeu. M-am crezut autorizat a examina unele din aceste desene şi le-am găsit absolut necuviincioase.

Mânia inunda fruntea lui Stephen iar ochii îi scăpărau scânteii.

— Cunoscându-vă gusturile, domnule, răspunse el, nu fără o ușoară vibrație în glas, nu mă îndoiesc că nu v-au plăcut.

— Văd, zise Bliss cu vocea calmă și acidă pe care credea că trebuie s-o ia, că este o diferență sensibilă între concepțiile noastre morale.

— Evident, replică Stephen uitând de orice prudență... Cu siguranță, eu n-aș fi aruncat în stradă pe această biată fată, pentru unica greșală pe care a comis-o.

— Desigur, nu. Iată de ce tocmai mi-era teamă.

— Ce vreți să spuneți?

Superiorul își păstrase până atunci tot calmul. Dar deodată fața i se descompuse. Nările i se strânsură și ridurile îi încrețiră fruntea înaltă.

— Deși Jenny mi-a dat numele autorului, nu sunt totuși convins. Cred cu fermitate că felul cum ai folosit-o în scopuri așa-zis artistice, te face sau nu, direct răspunzător de starea de depravare în care s-a prăbușit.

Stephen îl măsură pe Bliss respirând scurt.

— N-am mai auzit niciodată o asemenea stupiditate. Asta este pură ipocrizie. Jenny nu este depravată. Are un iubit cu care se va căsători. Este în spiritul concepției noastre creștine de a o calomnia, ca și pe mine de altfel, fără a avea dreptate.

— Taci, domnule! Nu-ți permit să-mi vorbești pe acest ton și, dacă nu m-aș supune datoriei, ar trebui să te rog să ieși imediat din această casă... Dar — făcu o pauză — din respect pentru familia dumată, și de asemenea, pentru viitorul care-ți rămâne încă deschis, sunt dispus să mă arăt mai conciliant. Îl voi preveni pe tatăl dumată, îl voi pune la curent cu ce s-a întâmplat. Cât despre tine, te vei angaja în scris să renunți o dată pentru totdeauna, la această idee fixă pe care îți place s-o numești „artă” și care este absolut incompatibilă cu sacerdoțiul. Îți voi stabili, de asemenea, unele limite indispensabile. Vino la mine în birou după rugăciunea de seară. Ți le voi comunica.

Ieși, fără a-i da lui Stephen răgazul să răspundă.

— Du-te la dracu! strigă Stephen. Din nefericire ușa se închisese deja.

Reflectă, în picioare, cu pumnii strânși, cu ochii fixați pe panoul ușii de stejar. Apoi cu un gest de resemnare, se prăvăli pe un scaun, aproape de masă; luă o foaie de hârtie și începu să scrie.

Dragă tată,

În ciuda tuturor eforturilor mele, am eșuat complet aici. Fără a vrea să te măhnesc sau să iau o decizie irevocabilă, împotriva voinței tale, cred că trebuie să plec pentru citva timp — un an cel puțin. Poate voi vedea altfel lucrurile — mai clar — și-mi voi putea încerca talentul în acest domeniu particular care îți displace atât încât nici nu-l voi mai numi. Aș fi vrut să pot evita această decepție, dar n-am făcut eu alegerea.

*Cu prietenie pentru toți cei de la Stillwater,
fără a o uita pe Claire. Vă voi suna de la Paris,*

Stephen

CAPITOLUL 6

STEPHEN NU CUNOȘTEA PARISUL ȘI, deși atmosfera sa îl îmbăta ca o băutură amețitoare, se simțea nervos, temându-se că orice adevărat parizian l-ar fi privit ironic ca pe orice străin. În Gara de Nord, îi veni în minte numele unui hotel pe care, se pare, tatăl său îl aprecia și dându-l șoferului cu toată siguranța de care era în stare, se văzu dus, cu o viteză înspăimântătoare pe străzile nefiresc de pustii, într-o după-amiază duminicală și depus în fața hotelului Clifton pe strada Sourdière.

Locul era liniștit, mai mult respectabil decât plăcut. O intrare strâmtă dădea într-o curte cu geamuri deasupra căreia se deschideau camerele cu balcoane de fier, cu vopseaua coșcovită. În biroul liniștit, unde o pisică maronie picotea pe masă, nimeni nu se miră de apariția bruscă a unui tânăr englez. I se arătă camera sa care era sobră și cu aerul stătut. Tapetul de pe pereți era vechi, iar un pat enorm, garnisit cu perdele roșii, ocupa aproape toată încăperea. Bătrânul portar, gâfâind puternic, puse bagajele jos și-și surprinse puțin clientul oferindu-i un ceai.

— Nu, mulțumesc. Stephen surâse, gândindu-se la imaginea superbă pe care penumbra o dădea figurii bătrânului, ochilor săi spălăciți, obrazilor atinși de cuperoză, jiletcii sale galbene cu dungi negre.

— Aș vrea să ies... să văd.

— Nu e mare lucru de văzut azi, domnule, spuse portarul, ridicând ușor din umeri. Totul este închis.

Dar Stephen abia avu timp să arunce, claie peste grămadă, în dulapul prăfuit, conținutul valizei sale și, foarte emoționat, se repezi pe străzi, mergând la întâmplare. Strada Mont Thabor, Piața Concorde. Primul său gând fu la Glyn, dar în graba despărțirii uitase să-i ceară adresa iar aceasta, din nefericire nu-i scrisese. N-avea importanță. Stephen era sigur că-l va regăsi ușor în mediul pe care își propusese să-l frecventeze.

Timpul era frumos și cald, cerul palid era brăzdat de nori strălucitori. La vederea siluetelor castanilor abia înfrunziți primăvăratec, firului fluviului, Stephen ar fi vrut să strige de bucurie, de încântare. Sub briza ușoară, frunzele cu atâtea nuanțe de verde, de la cel mai șters la cel mai închis, fremătau mângâietor. Parcurgând strada ajunsese la malul apei cenușii și lucioase, scânteind după un grup de șlepuri negre, acostate la chei. Pe unul din ele, o tânără femeie cu forme pline, destul de blondă, își agăța lenjeria roz pe o frânghie întinsă de la pod. Un câine micuț, alb, se juca printre picioarele ei. Un pilot de vas, în jiletcă de flanelă, cu pălărie rotundă și cu brațele goale, își fuma liniștit pipa, așezat pe o găleată răsturnată.

Cu inima în sărbătoare, Stephen urmă încet malul râpos, trecu podul Royal, merse de-a lungul barăcilor închise ale buchiniștilor, intră în Cité traversând podul Neuf. Apoi se opri, privind jocul culorilor pe apă, îndeșirea umbrelor peste grămezile de piatră. Tocmai la căderea nopții, regretând adânc, se hotărî să se întoarcă la hotel.

Orașul ieșea din toropeala sa diminală. Pe străduțele de pe malul drept, cafenelele se umpleau discret, se trezeau. Buticurile se deschideau, familii cu aspect modest ieșeau la aer, bărbați corpolenți în papuci de topitorie se iveau pe treptele caselor. În fața unei brutării cu obloanele coborâte încă, femeile se adunaseră flecărind. „Sunt la Paris, gândi Stephen zăpăcit de tot. În sfârșit!”

În contrast, hotelul Clifton, ascuns într-o penumbră cu fior aproape mistic, luase un aer solemn. Pe moment Stephen fu tentat să se reîntoarcă pentru a merge să ci-

* buchiniști — vânzători ambulanți de cărți.

neze la Maxim sau la Café Puche sau într-unul din aceste restaurante vesele pe care le întâlnise de atâtea ori în lecturile sale. Dar era obosit și sătul de plimbarea solitară. Pe de altă parte, se hotărâse să fie rezonabil și foarte econom. Din alocația sa nu-i mai rămăsese decât o sută cincizeci de lire, din care trebuia să trăiască aproape un an.

Merse deci în sala rece a restaurantului și cină singur, în afară de un celibatar șters, sever, îmbrăcat în gri, care nu încetă să citească, și două femei de vârstă nu prea sigură, îmbrăcate în mov, ce șușoteau mereu, toți trei englezi, în mod sigur! Meniul se compunea dintr-o ciorbă, o bucată de carne de oaie și câteva prune uscate, acre, fierte în sucul lor; hrană sănătoasă desigur, care nu dovedea cel puțin că nu este falsă pretenția că în Franța bucătăria este o artă. Dar nimic nu putea să abată bucuria lui Stephen care ajunsese în camera sa fluierând apoi adormi imediat, dormind un somn adânc, în patul cu draperii.

A doua zi dimineata, fără întârziere, plecă spre Montparnesse. După o judecată înțeleaptă, se hotărî să nu între la Școala de Arte Frumoase, ci să se bucure de îndrumarea mai personală a profesorului Dupret, să se înscrie la faimoasa academie din bulevardul Séline. O găsi fără dificultate, grație hărții Parisului cu care se înarmase, la recepția hotelului. Se găsea la etajul superior al unei ciudate construcții, separată de stradă printr-un grilaj înalt, cu vârfuri ascuțite, flancate de două gherete goale, fără santinele. Un miros pătrunzător de rumeguș, îl făcu pe Stephen să creadă că soldații mai ocupau încă locul. Cursul deja începuse, în timp ce urca, după ce se supuse formalităților de trecere prin fața portarului, un bărbat corpolent, cu o față plată, împopoțonat cu un pulovăr gri și un pantalon de lucru care îi dădea un aer de boxer în retragere — și care era, de fapt, însărcinat să evite orice tărăboi ce se isca.

Sala mare, bine luminată, cu multe geamuri, cu o enormă sobă olandeză care încălzea, era plină până la sufocare, numărând cam cincizeci de studenți ce formau adunarea cea mai stranie pe care o văzuse vreodată. Bărbați în cea mai mare parte, între douzeci și treizeci de

ani, caraghios îmbrăcați și de naționalități foarte diferite. Slavi bărboși, un hindus cu piele brună, un grup de scandinavi blonzi, mai mulți tineri americani. Femeile, mai rău, erau la fel de caraghios îmbrăcate. Privirea lui Stephen se opri un moment la o femeie de o vârstă nesigură, în bluză gri, studiindu-și pânza printr-un pince-nez cu montură de aur, ca o institutoare lângă tabla neagră într-o școală de țară.

De aproape vacarmul era înspăimântător. În zgomotul conversațiilor — în toate limbile — se amestecau frânturi de cântece, chemări puternice de la un cap la altul al atelierului. În mijlocul acestui tumult, Stephen spera să treacă neobservat, dar în momentul în care, ezitant și palid, în redingota sa neagră, cu gulerul scrobbit și cravata neagră — ținuta reglementară a tinerilor vicari din Clinker Street — se opri în prag, o acalmie jenantă, concentră atenția întregii clase asupra noului-venit. În această tăcere se auzi o voce falsă:

— I-a te uită, este chiar domnul abate!

O furtună de râsete însoți cuvintele. Confuz, Stephen găsi un scaun spoit cu vopsele și se vâri, nu fără greutate, între alți doi ucenici. Neavând șevalet, își puse albumul de hârtie Ingres pe genunchi.

Modelul, un bătrân cu păr lung argintat — vreun actor ratat — așezat pe estrada circulară, se apleca ușor înainte, sprijinindu-și bărbia cu dosul mâinii. Poziția, destul de convențională, îi plăcea lui Stephen. Privirea bătrânului nu exprima decât indiferență și plictiseală. Fără entuziasm, Stephen își luă cărbunele și se puse pe treabă.

La ora unsprezece apăru domnul Dupret. Era un om de vreo 60 de ani, de o frumusețe cam teatrală. Avea păr des, zbârlit, un mers foarte demn și mâini care gesticulau cu vioiciune. În ciuda pantalonilor cam boțiți pe la genunchi, redingota făcută pe talie, îi conferea un aer distins, subliniat de panglica roșie de la butonieră.

Intrarea lui, intenționat bruscă, temperă zgomotul și, într-o liniște relativă, făcu turul atelierului, apropiindu-se ici și colo pentru a detalia un crochiu, cu ochii pe jumătate închiși, sau pentru a arunca, însoțit de un gest

scurt, un cuvânt sec, precum un doctor ce-și face vizita într-un salon de spital.

Stephen se aștepta la câteva cuvinte de bun-venit, la o întrebare amabilă, dar profesorul trecu prin fața lui, indiferent. Aruncă o privire piezișă peste lucrarea noului venit și o clipă mai târziu, ieși din atelier.

La ora unu sună clopoțelul. Se stârni un urlat și ca împins de un resort, modelul se ridică părăsind estrada cu pas târăgănat. Elevii lăsau să cadă periile, pensulele și cărbunii de desen pentru a se îngrămădi la ușă. Surprins și decepționat, Stephen se trezi dus de val. Deodată cineva îi vorbi.

— Ești englez, nu-i așa? Te-am văzut intrând. Permite-mi să mă prezint: Chester.

Stephen întoarse capul. Îi surâdea un tânăr aproape de vârsta lui, cu aspect plăcut. Părul, ochii albaștri umbriți de gene lungi, negre, bărbia fermă, îi dădeau un aer atrăgător. Purta o cravată veche, în culorile Universității Harrow.

— Te aștept jos, mai avu el timp să strige, înainte de a fi împins de un nou val.

În curte, Chester îi întinse mâna.

— În acest clocot este bine, ca noi insularii, să ne strângem rândurile.

După acea primire deprimantă, Stephen era fericit să găsească un prieten. Se prezentă la rândul său și deodată Chester strigă:

— Dacă am prânzi împreună?

Începură să coboare bulevardul.

Restaurantul era foarte aproape, în piața Séline. Încăperea strâmtă, cu tavanul jos, aproape o pivniță, dădea într-o bucătărioară la nivel inferior, unde ardea un foc mare de cărbuni de lemn. De acolo venea zgomot de crătiți și un miros ademenitor. Toate mesele erau ocupate, în mare parte de elevii lui Dupret, dar Chester, în bună dispoziție, ajunsese într-o curticică împodobită cu câteva cufere de lemn și, ridicând de pe o masă un carton purtând indicația „rezervat“, își aruncă cu abilitate pălăria pe un cuier și invită pe Stephen să se așeze.

Imediat, o femeie grasă, aprinsă la față, ieși afară din bucătărie.

— Nu, nu Harry... este masa domnului Lambert.

— Nu vă neliniștiți, doamnă Chobert, răspunse Chester surâzând. Știți doar că domnul Lambert și cu mine suntem buni amici. De altfel el întârzie întotdeauna.

Asta-i displăcu doamnei Chobert care discuta și bombănea într-una dar, în ciuda unor vizibile eforturi, nu putu rezista farmecului lui Chester. Cu o scuturătură din umeri, care se adresa desigur propriei sale slăbiciuni, ea prezentă tăblița pe care înscrisese cu creta meniul.

— Este o bătrână de treabă, zise Chester când patroana se îndepărtă. În timpul mesei el vorbi din abundență, comentând cu vervă toți vecinii. Îi vorbi lui Stephen de Biondello, italianul care expusese deja la Salon anul trecut, de Pierre Aumerle, un caz disperat, care bea zilnic o sticlă de vin și care mânca cu o femeie foarte vopsită, mereu coafată și cu o pălărie mare, căreia Chester îi adresă o otheadă însoțită de un surâs. Între timp, el studie pe Stephen, prin câteva fraze directe, apoi, înainte de cafeaua filtru, după o scurtă tăcere, socoti că ar fi bine să se facă el însuși cunoscut.

— Nu este curios, zise el creionând pe fața de masă în carouri, cum se recunoaște întotdeauna un fost student? Philip Lambert a studiat și el. Ieșind de la Harrow, aș fi putut să intru la Cambridge și eu... dacă n-aș fi abandonat totul pentru artă, conchise după o scurtă privire spre Stephen.

Apoi, povesti cu un surâs dezaprobator, că tatăl său avusese o plantație de ceai în Ceylon și că mama sa, văduvă, locuia într-un hotel foarte frumos, particular, în Highgate, unde era înconjurată de numeroși servitori. Natural, ea îl trata pe fiul său într-un fel jignitor și îl ținea în frâu. Era la Paris optusprezece luni.

— Aici te distrezi bine, adăugă el. Îți voi da detalii.

— Ce crezi despre Dupret? întrebă Stephen.

— Este cel mai bun profesor de prin partea locului. Știi că are Legiunea de onoare?

Ușor șocat, Stephen nu răspunse. Chester îl neliniștea cum te neliniștește orice natură originală, agreabilă la prima vedere, dar care prin unele detalii izbește simțurile.

Își băuseră cafeaua. Mesele erau abandonate una câte una.

— Amicul tău, Lambert, nu pare să mai vină, zise Stephen pentru a rupe tăcerea.

Chester se puse pe râs.

— Philip este un excentric. Nu se știe niciodată când se va arăta... și nici cu ce fustă.

— Urmează cursurile lui Dupret?

— Lucrează la el... când lucrează. Are avere personală și s-a plimbat prin toată Europa. A studiat la Roma, la Viena. Locuiesc de curând, nevastă-sa și el, într-un mic apartament lângă Domul Invalizilor.

— Deci este însurat!

— Da. Doamna Lambert este foarte elegantă. O femeie de lume.

Lui Stephen remarcă îi displăcu; îl cerceta pe Chester întrebându-se cum putea să folosească asemenea formule. Dar înainte de a fi găsit timp să răspundă, Harry Chester se ridică.

— Iată pe Philip.

Și Stephen văzu venind un bărbat cam de 30 de ani, zvelt, cu o aliură afectată, îmbrăcat cu un pardesiu maron foarte scurt, purtând guler îngust și lavalieră. O expresie nonșalantă pe o față palidă, cu ochii profund cenușii. O cărare separa părul negru și stufos, dar o şuviță scăpa și cădea mereu, în bucle, pe fruntea albă. Totul în el emana indolență, plictiseală și vanitate.

Punându-și bastonul sub braț, începu să-și scoată mănua galben lămâios, contemplându-l pe Chester cu o indulgență pătrunsă de dispreț.

— Îți mulțumesc pentru că mi-ai păstrat masa, dragul meu. Dar va trebui să mi-o eliberezi. Aștept o vizită la ora două și n-am chef s-o scap.

— Vom pleca, Philip, zise Chester pe un ton supus. Totuși permite-mi să ți-l prezint pe Desmonde. Din dimineața asta, lucrează cu Dupret.

Lambert îi aruncă o privire lui Stephen și se înclină politicos.

— Tocmai și-a terminat studiile la Oxford, adăugă prompt Chester.

— Adevărat! exclamă Lambert. Ce colegiu? Dacă nu sunt indiscret.

— Trinity, zise Stephen.

— Ah! Lambert surâse, arătând niște dinți albi și regulați, scoțându-și a doua mânășă de piele — fără a se grăbi — și întinse lui Stephen o mână subțire.

— Sunt fericit să te cunosc. Și eu am terminat la Oxford. Dar nu vreau să vă deranjez. Pot să iau altă masă.

— Noi am terminat, zise Stephen ridicându-se.

— Atunci veniți să luați un ceai la mine acasă, într-una din zile. Suntem aproape întotdeauna acasă miercurea, la ora cinci. Harry vă va arăta drumul. Vom fi doi foști studenți la Oxford — surâsul său îl atinse pe Chester în trecere — și un tovarăș care ar fi trebuit să intre la Cambridge.

Nota de plată adusă imediat de doamna Chobert era pe masă. Cum Chester nu părea s-o observe, Stephen o luă și plăti în ciuda vehementelor proteste ale lui Harry.

CAPITOLUL 7

AMEȚIT DE NOUA SA LIBERTATE, STE-

phen se abandona foarte repede plăcerilor unei vieți agreabile, când o scrisoare de la Stilwater, opt zile după sosirea sa la Paris, îi aduse o mare ușurare. Tot vorbind de mâhnirea pe care i-o cauzase plecarea bruscă a fiului său, rectorul se resemnase. Vizibil, scria el, chemarea (ștersese cuvântul tentație) era prea patetică pentru ca Stephen să nu țină seama de ea. Poate că merita mai mult, cum da de înțeles fiul său, iar acest interimat era considerat de ambele părți o probă necesară. Totuși aproba alegerea hotelului, îl cunoștea destul de bine pe Stephen pentru a-i recomanda o conduită înțeleaptă și virtuoasă și a-i sugera să nu se lipsească de nimic din ceea ce îi pretindea poziția sa.

Faptul de a se trezi în fiecare dimineată știind că este la Paris, pentru a-și urma „cariera“ artistică, îi oferea lui Stephen de fiecare dată o senzație nouă. Se îmbrăca rapid și, dacă la micul dejun de la Clifton nu era nimic să-l tenteze, se grăbea spre un mic lacto-bar de la colțul străzii, în apropierea hotelului. Pentru treizeci de cenți era servit cu o ceașcă de cafea cu lapte aburindă și două cornuri crocante, calde încă, scoase din coșul adus de brutar. După aceea, mergea pe jos spre atelier și acolo găsea întotdeauna o bucurie nouă. Mulțimea grăbită, agenții în uniformă albastră, menajerele întorcându-se acasă cu coșurile pline, un zuav* cu pantalonii roșii, doi portari

* Zuav — militar francez dintr-un corp de infanterie colonială.

sprijiniți de măturile lor în timp ce flecăreau, un bătrân măturător dând drumul unui jet de apă de-a lungul rigolei, cărucioarele zarzavagiilor întorcându-se de la hale, totul îl încânta. Mai erau chemările negustorilor ambulanți, murmurul vocilor, rezonanța stinsă a clopotelor pe fundalul bătrânelor pietre cenușii, podurile grațioase, apa fluviului care sclipea în soare.

În atelier, la drept vorbind, nu se prea simțea în largul lui. Absența ordinii, vacarmul neîncetat făceau dificilă orice concentrare. Mulți dintre acești elevi păreau să vină mai puțin pentru a lucra și mai mult pentru a se amuza și a da frâu liber exceselor lor. Râdeau, cântau, făceau glume de un gust îndoielnic perorau fără sfârșit în cafenelele din împrejurimi, discutau și se certau, își dădeau aere de „boem“, atât în îmbrăcăminte cât și în comportament. Vorbeau în argoul cartierului, erau la curent cu ultimele „mișcări“, se recunoșteau în maeștri Manet, Degas și Renoir și îi maimuțăreau penibil, disprețuind pe Ingres și Millet, îl criticau pe Delacroix, fără a-și dovedi propriul talent.

Unii lucrau totuși serios. Stephen avea vecin un tânăr polonez, născut într-un orașel din împrejurimile Varșoviei, care plin de ambiții, venise la Paris fără un ban în buzunar. Pentru a-și plăti studiile le Dupret, lucrase un an ca hamal gara Montparnasse. Intensitatea eforturilor lui era înfricoșătoare deși nu avea pic de talent. Adesea, în timpul vizitelor cotidiene ale lui Dupret, Stephen se surprinsese dorind ca printr-un cuvânt afectuos, profesorul să pună capăt acestei lupte zadarnice. Dar Dupret nu spunea și nu făcea nimic. Se mulțumea să corecteze o linie sau să facă o observație — cu un aer indiferent — asupra vreunei greșeli de compoziție. Se arăta la fel de imposibil sau distant cu Stephen dar, uneori, după ce îi detalia unul din studiile sale, îl privea curios, ca și când l-ar fi văzut pentru prima dată.

Sub rezerva impozantă și demnă a lui Dupret, Stephen bănuia acum decepția, amărăciunea omului care nu-și realizase visurile tinereții și era conștient de acest lucru. Bucurându-se de o oarecare reputație în mediile oficiale, expunând anual la Salon, o lucrare prudentă afișată pe un loc privilegiat, făcând parte din comitete și consilii, re-

prezentând în mănuși albe „Arta“ la recepțiile oficiale — oare găsea acolo satisfacția aceluia care sperase să zguduie pe așezații lumii printr-o capodoperă? Dupret nu acorda nici un interes atelierului său și cu atât mai puțin elevilor lui, numai dacă gelos, întâlnea un talent, care poate îl depășea pe al său. Sub masca sa, sub această butadă, era un om golit de orice substanță, încătușat în personajul care se credea că este. Era mai mult de plâns decât de disprețuit. Și când profesorul intra majestuos în atelier, Stephen și-l închipuia la sfârșitul zilei, scoțându-și încet redingota sa pe talie și pantofii frumos lăcuți, care îi făceau bătăture, așezat lângă foc, în atelierul său mobilat cu gust, în fața pânzei încă în lucru — *Căsătoria bretonă* — și repetându-și cu un freamăt de dezgust: „Dumnezeul meu, la ce bun?“

Stephen dejuna de obicei la doamna Chobert, în compania lui Chester, dar se întâmpla uneori să se sustragă efuziunilor amicale ale lui Harry și să hoinărească pe chei mâncând numai un sandwich cu șuncă și cu muștar. Apoi, grăbind pasul, vizita muzeele de la Luvru sau de la Luxembourg. Se întuneca atunci când ieșea în stradă cu ochii orbiți și se întorcea la Clifton.

În ochii lui Chester și a cunoștințelor pe care și le făcuse la atelier, părea extraordinar că el putea să-și petreacă serile singur și îl invitau deseori să iasă, să meargă în Montmartre. Într-o zi, acceptă și însoți aproape o jumătate de duzină de camarazi la Toque Bleue, nu departe de Moulin de la Galette.

Dar se plictisise de moarte acolo. Acest spectacol, care se spunea că este plin de vervă și de antren, i se păruse stupid. Sala de dans se transformase într-o masă umană agitându-se în cadență, pe jumătate amestecată, multiplicată și deformată printr-o serie de oglinzi, în vacarmul unei orchestre de proastă calitate. Nimic mai trist, nimic mai respingător decât fețele acelor bătrâni de-ai casei, cu obraji și ochii ridăți. Unele din fețele cele mai cunoscute, pe care Chester i le arăta, erau cu adevărat hideoase, iar cavalerii lor, îmbrăcați cu maieuri negre, păreau niște degenerați.

Mai târziu, noaptea, câteva tinere femei se lipiră grupului foarte vesel. Stephen le observa curios. Vocea lor

dogită și avansurile grosolane, brațele acelea trecute în jurul gâtului, cuvintele mângâietoare aruncate cu voce tare, îl umpleau de dezgust.

Așezat într-un colț al mesei, el stătea tăcut fără să încerce să-și ascundă încurcătura. Una din fete se aplecă peste Chester, șușoti câteva cuvinte la ureche care-l făcură pe Harry să izbucnească în râs.

Stephen nu făcu nici un comentariu dar întrebă care este drumul de întoarcere.

— Oh, nu-i nimic, bătrâne! Ea a spus numai că ești un tip caraghios, și îi traduse expresia folosită de fată.

— Regret că nu te-ai amuzat astă-seară, adăugă când Stephen îl părăsi. Nu uita că vom merge la Lambert, miercuri. Treci să mă iei, te rog.

În ziua aceea, în jurul orei patru, Stephen se îndreptă spre numărul 15 de pe strada Bonaparte, unde Harry locuia la mansardă. După trei etaje, pe o scară foarte abruptă, auzi o ceartă violentă și împingând ușa întredeschisă, îl găsi pe Chester amenințat de un omuleț, sobru îmbrăcat care, cu un aer indiferent supraveghea mișcările unui ajutor ocupat să înghesuie într-un sac pendula, câteva vase de porțelan și alte bunuri de deco-
rau casa.

— Și acum, domnule Chester, ceasul dumneavoastră, vă rog.

— Ah! nu Maurice! Ceasul nu! Nu, de data asta! Doar ți-am spus că-ți voi plăti sâmbătă...

Chester văzu pe Stephen și luă un aer plouat. Se apropie cu un surâs forțat.

— Este stupid, Desmonde. Am făcut unele cheltuieli luna asta și acești doi zgârie-brânză mă trădează. Oh! un fleac... Două sute de franci, dar la sfârșitul lunii mama îmi va trimite cecul meu. N-aș vrea să-ți forțez mâna, dar dacă din întâmplare ai putea...

— Sunt fericit să te pot ajuta, se grăbi să răspundă Stephen, după o scurtă tăcere.

— Mulțumesc, infinit de mult îți mulțumesc bătrâne. Vei avea banii la începutul lunii. Ține, Maurice. Și acum spală putina.

Împăturind bancnotele foșnitoare pe care Stephen le scosese din portmoneu le aruncă portărelului, care, după

ce le numără de două ori, cu degetul muiat în salivă, făcu un gest de mulțumire, goli sacul pe masă și, urmat de complicele său, ieși pe ușă.

— Asta e treaba! strigă Chester râzând ca după o glumă bună. Mi-ar fi lipsit mult toate aceste lucruri vechi, ți-o mărturisesc. Și asta la fel...

Punând la loc vasele, el deschise ca din întâmplare o cutie plată și scoase de acolo o medalie de argint agățată de o panglică de mătase albastră. Cu ochii plecați, ezită, apoi continuă cu un aer de o modestie emoționantă.

— Ar fi mai bine să nu vorbesc despre asta ... Dar cum, m-ai surprins, Desmonde... este o medalie de la prințul Albert. Mi-a dat-o anul trecut.

— Pentru ce motiv? întrebă Stephen impresionat.

— Salvare la mare, s-a pretins. Un bătrân imbecil, căzut de pe vaporul de Folkestone. Nu din vina lui, timpul era urât, valurile puternice... iarna. Am sărit. Oh, nu e mare lucru. Ne-a pescuit într-o jumătate de oră, timp în care vaporul s-a apropiat de noi și a lansat o barcă la apă. Dar să lăsăm această poveste și să ne grăbim. Dacă nu, vom întârzia.

Chester își regăsise toată veselia și nu încetă să vorbească și să râdă pe tot parcursul drumului. Locuința familiei Lambert era într-o fundătură care dădea în strada Duquesne. La capătul unei curți pavate se ridica un mic pavilion de piatră cenușie a cărui înfățișare mohorâtă fusese atenuată cu ajutorul unei uși și al ferestrelor cu pervaz vopsite în verde. Trebuie să fi servit, pe timpul lui Henri IV drept cabină pentru portarul vreunui hotel particular. Interiorul strâmt și prost luminat, mirosea a bucătărie și o hârtie aromatică. Aceeași grijă rafinată îl împodobește cu covorașe, cu tapet perlat și cu fotolii de bambus. Pe pian, atârna un șal spaniol.

Împinși de impetuozitatea lui Chester, ajunseră puțin cam devreme și Lambert dormitând într-un fotoliu, ridică plictisit o pleoapă grea. Dar doamna Lambert, îi primi cu bună dispoziție. Înaltă și zveltă era mai în vârstă decât crezuse Stephen. Avea ochi mari, verzi, trășături cam ascuțite, părul de un blond pal și tenul alb ca laptele. Rochia, de după amiază, decoltată în jurul gâtului, foarte lungă era din brocart alb.

Stephen o studia în timp ce ea vorbea cu Chester. Cu capul sus, se sprijinea de un paravan de lac. Trebuie să fi simțit privirile al căror obiect era și îi aruncă lui Stephen o ocheadă răutăcioasă.

— Ți place rochia mea? zise ea cu cochetărie.

— Whistler ar fi dorit să vă picteze.

— Ești prea generos, și continuă confidențial. Am făcut-o eu însă-mi.

Ieși, revenind aproape imediat cu ceaiul pe un platou de argint încărcat de cești și fursecuri. În timp ce umplea ceștile, Lambert căscă și se întinse leneș.

— Ceaiul! strigă el. N-aș putea să trăiesc fără ceai. Băutură divină, hrănitoare. Foarte tare, te rog Elise.

Și cu ceașca în mână:

— ... Poate că vine din marile tale plantații din Ceylon, Harry. Nu-i acesta un gând agreabil, stimulant. Spune-ne dacă-i recunoști aroma!

Și întorcându-se spre Stephen:

— Spune-ne deci, ce vrei să faci în acest oraș de perdie, domnule abate.

Stephen roși. Chester le vorbise, desigur, despre el.

— Trebuie să vă par ridicol, nu-i așa? Un preot cucernic abandonându-se artei...

În câteva cuvinte își povesti istoria. Când tăcu se făcu liniște și Lambert exclamă pe un ton ironic, specific.

— Bravo, abate! Confesiunea ta este desigur sinceră și noi te vom ierta complet.

Aplecându-se ușor spre el, Elise murmură:

— Trebuie ca dorința ta de a picta să fie foarte mare. Mai toarnă-ți ceai.

Când Stephen se ridică pentru a-și lua ceașca, privirea îi căzu pe trei evantaie de mătase pictate în manieră japoneză, dispuse pe perete. Delicatețea lucrării îl impresionă.

— Cine a făcut aceste lucruri drăguțe?

Lambert ridică ușor sprâncenele și își aprinse o țigară înainte de a răspunde pe un ton foarte indiferent:

— Eu, dragul meu abate. Dacă nu te plictisește, aș putea să-ți mai arăt și alte preocupări ale artei mele.

Punându-și ceașca pe masă, aduse dintr-un mic culoar mai multe pânze și le așeză cu un gest afectat, una după

alta, pe un scaun înalt, aproape de fereastră, pentru a fi în plină lumină.

Unele erau foarte mici și tratau un subiect simplu — o ramură înflorită într-un vas albastru, două salcii încovoiate peste o baltă, un copil cu o pălărie de paie sub un copac la malul apei — dar toate aveau aceeași drăgălășenie decorativă ce releva sărăcia ideilor — calități care confereau formelor un farmec delicat și trecător.

Când văzu totul — nici nu erau prea multe — Stephen se întoarse spre Lambert.

— Nu mă îndoiam că știi să pictezi astfel... sunt delicioase.

Lambert schiță o ridicare din umeri, dar se simțea foarte flatat și nevastă-sa cu o mișcare promptă, luă mâna lui Stephen, strângând-o.

— Phil are geniu. El face și portrete...

Ochii săi verzi scânteiară.

— Dacă dumneata cunoști un amator... Eu sunt asociată cu soțul meu, sunt omul lui de afaceri.

După care se auzi soneria și apărură o grămadă de musafiri. Toți se potriveau foarte bine cu această ambianță boemă, rafinată: un tânăr cu șosete albe, purtând un manuscris sub braț; un altul mai puțin tânăr, dar cu umeri lați și foarte îngrijit, de la ambasada americană; un model care se chema Nina, pe care Stephen o zărise la doamna Chobert; un francez durduliu de o vârstă incertă, purtând monoclu, care-i sărută mână Elisei cu o politețe exagerată și căruia, în calitate de eventual cumpărător, ea îi acorda toată atenția. Fu adus ceai proaspăt. Lambert servi whisky, conversația se însufleți și Stephen care, pentru prima sa vizită, nu voia să mai rămână, se retrase. Gazdele sale insistară să revină. Doamna Lambert întrerupse o conversație pentru a-l conduce până la ușă.

— Vino cu noi la țară, duminică. Vom pregăti un picnic la Champrosay.

Tăcu puțin, apoi măgulitoare:

— Îți plăci mult lui Philip.

Duminică deci, și apoi multe altele, Stephen îi însoțea câteodată singur, câteodată cu Chester, altă dată cu prietenii de-ai lor — pe malurile Senei, în împrejurimile de

la Melun. Închiriau o barcă și urcau încet cursul leneș, urmând marginea pădurii din Sénart. Apoi poposind în fața unui han, dejunau în aer liber pe o masă de lemn.

Timpul era superb; printre frunzele groase, nalba roșie era în plină floare. Această lumină sclipitoare, acest aer dulce ca o mângâiere, acești prieteni agreabili, nou-tatea amețitoare a imaginilor și sunetelor, urletul vreunui șlep, culoarea cămășii unui muncitor, imaginea nevestei ecluzierului a cărei siluetă se decupa în cerul albastru, totul trezea în Stephen un extaz fremătător, și mai ales certitudinea că în sfârșit „găsise” viața artistică; totul îl amețea ca un drog. În afara rarelor accese de melancolie, Lambert se arăta de un umor foarte reușit, tachineând în diverse ocazii, sclipitor de spiritual. Arunca o glumă, o epigramă, recita pasaje întregi din Verlaine și din *Florile răului*.

— Mai sfânt decât Indusul, murmură el, trăgându-și sufletul, trecând degetele subțiri pe fruntea-i acoperită de o transpirație rece, jucându-se cu o șuviță neagră de păr ce-i cădea pe frunte. „Acești crini de apă... caliciu de alabastru cel mai pur... o roză translucidă... și răcoroasă... răcoroasă ca sânii naiadelor...” Și multe altele.

Această căutare a frumuseții nu se limita numai la Natură și dacă, din întâmplare, servitoarea de la han era în trecere, el flirta cu ea în ciuda privirilor aspre pe care i le arunca soția.

La început Stephen nu ieșea fără caietul lui de schițe. Ar fi vrut să pună pe hârtie tot ceea ce vedea, dar Lambert îl descuraja cu un surâs enigmatic.

— Pune toate astea în capul tău, abate, zicea el încet, lovindu-și fruntea. Mai târziu... în singurătate... totul va renaște.

Într-o duminică seara, după o excursie și mai plăcută decât altele, Stephen se depărtă de cei doi Lambert și invitații lor și luă drumul spre hotelul său. Tocmai atunci soarele se ascundea în spatele domului din Trocadéro, după ce strălucise radios toată ziua. Încinși de căldură, ei se scăldaseră în lacul ecluzei de la Ermitaj, se înfruptaseră cu păstrăvi reci și pateu, stropiți cu un nobil Chambertin, apoi adormiseră în iarba ca'dă.

Se simțea atât de bine ... cu pielea încălzită de soare, plămânii plini cu aer curat, trupul încă rece după baia din lac... Îl invadea o nemaipomenită bună dispoziție.

Deodată, pe când traversa strada Bièvre, un bărbat ieși dintr-un pasaj strâmt, exact în fața lui. Încălțat cu pantofi grosolani, purta pantaloni de velur plini de pete și o cămașe de muncitor, de un albastru spălăcit. Îi înconjura gâtul o batistă roșie, înnodată neglijent. S-ar fi spus că e un lucrător care se întoarce acasă după o muncă aspră. Și totuși spatele vânjos, ținuta mândră a capului, îl făcură pe Stephen să tresară. Grăbi pasul.

— Glyn!

Richard Glyn se întoarse arătându-și fața ursuză ce se luminea brusc.

— Tu ești, Desmonde... Te-ai eliberat?

— De mai mult de o lună, răspunse Stephen fericit de această neașteptată întâlnire. În fiecare zi am sperat să te întâlnesc. Spune-mi ... mă întorc la hotel. Vino să cinezi cu mine.

— De acord, zise Glyn. Aș mânca ceva. Nu am pus nimic în gură de azi-dimineață.

— Cum e posibil? Ce ai făcut?

— Am pictat... de la ora șase de dimineață, răspunse Glyn. Când lucrez uit de toate... mai ales când nu-mi găsesc un ton.

Ochii săi de culoarea agatelor negre scânteiară ca un foc sumbru datorat oboselii unui efort creator, pasionant, prelungit. Îl luă de braț pe Stephen, potrivindu-și pasul cu al lui.

CAPITOLUL 8

APARIȚIA LUI GLYN CU BATISTA LUI

roșie și pantofii scâlțiați, produse senzație în restaurant, la *Clifton*. Bătrânul șef al personalului din hotel, crescut în tradiția *lorzilor* englezi, făcea fețe-fețe, iar cele două bătrâne domnișoare, care până atunci îl priveau cu simpatie pe Stephen, nu-și puteau crede ochilor. Richard își bătea joc ostentativ de toți și așezându-se, privea în jurul lui cu o evidentă curiozitate.

— Ce dracu faci în acest iad, Desmonde?

— Nu prea știu... m-am obișnuit...

Glyn gustă din supa făcută ca de obicei din făină și apă cu grăsime.

— Bucătăria te reține aici?

— Această supă nu prea este cine știe ce. Dar mâncarea cu carne va fi bună.

— Să sperăm. Mi-era foame, ți-am spus. Într-o seară te voi duce într-o casă unde se mănâncă într-adevăr bine.

— La doamna Chobert?

— Dumnezeule mare, nu! Această crâsmă e pentru artiști! Am oroare de fals, atât în bucătărie cât și în pictură. Nu. Un bistro pentru birjari, nu departe de mine. Încrede-te în birjari, au gusturi bune. Se mănâncă acolo unul dintre acele pateuri de iepuri despre care mă vei întreba multe. Dar să vorbim despre tine. Ce-ai făcut până acum?

Fără entuziasm, Stephen povesti viața sa la Paris. Orele la Dupret dimineata, prietenia cu Chester și Lambert. Deveni sentimental când descrie expedițiile la Champrosay.

Glyn, care îl asculta mai întâi cu un surâs indulgent și zeflemitor, redeveni serios și întoarse privirea.

— Ei bine, ai profitat cum se cuvine de timpul tău, după cum văd. Sper că mă vei duce la tine să-mi arăți ce-ai lucrat.

— Oh! N-am mare lucru să-ți arăt, zise prompt Stephen. Câteva schițe. M-am ocupat mai ales de schițat.

— Văd.

El mesteca conștiincios budinca englezească, adică desertul de la Clifton și păstră o tăcere încăpățânată câteva minute bune. Apoi se întoarse spre Stephen; sub sprâncenele încruntate, ochii îi deveniră aspri și disprețuitori.

— Desmonde, vrei cu adevărat să pictezi? Sau să-ți irosești viața precum ridicolele personaje boeme?

— Nu te înțeleg.

— Ascultă-mă, deci. Sunt în acest oraș zece mii de tineri, cretini, cel puțin, care se dau drept artiști pentru că studiază când au chef, desenează, și-și așază fundul pe scaunele cafenelelor lăudându-se cu capodoperele lor născute moarte. Din ei faci și tu parte. Îți pierzi timpul, Desmonde. A picta, înseamnă a munci, a munci mereu. A munci dur ca un furibund, până la epuizare. Asta nu înseamnă să te lași dus pe firul apei, culcat pe fundul unei bărci, în compania unui obscen pozar care debitează din Verlaine sau din Baudelaire.

Stephen roși, indignat.

— Totuși sunt băieți buni. Lambert are sigur talent.

— Ce glumă! Ce-a făcut? Câteva japonezării, evantaie pictate, nimicuri... Oh, sunt drăguțe, te cred dar sunt efeminate... afectate... și atât de mărunte...

— Lucrurile mari sunt vulgare...

În nemulțumirea sa Stephen citase o remarcă favorită a lui Lambert iar Glyn înțelese și zâmbi sec.

— Și Rubens, Corregio, del Sarto cu viguroasele lor concepții? Și bătrânul Michelangelo, acoperind tavanul Capelei Sixtine cu formidabila sa viziune a creației, lucrând atât de dur, încât nu avea timp să se dezbrace pentru a dormi? Ei sunt vulgari? Nu, Desmonde... Lambert este un amator dotat, un artist de mână doua de care nu ar vorbi nimeni, dacă nevastă-sa, care este abilă, nu l-ar împinge. N-am nimic contra lui, crede-mă. Dar tu,

tu ai ceva, pentru care Lambert și-ar da sufletul. Nu vreau să văd cum îți distrugi talentul dintr-o prostie. Cât despre Harry Chester, ești atât de naiv încât nu l-ai văzut în adevărata lui lumină.

— Nu înțeleg ce vrei să spui, murmură Stephen morăcnos.

Glyn, care un moment se gândi să-l lămurească, se mulțumi cu un surâs disprețuitor.

— De cât te-a „tapat“?

Roșeața lui Stephen se accentuă. Chester recursese de mai multe ori la banii lui și-i datora acum mai mult de 500 de franci. Dar îi promisese, pe cuvânt de onoare, să-i înapoieze.

— Îți repet, Desmonde, reluă mai moderat Glyn, ai luat startul greșit; te-ai rătăcit într-o proastă companie și, ceea ce e mai grav încă, ți-ai diminuat efortul. Dacă nu-ți vei reveni, îți vei săpa groapa cu propriile mâini. Cel mai înfricoșător loc în infern este rezervat artistului leneș.

Între ei căzu o tăcere apăsătoare. Stephen care se apăsase cât putuse mai bine, nu se putu împiedica să compare ziua inutilă care tocmai o petrecuse, cu orele de muncă intensă impuse de Glyn, și un sentiment de rușine puse stăpânire pe el.

— Ce e de făcut? zise el, în sfârșit.

Fața lui Glyn se luminează.

— În primul rând să părăsești acest sacru butic anglican.

— Când?

— Imediat.

Deși privirea consternată a lui Stephen părea să-l amuze, Glyn deveni imediat serios.

— Nu te pot instala la mine, dar cunosc pe cineva care ar fi fericit să te găzduiască.

— Cine?

— Jérôme Peyrat. Papa Peyrat. Un tip bătrân, nu prea bogat, care are nevoie de cineva cu care să-și împartă cheltuielile. Un omuleț nostim, îmi pun capul pentru el, un adevărat pictor, nu un boem ca farseorii tăi.

Strămbătura lui Glyn îl necăji pe Stephen, dar își reveni repede.

— Natural, cu Dupret s-a sfârșit. Vei lucra în atelierul meu. Și te voi prezenta aceluia care îmi prepară culorile, Napoléon Campo. Face credit uneori. Și acum, la drum.

Caracterul lui Stephen nu se prea împăca cu schimbările bruște și cu hotărârile luate în pripă, dar în argumentația lui Glyn era o forță dominatoare și manierele sale erau irezistibile.

Stephen merse la recepția hotelului și ceru nota de plată spre marea surprindere a directorului care se arătă foarte nemulțumit. Urcă să-și facă valiza și apoi coborî, și îndulci cu bacșișurile sale, împărțite la întâmplare, brutalitatea plecării.

Plantat pe culoar, Glyn, pe care oamenii din hotel îl vedeau ca pe un drac, își exprimă nemulțumirea.

— Îți recomand să fii mai econom, Desmonde. S-ar putea să ai nevoie de bani mult timp de-acum înainte. Haide!

— Așteaptă. Vom chema un taxi.

— De ce dracu să-l chemi? Ești prea slab pentru a merge pe jos?

Luând valiza, care nu era prea ușoară, Richard o aruncă pe un umăr și ieși. Stephen îl urmă în penumbra străzii.

Peyrat locuia foarte departe de Clifton, dar Glyn, căruia-i plăcea să meargă pe jos, pretinzând maximum de la el însuși, înainta cu pași mari, fără să se oprească pentru a-și trage răsuflarea. În sfârșit, într-o străduță sumbră de pe malul stâng, în unghiul format de strada Assas și bulevardul Montparnasse, se opri în fața unei uși strâmte, vecină cu o patiserie. Culoarul era slab luminat de o lampă spânzurată la capătul unui fir. Glyn urcă scara, câte trei trepte o dată. La etajul al doilea se opri, bătut la o ușă, deschizând-o fără să aștepte răspunsul și îl introduse și pe Stephen.

Era un mic apartament de trei camere. În prima cameră, mobilată în manieră clar burgheză, un bărbat de cincizeci de ani, stătea la o masă acoperită cu o mușama. Lăța puțin plată, brăzdată de riduri adânci era împodobită de o barbă neîngrijită. În ciuda căldurii împrăștiată de o sobă, el purta un pulovăr vechi, negru cu gulerul

ridicat, și o pălărie melon. Un sturz, pe jumătate fără pene, într-o colivie spânzurată aproape de fereastră, acompania cu piuitul său pe bătrânul care cânta încet la ocarină. La vederea lui Glyn, ochii săi foarte tineri, plini de o îndrăzneală nevinovată, se luminau. Lăsându-și instrumentul, se ridică și-l îmbrățișă cu afecțiune pe Richard.

— Peyrat, zise scurt Glyn după ce se eliberă din îmbrățișare, iată un nou locatar. Un prieten de-al meu, Stephen Desmonde.

Privirea lui Jérôme Peyrat se plimba de la Glyn la Stephen și se opri asupra lui Stephen. Era un examen binevoitor și amabil.

— Dacă este prietenul tău, bătrâne, va fi și al meu. Scuză-mă, domnule Desmonde că te primesc în această ținută. Richard știe că sunt sensibil la curent.

— Sper că nu vă deranjez, zise Stephen încurcat.

— Deloc. Seara am obiceiul să mă supun unui examen de conștiință. Uneori o găsesc nemaipomenită, alteori hidoasă. Astăzi — surâse grav — distracția a venit la timp.

— Desmonde pictează, Peyrat. Va lucra cu mine și cu tine.

— Bine. Peyrat nu se arată surprins. Ți urez bun-venit în apartamentul meu... Al meu, temporar. În realitate aparține domnului Bisque, patisierul. N-are importanță. În aceste locuri, vom renunța la frumusețea femeii, la fumurile gloriei contemporane, pentru a ne abandona creației capodoperelor ce vor fi aclamate la o mie de ani după moartea noastră.

— Ce speranță! strigă Glyn, ușor ironic.

— Numai speranța ne face să trăim.

— Și sfânta Thereza?

— Ah, da. Exemplu acestui suflet nobil ne este sprijin. Cunoști Spania? întrebă el, întorcându-se spre Stephen.

— Nu.

— Va trebui să facem un pelerinaj, împreună, câteva zile. La Avila de los Cabaleros... culcată în spatele meterezelor de granit, aurită, coaptă de razele soarelui de vară, înghețată de iarna castiliană, splendidă coroană an-

tică printre rocile unui deșert, profilându-se pe albastrul aspru al munților Gredos.

— Ați fost acolo? se interesă Stephen politicos.

— De mai multe ori. Dar cu gândul numai.

Glyn izbucni în râs.

— Atenție, Desmonde. Acest smintit care nu merge niciodată la biserică și spune lucruri dezagreabile pe seama papei, are o absurdă venerație pentru sfânta The-reza.

Peyrat scutură din cap dezaprobat.

— Prietene, nu pronunța aiurea numele acestei femei blânde și perseverente, venită din Bătrâna Castilie, care a știut să restaureze un ordin șubrezit, căzut în flecă-relile carmelitelor. Ea mi-a susținut campania cu suflet, farmec, tumult, prin rugăciuni și discuții, cu răbdarea unei sfinte și energia unui căpitan de cursă lungă. De asemenea, era o poetă...

— Mă duc, zise Glyn ajungând la ușă. Vă las să vă cunoașteți mai bine. Să fii mâine dimineață la atelierul meu, la ora șapte, Desmonde. Noapte bună!

Ieși. După un moment de liniște, Peyrat veni la Stephen și-i întinse mâna.

— Sper că te vei simți ca la tine acasă, zise el simplu.

CAPITOLUL 9

O EXISTENȚĂ NOUA INCEPEA PENTRU Stephen sub îndrumarea lui Glyn și Peyrat. O viață de muncă necruțătoare, complet diferită de felul în care a înțeles viața de artist de până acum. Jérôme Peyrat, cunoscut în cartierul Plaisance sub numele de „Papa Peyrat“, era de o origine țărănească umilă. Părinții săi munciseră până la moarte, din greu, câteva hectare de pământ pe lângă Nantes, dar el vorbea de ei cu mândrie. Timp de treizeci de ani, fusese un mărunț funcționar model și își petrecuse zilele în haină de alpaca, cu mâneci de lustrin, notând dosarele prăfuite la Palatul de Justiție. Nu ieșise decât o dată din Franța, pentru a merge în Indii, ca al treilea secretar al unei comisii rogatorii. Spectator naiv, fascinat, își petrecuse toate clipele libere admirând animalele din cuști sub palmierii înalți și roșcovani ai grădinii zoologice din Calcutta. Câteva luni după reîntoarcere s-a făcut o reducere de personal la minister și a fost pensionat cu o sumă care abia-i asigura existența. Apoi, deodată fără a fi manifestat vreodată cel mai mic interes pentru artă, începu să picteze cu îndemănare. Nu luase nici o lecție în viața lui. Pictase portretele prietenilor săi, străzi, clădiri, munți, uzine la mahala, buchete de flori ținute de mâini fără corp, aspecte din junglă, o femeie cu piept și pulpe planturoase călărind un tigru istovit sub un arboret încărcat de palmieri, liane, ferigi gigantice, orhidee cu diferite tente cromatice, o pădure imaginară, brutală, prodigioasă, populată cu șerpi și mai-muțe îmbrățișate, luptându-se pe viață și pe moarte. În fața șevaletului tremura, transpira și gata să leșine se

vedea constrâns — în ciuda spaimei de a răci — să deschidă fereastra pentru a respira puțin aer proaspăt.

Vecinii ridicau din umeri și surâdeu în fața acestor picturi puse în vânzare cu prețul de 15 franci, în vitrina prietenei sale, doamna Huffnaegel, văduvă respectabilă care ținea o mercerie la câteva uși mai departe și pentru care el nutrea o pasiune respectuoasă. Cu excepția lui Napoléon Campo — negustorul care prepara culorile și acceptase câteva pânze drept plată pentru materialul de pictură și al cărui pod era plin de tablouri aparținând unor pictori tineri înfometati — nimeni nu cumpăra de la Peyrat, era pentru locuitorii din strade Castel, un constant subiect de glume fără răutate. Totuși fără a se descuraja, Peyrat, adesea constrâns de nevoie, continua să picteze, ameliorându-și cât putea prăpădita sa pensiune. Mai mult decât ocarina la care cânta pentru propria sa plăcere și decât corul armonic, avea cunoștințe limitate la vioară și clarinet. Și din când în când, îmbrăcat în cel mai bun costum, distribuia în cartier cărți de vizită scrise de mâna pe care se citea:

JEROME PEYRAT
Pictor și muzician
Curs de muzică pentru copii
Armonie, solfegiu

Sâmbătă după-amiază de la două la cinci.
Progres rapid garantat. Părinții pot asista
la cursuri. Abonament lunar: 5 franci de
elev. Numărul de elevi este limitat.

Vara-și consacra talentul corului de armonie, cântând în fiecare joi, în orchestra care fermeca bonele copiilor și plozii lor de țată, în grădina Tuileries. Când greutatea se acutizau, putea oricând să apeleze la prietenul din copilărie Alphonse Bisque, ajuns patisier în cartierul Plaisance, bărbat solid, cu chelie, căruia puteai să-i ceri în caz de nevoie, un pateu cu carne.

În obiceiurile și modul lui de viață, Peyrat era ingenios, la fel de original ca și în pictură. În ciuda simplității, sale, avea spirit viu și curios, se hrănea cu fructele cercetărilor sale, a câtorva opere abstracte cumpărate de ocazie de la buchiniști. Se lansa frecvent în dis-

cuții de o erudiție naivă, despre istorie, teologie medievală sau subiecte pur și simplu ireconciliabile, precum Cosmas din Alexandria care în anul 548 denunțase doctrina rotunjimii pământului și sfânta Thereza din Avila din care-și făcuse patroana sa — el fiind un ateu.

Cu toate excentricitățile sale se dovedise un bun și cinstit camarad. Oricât de devreme s-ar fi sculat Stephen, Peyrat era întotdeauna în picioare înaintea lui, pentru a merge să ia laptele și pâinea caldă pe care tânărul comisionar al lui Alphonse le pune dimineața la ușă. Micul dejun, frugal, odată terminat, își pune un șort, spăla vasele, apoi după ce dădea apă proaspătă și grăunțe sturzului pe care-l găsisese pe stradă rănit de o pisică și pe care-și propusese să-l elibereze când va putea să zboare, se înhăma la carul muncii cotidiene, își lua șevaletul și cutia cu culori și înarmat cu o imensă umbrelă menită să-l protejeze de intemperii, se ostenea la drum de picioare prin câteva cartiere — Ivry, Charenton sau Passy — unde indiferent de comentariile, adesea ironice ale trecătorilor sau la glumele răutăcioase ale copiilor care îl amețeau, se pierdea în munca imensă, de reproducere pe pânză a câtorva viziuni celeste ale unui macaz de cale ferată, de tramvai, sau a unui coș de fabrică.

Stephen ieșea în același timp cu el, alergând spre strada Bièvre, pentru a profita de lumina clară care intra prin geamurile atelierului lui Glyn. Richard, care nu se cruța nici pe el însuși, se dovedea un profesor sever, nemilos.

— Arată-mi ce știi să faci, zise el. Dacă în șase luni nu-mi vei da satisfacție, te las în plata Domnului.

Modelul lui Glyn, Anna Montel, era o femeie cam de treizeci de ani, mare și puternică. Un păr foarte negru înconjura fața sa slabă și osoasă. Era țigancă de origine. Strămoșii trebuie să fi fost unguri, deși Glyn o întâlnise într-un colț pierdut din Țara Galilor, avea pielea aspră și, mergând totdeauna cu capul descoperit, fără mănuși și fără palton, vânturile reci de pe fluviu îi marcaseră mâinile și obraji. Se mișca fără zgomot pe pâslarii ei și era ființa cea mai tăcută pe care Stephen o cunoscuse vreodată. Citea în ochii lui Glyn, cea mai măruntă dorință. Poza la orice oră, neobosită, apoi fără

nici un cuvânt pleca la hale de unde se întorcea cu un coș plin, apoi se apleca deasupra micului reșou pentru a pregăti un gulaș sau o cafea în ibricul emailat albastru cu cioc știrbit care se regăsește într-unul din cele mai cunoscute tablouri ale lui Glyn: *Cafeaua matinală*.

Fără a-i impune vreodată ceva, Glyn cerea originalitate, insistând ca Stephen să uite orice noțiune preconcepută, încurajându-l să vadă lucrurile cu propriii săi ochi și nu cum se vedeau după tradițiile gata făcute.

— Fă ca Peyrat! spunea el. Încât pictura ta să fie numai a ta, exclusiv a ta!

— Văd că-l studiezi mult pe Peyrat.

— Este un om mare, răspunse Glyn cu convingere. Are viziunea directă, originală a artistului primitiv. Puțin îi pasă că se râde de el, că este considerat un imbecil. În douăzeci de ani va fi bătaie pe pânzele lui.

Munca era aspră. Atelierul era înghețat și frigul se întetea pe fiecare zi. Glyn predica teoria spartană după care n-ai putea să-ți dai măsura în confort. Stephen abandonase de mult ideea că pictura este o artă plăcută și seducătoare. În viața sa, el nu suportase un regim la fel de riguros. Și Glyn cerea mereu tot mai mult.

Într-o zi când începu să-l doară capul și când simți că ar trebui să se oprească, Richard scoase un suspin adânc aruncând paleta.

— Exercițiu! declară el. Îmi plesnește capul. Știi să mergi pe bicicletă?

— Evident.

— Da, văd asta. Plimbărica preotului în jurul Oxfordului, eu patru mile pe oră.

— Cred că pot să fac cu ușurință mai mult.

— Bine. Să mergem să vedem din ce material ești făcut.

Abandonând atelierul, traversară strada pentru a intra la magazinul de biciclete din cartier ținut de Pierre Berthelot, un fost ciclist, distrus de pernod*, dar care la vremea sa terminase al treilea turul Franței. Era o biată magherniță adăpostind un rând de biciclete agățate de plafon cu roata din față. În spate se deschidea

* Marcă de băutură.

un mic atelier foarte întunecat, de reparații. Intrară. Nu era nimeni.

— Pierre! strigă Glyn bătând în tejghea.

Ieși din umbră o fată de douăzeci de ani. Era mică. Purta o jachetă și o rochie neagră. Avea papuci negri pe picioarele goale.

— Ah, tusești! zise Glyn.

— La cine te așteptai? La regina din Saba?

— De ce nu ești plecată cu circul tău?

— Repaus de iarnă.

Ea vorbea pe un ton nu prea delicat, scurt, cu mâinile în buzunare, cu picioarele depărtate.

— Unde e taică-tău?

— Doarme.

— Stephen, ți-o prezint pe Emmy Berthelot.

Și cum ea îi privea pe cei doi bărbați, pe rând, cu un aer plictisit, el adăugă:

— Am vrea două biciclete pentru această după-amiază. Bune!

— Toate sunt bune. Luați-le pe acelea, de la capăt.

În timp ce Glyn manevra scripetii, Stephen o privea cum desface bicicletele și le învâрте roțile cu o mână expertă. Avea o față palidă, mohorâtă, o frunte largă, ușor bombată, sprâncene pronunțate, gură mare cu buze subțiri. Nasul avea o linie drăguță, dar vârful ridicat îi trăda originea. Dacă n-ar fi fost sâni foarte proeminenți, sub jersey colorat, ai fi crezut că este un băiat bine dezvoltat. Întorcându-se brusc, ea surprinse privirea lui Stephen care se simți roșind, rănit de insolența manierelor ei. Richard scoase bicicletele pe ușă.

— Vii cu noi, Emmy?

— Nu pot. Trebuie să păzesc dugheana, din cauza acestui bătrân bețivan.

— Atunci altă dată. Ne vom întoarce înainte de a se înnopta.

Stephen îl urmă pe Glyn. Urcară și, încovoiați peste ghidonul jos, cu Glyn în față, ajunseră la poarta Versailles, apucând apoi drumul spre Sèvres, plat și drept. Aruncând din când în când o privire înapoi, Richard mergea rapid. Traversară câteva sate, Pontchartrain, Maule, Juziers, Orgeval. Cursa lor în circuit — treizeci

de km — îi aduse la Louveciennes unde Glyn frână brusc în fața unui bufet cu răcoritoare. Respirând puternic, aruncă o privire critică spre Stephen care abia își trăgea sufletul, plin de sudoare și de praf. Surâse.

— Nu-i rău, băiete. Nu-ți place să cedezi, ei? E o calitate care te-ar putea ajuta. Să intrăm să bem ceva.

În sala întunecată, cu tavanul jos, își băură ȕapul de bere care le răcori gâtleurile încinse. Glyn aspiră spuma care i se pusese pe barbă și suspină.

— Frumos ȕinut pentru pictură, zise el visător. Renoir și Pissarro au bătut adesea împrejurimile de la Louvecienne. Dar data viitoare vom merge mai departe. Emmy ne va antrena. Ea ține la drum.

Stephen își aminti de fată fără plăcere.

— Femeia asta îmi este foarte antipatică, zise el sec. Glyn râse.

— Strunește-ȕi limba tătucă!

Și după o scurtă tăcere, adăugă:

— ... De fapt nu este decât un cocor mic și nespălat... Amicul tău Chester, ȕi-ar putea vorbi de asta. Ea a făcut turul Franȕei alături de o echipă de tineri profesioniști. Acum petrece șase luni pe an în turneu cu Peroz.

— Peroz?

— Adolphe Peroz. Circul fraților Peroz. Îl cunosc pe Adolphe, supraviețuitorul, un tip foarte bine. Emmy face acrobaȕii acolo pe bicicletă. E periculos se pare. E mândră de asta și desigur îȕi va vorbi. Noi nu o interesăm, dar ea este necrezut de vanitoasă și dorește să-i fac portretul.

— I-l vei face?

— Nu, desigur. Mocirla și scursorile ei nu mă interesează. Dar mă amuză s-o necăjesc. Este o stricată, absolut.

Își goli paharul.

— Și acum, la drum.

Îi ajunse răcoarea înserării. Glyn era foarte vesel. Calmat, cânta cântece din Ȑara Galilor, gata să reia lucrul de a doua zi.

În fața atelierului de biciclete își consultă ceasul și fluieră.

— Am întârziat. I-am dat întâlnire Annei. Ia asta, deci!

Îi trecu bicicleta sa lui Stephen și se îndepărtă rapid. Stephen intră cu cele două biciclete, nu fără dificultate. Dugheana era din nou goală. Bătu în tejghea și cum nu se arăta nimeni, împinse ușa atelierului, pentru a se izbi apoi de Emmy.

Ușa se închise, lăsându-i în întuneric, foarte aproape unul de altul. Tulburat, Stephen nu găsea nimic de spus și inima-i bătea puternic. Simțea căldura corpului ei și o stranie emoție îi strângea gâtul. Ea observă fără să fie surprinsă, dar părea să fie conștientă de emoția pe care i-o provoca. Îi aruncă o privire rece și severă.

— Ce vrei?

Dublul înțeles al întrebării făcu să-i urce sângele în cap. Își auzea bătăile inimii.

— Vroiam să te anunț... se bălbâi el cu o voce sugrumată. Am adus bicicletele.

— A fost plăcută plimbarea?

Îl iscodea mereu, amuzată de emoția lui fără a i-o împărtăși.

Din nou liniște. Ea nu mișca. În sfârșit cu un efort reuși să deschidă și să tragă ușa în urma lui.

— Sper să te revăd.

Rușinat Stephen încerca în zadar să uite. Dar ea-i revenea mereu în minte. La apropierea primăverii, Glyn hotărî să iasă o dată pe săptămână. Pe Stephen, Emmy îl atrăgea și-l respingea în același timp. Ar fi vrut ca ea să-i pozeze dar nu îndrăznea să-i propună. Nu se ivise încă ocazia favorabilă. Îl obseda această fată, problemă fără soluție, subiect de iritare permanentă.

Timpul trecea cu o rapiditate surprinzătoare. Zilele deveneau mai lungi. Castanii înfloreau și anul de grație ajunsese la capăt. Tot mai frecvent, scrisorile de la Stillwater, de la tatăl său, de la Davie sau Claire îi prevesteau reîntoarcerea, o implorau.

Veni iulie și o căldură sufocantă copleșa orașul. Glyn care ura căldura, o suportă cincisprezece zile apoi se hotărî să plece cu Anna în Bretania, să parcurgă ținutul și să picteze suferințele umane. Familia Lambert era deja la La Baule și Chester se ducea să-i întâlnească acolo. Peyrat se gândea de asemenea să părăsească Parisul. La

sația apartamentului său se încheia în august și se gândea să meargă să-și vadă un unchi în Auvergne.

Richard și Peyrot îl presau pe Stephen să-i însoțească. Dar lui îi era imposibil să accepte: o ultimă scrisoare de la rector divulga o oarecare severitate. Sprea ca Stephen să-și reia „îndatorirea care-i era destinată“ că nu se va fi lăsat subjugat plăcerilor Parisului.

După ce o citise, își aruncă pensulele și se puse pe colindatul străzilor. S-ar fi putut duce la Bois unde domnea întotdeauna o oarecare răcoare dar îl împiedica proasta dispoziție. În ciuda oboselii, traversă orașul fără a vedea ceva. Dughenele și cafenelele îi păreau mai mici, mai sărace. Totul era gol. Într-una din ele, un băiat dormea în fața unei mese, cu capul pe brațe. Stephen trecu pe sub podurile de cale ferată, apoi peste un canal și se opri în fața unui imens teren viran, dincolo de barierele Parisului. Era plin de sudoare.

„Dumnezeul meu, își zicea el, ce viață... Și tatăl meu care crede că cu alerg după plăceri!“

Întorcându-se, se opri la un birou pentru a expedia o telegramă.

Desmonde presbîtere Stillwater Anglia iau vaporul mâine dimineată, nouăsprezece iulie.

Stephen

CAPITOLUL 10

NIMIC, GÂNDEA STEPHEN, NU EGA-lează bucuria de a „revedea locurile familiare, aproape uitate, pe care le regăsești mai frumoase ca niciodată.“ Culcat în iarba deasă de pe malul lacului Chillingham, cu o undiță în mână, prăjindu-se la soare, îl privea pe Davie care își luase boișteanul argintat, poate cu puțină stângăcie dar cu acea bunăvoință care este o garanție a progresului. Aerul era limpede, aurit. Peste tot flori de câmp. Tu-fele țepoase de măceș cu flori de un roz delicat își ameste-cau parfumul cu cel de crețușcă. Porumbeii zburau foarte sus și de la ferma părintească din Broughton Court, se auzea cotcodăcitul bibilicilor.

Era greu de crezut că sosise de cinciprezece zile. Din momentul în care îi întâlnise la Halborogh Junction pe Caroline și pe Davie, veniți să-l aștepte — delicată și discretă atenție — timpul parcă zburase. Această re-întoarcere ar fi fost perfectă dacă el, Stephen, n-ar fi fost tratat precum fiul risipitor care a fost iertat și care trebuie recâștigat cu blândețe. Micul dejun i-l serveau în pat, cu ziarul *Times* pe platou, până când el protestase și declarase că putea foarte bine să coboare și să mănânce cu Davie, dimineața și seara, mâncărurile sale preferate; Beasley — bucătarul — făcea ore suplimentare la cupto-rul său; Mould aducea coșuri cu fructe alese pe sprân-ceană, toate dorințele sale erau satisfăcute; erau planifi-cate excursii. Toată casa se unise vizibil într-un mare efort pentru a-l dezarma.

Nu mai vorbiseră de pictură din prima seară când, la cererea rectorului, Stephen își arătase pânzele. Încruntând

din sprâncene, ezitând între strâmbături și râs, își amintea de eforturile vitejești ale tatălui său dornic să-i laude opera și revăzu privirea lui tulburată, oprindu-se în mod deosebit peste o scenă de mahala, înfățișând o femeie întinzându-și lenjeria în curte, într-o zi cu vânt.

— Dragul meu copil... tu găsești asta... frumoasă?

— Da, este una din pânzele mele favorite.

— Nu înțeleg. De ce să pictezi o frânghie cu rufe?

— Este un joc al culorilor, tonuri care trebuie privite cu atenție... tată... contrastul cu tristețea fondului, bătrâna femeie în negru și gri...

...Intenționase să-i explice în ce constă ideea sa, să-i demonstreze felul cum pune culorile cu cuțitul. Dar rectorul rămasesse perlex. După o lungă tăcere, se întoarse spre el încet.

— Un expert ar putea să înțeleagă, fără îndoială...

— Desigur!

După care, spiritul critic făcu loc respectului. Mult mai blândă în comportări, Caroline îi călcase hainele, îi cususe nasturii și cămășile, iar mama sa, ieșită din universul și singurătatea ei, descoperi deodată că avea un ghem mare de lână din care ar putea să-i tricoteze șosete.

Nu-i văzuse, spre marea ușurare a lui Stephen, pe generalul Desmonde și nevastă-sa care erau în Scoția cu Geoffrey, la vânătoare. Dar în după-amiaza asta, trebuia să meargă la Chillingham cu Davie. Lady Broughton îi invitasese la ceai. După ce privi spre soarele care se înclina spre coasta dealului, Stephen gândi că trebuie să plece. Ridicându-se, merse să se așeze în spatele fratelui său, care deși dădea semne de oboseală persevera în efortul său prost răsplătit. Reușise să prindă trei bibani atât de mici, că abia i-ar fi ajuns pisicii să se sature. Cunoscând pasiunea lui Davie pentru sporturile în aer liber, atât de emoționantă, dacă te gândeai la sănătatea delicată a copilului, ar fi dorit ca cel mai frumos păstrăv să se fi agățat în cârligul undiței lui. Și-și imagina bucuria triumfătoare pe care ar provoca-o o asemenea captură. Dar în ciuda răbdării sale, soarta nu-l ocrotea pe pescar. Davie, gândi Stephen cu tristețe, nu avea niciodată noroc. Și cum tânărul său frate își trăgea undi-

ța, punându-i o mână pe spate, Stephen îi laudă progresele, invocă elementele ce nu atrăgeau peștii și reuși să-i redea veselia extaziindu-se în fața frumuseții celor trei pești.

— Cred că am făcut progrese, într-adevăr, răspunse Davie. Mă antrenez fără răgaz și așa cum ai spus, acești bibani, nu sunt de neglijat. Crezi că vor fi buni de mâncat?

— Excelenți!

— Da, dar sunt cam mici.

— De aceea vor fi și mai buni, zise înțelept Stephen.

Tăiară pe drumul cel mai scurt din apropiere, pentru a evita lungul ocol prin Foxcross Corner. Davie flecărea cu toată însuflețirea ce-i era proprie. Era foarte înalt pentru cei paisprezece ani și membrele sale aveau stângăcia vârstei ingrate, conferind ceva contranstant mișcărilor lui. Totuși, expresia feței era mai puțin agitată, și atacurile de epilepsie scăzuseră în frecvență. Ascultându-l cu simpatie, urmărind jocul luminii pe trăsăturile lui pure, Stephen simțea pentru el o iubire profundă.

Ieșind din pădure, trecură bariera care închidea parcul unde turmele pășteau liniștite și ajunseră la drumul care înconjură grădina propriu-zisă și terenul de tenis, ducând până la casă ca un maldăr de gresie roșie, împodobită cu turnuri și turnulețe, cele mai înalte din Sussex după cum declara cu emfază lady Broughton.

Ea îi primi lungită pe un șezlong, aproape de ferestrele franțuzești din salon, rugându-i să-i scuze această aparentă lenevie — medicul era în ultimul timp, de o severitate caraghioasă — și îndată îi făcu să se simtă bine datorită căldurii cu care-i primise.

— Iată deci, că te-ai întors Stephen! Îi păstră mâna în mâna ei și-l studie cu atenție. Plin de cunoștințe despre lucruri frumoase. Regret însă că nu porți barbă. Totuși Parisul te-a maturizat, văd asta. Ai putea să-mi săruți mâna ca un francez.

— N-am studiat această artă.

— Ce păcat! Nu-i așa Davie? adăugă ea surâzând.

— Păcat e că fratele meu va pleca.

— Că bine zici! Vezi până la ce punct țin eu la tine, Stephen. Ca să ți-o dovedesc, te voi obliga să mănânci

prăjituri din Sussex. Îți plăceau mult când aveai vârsta lui Davie.

— Îmi plac și acum, ca de altfel și lui Davie.

Lady Broughton surâse și continuă cu amabilitate conversația glumeată. Ascultând-o Stephen nu se putea împiedica să observe că se schimbaseră mult. O iubise întotdeauna pe această femeie, puțin bondoacă, care prin toate actele ei, dovedea o natură energică și un solid bun simț. Era mâhnită acum de starea sănătății sale, care o făcea pasivă, de răsufarea scurtă, de petele roșii din obraji deja colorați.

— Claire vine imediat aici, zise ea. Cred că vrea, desigur să-și facă o intrare la Gainsborough*, cu o pălărie mare și un braț de trandafiri.

Când Claire intră, mama sa mai vorbea. Cu capul gol, fără flori în mână ea nu era Gainsborough ci evoca mai degrabă un Burne-Jones, în rochia ei de pânză cu guler răscoit pătrat, de un maro roșcat, armonizându-se cu părul auriu. Deși nu-și mai amintea, Stephen îi spusese într-o zi că acest bogat ton preraphaelit îi plăcea mult.

— Claire!

Stephen înaintă spre ea.

— Ce plăcere să te văd!

Ea surâse.

— ... Și tu, Davie!

Spera că roșeața subită va trece neobservată. Revederea, strângerea de mână, o mișcaseră mai mult decât ar fi putut s-o creadă.

Fu servit ceaiul, tratația nereducându-se la o farfurie cu prăjiturile și pâine cu unt, ci era chiar o gustare adevărată: ouă fierte moi, tartine, sandwichuri și prăjituri cu fragi și cu frișcă, totul servit pe o masă rulantă, în seră.

— Cred că v-a făcut foame pescuitul, zise Claire lui Davie.

— Da, răspunse acesta cu entuziasm. Prânzul a fost scurt. Luând ceașca pe care tocmai i-o umpluse Claire, el i-o oferă cu o încântătoare stângăcie lui Lady Broughton, înainte de a se așeza.

— Mulțumesc, Davie.

* Pictor celebru.

Împrăștiind uşoara stinghereală care se aşternuse între ei, ea reluă discuţia glumind:

— ... Claire, nu găseşti că Stephen are un aer de parizian?

— Poate este mai slab.

Tânăra fată se ruşină de acest răspuns stupid.

— Se mănâncă destul de prost în Franţa, zise Davie, foarte serios. Din partea mea, nu mi-ar place deloc să fiu servit cu melci şi broaşte.

Toată lumea râse şi veselie se instală din nou. Fără îndoială, numai pentru a demonstra superioritatea bucătăriei engleze, Davie luă de mai multe ori din prăjituri, înainte de a discuta cu Claire despre pescuitul de ştiuci. Pentru a încheia, căzură de acord amândoi că musca era mult mai potrivită pentru nadă, decât ceacărul.

— Mai sunt câteva muşte în sala de biliard, zise Claire. Le vrei?

— Aş fi încântat, dar ... tu nu mai ai nevoie? Vreau să zic ... oferta ta este serioasă?

— Nu folosese nimănui aici. Să mergem să le vedem.

Scuzându-se, Davie se ridică repede, deschise uşa în faţa fetei şi ieşiră.

Gânditoare, Lady Broughton îl privea pe Stephen la care ţinea sincer, chiar îl admira. Nu regreta deloc că el renunţase la biserică; era după părerea sa de o natură mult prea sensibilă, prea pasionată şi prea mândră pentru a rămâne un simplu preot de ţară. Recentele sale incursiuni în domeniul artei nu-i displăceau, nici mai mult nici mai puţin, nu le considera decât fantezii, tendinţă spre originalitate moştenită, fără nici un dubiu, din partea maternă, ea mai amintindu-şi încă de bizarele capricii ale excelentului tată al doamnei Desmonde. Dar ea cunoştea sentimentele fiicei sale şi înţelegea să facă o aluzie discretă, susceptibilă pentru a împinge înainte lucrurile. În ultimele luni, observase nu fără a fi afectată, indiferenţa fiicei, tristeţea ei îndelungată, şi remarcase de asemenea, nu fără îngrijorare, eforturile ei repetate pentru a se scutura de melancolie, de a căuta noi distracţii. Recent Geoffrey Desmonde le vizitase frecvent. Dar Lady Broughton îl detestase, din instinct ci nu numai pentru tonul său afectat. Nu vedea în el decât un tânăr infu-

murat, stupid, frivol și, măritată ea însăși — de douăzeci de ani — cu un imbecil plicticos, îi dorea fiicei o altă soartă.

— De când te-ai întors nu ți-ai văzut încă vărul, Stephen?

— Nu. Toți cei de la Simla sunt în Scoția.

— Geoffrey a venit adesea aici să vâneze pui de potârnică.

— Îi place așa mult? A vânat și cu gonaci?

— A bătut dealurile însoțită de Claire. Se văd des. Într-o zi a dus-o chiar la Brookland, ... să asiste la o cursă.

— Nu știam că pe Claire o interesează astfel de manifestări.

— Nu. Astea nu-s pentru ea ... dar Claire nu poate să refuze.

Lady Broughton zâmbi. Și, aplecată spre tânăr, pe un ton care se străduia să pară lejer:

— Mă neliniștește puțin, Stephen. Nu mai este comunicativă, tu o știi, nu are prietene, confidente. Pentru a fi fericită va trebui să-și găsească un tovarăș, un soț care s-o înțeleagă. Eu nu voi fi nemuritoare și poate curând Claire va rămâne singură. Acest domeniu pe care ea-l iubește mult, va fi pentru Claire o sarcină foarte grea.

Ea nu spusese nimic precis, în orice caz nimic care să pună tânărul în încurcătură, dar intențiile erau clare.

— Ai făcut bine, după părerea mea, că ai mers la Paris, reluă ea punându-i pe braț degetele ușor umflate, cu venele proeminente. Minunatul tău tată a fost înțelept când te-a lăsat să pleci. Pe timpul meu, tinerii făceau întotdeauna o mare călătorie la sfârșitul studiilor. Asta le dădea un achilibru mai bun. Se întorceau acasă, se instalau pe pământul lor, își întemeiau o familie. Așa ar trebui să faci și tu, dragul meu Stephen.

— Dar dacă eu ... Îi evită privirea și obrazii i se colorară ușor. Dacă intenția mea este să plec din nou?

— De ce?

— Pentru a-mi realiza pasiunea.

— Care?

— Pictura.

Scutură capul și îi administră o palmă amicală.

— Dragul meu copil, când eram tânără și romantică, credeam că pot să scriu versuri, și am făcut-o. Spre marea mea rușine. Mi-am revenit. Vei face ca și mine.

Argumentul părea decisiv și se întoarse spre pernele ei. Claire și Davie reveniră, cel din urmă ducând o cutie de aramă șlefuită.

— Privește, Stephen, ce mi-a dat Claire. Niște muște superbe și această minunată cutie etanșă.

— Nu uita, zise Claire zâmbind, că avem dreptul să sperăm la mult pește.

— Cu astea va fi ușor. Ce păcat că vacanța este pe sfârșite.

— Iarna nu este bună pentru pescuit?

— Ba da. Aștept cu nerăbdare sărbătorile Crăciunului.

— Nu uita să vii să ne vezi.

Stephen se sculă pentru a se retrage, mișcat de bunătatea lui Claire față de Davie, pentru demnitatea și rezerva ei. Ultimele raze de soare aureau încăpătoarea cameră cu coloane. Nu era prea frumoasă, dar era caldă, vie, avea farmecul deplin al vechilor case provinciale. Sub ferestre se întindea o admirabilă peluză, umbrită de un cedru înalt iar mai departe, pădurea de fagi dominată de acoperișurile roșii ale vilelor. În fundal, colinele la fel de verzi ca marea.

— La întoarcere, Davie îl găsisse pe fratele său foarte tăcut.

— Este foarte drăguț Chillingham, zise el după ce-l iscodise foarte discret. Nu vrei să venim mai des pe aici?

Dar Stephen nu răspunse.

CAPITOLUL 11

JOIA URMĂTOARE, PRÂNZUL ERA PE sfârșite la casa parohială. Fusese destul de trist pentru că Davie trebuia să se întoarcă la școală în aceeași după-amiază. Totuși, Stephen simțea că era vorba de altceva decât de durerea despărțirii. Domnea în jurul acestei mese o atmosferă conspirativă, de așteptare. Această stânjeneală amestecată cu afecțiune, care-l apăsa pe Stephen încă de la venirea lui, devenise mai grea acum.

Rectorul, care-și consultase de trei ori ceasul în cinci minute, își goli ceașca de cafea.

— Domnul Munsey Peters este pe aproape, zise el brusc cu un aer fals detașat. Din nefericire, n-a putut veni să dejuneze dar contez pe vizita sa în primele ore ale după-amiezii.

— Iată ceva interesant, tată, murmură Caroline fără a-și ridica ochii din farfurie.

— Este vorba de marele Munsey Peters? întrebă doamna Desmonde.

— Da. Tu-l cunoști pe domnul Peters, Stephen?

Foarte ocupat să taie pentru Davie o masă într-o coajă de portocală, Stephen nu urmărise discuția. Ridică doar ochii.

— Da. Este foarte cunoscut. Este membru al Academiei Regale.

Se făcu liniște. Stephen înțelese brusc și aștepta ca tatăl său să se dea de gol.

— M-am gândit că ar putea să-ți vadă tablourile.

Se așternu din nou tăcerea, mai apăsătoare și Caroline se grăbi s-o rupă.

— E o veste bună, Stephen. Vei putea beneficia de pă-rerea lui.

— Dacă amintirile mele sunt exacte, spuse la rândul ei doamna Desmonde, un peisaj de Peters se află în salonul de gală la Cheltenham. Pânza este atârnată deasupra Fântânii feruginoase. O priveliște cu oi pe dealurile de la Malvern. Țipă adevărul în el.

— Este un mare artist, adăugă rectorul.

— Nu a scris, de asemenea, și o carte? interveni Caroline. Dacă nu mă înșel *De la Raphael la Reynolds*.

— Este autorul mai multor cărți despre artă. Cea mai cunoscută este *Artă pentru Artă*.

— Am s-o cer de la bibliotecă, murmură Caroline.

— Nu ai nimic împotrivă să-i arăți lucrările tale, întrebă rectorul stăpânit de o siguranță cu totul deosebită. Ar fi înțelept să profiți de ocazie pentru a-i cunoaște opinia.

Stephen păli. Rămase câteva minute fără să răspundă.

— Arătați-i ce vreți. Opinia lui nu are nici o valoare.

— Cum! Munsey Peters! Un academician! Expune la Salon de mai mult de cincisprezece ani.

— Ce dovedește asta? Este greu de imaginat ceva mai plictisitor, mai vulgar și stupid decât pânzele lui.

Tăcură brusc. Le venea să creadă că se teme sau este invidios. Întorcându-se, auzi un scrâșnet de roți pe pietrișul aleii și taxiul gării se opri curând în fața porții. Un omuleț grăsuliu, micșorat și mai mult de un sombrero negru cu boruri lungi și o manta de Inverness, coborî cu vioiciune, urcă treptele peronului și sună. Rectorul se ridică și urmat de soție și de Caroline, păși în hol. Stephen rămase la masă, neînțelegând decât prea târziu că totul era aranjat dinainte. Judecând după ținuta sa, Peters nu era doar în trecere prin ținut. Fusesse chemat de la Londra — în schimbul banilor — cum ar fi fost chemat un medic pentru a consulta un pacient grav bolnav, în pragul morții.

O mână se așeză pe umărul lui, liniștitoare. Era Davie.

— Mergem să-l vedem, Stephen? Nu te neliniști, vei fi peste așteptări, sunt sigur.

În salonul care fusese considerabil deteriorat, adăugându-i-se o fereastră la vest, Munsey Peters, așezat pe ca-

năpă, era în centrul atenției generale. La intrarea lui Stephen, se întoarse spre el și îi întinse amabil mâna.

— Ah, iată și pe tânărul nostru. Încântat, domnule!

Stephen luă mâna întinsă, în ciuda sentimentelor contradictorii care-l încercau, repetându-și că nu trebuia să poarte ranchiună indezirabilului oaspete, care nu era, fără îndoială, decât un om cinstit, venit fără idei preconcepute și gata să se comporte cu bună credință.

Pe de altă parte, el cunoștea opera lui Peters, mult elogiată în presă și adesea reprodușă în cele mai mari săptămânare — aceste peisaje lănoase, aceste interioare întunecate, respirând sentimentalitate, înecate în acel clar-obscur — acest pământ de Sienna, această fiertură, zicea grosolan Glyn — și Stephen nu putea să-și reprime aversiunea instinctivă care întărea mai mult în el siguranța omului mulțumit de sine. Peters, după cum spunea, „își satisfăcuse animalul“ la vagonul restaurant, dar consimți să servească o cafea. Și cu ceașca pe genunchi, cu picioarele încrucișate, arătându-și ghețele, puse lui Stephen o serie de întrebări politicoase.

— Deci, ai fost la Paris?

— Da, am stat acolo puțin mai mult de un an.

— Și ai muncit din greu, în mijlocul plăcerilor?

Asta cu o privire încărcată de ironie la adresa unora. Și cum Stephen nu răspunse:

— Cu cine ai studiat?

— Cu Dupret, la început.

— Ah! Ce crede el de dumneata?

— Nu știu. L-am părăsit foarte repede.

— Ah, ce păcat!

Și pe un ton surprins:

— Să înțeleg că ai lucrat singur? Cred că n-ai învățat mare lucru astfel.

— Știu cel puțin că trebuie multă energie, disciplină și îndemnare pentru a deveni un veritabil artist.

— Hm! Asta e foarte bine. Dar tehnica, meseria... Există principii esențiale, asupra cărora am revenit de mai multe ori în cartea mea. Ai studiat-o?

— Trebuie să vă mărturisesc că nu. Am lucrat mult la Louvre.

— Oh! copii! exclamă Peters, vizibil contrariat. Este deplorabil. Artistul trebuie, înainte de orice, să-și păstreze originalitatea.

— Toți marii artiști au suferit o influență, răspunse categoric Stephen. Raphael a ieșit din mantaua lui Perugino, El Greco din Tintoreto, Manet din Franz Hals. Post-impressioniștii s-au sprijinit unii pe alții. Aș putea continua la nesfârșit această listă. Îmi permiteți să vă spun că în opera dumneavoastră se regăsesc tușe din Leighton și din Poynter?

Menționarea acestor artiști, faimoși în perioada victoriană și apoi căzuți în uitare, îi provocă lui Munsey Peters o expresie curioasă. Era un compliment sau o insultă?

Cu tact, — pentru prima dată — doamna Desmōnde rupse tăcerea:

— Puțină cafea, maestre?

— Nu, mulțumesc!

Îi întinse ceașca.

— Vă mărturisesc că sunt atât de grăbit... Am reținut taxiul. Să trecem la lucruri serioase.

— Imediat.

Rectorul, care urmărise nu fără îngrijorare discuția, făcu semn lui Davie care se grăbi să iasă pentru a reveni aproape imediat, aducând prima pânză, o vedere a Senei la Passy, pe care o puse pe un scaun cu spătar înalt, în fața oaspetelui, într-o lumină bună.

Impunând liniște, cu un deget pe buze, Munsey Peters își puse lornionul. Studie conștiincios tabloul, aplecând capul în unghiuri diferite, apoi se adresă cu un gest teatral lui Davie care, ridicând pânza, o așază foarte aproape de fereastră și o înlocui cu a doua. Pentru Stephen — în picioare, rezervat — era o probă dureroasă etalarea brutală a sensibilității sale foarte intimă și delicată. Familia sa reunită — tatăl, foarte țeapăn în scaunul său, cu mâinile împreunate, cu picioarele unul peste celălalt balansând pe cel de deasupra, într-o așteptare neliniștită; așezată pe un scăunel, aproape de canapea, cu sprâncenele încruntate, Caroline privea când la Peters, când parchetul; mama sa, visătoare, instalată confortabil într-un fotoliu, complet detașată de această lume; Davie, în sfârșit, cu un guler alb peste vesta gri de la uniformă,

că părul pieptănat pe spate, cu ochii strălucitori, neînțelegând bine ce se petrecea, dar încrezător în triumful final al fratelui mai mare.

Fu expusă ultima pânză.

— Deci? strigă rectorul.

Fără a răspunde, Munsey Peters se ridică și aruncă o ultimă privire picturilor dispuse în cerc lângă perete, ca pentru a convinge publicul de valoarea unei judecăți serioase, luată fără grabă. În mod deosebit o pânză părea să-l deruteze, cea care reprezenta femeia întinzându-și rufe; privirea sa revenea la contrastele îndrăznețe, la culorile brutale. Ca să sfârșească, lăsând să-i cadă lornionul legat de o panglică de mătase, făcu câțiva pași să se sprijine de cămin.

— Ce vreți să știți?

Rectorul respiră adânc.

— Fiul meu are șanse de a reuși, de a ajunge... un mare pictor?

— Niciuna.

O liniște de moarte se așternu, prelungindu-se. Instinctiv, Caroline aruncă o privire de simpatie fratelui său. Rectorul lăsă capul în jos. Cu o umbră de surâs pe buze Stephen susținea privirea lui Mundsey Peters.

— M-aș fi putut arăta mai puțin cinstit, continuă acesta. Dar cred că vreți adevărul. Există în aceste pânze o oarecare strălucire brutală, dar ele ignoră complet marile tradiții artistice, rezerva și reținerea fiind indispensabile. Eu nu văd aici — ridică din umeri — decât motive de... mâhnire, de regret.

— Atunci, zise încet rectorul ca și când ar fi vrut să cântărească convingerea, prezentate... supuse, să spunem judecății Academiei, estimați că vor fi respinse?

— Dragul meu pastor, eu nu estimez. Eu sunt sigur de asta, și-ți vorbesc ca membru influent în juriu. Regret că a trebuit să-ți distrug orice speranță. Fiul dumitale poate să-și continue încercările, ... să se amuze ... să-și piardă timpul. Dar profesional... ah!, dragă domnule, pictura este o artă crudă, pentru cine o face. Ea nu tolerează lipsurile; ea vrea perfecțiunea.

Pastorul avu o privire de compasiune pentru fiul său. Aștepta din partea lui, proteste, o pledoarie de apărare.

Dar Stephen zâmbea mereu și într-o indiferență mândră păstra tăcerea.

— Și acum, dacă vrei să mă scuzați... zise Peters, înclinându-se.

Bertram Desmonde se ridică.

— Vă suntem foarte recunoscători, maestre... în ciuda verdictului nefavorabil.

Mundsey Peters îi răspunse înclinându-se din nou și la ușă, luă discret plicul, pe care gazda sa i-l strecură — tranzacție îndeplinită cu o asemenea disteritate că nimeni nu păru să o observe, cu excepția lui Stephen. Pe alee, roțile scârtăiră. Profesorul plecase.

Pentru a-i cruța pe ceilalți de stânjeneala pe care de fapt nu o încerca, Stephen ieși la rândul lui. Tatăl său măsura cu pași nervoși peronul. Prinse brațul fiului său și-l luă la plimbare.

— Mă duc la biserică. Însoțește-mă.

O luară pe cărare și rectorul, fără a încerca să se justifice, reluă, sumbru:

— Iată o încercare penibilă pentru noi toți, cu atât mai mult pentru tine, Stephen. Dar trebuia să știu adevărul. Mă vei condamna pentru că l-am provocat?

— Nu, zise Stephen cu o voce atât de calmă încât tatăl său tresări surprins.

— Suporti bine lucrurile, Stephen. Un adevărat Desmonde. Mi-era teamă, și-o mărturisesc, că nu vei accepta, pentru că nu te-am prevenit. Dar vei fi respins, fără îndoială, la examen.

— Cred, într-adevăr.

— Înțelegi că nu se punea problema să fie influențat, opinia domnului Mundsey Peters este absolut numai a lui.

— Desigur. Aș adăuga că mica noastră discuție de la început l-a deranjat ușor. Dar nu există nici o îndoială. El detestă pictura mea.

— Ah! murmură rectorul compătimator. Bietul meu băiat...

Ajunseră la biserică și oprindu-se în mijlocul sacristiei, Bertram Desmonde, cu un gest obișnuit se sprijini cu mâna de statuia cruciatului și se întoarse spre Stephen.

— Soarta ta este acum hotărâtă în întregime, fără echivoc... nimic nu te mai poate împiedica să intri în ordin. Eu nu te constrâng. Ar mai fi băroul... sau administrația, dacă dorești. Totuși — aruncă o privire în jurul lui — adevăratul tău loc este aici, Stephen.

Liniște.

— Cred că n-ai înțeles, tată. Nu am intenția să abandonez pictura.

— Ce vrei să spui?

— Simplu. Am hotărât, irevocabil, să mă consacru în întregime artei.

— Dar tu ai auzit părerea, riguros defavorabilă, a unui specialist, a unui maestru...

— Această tristă nulitate... devorată de invidie! Depreciindu-mi munca, el mi-a făcut cel mai frumos compliment...

— Ești nebun?

Mânia înroșise fruntea rectorului.

— Este unul din cei mai mari pictori ai Angliei! Un om care va prezida curând Academia.

— Nu înțelegi, tată. În ciuda trăsăturilor crispate, Stephen surâdea. Peters nu pictează de florile mărului. El este convențional, fără urmă de originalitate dar de un sentimentalism care te face să plângi. Numai perfectă sa mediocritate i-a permis să reușească. Acel bătrân farseor, Dupret, cu pictura sa migălită, valorează mai mult ca el! Însăpăimântătoarele sale clișee, afectarea sa, mânuțele sale grase, nu te-au dezgustat? Se îngrijește de publicul său. Artistul veritabil nu-și poate îndeplini destinul decât singur.

Trăsăturile rectorului se înăspriră. Îl durea pieptul. Rezistă eroic dorinței de a-și lua fiul în brațe.

— Pentru orice ființă normală proba este concludentă. Trebuie să te supui.

— Nu.

— Insist.

— Viața mei îmi aparține.

— Dar nu pentru a te distruge.

Nici unul nici altul nu ridicaseră vocea. Rectorul era foarte palid dar nu-și dezlipea privirea de fiul său. Sub agitația sa era o tărie nouă care-l șurprindea pe Stephen.

— E drept să nu-mi datorezi nimic pentru tot ce am făcut pentru tine? Disprețuiești banii, desigur. Dar cine te-a educat cu devotament? Cine a vrut ca instruirea ta să fie perfectă, și pentru asta a cheltuit până la ultimul ban? Resursele noastre s-au diminuat considerabil, Stephen, și nu fără dificultate mențin la Stillwater, traiul ca care ne-am obișnuit. Speram că nu trebuie să ajung la o soluție extremă, dar pentru că tu mă constrângi la aceasta... trebuie, pentru a te aduce la rațiune... Îți tai subvenția, începând de azi. Și vom mai vedea...

Biserica era cufundată într-o liniște adâncă. Privirea lui Stephen coborî, se fixă pe efigia de piatră a strămoșului său care în semiobscuritate, părea să-i adreseze un surâs cinic. La vederea sabiei, a grelelor armuri de zale, o frază citită în copilărie îi reveni în memorie: o mână de fier într-o mânășă de catifea. Suspină.

— Iată ce ar pune totul la punct, tată.

Rectorul își luă cartea de rugăciuni. Mâna îi tremura atât de puternic că pentru a împiedica să-i cadă cartea, trebui s-o strângă la piept. Ieșiră în tăcere din biserică.

Tot restul după-amiezii, Stephen fu un model de amabilitate și aproape de veselie. La ora șase insistă să-l însoțească pe Davie la gară și îl sui în tren. Acesta plecat, reveni la mașina al cărei șofer păstrase valiza lui Stephen ascunsă sub cea a lui Davie. Consultând mersul trenurilor află că un tren pleca peste o oră. Își luă bilet și așteptă.

PARTEA A DOUA

CAPITOLUL 1

ORAȘUL DOVER SUB PLOAIE, ERA poarta ascunsă care-i trebuia lui Stephen pentru a fugi din Anglia. Pachebotul alunecă printre cheiurile murdare și totul — străzi, convoaie, clădiri galbene la jumătatea coastei, faleze de un alb de sacâz — se ascunse în potopul cenușiu.

Salonul de la clasa a III-a era înțesat și Stephen, fugind de aerul înțesat de o mulțime zgomotoasă, muiată de ploaie, urcă pe podul șiroind, încurcat în corzile încolăcite. În picioare, adăpostindu-se cât putea mai bine în spatele unui trolu acoperit cu a prelată, cu ochii fixați pe coasta amorfă, amărăciunea și tristețea îi țintuiră locului.

Apoi, așezându-se pe un levier de ancoră, uitând de vânt și de ceața care biciuiau micul său adăpost, își scoase din buzunar albumul. Gest irațional, simplu reflex, strigăt al inimii torturate. Creionul alergă pe pagini, în colțurile ridicate de vânt, și ca într-un vis, el notă rapid fazele mării agitate, valurile cu forme stranii, amenințătoare, cărora le conferea o viață misterioasă, văzând în contururile lor ciopârțite, în formele complicate ale creștelor lor, fețe umane amețite de durere, trupuri tresărind de oameni și de monștri cu păr plutind și cu membre răsucite, pierdute, duse de forța irezistibilă a mării.

Nu era un fel de nebunie, un vârtej care îl ducea pe Stephen, pentru a-l doborî, epuizat? Avea frisoane, când vaporul, moderându-și tangajul, intra între brațele stăvilarului din Calais și observând că fața îi șiroia, că hainele erau îmbibate cu apă, își vârî grăbit albumul în bu-

zunar. Se lansară odgoanele, se montară pasarelele și vama fu repede trecută. Dar câteva incidente de circulație întârziaseră trenul de Paris care nu sosise încă. Tremurând de frig, Stephen bătea peronul în lung și-n lat pentru a-și pune în mișcare sângele. Ploaia se mai potolise, dar briza părea mai puternică, mai tăioasă ca de obicei. Cea mai mare parte din călători profita de întârzierea trenului pentru a lua la bufetul gării un dejun frugal. Dar viitorul era prea incert, prea sumbru, pentru ca Stephen să-și permită măcar acest lucru. El nu mai avea decât cinci lire și nouă șilingi din cele zece lire cât avusese la sosirea sa la Stillwater.

În sfârșit, trenul intră în gară și după numeroase discuții și gesticulări însoțite de fluierături stridente, de goliri de aburi și de notele melodioase ale unei trompete, locomotiva își luă locul în capul convoiului și porni. Înghesuit într-un colț al compartimentului, bătut de curent, călătoria fu pentru Stephen un coșmar. Tremura mereu, știa că răcise și avea impresia că se idiotise puțin.

În gara de Nord, după câteva ezitări, apoi într-un impuls spontan, nu fără a-și aminti cu melancolie de prima și fericita sa sosire la Paris, luă metroul pentru a se duce în strada Castel. În starea de spirit în care se găsea, dorea mai mult decât orice prietenia lui Peyrat, cinstită și dezinteresată. Dar în ușă apăru un necunoscut stupid și bănuitor. Nu, nu avea scrisori, nici mesaje... Noul locatar credea că domnul Peyrat plecase la Puy-de-Dôme în Auvergne, până la sfârșitul anului, dar nu știa nimic mai mult.

A doua vizită a lui Stephen fu la atelierul lui Glyn. Era închis. Cu jaluzelele trase, pavilionul lui Lambert îi aduse o nouă decepție. În disperare de cauză își îndreptă pașii spre Chester. Fără a fi ținut exact o socoteală a împrumuturilor sale, Stephen știa că Harry îi datora cel puțin treizeci de lire, sumă care acum avea o importanță pe care nu o atinsese niciodată. Dar camera era închisă, zăvorâtă cu un lacăt. Portarul îl recunoscu pe Stephen care cobora descumpănit, și îi dădu adresa lui Chester, primită cu două zile mai înainte, pe dosul unei cărți poștale. Locuia la hotelul Lion-d'Or, la Nétiers, în Normandia.

Prinzând curaj, Stephen intră în cel mai apropiat birou de poștă și trimise o telegramă explicându-și situația și rugându-l pe Chester să-i trimită cel puțin o parte din banii pe care acesta îi datora, pe adresa lui Alphonse Bisque, strada Castel. Când tânărul funcționar cu manșete de lustrin, termină de scris cu cerneală o notă de plată complicată, Stephen plăti și trecu la Duval unde comandă o ciocolată și o brișă.

Cum ploaia se întetea iar apa noroioasă umplea rigolele, se hotărî, după acest modest prânz, să găsească cât mai repede un adăpost pentru noapte. Pentru economie, alege un mic hotel, bine cotate — Pensiunea de Vest — prin fața căreia trecuse adesea mergând la Glyn.

Camera nu era deloc mai presus de o tristă celulă, dar însemna un adăpost și un pat, cu draperii gri, dar înzestrat cu cuverturi ștampilate cu albastru, care proveneau din lichidarea unor stocuri ale armatei. Stephen sfârși prin a se încălzi și dormi un somn greu. A doua zi de dimineată se simți mai bine dar fu săcâit de o tuse seacă. Bău o ceașcă de cafea și mănă un corn, iar la ora unsprezece plecă spre buticul lui Bisque.

Acolo îl aștepta o surpriză agreabilă. Patisierul îl primi cu cordialitate, cu fața ca o lună plină încrețită într-un surâs și după ce-l dojeni pentru că nu-l vizitase în ajun, îi arată, cu un aer conspirativ, răspunsul telegrafic al lui Chester. Nu aducea bani, dar exprima totuși bucuria de a-l întâlni pe destinatar.

Primit cu bine telegrama ta. Întâlnește-mă aici. Timp și hotel excelent. Priveliști frumoase. Cu prietenie

Harry

Această invitație amicală, gândul de-a lucra la soare, cu pensulele și paleta în mână, îl înveseli.

Bisque avea un mers al trenurilor ale cărui pagini ferfenițite îi relevau vârsta, dar îl informă totuși că rapidul de Granville, singurul tren direct pentru Nétiers, plecase deja la ora zece, pentru a nu avea întârziere. Și cum bravul petisier insista să-i accepte ospitalitatea, Stephen hotărî să-și amâne plecarea pe a doua zi. Trecu după-amiază pe la Napoléon Campo, de la care, mulțumit că-și ia șevaletul și trusa de pictură, cumpără firnis, tuburi de culori și câteva pânze noi. Plătindu-i un acout de

cincisprezece franci, îi promise să achite totul la întoarcerea sa de la Nétiers.

A doua zi, sub un frumos cer albastru, Stephen fugi cu bagajele la gara Montparnasse. Călătorii rapidului de la peronul doi nu erau prea mulți și el găsi fără greutate un compartiment gol, în capul trenului. Dar nu se simțea bine; avea capul greu și suferea de o durere acută în partea dreaptă. Totuși, când trenul depăși mahalalele, oboseala se împrăstie, în timp ce urmărea defilând șesurile: câmpuri întinse de miriște aurite, presărate cu bălți de apă de ploaie, flâncate de lungi șiruri de ploi, asemenea unor santinele; o clopotniță în depărtare, elegantă și grațioasă, atelaje cu cai puternici arând pământul, însoțiți de zborul corbilor; o veche construcție de fermă cu stâlpi decorați cu placarde de tablă emailată — Byrrh, Cinzano, Dubonnet.

La prânz, mănă o tabletă de ciocolată și un măr. Peisajul se transforma puțin câte puțin. Luptându-se cu somnul, Stephen nota cu o plăcere la fel de vie, cărările sinuoase, livezile mărginite de garduri joase de mărăcini, un cârd de găște înaintând încet spre o baltă, conduse de o fată cu picioarele goale, ținând în mână un băț de alun, o femeie bătrână păscându-și vaca pe marginea drumului, în picioare, cu lucrul în mână.

Spre ora trei, trenul se opri în micuța stație de la Nétiers. Plin de însuflețire, Stephen își luă bagajele și sări de pe scărița vagonului. Dintr-o privire își dădu seama că nu venise Chester să-l întâmpine. Se gândi că Harry nu avusese timp să primească vestea sosirii lui. Stephen porni la drum, urcând spre oraș, pe o distanță de un kilometru. Văzând orașul de aproape, neliniștea îi crescui. Trecu un bătrân zid apărat de un șanț, merse pe străzi cu pavajul denivelat, atât de strâmte încât casele de piatră gri cu țigle ascuțite, păreau că se întâlnesc deasupra capului său și în sfârșit ajunse în piața orașului unde vis-à-vis de vechiul hotel cu fațada de un brun șters, zări firma luminată a Leului de Aur.

Hanul era mare, confortabil și cu un aer elegant. O singură privire îi fu de ajuns lui Stephen pentru a se asigura de asta, în timp ce se apropia de recepție, amenajată într-un întrând pe scara de stejar.

— Ce dorește domnul?

— Sunt domnul Desmonde. Vreți să-l anunțați pe domnul Chester de sosirea mea?

Liniște.

— Il căutați pe domnul Chester?

— Da. Mă așteaptă.

Funcționarul, un tânăr cu umeri înguști și părul tuns, îl privi curios.

— Vreți să așteptați un moment, domnule?

Dispăru în spatele unei draperii și reveni imediat însoțit de un bărbat de o vârstă incertă, cu un gât de taur.

— Chiar pe dl. Chester îl căutați?

Tonul era politicos dar foarte sec.

— Da. Sunt prietenul lui. Nu locuiește aici?

O tăcere de gheață.

— A locuit aici, domnule, Până în momentul când i s-a prezentat nota de plată. De atunci, faimosul dumneavoastră domn Chester, n-a mai apărut.

Stephen îl privi pe hangiu fără să înțeleagă ceva. Nu răspunsese el la invitația expresă a lui Chester cheltuindu-și ultimul său bănuț? Și deodată îl lovi un gând chiar în inimă. Chester, încă o dată lefter, nu-l chemase decât pentru a-i împrumuta suma cu care să-și plătească hotelul.

— Dacă sunteți domnul Desmonde — ironia era usturătoare — prietenul dumneavoastră v-a lăsat o scrisoare.

I se aruncă un plic, peste tejghea. Fusesse deschis.

Dragul meu bătrân,

Poate nu ți se va înmâna această scrisoare. Dacă totuși îți parvine, vei afla că, spre regretul meu, am fost constrâns să fac o gaură în lună. Speram că vom putea preveni lovitura — două capete valorează mai mult decât unul — dar contabilul m-a devansat. Plec probabil la Nice, unde-mi voi încerca norocul la masa de joc. În orice caz, mai devreme sau mai târziu, te voi revedea. Încă o dată, toate scuzele mele... dar necesitatea nu cunoaște lege.

Al tău, Harry

P.S. Nici o femeie acceptabilă în acest sătuc. Dar nu uita să guști cidrul din acest ținut. Este excelent.

Stephen mototoli cu degetele crispate, hârtia mângălită în grabă cu creionul. Știuse întotdeauna că nu se putea conta pe Chester iar acum, sub farmecul, veselia, efuziunile amicale, el descoperea egoismul său monstruos. Total. În picioare, de cealaltă parte a tejghelei, hangiul și funcționarul său îl priveau cu un dispreț pe care nici nu încercau să îl ascundă. Apoi veni ultima obrăznicie.

— Domnul va înțelege fără greutate că nu este nevoie să mai întrebe dacă-l putem găzdui aici.

— Perfect, zise Stephen care, întorcându-se pe călcâie, se repezi în stradă.

CAPITOLUL 2

INȚEPENIT ÎN MIJLOCUL PIETII, FĂRĂ

un ban în buzunar, singur în acest oraș pierdut, Stephen își făcu bilanțul. Situația sa era critică. Era prima dată în viața lui când se găsea fără bani. Sosirea cecului părintesc i se părea atât de naturală ca și ivirea zorilor. Cu sufletul amar, măsura acum puterea armei de care se folosea tatăl său în privința lui. Dar îl susțineau energia și spiritul său ferm. Hotărî să-și găsească mai întâi un adăpost. În acest oraș bine cunoscut de turiști acest lucru fu mai puțin dificil decât ar fi bănuț și seara îl găsi într-o cameră ce dădea într-o curte de pe strada catedralei. Cum avea bagaje, gazda, o femeie bătrână și onestă, nu-i ceru avans. Chiria nu era decât de doisprezece franci pe săptămână și el își propuse ca peste puțin timp, fie ce-o fi, să fie în măsură să-i plătească. Avea destulă înțelepciune pentru a ști că nu putea, în această gaură de țară, să-și câștige existența cu pensulele. Dar educația, cunoștințele și studiile sale trebuiau să-i permită să-și găsească foarte repede o slujbă modestă care să-i ajute să trăiască. Ar putea chiar să pună destui bani de-o parte pentru a achita nota de plată a lui Chester — brutalitatea disprețuitoare a hangului îl ardea încă — și ajungând la Paris, să-l găsească pe Peyrat, înainte de căderea iernii, cu o sumă frumușică în buzunar. Numai dacă această tuse epuizantă, care dura de la ultima traversare a Canalului Mânecii s-ar putea vindeca. O puternică dorință de a se afirma îl aduse în centrul orașului.

Exploră artera principală, strada Republicii. Cea mai mare parte a dughenelor, deși modeste, aveau aerul unei

prosperități temeinice, care este proprie regiunilor bogate. Casmale, furci, secere, stropitori de zinc, grape cu dinți vopsiți în roșu se aliniau în magazinul de articole de fierărie. Se găseau, de asemenea, dulciuri: delicioase fursecuri și prăjituri cu migdale aranjate în cornete pentru nunți împodobeau vitrina luminoasă a unei patiserii, în timp ce la colțul străzii putea fi admirat un enorm bulgăre de unt gălbui, pe platoul său de porțelan, flancat de două castroane pline ochi cu frișcă.

În vitrina unei papetării el remarcă o listă de anunțuri scrise cu cerneală. Le cercetă cu grijă și se îndepărtă. Nu știa să acordeze pian, nici să refacă scaune și nici nu avea nevoie de vilă la malul mării, aproape de Granville. Ce să facă? Trebuia, evident, să se informeze, să ceară un sfat. Intră în primărie și găsind un funcționar cu fața simpatică, îl sondă discret despre posibilitățile de servicii din oraș. Mai întâi surprins, tânărul reflectă și scutură încet din cap.

— Este foarte greu... într-un orășel ca al nostru, oamenii — își scoase manșetele — nu-i iubesc pe străini.

Timp de încă o oră, Stephen parcurse orașul fără succes. La căderea nopții ajunse la cămăruța lui, obosit și descurajat. Căutând în buzunar, își scoase întreaga avere, o piesă de un franc și 15 bani. La vederea acestor mizerabile piese, în cuprinse un val de orgoliu. Nu se putea recunoaște, nu se vedea învins.

A doua zi, gata de orice, făcu pe jos turul fermelor vecine. Parcurse în total douăzeci de kilometri. Degeaba. Nu se ducea lipsă de mână de lucru la țară. Îl luară de mai multe ori drept un vagabond și puseră câinii pe el. Un țăran care-și întorcea fânul în șură, mai milos decât alții și poate mișcat de insistența privirii lui Stephen, păru să ezite, dar în final, asprimea sa normandă triumfă. Făcu un gest de refuz.

— Nu ești așa puternic, băiete — ești prea slab. Dar așteaptă puțin. Și întorcându-se spre bucătărie, strigă:

— Ei, Jeanne, dă ceva de mâncare acestui băiețandru. Apăru o femeie frumoasă, cu brațele goale și roșii, cu saboții tropăind și după o privire aruncată lui Stephen, îi aduse o plăcintă și un pahar de cidru. Mâncă și bău, așezat pe pragul ușii de la grajd, sub ochii fermierului și

al nevastei lui, care vorbeau de el pe șoptite, în timp ce un băiețuș cu un șorțuleț negru, agățat de fusta mamei sale, îl privea curios. Pe Stephen îl paraliza rușinea... „Dumnezeule! gândi el, am decăzut atât de mult?“ Dar plăcinta era bună și băutura acidulată îi dădu curaj pentru a termina lunga sa călătorie.

Se lăsase noaptea când se regăsi pe strada Republicii. Și deodată toată energia îl părăsi. Anosta cămăruță, cu miros de lemn vechi, de mucegai și naftalină, al cărei parchet scârțâia la fiecare pas; această înfricoșătoare certitudine de a fi singur, abandonat de toți, trădat de Chester, prins în cursă; de asemenea bănuielile pe care le citise în ochii gazdei sale, toate se întorceau împotriva lui și-l copleșeau. Aruncându-se în pat, cu fața întoarsă spre zidul văruiț în alb, plânse ca un copil.

Criza dură puțin dar îi provocă un acces de tuse care-l chinuă toată noaptea. Îngrijorat să nu tulbure liniștea casei încercă s-o înăbușe crescându-i astfel frecvența. Cu capul sub cuvertură; adormi abia în zori. Se trezi târziu, spre ora unsprezece pentru a căuta de lucru. Agitația sufletească îi înmuiase picioarele. Plecă fără să se radă și rătăci la întâmplare. Când trecu pentru a doua oară prin piața orașului, simți că cineva alerga după el și o mână îi prinse umărul.

— Scuzați-mă, domnule...

Tânărul respira din greu.

— V-am căutat. M-am interesat puțin și am aflat ceva îmbucurător. D-na Cruchot, care împreună cu soțul, țin băcănia pe care o vedeți de cealaltă parte a străzii, are două fetițe pe care vrea să le învețe englezește. Poate l-ați conveni. În orice caz, puteți încerca.

— Vă mulțumesc, băigui Stephen. Mulțumesc mult.

Funcționarul surâse satisfăcut.

— Mult noroc!

Pronunțase aceste două cuvinte în engleză și foarte mândru de el, strânse puternic mâna lui Stephen, își ridică pălăria și-l privi îndepărtându-se.

Băcănia Cruchot, care ocupa un loc central în piață, cu vitrinele sale și o firmă pe care se citea: „Alimentară generală“, avea toate aparențele unei case prospere și cu clienți mulți. Un val continuu de mustere trecea usa

barată pe jumătate cu un jâmblon agăţat într-un cârlig, plase pline cu lămâi, ciorchini de banane şi coşuri cu legume. În interior rafturile erau pline cu roadele pământului şi ale mării, cârnaţi, pate de ficat, sardele, slănină, ulei de măsline, brânzeturi, compoturi, sticle vechi de coniac, vinuri, aperitive, cafea, mirodenii, muşchi şi picioare de oaie, cutii de conserve şi sticle se ridicau în piramide lucitoare, de pe podeaua acoperită cu rumeguş.

Stephen se opri, reţinut mai puţin de propria sa nervozitate decât de zgomotul produs de ordinele strigate cu voce tare, forfota celor doi vânzători în bluze albe, o tânără normandă cu umeri mari şi un vânzător anemic cu aer istovit.

Prezenţa lui nu trecuse neobservată.

— Ce doreşte domnul? se auzi o voce cu timbru pătrunzător.

Tronând la casă, dominând agitaţia cu pieptul său puternic şi privirea sfredelitoare, îl interpelă o femeie cam de patruzeci de ani. Era rotundă şi grasă şi purta în urechi cercei grei de aur. Rochia de culoare mov era după ultima modă în provincie, garnisită cu dantelă la guler şi cu o platcă mare. Degetele îi erau încărcate de inele.

— Vă cer iertare, zise cu o voce stânjenită Stephen, deschizându-şi drum până la ea. Mă numesc Desmonde şi am aflat că aţi căutat un preceptor englez pentru fiicele dumneavoastră...

Nu era client de-al casei, şi surâsul comercial se şterse de pe buzele doamnei Cruchot. Ochii ei se micşorară şi căpătară o expresie rece şi deziluzionată pe care o avea când evalua cât mai corect cu putinţă greutatea şi valoarea unui porc care guiţa. Dar cuvântul „preceptor“ de care se folosise Stephen, îi flata vanitatea, una din principalele sale trăsături de caracter, motiv esenţial al dorinţei de a-şi face cele două fiice să înveţe engleza. Oricum, acest tânăr avea un aer convenabil, rafinat chiar, şi trebuia să fie de o timiditate care excludea orice risc.

— Mi-ar trebui referinţe despre dumneavoastră.

Stephen fu foarte cîstit.

— Ah, domnul a studiat la Oxford?

O luminează trecu prin ochii ei albaştri dar se stinse imediat. Trebuia să negocieze. Ridică din umeri.

— În sfârșit... dumneavoastră mi-ați spus-o.
— Vă asigur, doamnă...
— Vreau să vă cred. Dar, fetițele sunt de o vârstă foarte fragedă și pretind o ținută de o moralitate perfectă. —

— Natural, doamnă.

— Atunci, care este...

Ea se întrerupse pentru a da ordine, cu o voce puternică, cu brutalitatea unei salve de artilerie.

— Nu, nu, Marie, nu ouăle acelea, imbecilo! Sunt pentru doamna Oulard... și tu Joseph, de câte ori trebuie să-ți spun să iei zahăr din sacul deja desfăcut? Ce salariu ceri dumneata, domnule?

Stephen încercă să calculeze în grabă cam cât îi trebuia să trăiască.

— Ce-ați spune de treizeci de franci pe săptămână pentru lecții zilnice?

— Cu un gest copleșitor doamna Cruchot ridică mâinile grase încărcate de inele.

— Damnul vrea să-și bată joc?

— Nu, cu adevărat...

Înghesuit de mulțime, Stephen roși fâstăcit.

— Vorbesc serios.

— Noi suntem oameni cinstiți. Dl. Cruchot și cu mine — declară băcăneasa — dar departe, foarte departe de a fi bogați. Soțul meu m-a autorizat să merg până la douăzeci de franci.

— Dar doamnă... trebuie să trăiesc și eu...

Doamna Cruchot scutură trist cocul ei galben.

— Și noi la fel, domnule.

Rănit în orgoliu Stephen își mușcă buzele iritat. Trebuia să plătească doisprezece franci gazdei. Cum ar putea supraviețui cu opt franci pe săptămână? Nu, oricât de disperată ar fi situația sa, nu putea să accepte astfel de condiții. Se întoarse pe jumătate să plece. Dar d-na Cruchot, care nu ținea să-l piardă și îl observase cu coada ochiului, îl opri printr-un gest.

— Poate...

Ea se aplecă vorbind cu sollicitudine.

— Poate că adăugând prânzul... Un prânz bun, copios...

Luat din scurt, Stephen ezită. Apoi rușinos, cu ochii în pământ:

— Bine... accept:

— Perfect. Târg încheiat. Veți începe mâine. Veniți la ora unsprezece. Nu uitați că pretind o ținută impecabilă. Pe viitor nu uitați să vă radeți.

Stephen lăsă capul în jos. Nu putu să spună un cuvânt. Și totuși în ciuda umilinței sale, atât de dezonorantă pe cât îi era situația, cu douăzeci de franci pe săptămână și un prânz asigurat în fiecare zi, era pe moment salvat.

Ieșind, o auzi pe doamna Cruchot strigând, întoarsă spre spatele dughenei.

— Marie-Louise, Victorine... mama tocmai v-a angajat un preceptor englez!

CAPITOLUL 3

ÎN SUFOCANTA MONOTONIE A ACES-
tui orășel de provincie, Stephen începu o existență ciu-
dată. În fiecare dimineață se trezea în dangătul marelui
clopot al catedralei, care prin cele trei lovituri anunța
momentul culminant al slujbei de la ora șapte, alungând
porumbeii, spărgând liniștea religioasă a curții goale. Se
îmbrăca, cobora scara și ieșea fără să se teamă că o va
întâlni pe gazdă. Traversând piața, intra în cafeneaua
Travailleurs, foarte aproape de zidul înalt al catedralei,
întâlnind în drumul său mereu același grup de femei
pioase, îmbrăcate în negru și câteva cupluri de călugă-
rițe ieșind din biserică. S-ar fi putut spune că pluteau în
aer cu enormele lor bonete. Cafeneaua nu era dintre cele
mai elegante; în sala joasă nu se găsea decât o masă mare
de lemn și câteva bănci fără spătar, dar pentru cinci
bani, Stephen servea aici o cafea neagră cu caimac, pe
care o amesteca cu un pahar de vin alb, amestec foarte
întăritor. Uneori, găsea aici jurnalul din ajun, un exem-
plar din *Intelligente de Rennes*, care îi lua o jumătate de
oră, atunci când nu conversa cu Julie, ospătărița, o fată
zdravănă, brunetă și potolită, sau cu vreun comis voiajor,
un hamal sau cărbunar.

Punctual, se prezenta la ora unsprezece în casa Cruchot,
ultima dugheană, și intra acolo pe ușa laterală. Aci, sub
umbrarul care dădea pe o mică peluză, sau pe timp de
ploaie în cămăruța încărcată de mobile, pe care d-na Cru-
chot o numea pompos salon, Stephen acorda toată aten-
ția micuțelor Cruchot: Victorine, în vârstă de unsprezece
ani și Marie-Louise de nouă ani. Fetițele nu erau dez-

agreabile, e drept puțin cam răsfățate, dar având farmecul vârstei lor. Câteodată erau chiar dulci, mai ales cea mică, cu bucele ei negre, ochii albaștri și obrații fragezi și rozalii. Stephen chiar se atașase de ele. Și totuși regăsea în fetele trăsăturile părinților: cunoșteau prețul oricărui lucru, jonglau cu cifrele ca niște contabili de profesie, abordau frecvent virtuțile spiritului de economie. Fiecare din ele avea pușculița ei — un turn Eiffel cu sertar, ale cărui chei le purtau la gât, lângă un medalion sfânt. Repetau adesea, cu toată inocența, ceea ce auzeau vorbindu-se în jurul lor.

— Domnule Stephen — le ceruse să-l numească cu prenumele — mama i-a spus lui papa ca dumneavoastră trebuie să fiți foarte sărac.

— Vă asigur că mama voastră nu se înșală.

— Dar papa a spus că cel puțin nu sunteți un bețiv.

— Perfect! Tatăl vostru îmi este prieten.

— Foarte adevărat, domnule Stephen. El a mai spus că dumneavoastră trebuie să fi făcut o prostie după care a trebuit să plecați, dar nu trebuie să fie vorba de o mare crimă.

Stephen râse, fără veselie.

— Să lăsăm astea și să trecem la lecții.

Progresele acestor căpșoare vioaie erau foarte rapide încât el a putut lectura cu ele *Alice în țara minunilor* care atrăgându-le făcea mai ușoară explicația textului.

Domnul Cruchot, deși mai băga câteodată nasul pe ușă, ca un bun proprietar, nu asista decât rareori la lecții. Era un bărbat de talie mijlocie, cu o aliură neliniștită, cu ochii de culoarea cafelei, pigmentați pe la colțuri cu galben, cu o mustață în furculiță, purtând getre și întotdeauna o pălărie de paie pe care n-o scotea decât în incinta sacră a salonului. Sta în mod obișnuit în magazin, dar de două ori pe săptămână făcea aprovizionarea în împrejurimi. Foarte atașat de nevastă-sa, vizibil fericit pentru fiicele sale, probă vie a afecțiunii lor reciproce și mai ales a iubirii lor comune pentru bani, Albert Cruchot, lăsa totuși să se vadă câteodată, că proporțiile fizice ale soției sale, râsul ascuțit și vocea stridentă, puneau la grea încercare răbdarea lui. Se observa din bătaia de picior, din expresia ochilor săi cafenii.

De fapt sub surâsul său, sub atitudinea amabilă, sub zâmbetul ce lăcea să-i strălucească dantura de aur, d-na Cruchot era autoritară și rea. În fiecare zi venea să asiste „personal“ la lecție. Foarte țeapănă pe scaunul său, dominatoare, cu privirea vie și neînțelegătoare, mergea de la Stephen la fete, tulburând atât profesorul cât și copiii care făceau greșeli.

— Înțelegeți domnule, vreau nu numai să citească dar să și vorbească curent... să recite poezii, ... ca în lumea mare.

La cererile ei repetate, Stephen învățase copilele prima strofă din *To a Skylark*. Și, în ziua fixată pentru a dovedi progresele înregistrate, doamna apărură în compania prietenelor sale, negustorese bogate din Nétiers, care se așezară mândre pe scaunele aurite din salon.

Marie-Louise, prima supusă probei, fu așezată în mijlocul frumosului covor de Aubusson.

— *Hail to thee, blithe spirit*... începu ea, pentru a se opri scurt și a-și înăbuși un mic surâs.

— Ia-o de la început, Marie Louise, zise Stephen cu blândețe.

— *Hail to thee, blithe spirit*... Fata se întrerupse din nou, clipi din ochi, răsuci colțul șorțulețului și aruncă mamei sale o privire speriată.

— Hai, Marie-Louise, zise d-na Cruchot cu o voce stranie.

Marie-Louise aruncă profesorului o privire implorătoare. Stephen își simți fruntea umezindu-se.

— Ei bine, fata mea? *Hail to thee*...

O scurtă tăcere. Trăsăturile feței mamei sale erau de piatră. Înaintând brusc, ridică mâna și o lovi pe copilă peste obraz, care izbucni în lacrimi. În dezordinea care urmă, Stephen nu fu menajat de privirile grele de reproș și de indignare. Hohotind, Marie-Louise era acum în brațele mamei, strânsă la pieptul proeminent.

Scena fu întreruptă de strigătul Mariei venit de la bucătărie:

— Doamnă, veniți repede... Au adus ficatul de la abator.

În picioare, cu un surâs amar pe buze, Stephen își imagina urmarea. Va fi concediat. Dar când maică-sa reapărură,

Marie-Louise alergând la ea, îi luă mâna și recită poemul dintr-o suflare. Pentru a nu rămâne mai prejos Victorine îi spuse la rândul său fără nici o greșală.

Atmosfera se schimbă deodată; se extazia, se exclama și Stephen avu parte de surâsuri și gesturi aprobatoare. D-na Cruchot se bucura de succesul ei meritat. După ce-și conduse prietenele care se retrăgeau, reveni lângă Stephen și fu foarte indulgentă. În locul subțirelei felii de jambon, el primi în ziua aceea o farfurie de mâncare cu carne, garnisită cu morcovi și ceapă de Bordeaux.

D-na Cruchot se așezase în fața lui la masa din bucătărie.

— Lecția a mers bine, în ciuda celor petrecute...

— Da răspunse Stephen fără a ridica ochii. A fost „tracul“, nimic mai mult.

Ea îl privea mâncând.

— Le-ați plăcut mult prietenelor mele, spuse ea brusc. D-na Oulard... este nevasta primului farmacist din oraș, o femeie care are o bună situație, deci ea nu poate, evident, să plătească un preceptor copiilor ei... vă găsește foarte simpatice. Un adevărat domn, spune ea.

— Îi sunt foarte recunoscător pentru părerea ce mă flatează.

— O găsiți drăguță?

— Doamne, nu... La drept vorbind, abia am privit-o.

D-na Cruchot palpă ușurel cu degetele părul ei blond, le trase peste corsaj și-și trecu peste șoldurile-i impozante, mâinile satisfăcute.

— Să-ți mai dau puțină mâncare.

În zilele următoare, calitatea și abundența dejulului preceptorului se ameliorară vizibil din motive ce rămăneau misterioase. Atitudinea stăpânei casei se schimbase mult. Era foarte bine pentru Stephen că privațiunile de hrană și tusea persistentă slăbiseră sensibil. Acum se simțea mai puternic, un sânge mai bogat circula prin vene. Timpul se menținea frumos și într-o zi, prima de la venirea lui la Nétiers, îl încercă dorința arzătoare de a picta.

Impulsul era dintre cele cărora nu li se poate rezista și înainte de a merge la băcănie își vâri în buzunar un caiet de schițe și un pumn de crete colorate. Spre sfârșitul lecției, el puse cele două fete să citească din aceeași

carte — sub umbrar — apoi cu toată pasiunea, mult timp stăpânită, făcu un pastel cu cele două căpșoare. Fu o activitate de o jumătate de oră, atât de fertilă îi era inspirația. Niciodată nu lucrase mai bine, mai proaspăt, mai adevărat. Oricât ar fi fost de neapreciată opera lui, în fața acestui lucru ieșit din nimic, atât de misterios, îl cuprinsese emoția.

Cu capul ușor aplecat, puncta fondul cu galben când simți o mișcare în apropiere: d-na Cruchot privea pastelul peste umărul lui.

— Dumneata l-ai făcut?

Tonul ei neîncrezător îl făcu să zâmbească.

— Vă place?

Evident că ea nu putea înțelege pictura, dar cele două fiice erau acolo, sugerate în câteva trăsături, câteva umbre strălucitoare. Nu știa nimic despre artă, dar instinctul său ascuțit de negustoreasă, îi spunea că acolo, pe acea hârtie, era ceva frumos și rar. Imediat râvni la desen. Un straniu sentiment puse stăpânire pe ea față de acest tânăr englez ciudat, o emoție aidoma celei care o invadase în ziua recitării. Atunci se ridicase pânza indiferenței; în mijlocul flecărelilor prietenelor sale, îl văzuse așa cum era cu adevărat, atrăgător, cu fața slabă, cu ochii întunecați și cu o paloare delicată. Fetitele își continuau lectura încurcate. Ea se așeză imediat pe canapea, alături de Stephen.

— Nu știam, zise ea cu o voce înăbușită, că sunteți un adevărat artist.

— Eu v-am spus când m-ați angajat.

La amintirea acelei prime întrevederi, când se arătase atât de dură, o roșeață puternică îi invadă fața.

— Ah, făcu ea, coborând ochii, vă rog să uităm asta. Nu vă cunoșteam atunci ca astăzi... Dar după aceste săptămâni de agreabilă intimitate, apreciez mai bine această politețe, această rezervă care sunt, domnule Stephen, marca distincției adevărate... — era prima dată când îl numea astfel și ea-și simți pieptul umflându-i-se — chiar dacă dumneata nu mi-ai spus, acest portret este dovada certă a talentului.

— V-ar place să-l aveți? întrebă amabil Stephen, pe care asemenea laude îl încurcau.

Propunerea implica și cumpărarea iar băcăneasa avu o ușoară mișcare de recul pe care o reprimă imediat.

— Am să-i vorbesc soțului meu, domnule Stephen. Va spune, evident, că ați făcut acest lucru în timpul lecției, pentru care ați fost plătit deja...

Stephen o întrerupse.

— Dar, dragă doamnă, vă înșelați. Eu vi-l fac cadou.

O luminiță se aprinse în ochii d-nei Cruchot care nu era aceea a cupidității ci dovedea o emoție mult mai complexă. Își reținu un suspin și-l privi cu duioșie.

— Accept, domnule Stephen. Vă asigur că nu veți regreta.

Fiind așezată atât de aproape de el, îi simți capul întorcându-i-se ușor, și avu o senzație foarte nouă, foarte diferită de cea pe care i-o provoca apropierea soțului. Dar fetițele aveau nevoie de atenția profesorului așa că mama lor se retrase. După o privire scurtă dar insistentă, prin care ar fi vrut, în zadar, să-și arate cât de puternic îi bate inima, se ridică, zise „la revedere“ și plecă la băcănia sa.

CAPITOLUL 4

DUPĂ ZILELE LUNGI DE APATIE, Stephen înțelese că putea să reînceapă să picteze. Asta însemna o recunoaștere mai intensă, cu mai mult discernământ ca până acum. Acest orașel cu locuitorii morăcănoși ca un deșert steril, se transformase deodată, devenind o inepuizabilă sursă de inspirație. Stephen picta hotelul orașului, promenada, o vedere a acoperișurilor văzută de sus și de la fereastra sa, și o foarte frumoasă compoziție, în gri și negru, redând portretul călugărițelor de la mănăstire revenind de la slujbă sub umbrelele lor. Pânzele cumpărate de la Napoléon Campo, îngrămădite într-un colț al camerei, se însufleteau una după alta.

Îi sosiră, de asemenea scrisori de la Peyrat și de la Glyn, scrisori ce îl însufleteau. Jérôme își propusese să-și petreacă iarna la Puy-de-Dôme și Glyn vroia să facă o scurtă vizită la Londra, în toamnă. Amândoi insistau să-l întâlnească. Dar el nu putea. El picta, el era fericit. În această însuflețire, lecția zilnică a fetelor Cruchot își pierduse interesul și chiar utilitatea. Adesea pentru Stephen era o grea încercare să-și lase pensulele pentru a alerga la băcănie tocmai atunci când lumina era mai bună; o dată ora terminată el nu se gândea decât cum să plece cât mai repede.

Sustrăgându-se astfel lumii din jurul său, nu simți schimbările din ce în ce mai profunde care aveau loc în comportarea d-nei Cruchot față de el. Îmbunătățirea meselor era foarte vizibilă dar el o lega de recunoștința băcănesei pentru pastelul dăruit, reprezentând pe cele două fiice ale ei! Toate atențiile ei le atribuia aceleiași cauze.

D-na Cruchot luase obiceiul de a conduce dejunul și îi oferea insistent ospitalitate. Ea mergea chiar mai departe.

— Domnule Stephen, zise într-o zi pe un ton de solici-tudine, mă preocupă bunăstarea dumată. Trebuie să te simți foarte rău la d-na Clouet.

— Deloc, răspunse Stephen. Este o femeie foarte cum-secade.

— O biată cămăruță...

— O cunoașteți? întrebă el surprins.

— Adică... bâigui ea, eu trec frecvent prin fața ca-sei, mergând la biserică sau întorcându-mă de acolo. Dacă o femeie cu gust ar mai adăuga acolo... ar aranja mai plăcut...

— Mie îmi place așa cum este... simplu mobilată, bine aerisită...

— Este foarte urâtă pentru dumneata, ce-i drept. Și tușești mereu.

— Nu-i nimic, numai dimineata...

— Dragă domnule Stephen...

Îi aruncă o privire de reproș duios.

— De ce îmi respingeți întotdeauna sfaturile? Dacă nu pot să vă aranjez camera, lăsați-mă cel puțin să mă îngri-jesc de sănătatea dumneavoastră.

A doua zi, spre marea sa încurcătură, găsi pe masă o sticlă cu un sirop pectoral cumpărat de la farmacia Oulard și d-na Cruchot, cu o lingură, administră bolna-vului tratamentul cu propriile mâini. Victorine și Marie-Louise găseau foarte nostim că profesorul lor era con-strâns să înghită doctoria și Stephen râse împreună cu ele.

Când copiii se duseră în grădină, d-na Cruchot scoase un suspin profund.

— Evident... este clar... ai găsit vro fată în oraș.

— Cum? strigă Stephen, la Nétiers?

— De ce nu? Nu stați toată ziua la cafenea cu această Julie Grosette, servitoarea... este o casă de prost renume, v-am mai spus...

Cunoștea toate bârfele, toate scandalurile din orașel. Dar privirea uluită a lui Stephen o opri și ea râse pentru a-și da importanță.

— Nu mă privi în felul acesta, prietene. Nu mă gândesc decât la fericirea voastră. Eu sunt bună, adevărat, dar cunosc viața . . . N-ai într-adevăr pe nimeni?

— Nu, zise Stephen, foarte sec.

Lucirea geloasă a privirilor negustoresei se stinse făcând loc cochetăriei.

— Vă place rochia mea?

Se îndoi ușor, își arată rochia nouă de un verde tipător, făcută special pentru a o întineri. Părul, decolorat de curând, avea un reflex dur, metalic. Ei îi plăcea aceeași toaletă, era o clientă fidelă a *Galeriilor din Rennes* și de câteva zile își etala cele mai frumoase rochii spre a stârni admirația lui Stephen care părea a nu băga de seamă. Indiferența lui îi stârnea și mai mult dorința. Nu era inocența tânărului preot la care visa ea noaptea, stând alături de băcanul care sforăia în pace, cu poftele potolite. Nimic nu mai conta pentru ea, decât dorința — care-i înfierbânta sângele — de a-l lua pe Stephen în brațe și a-l acoperi de sărutări.

Nu vedea ridicolul situației: o femeie de patruzeci de ani, absorbită trup și suflet de micul comerț, femeie tiran, petrecându-și viața muștrându-și slujbașii cu vocea acră, amestecând cidrul cu apă, smulgând ultimul ban din mâinile țăranilor nemulțumiți și bănuitori, o femeie care se transformă dintr-o dată lăsându-se pradă unei pasiuni devorante pentru un tânăr ce ar putea să-i fie fiu. Uită de copii, de prieteni, de bani. Bărbatul îi deveni odios. Manierele lui de băcan, felul de a mânca, de a râgâi după ce-și golea paharul, îi provocau mânie și dezgust.

— Nu ți-e rușine! Ce om!

Dinspre partea sa, ea devenea mai rafinată, făcea baie frecvent, se parfuma pregnant, suga pastile aromatizante, își schimba mai des lenjeria. Prefera să renunțe la viață decât la Stephen.

Deodată îi veni o idee drept răspuns la rugămintele ei mute. De ce să nu-l aibe cât mai repede? Într-o zi, în timp ce Stephen intra, îl opri pe culoar.

— O veste bună, exclamă ea veselă. Un comision . . . Domnul Cruchot insistă să-mi faceți portretul.

Stupefiat, Stephen o privea în tăcere.

— Da, adăugă ea. Este entuziasmat. Ieri numai de asta a vorbit. În picioare... în ulei.

— Dar, doamnă...

Stephen ezita. Căuta un pretext, o scuză pentru a o refuza.

— Eu nu fac portrete... Eu lucrez peisaje...

Ea surâse căutând să-l calmeze.

— Nu te neliniști, micuțul meu. Voi avea grijă să fii bine plătit. Vom începe de joi. Ne-am înțeles.

Înainte ca el să poată protesta, îl bătu ușor pe braț și privindu-l îndrăzneț peste umăr, fugi.

Joia era zi de repaus în comerțul din Nétiers. Magazinele se închideau la prânz și totul cădea în toropeală. La intrarea în casa Cruchot, Stephen își impuse un calm neobișnuit. Doamna Cruchot îl primi la ușă.

— Fără lecții azi, zise ea cu efuziune. Micuțele sunt la țară cu Marie.

Explică lui Stephen că servitoarea, în fiecare lună, făcea o vizită părinților ei la Saint-Vallé și că îi făcea câteodată plăcerea de a lua copiii cu ea.

— Și, natural, adăugă imediat, soțul meu este la Rennes pentru târguiești. Nu ne va deranja nimeni.

Linistea neobișnuită a casei îl tulbura pe Stephen. Nici un zgomot, nici măcar din pivniță unde, de obicei Joseph își petrecea două ore pentru a face inventarul și a rula butoaiele. Casa era goală, iar în sufragerie masa era pusă pentru două persoane. Fața de masă era curată, tacâmurile de argint străluceau.

— Cred că nu găsești un inconvenient faptul că vom mânca împreună. Va fi mai comod...

Scoase sprintenă din bufet un pui fript, cu garnitură de ciuperci și salată, un pateu de Strashbourg, compot de piersici și o sticlă de șampanie.

În timp ce-i umplea farfuria găsi prilejul să-l privească și un surâs binevoitor îi rotunji și mai mult obraii plini.

— Ne simțim foarte bine la prima noastră ședință artistică. Nu este plăcut să dejunăm numai noi? Trebuie să căpătăm putere înainte de a începe lucrul.

Ridică spre el niște ochi timizi.

— Dă-mi voie să-ți torn puțină șampanie. Este de cea mai bună calitate. Cinci franci sticla.

Stephen stătea ca pe ghimpi, dar mizeria îl îndemna să nu piardă ocazia. Mâncă deci ce i se dădu, știind bine că nu era în măsură să refuze, dar privirile insistente și languroase îl jenau. Sâni negustoresci tresăltau la fiecare răsufare. Contrar obiceiului ei, nu mânca, ciugulea doar o aripă de pui, dar bea din plin. Ochii mici și rotunzi străluceau ca niște bile de sticlă. Ar fi vrut să-i ia mâna și să o strângă în ale ei. Oare el nu ghicea delicioasele favoruri pe care era gata să i le ofere? Dar cu cât înțelegea el mai puțin, cu atât își pierdea ea mai mult capul.

— Poți să-ți închipui, dragul meu, ce a fost viața mea la Nétiers de mai bine de cincisprezece ani? suspină ea.

— Nu vă cunosc din nefericire de prea mult timp, zise Stephen cu un zâmbet politicos.

— Nu, evident... Și totuși, tocmai tu m-ai făcut să înțeleg golul înfricoșător al existenței mele.

— Acesta ar fi un biet mod de a recunoaște bunătatea dumneavoastră...

— Este totuși purul adevăr.

Ea-și mișcă cu solemnitate capul.

— Da, datorită ție, dragul meu, am deschis ochii. Oh! nu vă înșelați. Domnul Cruchot, deși fără duioșie sau delicatețe, este un excelent bărbat. Și eu sunt o femeie cinstită, virtuoasă. Dar sunt momente când singurătatea te copleșește, ai nevoie de un confident. Ah, prietene, când inima vorbește... de ce să nu recunoști? Este într-adevăr o greșală să cauți... compensații discrete?

Tăcut și încurcat Stephen refuza încă să creadă. Nu, ar fi prea absurd. Vru s-o scurteze, să i-o taie și împinse farfuria.

— Și acum, doamnă, dacă vreți, am putea începe. Cel mai bine, după părerea mea, ar fi să fac o schiță preliminară. Unde vreți să pozați? În salon?

— Nu, reuși să spună. Sus, lumina o să fie mai bună. Se ridică, înaintând spre ușă.

— Mă duc să mă pregătesc. Termină-ți vinul și vino sus.

Niciodată Stephen nu urcase la primul etaj. Așteptă cinci minute și urcă scara. Era prost luminată și treptele,

acoperite cu o mochetă subțire, trosneau sub pașii săi. Mirosul de brânză fermentată de prin dulapuri îl urmări până sus. Pe palier, o ușă era larg deschisă. Acea trebuia să fi fost camera unde urma să lucreze, dar înainte de a bate la ușă, îl întâmpină negustoreasa.

— Intră, dragul meu.

Se supuse.

Doamna Cruchot, în picioare, în dreptul patului, se expunea admirației lui. Își scosese rochia și își pusese un capot și cu un gest cochet, cu o mână pe șold, îl deschise, arătând un pantalon cu flori, garnisit cu un bogat volan de dantelă care-i cădea pe genunchii grași și cu o cămașă roz, umedă de parfumul cu care o impregnase, încă strivită de corset. Pe Stephen îl năpădi o sudoare rece. Ochiul său exersat nota, discerneva fiecare detaliu: camera pretențioasă și nu prea curată, tapetul în culori țipătoare, draperiile, comoda de lemn, oala de noapte sub pat, cămașa de noapte a soțului împinsă în grabă sub o pernă. Pălise. Excitată de expresia ochilor măriți de surpriză, ea aplecă capul, afectă un frison, apoi înaintă cu vădită intenție devoratoare. Era prea mult. El dădu înapoi, cu fața crispată de dezgust, blestemându-se de a fi căzut în capcana care, pentru a prezenta toate aspectele comediei, nu era mai puțin umilitoare. Fără un cuvânt se întoarse pe călcăie și se grăbi să iasă din cameră.

În aceeași seară, așezat în cămăruța lui, auzi o bătaie la poartă, apoi un pas greu făcu să geamă scara și, fără a-l preveni, domnul Cruchot intră în cameră. Băcanul, încă înțolit de orăș, era de o violență oarbă.

— Cum ai îndrăznit să-i faci avansuri soției mele... secătură... O dată am fost neatent... Am o poftă ne-bună de a merge la poliție... Să muști mâna care te-a hrănit... o femeie ireproșabilă... o inimă pură... Este o rușine... o murdărie. Ai fost concediat, bineînțeles. Și să nu-ți mai arăți pe la mine căpățâna ta de șobolan... englez murdar. Și apoi, reclam daune... o compensație... un tablou, cel puțin.

Stephen știa că lui Cruchot îi displăcea, dar scena aceasta fusese montată de nevastă-sa — soțul nu era decât emisarul. Și cum Cruchot luând-o în serios, se agita, ri-

dica tonul și făcea mult caz. Rupând o filă din carnetul său de schițe, Stephen o întinse băcanului. Din memorie el desenase cucoana, în picioare, obeză și surâzătoare, în dezabie, la picioarele patului.

Domnul Cruchot privi, zăpăcit de promptitudinea gestului. Obrajii își pierduseră orice culoare; era livid. Fu chiar pe punctul de a rupe hârtia dar se abținu. Cu toată prudența sa nativă, o cântări bine. Și deodată, rulând-o cu grijă, o puse în pălărie. Apoi, plecând ochii, ieși fără un cuvânt.

CAPITOLUL 5

A DOUA ZI DIMINEAȚA, STEPHEN ÎȘI făcu bagajele, își împachetă pânzele și luând bagajul în spate, ieși din Nétiers pe jos. Vroia să meargă la Fougères, pe șoseaua națională, la o distanță cam de treizeci km, unde ajunse aproape de cinci seara, după un marș epuizant. Orașul era așezat pe panta unui deal, și șoseaua de Paris îl tăia în două părți aproape egale. Găsi un restaurant care părea să fie punctul de întâlnire al comisvoiajorilor. Băiatul căruia i se adresă, îl asigură că va găsi o ocazie să-și continue drumul. Într-adevăr, pe la ora nouă, un camion de la *Compania transatlantică*, trăgând o remorcă, opri în fața ușii. Doi bărbați în salopete de șofer, coborâră să bea ceva. Câteva minute mai târziu, prezentările erau făcute, se dădură explicații, se strânsură mâinile. Totul fu aranjat. Puseră bagajele lui Stephen sub scaun și camionul porni.

Noaptea era caldă și calmă. Traversară sate adormite, orașe pustii, unde străluceau câteva lumini rare. Aerul cald sufla în parbriz, pavajul scrâșnea sub pneuri, luna coborâse în spatele plopilor cu frunze umede de rouă. În sfârșit, în zorile palide și brăzdate de nori, camionul trecu Seine la Neuilly, intră în Paris prin poarta Maillot și se opri la hale. Stephen le mulțumi celor doi șoferi și se despărți.

Orașul încă somnoros, era tot cenușiu și trist dar, traversând podul Neuf, Stephen inspiră cu bucurie aerul umed. Era la Paris. După Nétiers, se simțea mai puternic și mai hotărât să dovedească lumii talentul său.

La ora când Muntele-de-pietate de pe strada Madrigal își deschise porțile, el aștepta pe trotuar. Își puse amant ceasul cu lanț — cadou de la rector când împlinise douăzeci și unu de ani — și primi în schimb o sută optzeci de franci.

Mai târziu, după lungi căutări, găsi o cameră pe o străduță alăturată pieței Saint-Séverin, cartier de artiști săraci. Era mobilată sumar, de o murdărie de nedescris, dar lumina era bună și prețul îi convenea — zece franci pe săptămână. Se puse imediat pe treabă și, împrumutând o mătură și o găleată, spălă pardoseala și pereții — de pe care nu putu totuși să șteargă complet petele de ploșnițe strivite.

Era mai mult de ora două după-amiază, când, fără să se gândească la mâncare, Stephen alese patru din pânzele sale și alergă pe chei până la dugheana lui Napoléon Campo. Acesta era așezat, ca de obicei, pe o ladă în spațele tejghelei, cu picioarele scurte atârinate, mâinile încrucișate pe burtă, cu obraji roșii nerași. Purta o vestă albastră de pilot și o bonetă tricotată de culoare galbenă din care ieșau urechile zbârcite. Îl primi pe Stephen fără a fi surprins, ca și când l-ar fi văzut chiar în ajun.

— Deci, domnule abate, cu ce vă servesc?

— Mai întâi am venit să-mi plătesc datoriile.

— Asta e bine, ești un băiat cinstit.

Primi cei cincizeci de franci întinși de Stephen și îi strecură într-o pungă veche de piele.

— Și acum, domnule Campo, aș vrea o pânză mare, de doi metri pe optzeci centimetri.

— Ah! Ah! O capodoperă în perspectivă? Plățiți în numerar, bineînțeles?

— Nu am bani, domnule Campo. Numai astea...

— Ești nebun? Pivnița mea e plină de tablouri proaste, bune pentru lada de gunoi. Am o inimă prea bună...

— Nu-i chiar așa, domnule Campo. Aveți pânze de Pissarro, de Rodin, de Degas.

— Și dumneata ești un Degas, desigur micul meu abate.

— Poate într-o zi...

— Dumnezeule, mereu acelaș cântec... Marea ta pânză va fi agățată la loc bun în Salon și mulțimea se va înghe-

sui să o vadă! În cincisprezece zile vor veni gloria și bogăția.

— Ia acești cincisprezece franci acout și picturile astea în garanție pentru rest.

Ochii mici și albaștri ai lui Napoléon Campo scruta fața palidă și serioasă a clientului său. Câte fețe defilaseră prin fața lui, în treizeci de ani? Erau atât de numeroase încât memoria nu putuse să le rețină pe toate. Era un tip flegmatic greu de impresionat și vârsta îl asprise. Dar câteodată, destul de rar, în privirea vreunuia din clienții săi se ivea o expresie intensă care îl mișca. Ezită, se ridică și tot bombănind începu să caute prin rafturi.

— Ai spus cincisprezece franci?

— Da, domnule Campo.

Stephen puse piesele pe tejghea.

Negustorul aspiră o priză de tutun și cu măneca își șterse nasul borcănăt.

— Și apoi, apoi natural, vei crăpa de foame.

— Nu imediat. N-are importanță, dacă am pânza...

După o altă pauză, cu un gest brusc, Campo împinse banii spre Stephen.

— Pune ăstia în punga ta, domnule abate și dă-mi mângălelile tale.

Surprins Stephen îi dădu pânzele. Fără să le privească, Campo le puse sub tejghea.

— Dar nu vreți să le vedeți? Sunt... sunt cele mai reușite.

— Nu mă pricep la pictură, dar mă pricep la oameni. Bună ziua, domnule. Și noroc!

La ora trei, Stephen porni spre casă cu pânza sub braț și fără să fie descumpănit, se îndreptă spre dugheana reparatorului de biciclete de pe strada Bièvre. Până aci totul merse bine, dar apropiindu-se de magazinul lui Berthelot deveni nervos, neliniștit. Inima îi bătea cu putere. Adeseori, în ultimele luni, se gândise la Emmy; întâlnirea cu ea pe culoarul întunecos, îi revenise în memorie, fără vreo rațiune, dar cu o stranie insistență.

O găsi în curtea din spatele atelierului, aplecată peste o bicicletă nichelată, cu cadrul întărit, vopsită în roșu și auriu și se bucură când o văzu. La apropierea lui ea se ridică, răspunse — fără să fie surprinsă — la salut și

continuă să ungă roțile bicicletei. Stephen își simțea inima bătând năpraznic. Din excursiile făcute împreună, știa că e prudent să-și ascundă emoția.

— Ce bicicletă frumoasă, zise el după o scurtă tăcere.

— Este a mea. O voi folosi în curând.

Se îndreptă, aruncându-și pe spate o buclă de păr.

— Iată-te revenit la Paris.

— De azi-dimineață.

— Vrei să închiriezi o bicicletă?

— Am treburi mai urgente de făcut, răspunse el scuturând din cap.

O nouă tăcere. Ea se interesase întotdeauna vag de el și după cum sperase, îi stârnise o oarecare curiozitate.

— Un nou proiect?

— Emmy, ai auzit vorbindu-se de premiul Luxembourg? Întrebă Stephen puțin chinuit. Este permis tuturor pictorilor care nu au expus la Salon. Vreau să expun și eu.

Și cum ea se întoarse indiferentă, adăugă:

— Din acest motiv am venit să te văd. Aș vrea să pozezi pentru mine.

— Vrei... să-mi faci portretul?

— Da. N-ai fost niciodată model, nu-i așa? adăugă el indiferent.

— Nu. Dar ar fi trebuit să fiu de mult.

— Ei bine, ai o șansă. Asta ar putea să-ți fie de folos. Cele mai bune tablouri vor fi expuse la Orangerie. Cu siguranță vei fi recunoscută.

Vanitatea ei era flatată, se vedea clar, dar ezita, studiindu-l din cap până-n picioare ca pentru a-i cântări talentul.

— Ei, știi să pictezi? În sfârșit... Vei prinde asemănarea?

— Ai încredere în mine. Voi face tot posibilul.

— Este în interesul tău. Dar... adăugă ea, trăsnită subit de o idee, plec în turneu, luna viitoare.

— Avem timp. Dacă vii în fiecare zi, timp de trei săptămâni, voi putea să lucrez la detalii după plecarea ta.

Ea reflectă, cântărind argumentul pro și contra.

— Ei bine, dacă ții la asta... zise pe un ton lipsit

de grație, care de altfel îi era specific. S-ar părea că nu am nimic de pierdut.

Stephen se abținu să-și manifeste satisfacția. Visase mereu s-o picteze deoarece ea era modelul perfect pentru subiectul pe care și-l imaginase de câțva timp. În grabă îi dădu adresa, recomandându-i să vină a doua zi la ora zece, îmbrăcată cu jacheta ei neagră și cu fusta plisată apoi, înainte ca ea să-și poată schimba părerea, se retrase.

Mergând pe jos, pe bulevard, se bucura de treaba bună pe care o făcuse. Abia acum își aminti că nu mai mâncase nimic de când împărțise un sandvici cu șoferul camionului. Intră într-o băcănie, cumpără o pâine lungă și o bucată de cârnaț. Și pe strada întunecoasă care se întindea pe lângă „Jardin des Plantes“, fără a-și încetini mersul, mușcă rând pe rând din pâinea crocantă și din cârnațul gustos. Cât era de bun! Se simțea liber, fericit, plin de încredere în viitor.

CAPITOLUL 6

A DOUA ZI, GATA SĂ SE PUNĂ PE treabă, cu pânza întinsă pe şevalet, aştepta nerăbdător. Ea sosi cu douăzeci de minute întârziere.

— În sfârşit, iată-te! strigă el. Credeam că n-ai să mai vii.

Fără să răspundă, ea privea din uşă camera mizabilă, cu pereţii goi, scaunul şchiop, patul de fier prăbuşit pe arcuri. O lumină crudă îi trecu prin ochi.

— Eşti lefter, nu?

— Da, aproape...

— Ai tupeu să mă faci să viu în asnenea văgăună. Nici n-am de ce să-mi agăţ hainele...

Stephen roşi dar se strădui să suradă.

— Nu e chiar Versailles, te cred, dar lumina este bună. Lasă-mă să-mi încerc norocul şi-ţi promit că n-ai să regreti.

Strâmbând din nas, intră ridicând din umeri; se lăsă dezbrăcată de mantou şi luă poziţia pe care i-o indică Stephen în faţa ferestrei.

Lumina era bună într-adevăr şi plin de energie începu să schiţeze în linii mari, tema care îl obseda. Normele concursului impuneau un stil „clasic“, tema era alegorică, deşi modernă în compoziţie. Subiectul: *Circe şi amanţii ei*. Oare acea aventură absurdă cu d-na Cruchot îi aprinsese scânteia creatoare? Simboluri şi imagini îi umpleau sufletul, confiscându-i simţurile. În imaginaţia sa, plăcerea învingea virtutea şi desfrâul se revela sub forma sânilor enormi, umflaţi. Totul nu era decât miraj

și totuși, în străfundul misterios al sufletului său, își simțea puterea de a forța visul să trăiască.

Ar fi putut să lucreze până seara dar la unele semne apărute pe fața lui Emmy, nu îndrăzni s-o rețină prea mult, mai ales că spre prânz ea declară că obosise. Ridicându-se, veni să examineze pânza pe care el o schițase cu creionul în întregime. Fruntea i se descreți când se văzu în centrul tabloului, cu picioarele depărtate, mâinile pe șolduri, într-o atitudine care o caracteriza. Nu spuse nimic în timp ce Stephen o ajuta să-și pună paltonul dar la ușă se întoarse și zise dând scurt din cap:

— Măine la aceeași oră.

Toată după-amiază, atât cât fu lumină, el lucră la fondul tabloului. A doua zi, și în cele care urmară, își continuă lucrul. Când inspirația îi lipsea, o suplinea voința provocând în el noi elanuri. Ședințele se succedau și fiind mereu aproape de Emmy, el nu mai putea să-și ascundă atracția — tot mai puternică — ce-l împingea spre ea. Cu fiecare zi îi simțea mai mult lipsa. În absența lui Peyrat și a lui Glyn, se simțea foarte singur. Dar asta explica această dorință constantă de a fi mereu aproape de fată. Își detesta slăbiciunea, își repeta că i-a displicut la prima întâlnire, că îl irita întotdeauna prin grosolănia ei și lipsa de delicatețe. Știa că numai vanitatea o făcea să vină în fiecare zi la el. De nenumărate ori pe zi, ea își dădea seama de progresul muncii lui Stephen și fără a-l lăuda, cădea în admirație:

— Merge bine, nu?

Odissea, legenda fiicei lui Helios și-a nimfei din ocean, pe care i-o explicase Stephen, îi sporea imaginația. Ideea că ea ar fi putut avea puterea de a schimba oamenii în animale o făcea să zâmbească.

— Bine le-a făcut. Asta îi va învăța minte!

Vulgaritatea ei îl făcea să tremure, dar nu-l îndepărta. De unde venea interesul constant pe care i-l purta? Se străduia să-l analizeze. Ce știa despre ea? Foarte puțin. Că era comună, vulgară, că nu era nici măcar inteligentă, nu avea imaginație, nici sensibilitate. Cât despre artă, ignora totul și nici nu voia să afle ceva în legătură cu ea. Dar silueta, corpul său încântător — nu desenase el suplețea picioarelor fine și puternice în același timp,

abdomenul plat, sânii tari... Și, înainte de orice, era suflă. Dacă admira în tablouri cărnurile voluptoase ale femeilor lui Rubens, gustul se îndrepta mai mult spre perfecțiuni delicate. Și ea avea acea netezime a corpului, avea o siluetă pe care o compara mereu cu Maja lui Goya. Nu se putea spune că e frumoasă. Era drăguță, dar avea buzele subțiri, nasul cam cărn iar în repaos avea o expresie îmbufnată. Lucru curios, îi vedea defectele dar emoția nu scădea în intensitate cu toate eforturile lui. Nu mai dorea nimic când erau împreună, se simțea neliniștit, apoi când pleca se simțea îngrozitor de singur. Foarte sensibil la schimbările ei de poziție, îi răspundea cu o amabilitate care îl făcea să se deteste el însuși. Când din întâmplare ea era veselă, i se ușura inima. Când era bine dispusă, rareori, îl provoca la discuție, al cărei subiect părea că e singurul ce părea s-o intereseze.

— E adevărat că părinții tăi au o mare proprietate în Anglia?

— Despre asta ți-a vorbit Glyn? După cum văd a cam exagerat.

— Și că tu trebuia să fii pastor... că ai fost dat afară din seminar?

— Am plecat de acolo de bunăvoie.

— Pentru a trăi în această cocioabă? insista ea neîncrezătoare.

— Îmi place mult această cameră când ești tu aici.

Ea ridica din umeri, simțindu-se flatată. Această bunăvoință, dacă nu aducea liniște lui Stephen, contrastă totuși din fericire, cu indiferența mortală pe care ea o contrapunea eforturilor lui de a-i place. Și în timp ce poza, nepăsătoare ca o pisică, el îi povestea, fără a înceta să picteze, întâmplări de la Stillwater, sperând să-i placă, să o amuze. Într-o zi, după ce ascultase fără să spună un cuvânt, începu să-și mărturisească gândurile.

— Am trăit cu — sau mai degrabă în tovărășia multor artiști, în viața mea. Sunt eu însămi o artistă și înțeleg să faci unele sacrificii pentru artă. Dar tu, tu ești un tip cu totul caraghios. Să abandonezi o mare proprietate pe care o vei moșteni... Se opri puțin și ridicând din umeri:... Ești un idiot!

— Deloc, replică el surâzând. Dacă n-aș fi făcut-o nu te-aș fi cunoscut. Dragostea pentru ea îl invadează și lăasă ochii în jos.

— ... Nu înțelegi, Emmy... că sunt teribil de îndrăgostit de tine?

Ea râse ușor și ridică un deget.

— Fără asta, pastore. Nu face parte din contract.

Învins, se așternu pe lucru și toată ziua suferi. Dacă ar putea ieși seara cu ea — ei îi cam plăceau distracțiile ușurate — numai așa i-ar putea câștiga favorurile. Dar sărăcia nu-i permitea. Trăia cu puțin mai mult de un franc pe zi, subzistând numai cu un măr și un corn până la ora șase după care mergea să-și ia prânzul solitar în cel mai ieftin restaurant din cartier.

Într-o după-aminză, când ședințele erau pe sfârșit, ea sosi mai târziu decât de obicei. Părea să fie într-o excelentă dispoziție. Purta o jachetă roșie scurtă și părul îi era proaspăt spălat.

— Arăți foarte bine, zise Stephen. Nu mai contam pe tine.

— Am avut întâlnire cu Peroz. Biroul său este de parte... pe bulevard. Dar am obținut un contract.

— Mă bucur pentru tine.

Surâdea, deși îl deprima perspectiva acestei apropiate plecări.

— Când pleci?

— Pe 14 octombrie. Cincisprezece zile mai târziu decât am prevăzut.

— Îmi vei lipsi, Emmy, zise el aplecându-se spre ea. Mai mult decât gândești.

Fata începuse să râdă. Avea dinți ascuțiți și regulați, dar cam prea spațiați. Apoi, cu vioiciune, povesti cum se înțelesese cu Peroz, cum obținuse contractul.

— Are inimă bună, orice s-ar spune, conchise ea. De fapt este un fraier... un neghiob.

Stephen dorea mult s-o facă să vorbească despre ea, acesta fiind singurul subiect care-l interesa. Când lumina nu mai fu bună pentru pictat, lăasă de-o parte pensulele.

— Mă lași să te însoțesc? zise el. Este o seară minunată.

— Dacă ții atât...

Coborâra și curând erau pe bulevard unde obscuritatea caldă țesuse un halou în jurul lămpilor, conferind orașului tăcut o frumusețe misterioasă. Cupluri înlanțuite treceau încet. Noaptea părea făcută pentru îndrăgostiți. Trecură pe lângă un cabaret, unde în sunetele unui acordeon, oamenii dansau la lumina lanternelor venețiene atârinate de un platan. Scena era foarte amuzantă și Emmy încetini pasul.

— Ți place să dansezi?

Roșind, conștient de stângăcia sa, el dădu din cap.

— Nu știi să faci nimic ca lumea.

Era adevărat. Emmy ridică din umeri după obiceiul său.

— Nu știi să faci mare lucru, nu? spuse ea.

Își continuară mersul pe chei. Sena era liniștită, o masă de apă gri-verzuie pe sub arcul scund al podului Alma. Emmy mergea înainte și fredona melodia de dans pe care o cânta acordeonul la cabaret.

Deodată Stephen se opri în întuneric.

— Stai puțin, Emmy.

— Ce este?

— Nu înțelegi... ce însemni pentru mine?

O trase lângă el și o îmbrățișă. Indiferentă, ea îl lăsă s-o facă, apoi nerăbdătoare, printr-o mișcare bruscă, îl respinse.

— Tu nu știi nimic!

Avea dispreț în voce. Rănit, umilit, cu picioarele moi tăiate de emoție, o lăsă să se depărteze, urmând-o. Curând ajunseră în strada Bièvre. În fața magazinului îl privi ca și cum nu se întâmplase nimic.

— Trebuie să mai vin mâine?

— Nu, zise el amar. Este inutil.

Se îndepărtase deja, furios și dezgustat, când ea îl rechemă.

— Nu uita că vreau să văd tabloul când va fi gata.

Stephen o ura pentru brutalitatea ei. Era neînduplecat. Se jură să nu o mai revadă niciodată.

A doua zi dimineata, după o noapte agitată, începu să lucreze, împins de marea lui pasiune. Singură, figura centrală prinsese formă; mai trebuia pictată alegoria. Vremea era cenușie, ploua, lumina era proastă. Curentul îngheta atelierul lui improvizat, dar nimic nu-l reținea de

la lucru. Pentru a fi cât mai autentic, el mergea în fiecare zi la grădina zoologică, dimineata și după-amiaza. Întors acasă, transmitea abjectelor creaturi reprezentate pe pânză, propria sa tristețe și disperare. La sfârșitul săptămânii se afla la capătul puterilor — nu avea nici măcar un ban ca să-și cumpere pâinea cea de toate zilele. Neînfrânt, picta toată ziua cu un fel de furie, de turbare rece — amar protest împotriva dificultăților care îl năpădiseră.

A doua zi dimineata, se simți slăbit și zăpăcit, dar își impuse să-și continue lucrul. Totuși, după-amiază, o idee îi trecu prin cap, împrăștiind ceața care îl înconjura. Trebuia să trăiască dacă dorea să termine pictura, să găsească mijloace de existență. Așezat pe marginea patului, reflectă câțva timp, apoi ridicându-se, alege dintre pânzele de la Nétiers pe cele mai luminoase, cele mai vii. Erau bune și conștiința sa deveni încrezătoare. La Paris, orașul cel mai avansat din lume, exista desigur vreun mijloc de a plasa niște lucrări bune. Făcu un pachet cu hârtie de calitate pe care-l luă sub braț și, traversând Sena, trecu prin Champs-Élysées spre cartierul Saint-Honoré. Pentru a lua această hotărâre avu nevoie de mult curaj. Dar timpul jumătăților de măsură trecuse. Stephen mergea să-și ofere creația lui celui mai mare negustor de tablouri din Franța.

La colțul străzii Marigny, se opri în fața unei case cu o fațadă de un foarte bun gust, ornamentată cu coloane de piatră albă. Luându-și inima în dinți, trecu pragul ușii și intră într-un vestibul dalat cu marmură, cu panouri de lemn de trandafir, cu draperii de catifea roșie, pentru a se trezi apoi în fața unui tânăr în jachetă, așezat la un birou de lac ornat cu aur turnat. În spatele lui, printr-o ușă largă, se vedea un salon imens, împodobit cu jerbe de crini așezați în vase de alabastru. Pereții erau ornamentați cu picturi în fața cărora se perinda o mulțime elegantă. Se consultau cataloage, se conversa în șoaptă.

— Aveți invitație pentru vernisaj, domnule?

Sub surâsul profesional, tânărul lăsă să se vadă disprețul.

— Nu. Nu știam că aveți o expoziție. Am venit să-l văd pe domnul Tessier.

— Pentru afaceri?

— Personal.

Surâsul disprețuitor nu i se șterse.

— Mă tem că domnul Tessier nu poate fi văzut. Luați loc. Mă duc să văd.

Stephen se așază și tânărul ieși cu un pas ușor. Aproape în același timp o ușă de alături se deschise și trecură trei persoane: o femeie foarte elegantă, în taior negru, cu o frumoasă pălărie cu pene, cu o mulțime de brățări pe încheieturile înmănușate, ținând în brațe un caniche minuscul, ieșit proaspăt din mâinile coaforului de câini; însoțitorul ei, un bărbat de o vârstă incertă, cu o față obosită și distinsă, impecabil îmbrăcat în maro de la picioare până în cap, și Tessier pe care Stephen îl recunoscă imediat, îmbrăcat în mov, cu obraji îngrijiți, buza inferioară atârnată, pleoapele grele pe ochii căprui. Negustorul vorbea încet. Totul în el era măsurat: vocea, gesturile.

— Este o adevărată bijuterie, vă asigur. Cel mai frumos care mi-a trecut prin mâini de atâția ani.

— Este foarte frumos, zise femeia.

— Și prețul de asemenea, aruncă însoțitorul ei cu umor.

— Vi l-am spus deja, domnule. La o sută de mii este o ocazie rară. Tot ceea ce vă voi cere, în caz că renunțați, este să mi-o spuneți. Am un amator și la drept vorbind, aproape că m-am angajat pentru alt client.

După o scurtă tăcere, o mână elegantă apucă brațul bărbatului care schimbă câteva cuvinte pe șoptite cu frumoasa sa vecină.

— Îl luăm, ne-am înțeles.

O înclinare aprobatoare a capului, fără nimic slugarnic, fu singurul răspuns al lui Tessier. Își însoți clienții până la ușă și se întoarse gânditor, cu mâinile la spate.

— Domnule, vă rog să mă scuzați... Puteți să-mi acordați cinci minute?

Smuls brusc din gândurile sale sau mai de grabă din calculele sale, negustorul ridică privirea și ochii i se plimbau repede de la pantofii murdari la pachetul prost făcut pe care Stephen îl ținea sub braț. Se citea în ei dezgust și repulsie.

— Nu, murmură el. Nu acum. Vedeți bine că sunt ocupat.

— Nu vă cer decât să vedeți ce am adus, zise Stephen tremurând de emoție, dar hotărât. Un artist are dreptul...

— Un artist, spuneți dumneavoastră? zise Tessier strângând buzele. Vă felicit. Știți că sunt fără încetare inoportunit, asediat de așa-zise genii, convinse că voi leșina de admirație în fața elucubrațiilor lor? Vă mărturisesc totuși că nici unul n-a avut tupeul să mă abordeze în momentul culminant al expoziției mele de toamnă.

— Regret că v-am deranjat, dar afacerea este urgentă...

— Pentru cine? Pentru mine... sau pentru dumneavoastră?

— Pentru amândoi.

Stephen își înghițea convulsiv saliva. Din cauza emoției își pierduse orice control.

— Tocmai ați vândut un Millet pentru o sumă mare, sub ochii mei. V-am auzit fără să vreau și vă rog să-mi iertați această indiscreție involuntară. Dar eu am sub braț lucrări care valorează la fel ca cele venite de la Barbizon.

Tessier îl studie pe Stephen, constată rătăcirea din ochii lui cu dilatarea pupilelor.

— Lăsați-mă, vă rog, zise pe un ton obosit, schimbând vorba. Altă dată.

Evitându-l pe Stephen, intră într-un salon și dispăru. Stephen care cu o mână tremurândă începuse să deschidă pachetul, se opri foarte palid, apoi, ca un nebun ieși pe ușa de la stradă. Pe trotuar, sfoara pachetului pe jumătate desfăcută, îi scăpă din mână și cele trei pânze căzură pe asfaltul ud, alunecând în rigolă. Stephen le adună cu grijă, aproape cu duioșie, iar faptul de a sta chircit să le adune, îl făcu să-și iasă din minți. Dar încăpățânat, sălbatic, fanatizat, se jură să nu se dea bătut. Mai erau și alți negustori la Paris, mai puțin aroganți, mai abordabili decât insuportabilul Tessier. Traversă încet strada, evită mașinile și o luă spre strada La Boétie.

Două ore mai târziu, ud de ploaie și incomodat de cele trei pânze, se afla în piața Saint Séverin, atât de obosit

încât nu mai avu putere să urce scara. La jumătatea drumului se opri să-și tragă sufletul. În acel moment se deschise o ușă și pe palier apăru un bărbat cam de treizeci de ani, sărăcăcios îmbrăcat, purtând o cămașă fără guler și un pardesiu uzat pe umerii săi slabi. Părul negru contrasta cu tenul palid. Înghesuindu-se să treacă pe scară îl atinse pe Stephen ușor, și oprindu-se puțin pentru a-l vedea mai bine i se adresa surâzând.

— Cu coada-ntre picioare?

— Da.

— La cine ai fost?

— Aproape la toți... începând cu Tessier.

— Salomon?

— Nu mai știu.

— El nu e uricios. Dar nimeni nu cumpără acum.

— Am avut o ofertă. Două sute de franci pentru a face un fals Breughel.

— Ai acceptat?

— Nu.

— Ah! Viața ne rezervă mici eșecuri...

Și după un scurt moment de liniște:

— Cum te numești?

— Desmonde.

— Și eu Amedeo Modigliani. Intră să bem un pahar.

Deschise ușa camerei sale. Era replica celei a lui Stephen, dar mai sordidă. Într-un colț, de-o parte a patului în dezordine, se afla o grămadă de sticle goale. În mijlocul camerei, un șevalet purtând o pânză mare aproape terminată, reprezentând o femeie goală, culcată.

— Ți place asta?

Turnând un Pernod dintr-o știclă scoasă dintr-un dulap în perete, Modigliani arătă tabloul cu o mișcare din bărbie.

— Da, zise Stephen după un scurt examen.

Era în această lucrare un stil personal, ceva monumental și deopotrivă pur.

— Este bun, zise Modigliani întinzând un pahar invitatului său. Dar am avut niște răfuieli cu justiția. Nudurile mele sunt, se pare, scandaloase.

Alcoolul îl întări pe Stephen, redându-i minții claritatea și memoria.

— N-ați expus la „Independenți“, *Violoncelistul?* Modigliani făcu un gest de aprobare.

— Nu este cea mai bună lucrare, dar s-a vândut. Acum nu se mai cumpără nimic. Dacă nu mi-aș exersa talentele de spălător de vase la restaurantul hotelului *Marele Monarh*, aş fi făcut deja bucurie criticilor: aş fi încetat să trăiesc.

— Spălător de vase? repetă Stephen fără să înțeleagă.

— Da. Vrei să încerci meseria? Tocmai acolo mă duceam. Este pasionant!

Pe fața-i măslinie îi trecu un surâs fugar.

— Primesc pe oricine.

Stephen tăcu o clipă. Apoi hotărându-se se ridică brusc.

— Sunt gata să încerc orice.

Ieșiră împreună și ajunseră pe Champs-Élysées. *Marele Monarh*, unul din cele mai faimoase hoteluri pariziene, era o imensă clădire luxoasă în stil „Second Empire“.

Impozant, puțin demodat cu peroanele sale de marmură, cu scările acoperite cu mochetă roșie, cu saloane vaste, lustre sclipitoare și trupa de valeți în livrele așezați în spatele ușilor pentru a aștepta ambasadori, demnitari străini și prinți indigeni — oaspeții săi obișnuiți — întruchipa imaginea bogăției și a splendorii. Dar Modigliani trecu prin portic și își duse însoțitorul pe aleea de alături care dădea într-o curte obscură, în spatele hotelului. Flancată de un rând de lăzi vechi de gunoi, o scară cu treptele murdare le permise să coboare la subsol.

Era mai de grabă o pivniță imensă, cu tavanul șiroind de umezeală, cu o infinitate de țevi, cu ziduri scorojițe, cu podeaua neregulată în care se formau bălți de apă murdară, luminată slab de câteva becuri, plină de aburi și zgomot de voci. Alături, într-un șir de chiuvețe de lemn, o mulțime de oameni veniți, se pare, din toate maghernițele Parisului, spălau cu înfrigurare farfuriile și platourile pe care o echipă de ajutori de bucătari le cărau, cu brațele pline și în flux continuu, din sălile vecine. „Acum, gândi Stephen obișnuindu-și ochii cu această imagine de coșmar, știu ce înseamnă un spălător de vase“.

Amedeo se apropie de contraamastru care, privindu-l indiferent pe Stephen, îi întinse o fisă de metal șampilată cu un număr și scrise cu creta pe o tablă ora intrării. Tabla era atârnată de un cui pe perete, sub un afiș care amenința cu trimiterea în judecată pe oricine va lua resturi de la bucătărie.

Imitându-și tovarășul, Stephen își scoase haina și se așază la capătul șirului, începând să spele grămada de farfurii din fața lui. Poziția era incomodă; trebuia să se aplece peste chiuveta montată la mică înălțime și să muncească fără întrerupere. Mirosul apei plină de grăsimi, care nu se schimba niciodată și pe deasupra căreia pluteau resturi de mâncare, era dezgustător. Adesea aceste resturi astupau țeava de scurgere și trebuia să o desfunzi cu mâna. Din când în când se auzeau frânturi de muzică: orchestra cânta în grădina de iarnă, deasupra, sub palmieri.

Spre ora 23 munca încetini iar în jurul miezului nopții încetă complet: apetitul nobilei clientele era satisfăcut. Amedeo, care toată seara nu scosese nici un cuvânt, își puse haina, aprinse o țigară și cu o mișcare a capului făcu semn lui Stephen să-l urmeze.

La ușă, contraamastrul controlă tabla și dădu fiecăruia câte doi franci și jumătate.

Afară, în tăcerea străzilor pustii, Amedeo îl duse pe Stephen într-o micută cafenea, încă deschisă. Bău mai multe pahare de Pernod în timp ce Stephen goli o farfurie de ciorbă cu carne și multe legume. Era prima sa masă adevărată de câteva zile și se simți mai bine după ce termină de mâncat.

— Nu mănânci? întrebă el?

— Asta îmi ține loc de tot, zise Amedeo cu o privire indiferentă față de lichidul de un verde-opal pe care-l conținea paharul ținut între degetele pătate de nicotină. Numai cu asta trăiesc de câțva timp.

În cafeneaua goală, cu lămpi joase, cu unicul chelner moțâind după tețghea, Amedeo povesti laconic și în câteva fraze, viața sa.

Născut în Italia, descindea dintr-o familie de evrei bancheri și studiasse — în ciuda împrejurărilor provocate

de boală — la Florența și la Academia din Veneția. După șapte ani, inspirându-se din primitivi și din arta neagră, a lucrat la Paris cu prietenul său Picasso și ocazional cu Gris. Nu a prea vândut din lucrările sale.

— Iată-mă acum — conchise surâzând în același timp melancolic și sincer — slăbit de mizerie, alcool și droguri. Singur, cu excepția unei nefericite tinere care a avut proasta inspirație să se intereseze de mine, un biet amărât, un biet necunoscut.

Golindu-și paharul, se ridică.

— Dar mă mândresc, adăugă el, cu faptul de a nu fi dezonorat niciodată arta.

În fața ușii lui Stephen, aruncă scurta urare de „noapte bună“ și se pierdu în întuneric.

Cât de scurtă fu această întrevedere, îi făcu mult bine lui Stephen. De atunci, muncind cinci ore pe zi în pivnița plină de aburi de la *Marele Monarh*, putu să se îngrijească de necesitățile vieții, să supraviețuiască și — lucru important pentru el — să lucreze din toate puterile la a sa „Circe“.

Trei săptămâni mai târziu, într-o după-amiază rece și uscată, trase ultima tușe. În picioare, atitudinea obraznică ce îi era familiară, fiica modernă a lui Helios se îndrepta nu numai spre fondul clasic al palatului lui Aiaie ci pe o stradă dintr-o mahala din Paris. O înconjurau amanții ei învinși, transformați în animale supuse, slugarnice, ridicând spre ea ochi în care se mai citea încă dorința.

Epuizat de acest ultim efort, Stephen era incapabil să aprecieze valoarea operei sale creată sub imperiul unui irezistibil impuls. Știa că nu ar putea s-o facă mai bine și într-un acces de grabă nervoasă, împachetându-și pânza în aceleași bucăți de hârtie din ambalajul care deja îi mai servise o dată într-o ocazie asemănătoare, o duse la Institutul de Arte Grafice.

Un bătrân funcționar încărunit îi ceru numele, îl trecu într-un registru, apoi observând că pânza nu este încă înrămată, puse condiții pentru a o accepta.

— Domnule, trebuie montată.

— N-am știut.

— Este foarte clar. Priviți-le pe celelalte.

Stephen privi cu indiferență spre lunga galerie plină de tablouri. Descurajarea îl copleși.

— Nu am cu ce să cumpăr o ramă. Primiți-mi pânza sau refuzați-o.

Se făcu liniște, apoi funcționarul reluă:

— Este absolut neregulamentar, domnule. Dar, în sfârșit, lăsați-o.

Întors în mansarda sa, stând cu capul în mâini, Stephen simțea cuprinzându-l un fel de toropeală, care urmează după marile eforturi. Ce va face de acum încolo? Imposibil să continue spălând farfuriile la *Marele Monarh*. Sufletul i se revolta la acest gând — și totuși era la marginea prăpastiei. Trebuia să-și plătească chiria luni, cel mai târziu. În afară de haine, pensule și cinci-sprezece bani nu avea nimic care să valoreze ceva. Ridicându-se merse să deschidă dulapul. Găsi o bucată de pâine tare și una de brânză.

Amedeo lipsea de câteva zile, cufundându-se într-unul din dezmăturile în care se bălăcea periodic și din care reapărea cu ochii tulburi, din fundul vreunui cartier deochiat al marelui oraș. De cealaltă parte a peretelui despărțitor, cuplul vecin își reluase certurile condimentate cu înjurături. Jos, pe trotuar, se jucau copiii, mărinind vacarmul. În ciuda ferestrei deschise, aerul camerei era înăbușitor, irespirabil iar din crăpăturile pervazului începuse să-și facă apariția procesiunea de seară a ploșnițelor.

Toate acestea, foarte greu de suportat, nu însemnau nimio totuși, în comparație cu înspăimântătoarea senzație de singurătate care-i apăsa inima. Terminase tabloul care-l absorbise cu totul și acum îl asalta amintirea lui Emmy iar dorul de ea era mai puternic ca niciodată. Nu avea, ca Hermes, o iarbă magică pentru a-l proteja de farmece. Se blestema că nu a invitat-o să-și vadă tabloul, a doua zi urmând să plece spre Midi cu trupa Peroz. Nu o va mai revedea timp de șase luni sau poate chiar niciodată. La amintirea pasiunii d-nei Cruchot se cutremura: soarta ironică inversase rolurile. Nu avea cu ce să-și ocupe timpul. Nu avea nici măcar o carte de citit. Se

simțea prea obosit pentru a bate străzile. Veni noaptea și culcat în pat nu putu adormi. Zorii veniră, în sfârșit, limpezi și blânzi. Se sculă și se îmbracă. Gândul la mașinile de circ ce urmau să plece după-amiază spre Coasta de Azur, îl amețea. Deodată îi veni o idee de pură fantezie, immobilizându-l în mijlocul camerei. Totul era posibil... Își va încerca norocul. Luându-și pălăria ieși în mare grabă.

CAPITOLUL 7

PE TERENUL COMUNAL DIN APROPIEREA vechiului zid de apărare de la Angers, sub un strălucitor soare de octombrie, cercul Peroz, înconjurat de vagoanele sale vopsite în roșu aprins, își înălțase cortul. O muzică stridentă răzbătea de la manejul călușeilor și răgnetele megafoanelor începuseră deja să adune rarii curioși. La baraca sa din capul rândului de dughene, îmbrăcat cu o bluză albastră și cu o beretă de velur pe cap — costum conceput pentru a-i impresiona pe săteni — Stephen își umplea plămânii cu aer proaspăt în care se simțea mirosul câmpului, al fumului de lemn, de coajă de portocală, de rumeguș, de cal. Deasupra lui, o reclamă împodobită din plin îl proclama „Mare maestru al Academiiilor din Londra și din Paris“ și promitea o asemănare exactă, din față și din profil, într-un desen de bună calitate în cărbune pentru numai cinci franci iar în culori bogate și inalterabile pentru 7,5 franci, tarif pentru capete încoronate, satisfacție garantată.

Răsunase nechezatul unui armăsar, sunetul unei trompete, răcnetul surd al unei bătrâne leoaice. Scăpat de tusea ce o avusese, Stephen se bucura acum de sănătate.

Nu regreta impulsul care-l făcuse să se angajeze, trei săptămâni mai înainte, la cercul Peroz. De fapt era fericit.

— Aproiați-vă; aproiați-vă! Ia să vedem, domnilor, vă veți convinge domnișoarelor să le fac portretul, reproducând frumoasele lor fețe? Fără timiditate! Lăsați copiilor voștri o amintire.

Un cuplu de țărani, braț la braț, înțoliți ca de duminică, ezita încă și roșind, tânăra femeie se decisese să se apropie. Nu era frumoasă, dar din câteva trăsături de cărbune, Stephen îi reproducuse chipul pe hârtie, punând în valoare dantela fină a bonetei și a manșetelor și nu uită broșa cu camee — bijuterie de familie — ce o purta la gât.

Mulțimea se înghesuia și murmura admirativ în fața frapantei asemănări. Nu ducea lipsă de lucru. De altfel, asta nu era pentru el decât o muncă mecanică făcută fără să se gândească. Se amuza totuși să dea unor portrete o tușă personală, sprijinindu-se pe un detaliu — un ochi șiret, o ureche prea depărtată, un nas grosolan — și câteodată, mai ales sâmbăta, când clientul se dovedea agresiv, îi făcea o caricatură subtilă care, cel mai adesea, obținea aprobarea generală.

La ora șase mulțimea se împrăștia, rezervându-se pentru noua reprezentație a serii. Desprinzând reclama, abandonând bluza și bereta, Stephen pleca de-a lungul unui labirint de sfori și pânze, spre un colț retras, unde chircit în fața unui foc mare, un omuleț sfrijit, cu jambiere și pantaloni de călărie, obosit și abătut, pregătea cina. Avea trăsături ascuțite și nasul turtit, picioarele crăcănate și părul ras. Ochii rotunzi și mici își împrumutau scânteierea de la cărbunii aprinși.

— Ce avem astă-seră, Jojo?

— Ca de obicei. Dar am găsit cârnați de porc în strada Toussaint. Una din cele două specialități ale ținutului.

— Care e cealaltă?

— Cârnați Cointreau, bătrâne. Îi fac chiar aici.

Sfârșind pe grătar, cârnații erau rotunzi și ispititori. Jojo fusese în tinerețe jocheu apoi grăjdar, hăitaș iar acum era îngrijitor de animale. Cunoștea Franța în toate ungherele și cu toate posibilitățile ei. Nimeni nu se pricepea mai bine ca el să facă piața sau să prindă de pe drum un pui rătăcit.

— Îmi plac aceste opriri de două zile, zise Stephen pregătindu-și un loc lângă foc pentru filtrul de cafea. Măine vom fi liberi până la ora trei. Mă voi duce pe malul Loirei.

— Minunată apă, zise Jojo cu un aer de bun cunoscător. Nisip bun la fund și mult pește. Voi așeza undița în

noaptea asta, dacă voi avea timp. De fapt, toată regiunea e bună, începând de la Nevers. Vinul este cam ușor dar pâinea este foarte bună și fetele... grozave, bine împlinite în față și în spate...

Fluieră încet, extaziat.

Încă mai vorbea când pânza ce închidea cortul se ridică. Apăru un individ cu pantaloni în carouri și un pulovăr kaki cu guler rulat. Înfățișarea lui părea curioasă. Era atât de slab și descărnât că putea fi confundat ușor cu un schelet. Măinile și fața erau acoperite cu un strat gros de solzi arămii. Se numea Jean-Baptiste și împărțea cu Stephen și Jojo una dintre cele mai sărace rulote. Blajin, tăcut și melancolic era atins de un psoriazis cronic — afecțiune incurabilă a pielii. Își câștiga existența expunându-se curiozității oamenilor.

— Ai avut o zi bună, Croco? întrebă Stephen.

— Nu cine știe ce, zise Jean-Baptiste pe un ton jalnic. Nici o singură reprezentație completă.

Punctul de atracție al reprezentației lui Croco consta în a se dezbrăca încet, în fața publicului, apoi exclama pe un ton dramatic:

— Sunt la dispoziția celor care doresc revelații mai intime. Numai cinci franci pentru adulți, în cortul din spate.

Mâncară așezați în jurul focului. Castronul mare cu supă aburindă fu urmat de cârnații foarte picanți, fripți la grătar. Muiau în sosul gras bucăți de pâine proaspătă înfiptă într-un cuțit. Veni apoi cafeaua fierbinte, foarte tare, ce o serveau din supieră. La sfârșit, Jojo își răsuci o țigară și scoase o sticlă cu băutura locală.

— Un strop de vin de împărtășanie, abate?

Stephen care nu se formaliza, luă o înghițitură. Jojo degusta ca un bun cunoscător. Sticla trecea din mână în mână.

— Asta nu poate să-ți facă rău. Este pregătită din cele mai bune portocale din Valence.

— Uneori mi se recomandă să nu mănânc fructe. Alte ori, dimpotrivă, că trebuie să mănânc foarte multe fructe...

Baptiste vorbea cu plăcere de boala lui.

— M-au văzut nouăsprezece doctori. Unul mai prost ca altul.

— Atunci mai ia o înghițitură de Cointreau.

— Este incurabilă, mi-au zis.

— Nu te plânge, Croco. Ai o viață frumoasă. Călătorești, ești celebru...

— Adevărat. Vin de la cincizeci de kilometri să mă vadă.

— Impresionezi publicul, îl fascinezi.

— Și succesele feminine pe care le...

— Bineînțeles. Le interesezi.

La această declarație făcută foarte serios, Jojo izbucni în râs. Apoi, stingându-și țigara, se ridică pentru a merge să se îngrijească de cai.

Era obligația lui Stephen să spele vasele. Când termină, se înnoptase de-a binelea iar întunericul era împrăștiat de lămpile slab luminate, alimentate de la grupul electrogen al circuitului. Stephen începu să viseze. N-o văzuse pe Emmy toată ziua. Ei nu-i plăcea să fie deranjată înainte de spectacol. Publicul începuse să se strângă lângă cortul cel mare. Închizându-și șevaletul și ustensilele în cufăr, coborî din cușetă și ajunse la intrarea în arenă. Conform contractului, trebuia să se alăture personalului însărcinat cu plasarea spectatorilor, să împartă programe, să vândă înghețată, citronadă, nuga de Motélimar fabricată la Pantin, special pentru circuitul Peroz.

Era, după Stephen, un loc bun și se bucura de o excelentă reputație iar pe timp frumos, făcea de obicei, sală plină. În seara aceea circuitul era plin. Spectatorii atenți, nu pierdeau din ochi pista de rumeguș. Deodată, pe estrada drapată în auriu și roșu, alămurile orchestrei atacară un marș triumfal și dresorul șef, Peroz în persoană, apără cu joben și veston cu brandeburguri. Un șir de ponei cu pampoane lungi fluturând, apără în arenă și reprezentarea începu. Deși știa spectacolul pe dinafară, aplecat peste banchetă de lângă intrare, cu carnetul pe genunchi, Stephen urmărea cu atenție detaliile, notînd de ici, de colo, ritmul și coordonarea mișcărilor, jocurile de lumini și culoare ale acestui uimitor caleidoscop, și câteodată, reacțiile izolate — bizare sau comice ale publicului.

Această lume pe care o descoperise de curând era fascinantă. Căii magnifici cu pasul mândru, elefanții greoi, leii supli, acrobații în echilibru stupefiant, jonglerii cu mișcările lor agile, dansatorii pe sârmă balansându-se în aer sub umbrelele de hârtie. Toate acestea îi aminteau de Manet cu tabloul său *Lola pe sîrma întinsă* simțind că și el putea să transpună pe hârtie aceste scene atât de elocvente. Vedea culorile puse pe paleta sa; ultramarinul, ocrul... știa să le dea viață, îndulcindu-le. Crea o lume nouă, cea percepută de el însuși. Aplecat peste album, desena fără-ncetare. Acesta era adevăratul lui țel. Portretele în cărbune nu erau decât un mod de a-și câștiga existența și el avea deja schițe din care va face o lucrare monumentală, o adevărată compoziție.

După antract își făcură apariția corifeii cercului — trupa marilor trapeziști, Chico, înghițitorul de săbii, Max și Montz, clovni bine cunoscuți. Apoi, în centrul arenei se construi repede un fel de platou și fanfara făcu să răsunе melodia pe care o cunoștea atât de bine și care făcea inima să-i bată. Jos, Emmy își făcea intrarea pe bicicletă. Purta un corsaj alb, un pantalon scurt de satin și cizme lungi, tot albe. Executa cu bicicleta — din nichel strălucitor — o serie de evoluții ce zăpăceau publicul; mergea înainte, înapoi, se răsucea pe loc și sfârșea prin a-și demonta bicicleta, rulând pe o singură roată.

Aceste mișcări erau poate mai ușoare decât păreau să fie, dar cultul bicicletei era puternic ancorat în inima publicului a cărui pasiune pentru ciclism atingea punctul culminant în timpul turului Franței și o făcea atât de populară. Aplauzele izbucniră, urmate de o liniște adâncă; Emmy se îndrepta spre o curioasă construcție ridicată la capătul arenei. O sârmă subțire vopsită în roșu cobora din cupola cercului, aproape pe verticală, apoi se ondula, se ridica și se întrerupea brusc.

Orchestra — *pianissimo* — provoca așteptarea neliniștită. Emmy urca pe scara de frânghie, atingea cupola strâmtă, sus, în înaltul cortului. Acolo găsea o bicicletă cu ghidonul întărit, îi încerca pneurile, își freca mâinile cu sacăz. În sfârșit, încălecând bicicleta, părea să plutească într-un nor de fum albastru. Orchestra relua melodia cu vigoare, se auzea intrarea cu uruitul sacadat al tobelor,

apoi izbucnea cu toată puterea alămurile. Era momentul când Stephen ar fi vrut să închidă ochii. Jojo îi repeta adesea că, pentru un bun echilibrist, exercițiul nu prezenta decât un pericol redus. Dar trebuia să-și păstreze sângele rece iar roțile trebuiau să calce exact pe banda îngustă vopsită în alb, lată doar de câțiva centimetri și care pe timp umed devenea lunecoasă. Într-un ropot de aplauze, Emmy își dădea drumul să cadă, își lua avânt la zece metri înălțime și ateriza pe estradă cu o repezițiune care o scotea afară din cort cu viteza fulgerului.

Profitând de emoția generală și în ciuda instrucțiunilor, Stephen se strecură afară și fugi la cortul ce servea drept garderobă. Trebui să aștepte un sfert de oră până ce Emmy să apară și își dădu seama că Emmy este într-o dispoziție proastă.

— Ei? aruncă ea.

— Ai fost foarte bună, foarte bună, o asigură el.

— Pista era umedă, leneșii ăștia nu o șterseseră bine. Ei nu pot să înțeleagă că eu îmi risc viața. Puteam să cad...

De mai multe ori ea refuzase să-și execute numărul din cauza condițiilor necorespunzătoare. Avea prevăzut în contract acest lucru.

— ... Dar țineam să sar astă-seară, reluă ea pe un ton mai vioi.

— De ce?

— Din cauza militarilor.

— A soldaților?

— Nu, idiotule! A ofițerilor. Tu nu i-ai văzut? Un grup întreg, în fotolii.

— Nu i-am remarcat.

— Niște tipi foarte șic, în uniforme. Îmi place uniformă. Îmi fac ochi dulci. M-am prefăcut că nu văd nimic, bineînțeles, dar am lucrat astă-seară puțin și pentru ei.

Stephen își mușca buzele. Ea știa să-i stârnească gelozia. După căldura sufocantă din cort, aerul nopții era blând și proaspăt.

— Să facem o plimbare până la vechiul zid. Ar fi foarte plăcut.

— Nu. Nu mă tentează.

— E o noapte superbă. Privește, răsare luna.

— Eu mă întorc la mine.

— Dar nu te-am văzut toată ziua.

Rămase impasibilă.

— Mă vezi acum.

— Numai o clipă. Vino!

— Sunt obosită, ți-o repet. Numărul meu este dificil.

Ce știi tu care nu faci altceva decât să vinzi programe și nuga.

Simțea că e inutil să insiste și își ascunse decepția cu stoicism. Se apropiară de rulota pe care ea o împărțea cu doamna Armande, costumiera trupei. Toată ziua se gândise la ea. Dorea un gest, un semn amical. Avea o poftă nebună să o ia în brațe, să-i acopere cu săruturi chipul palid și indiferent, gura întredeschisă.

— Nu uita promisiunea. Voi veni să te caut la ora zece fix.

O urmări cu privirea până intră în rulotă.

Reprezentăția se sfârșise și mulțimea ieșea veselă, gesticulând. Acești oameni păreau fericiți să trăiască, să se întoarcă la casele lor confortabile. Cât despre el... îl cuprinse tristețea. Neliniștit, nervos, nu se putea hotărî să înfrunte glumele deochete ale lui Jojo și sforăitul lui Baptiste. Se hotărî să facă singur o plimbare până la vechiul zid de apărare.

CAPITOLUL 8

A DOUA ZI ÎI ADUSE O BUCURIE.

Emmy fu punctuală. Era pregătită să iasă și câteva minute mai târziu, urcați pe biciclete, lăsară în ceața ușoară, orașul cu zidurile romane, săgeata elegantă de pe Saint-Maurice, arcadele prefecturii. Ca de obicei, aplecată pe ghidon, Emmy pedala iute cu intenția vădită de a se depărta de tovarășul ei. Bicicleta lui cumpărată din primul salariu, de ocazie, nu era tocmai bună dar aerul curat și mâncarea bună îl fortificaseră așa că rezista la drum, nu fără efort.

Traversară pădurea și deodată valea apăru — în toată splendoarea ei — fluviul ce strălucea sub razele soarelui, curgea leneș între malurile de nisip aurit, defila prin fața gardurilor de răchită, a bărcilor de pescuit cu fundul plat ancorate la mal și a insulițelor înverzite. Pe drumul denivelat invadat de nisip, încetiniră mersul. Stephen zări fațada gri, acoperită cu mușchi și turnulețele ascuțite ale unui vechi castel. Frumusețea acestor locuri îl îmbăta. Ridicând capul, vru să-i împărtășească impresiile însoțitoare sale, dar renunță cu înțelepciune.

Spre prânz se opriră la o cârciumă pe malul apei. Deasupra intrării, un pește mare, ascuns pe jumătate printre ierburi, înota într-un bazin de sticlă. Stephen propusese un picnic dar Emmy prefera să intre într-una din acele cafenele frecventate de cicliști cheflii și zgomotoși unde glumele deocheate se încrucișau cu muzica acordeonului. Localul era gol, din întâmplare, fapt ce nu-i plăcu lui Stephen care suporta greu admirația pe care o suscita

partenera sa. Traversând sala cu dalele presărate cu nisip, luară loc la o masă lângă fereastră. La recomandarea chelneriței, aleasă ră peste cu cartofi prăjiți și berea preferată de Emmy. Câteva minute mai târziu erau serviți pe un platou de lemn.

— Este bun, zise Stephen.

— Într-adevăr, nu-i rău.

— Dă-mi voie să comand o sticlă cu vin.

— Îmi place această bere. Îmi amintește de Paris.

— Într-o zi ca asta?

— Prefer Parisul mai mult ca orice.

— Nu-ți place aici?

— Ar fi putut să fie mai nasol.

Emmy era adversara superlativelor. Chicoti bine dispusă.

— Nu ghicești ce am primit azi-dimineață. Flori. Trandafiri. Cu un bilețel de la un ofițer.

— Adevărat?

Fața lui Stephen se întunecă.

— Iată-l. Cu un blazon și o coroană.

Râzând, scoase din buzunar un bilețel șifonat.

— Citește!

Nu ținea să-l citească dar nu vroia s-o supere. Aruncă o privire scurtă care-i fu suficientă pentru a înțelege ambiguitatea ascunsă sub cuvintele politicoase care o invitau să ia un aperitiv la Terrase și după aceea la un supău. I-l înapoie fără să comenteze.

— Este un căpitan. L-am remarcat ieri-seară în grup. Un tip înalt, cu mustață.

— Te vei duce? întrebă pe un ton neutru, mascându-și sentimentele.

— Cum aş putea când trebuie să plecăm în seara aceasta la Tours?

— Și căpitanul? insistă Stephen. Și mustața lui?

Ironia lui rece îi stârni vanitatea. Roșea rareori, dar acum, obrații palizi se colorară dintr-o dată.

— Drept cine mă iei? Cunoșc aceste orașe de garnizoană și știu ce se găsește aici. Prea slab pentru mine, merçi.

Stephen păstră tăcerea. În ciuda lui, împotriva eforturilor și a rușinii care îl încercau, gelozia îl îneca, îl asalta.

Gândul că ea va putea ieși cu acest ofițer îl tortura. Dar ea declarase că nu va răspunde invitației. Trebuia să se arate rezonabil și se sforță să zâmbească.

— Să urmărim firul apei.

Când se certau, el era cel care ceda întotdeauna, adică făcea primul pas.

Plăti consumația și coborâră pe malul fluviului. Soarele foarte cald pentru acest anotimp, străpunsese norii și îl învăluia în lumina lui aurită. Adora soarele — apa și soarele erau Dumnezeuii lui. Și în timp ce, culcată comod la umbra unei sălcii, ea fuma o țigară cu ochii închiși, el se așază la câțiva pași și începu să o picteze. Îi făcuse deja de o sută de ori portretul, exprimând prin creion toată pasiunea și toată dorința ce le încerca pentru ea.

Îi cunoștea egoismul, cruzimea și vanitatea care, manifestate la oricare altă persoană, i-ar fi provocat disprețul. Știa că îl tolera și nimic mai mult, poate atrasă inconștient de averea tatălui lui și, mai ales, pentru că dorința lui mărturisită o flata și o făcea conștientă de puterea pe care o exercita asupra lui. Și totuși ce putea să facă Stephen? Această pasiune care-l făcea să renască, dorința nesatisfăcută deveneau cu fiecare zi tot mai puternice.

Ridicând ochii pentru a privi modelul, observă că adormise. Îi scăpă un suspin de mânie și în același timp de ușurare. Abandonând hârtia și creionul, merse pe firul apei, se dezbracă și plonjă. Știa că lui Emmy nu-i plăcea să facă baie — avea oroare de apa rece. Cât despre el, dimpotrivă, apa rece îi dădea forță și echilibru.

O regăsi în picioare scuturând firele de iarbă din păru-i scurt.

— M-ai lăsat singură?

— Te credeam adormită.

— Cât este ceasul?

— Este încă devreme.

Apropiindu-se, o luă de mijloc.

— Mai avem o oră numai pentru noi.

— Oh! Lasă-mă!

Îl împinse cu amândouă mâinile proptite în piept.

— Ești ud tot.

— Dar... Emmy...

— Nu, nu. Nu trebuie să întârziem. Cred că nu vrei să-ți pierzi locul. Ți-ar conveni.

— Da, se forță el să răspundă. Plecă spre han și el o urmă. Această solitudine neobișnuită îl surprindea, iar veselia ei pe tot drumul reîntoarcerii, nu-l mira mai puțin. Fredona frânturi dintr-un cântec la modă. Nu se făcuse încă ora trei când ajunseră pe terenul bălciului. Era lume puțină. Stephen își schimbă hainele și-și luă șevalețul. Toată după-amiaza lucră ca o mașină, fără să gândească la ce face. Fruntea i se încrețise, oare nu scurtase plimbarea pentru a merge la *Terrase* să se întâlnească cu căpitanul? Seara, neliniștea îl cuprinse mai tare. Mâncă fără să schimbe o vorbă cu Jojo și Croco.

După ce strânse masa, traversă târgul și se apropie de rulota lui Emmy. Doamna Armande, așezată pe trepte cu o găleată între picioarele ei grase, spăla. În tinerețe lucrase la trapez unde în urma unui accident își rupsese șoldul și rămăsese șchioapă. La cincizeci de ani obeză, diformă, cu picioarele bolnave de gută, cu bărbia masivă era bărfitoarea circului. Jojo, care scuipa de fiecare dată când îi pronunța numele, jura că în timpul sezonului mort de iarnă, ea conducea o casă de toleranță la Havre.

— Bună seara, zise Stephen străduindu-se să-și păstreze calmul. Emmy este aici?

Ochișorii pătrunzători ai doamnei Armande îi aruncară o privire piezișă.

— Știi bine că nu vrea să vadă pe nimeni înainte de spectacol.

— Nu vreau decât un cuvânt să-i spun.

Ea-și scutură capul legat cu o batistă.

— Nu îndrăznesc s-o deranjez.

— Atunci... — încrederea îi revenise — se odihnește? Femeia cea grasă ridică brațele spre cer.

— Ce altceva poate face? Mă iei drept o mincinoasă? Oare indignarea era adevărată sau prefăcută?

Stephen ar fi vrut să intre, dar găleata și trupul ei îi barau trecerea. Nu trebuia să devină ridicol. Bâlbâindu-se, îndrugă o scuză și bătu în retragere.

Mulțimea pătrundea masiv în cortul cel mare și reprezentarea începu sub o furtună de aplauze. Ea întârzia? Ce putea face acum? Apăru în sfârșit și lui Stephen i

se păru că își făcea numărul cu mult mai multă vioiciune ca de obicei. Urale prelungite, strigăte de la tribuna cea mare o însoțiră până dispăru din arenă. Mai târziu, în graba și confuzia plecării, nu o mai putut vedea. Dezo-lat, îi întâlni pe Croco și Jojo și îi ajută la demontatul barăcilor. Lucrând cu gândul aiurea se tăie la mână cu un cârlig de fier. Puțin îi păsa. Un vânt rece sufla, măturând câmpul bălciului. Grupul electrogen se oprise. La lumina torțelor, în zgomotul de strigăte și imprecășii, oamenii munceau, se foiau ca niște apucați, smulgând țărșii, trăgând sforile, luptându-se cu pânzele mari învolburate de vânt. Ca întotdeauna, în momentul plecării, animalele se nelinișteau urlând în cuștile lor. Tractoarele uruiau accentuând tumultul. Pentru Stephen, această scenă evoca mereu desenele lui Doré — *Infernul*. De asemenea, suferea și el, fiind părtași la torturile celor dominați.

CAPITOLUL 9

DE LA ANGERS, CIRCUL PEROZ AJUNSE la Nevers prin Tours Blois și Bourges. Timpul se menținea frumos în continuare, afacerile mergeau bine și bătrânul Peroz, cu pălăria sa avea o aliură cuceritoare.

După o oprire de trei zile la Dijon, caravana plecă în sud, pe la Côte-d'Or făcând scurte întreruperi de o zi în orașele încorsetate de vechile pietre de pe valea râului Ouche.

La circ, pe Stephen îl tratau la început, cu oarecare rezervă. Dar „randamentul“ său săptămânal era satisfăcător. O parte din încasările lui mergeau la casieria circului, justificându-i astfel activitatea. De altfel, manierele sale elegante făceau să fie bine văzut de membrii trupei.

În circ domnea o atmosferă plăcută. Fernand, dresorul leilor, care intra fără teamă în marea cușcă circulară, foarte elegant, într-un costum albastru de husar cu brandeburguri și manșete argintate, era cel mai timorat om — suferea de dispepsie acută și se lăsa dominat de nevasta sa devotată care-l ținea pe un regim exclusiv lactat. Leii erau inofensivi, majoritatea fiind bătrâni iar masculii castrați. Nu răcneau decât pentru a-și cere hrana și când erau duși spre arenă de ajutorii care țineau în mâini bare de fier înroșite în foc.

— În douăzeci de ani nu am avut nici un accident, îi plăcea lui Peroz să spună, dar afișa anunțuri șocante:

Salvare in extremis la circul Peroz.

Un leu turbat

Fernand grav rănit.

Max și Montz, piticii, erau clovnii vedete. Cuplul se bucura de reputație internațională mai ales cu scena răpirii, un scheci în care Max, grotesc împopoțonat la ultima modă, juca rolul bătrânei logodnice. Mașina lor, un vechi Panhard, făcea pană, refuza să se urnească din loc și în final se dezmembra sub ochii publicului entuziasmat ce se prăpădea de râs. Și totuși Max, în viața de toate zilele se dovedea de o melancolie mai adâncă decât cea a lui Hamlet, mărturisindu-i cu tristețe lui Stephen că toată viața lui nutrise o pasiune nefericită pentru vioară.

Sub efectul acestor contraste, Stephen nu se mira să descopere că scamatorul japonez era un catolic devotat, că Nina d'Amora — care călărea fără șa mânjii sălbatici — nu suporta mirosul cailor, de unde și astmul său cronic, și că Philippe — care risca spectaculos la trapezul cel mare în fiecare seară — își petrecea timpul liber tricotând șosete.

Pentru că era coechipierul lor, Stephen îi cunoștea mai bine pe Jojo și Croco. Jean-Baptiste, sub apatia lui aparentă, era fin și inteligent. Stephen făcuse mai multe studii după el, studii ce-l reprezentau în picioare pe un platou, cu fața la publicul înmărmurit. El studiasse la un liceu din Rouen, își făcuse la „Nationale” o situație demnă de invidiat, dar venise boala, transformându-l puțin câte puțin într-un obiect de repulsie, distrugându-i căsnicia, forțându-l să demisioneze, trimițându-l apoi dintr-un spital în altul, fără speranță. În sfârșit, eșuase la circul Peroz.

Pentru Jojo, Stephen avea o impresie cu totul aparte. Ex-jockeyul era un ticălos perfect, furând cu orice prilej, ciordind, prădând de pe câmp și din curți și când putea se îmbăta în așa hal încât dormea sub cerul liber pentru a se reface. Și totuși, în ciuda complicității sale, niciodată nu-și abandonase vreun prieten. Seara, adesea întorcându-se după ce o văzuse pe Emmy, Stephen simțea apăsându-l privirea pătrunzătoare a lui Jojo. O privire ce nu exprima simpatie, sentiment de care acesta era incapabil, ci un fel de înțelegere cinică amestecată cu ironie.

— Ai văzut-o pe micuță?

— Nu pot să-ți ascund nimic.

— Te-ai distrat bine?

Stephen nu răspunse.

De mai multe ori, ex-jockeyul părea că vrusese să împingă discuția mai departe, apoi ridicând din umeri, se întorcea spre Jean-Baptiste.

— Tu ce crezi despre femei, Croco?

— Le privesc cu un dulce dispreț.

— Vorbești ca un soț.

— Am fost... Nevasta mea este acum cantonieră în nord. Sper ca într-o zi, expresul de Paris să-i facă seama.

— Deși nu sunt căsătorit, îmi plac totuși femeile. Mai ales să mă culc cu ele. De altfel sunt adevărate otrăvuri.

— Poveștile se termină întotdeauna în pat, dormind.

— Nu și la mine. Nu-mi trebuie femei ușoare. Vorbește-mi de o țărancă zdravănă care caută puțină schimbare, sunt specialist...

— Ah, schimbarea! Tocmai ei îi datorez toate succesele mele.

— Tu! Cu crustele tale!

— Da, chiar așa, domnul meu! Curiozitatea le împinge în brațele mele. Femeile plictisite de patul conjugal, căutând altceva! Am citit undeva că un condamnat la moarte putea să aibă zeci de femei.

— Din nefericire, nu-ți doresc ghilotina.

— Nu, dar eu le interesez, le atrag. Gândindu-se la forța unei cozi de crocodil, îmi atribuie talente remarcabile...

— Și tu le deziluzionezi, farsorule!

— Decât odată, Jojo. Era o grăsană, o bătrână ipocrită care m-a urmat mai multe luni în speranța că va vedea cum se naște un aligator, din frecventele noastre întâlniri. N-a avut noroc, copilul a fost normal.

Răsetele umpleau rulota, dar Stephen nu li se alătură. Se știa vizat, nu din răutate, doar ca avertisment, remediu administrat unui bolnav atins de o febră rebelă. El știa de altfel că răul se accentua, intensificat de schimbările de dispoziție, și capriciile lui Emmy. Câteodată îl trata bine. Așezată pe scara mobilă a rulotei sale, se simțea flatată de atențiile lui, își expunea picioarele goale la soare și își râdea de el. Fără a se arăta generoasă cu favorurile, îi permitea uneori s-o îmbrățișeze, înainte de a-l respinge cu o mișcare energică. Degeaba își repeta că

este inutil să meargă mai departe, că nu va putea nicio dată să trezească în această femeie o pasiune care să răspundă sentimentelor lui. Se învârtea în jurul ei ca viespea în jurul piersicii, fără a putea pătrunde în miezul dulce.

Intr-o după-amiază ploioasă, părăsiră frumoasa vale a râului Saône, pentru pământurile pustii ale ținutului Dombes și eșuară în pipernicitul sat Moulin-les-Drages. Destinația lor era Saint-Etienne, dar tractorul cel mare care trăgea șirul lung de remorci, făcuse până și reparația dură cel puțin douăzeci și patru de ore. Trebuia să se resemneze să accepte popas forțat. Foarte amărât că lipsea de la o întâlnire importantă, Peroz decise să dea o reprezentație la Drages, pentru a-și mai compensa din pierderi. Dar ziua începuse prost și neșansa persista. Nu fuseseră puse afișe înaintea spectacolului. Orașul era de o sărăcie lucie, iar ploaia își mărise intensitatea. Seara nu se strânseseră sub cortul șiroind mai mult de o sută de oameni curioși. Fideli tradiției Peroz, cea mai mare parte a artiștilor își executară corect numărul, după care alergau imediat lângă sobele din cortul pentru costume. Emmy avu mai puțină șansă decât ei. În cursul evoluțiilor preliminară, în două reprize, alunecă și căzu pe solul ud. Prima cădere provocase câteva râsete, a doua fu semnalul glumelor deocheate urmate de diverse strigăte. Foarte demnă, renunță la coborârea ei periculoasă și ieși cu capul sus.

Ducându-se să-i facă o vizită obișnuită după spectacol, Stephen o găsi palidă de mânie. Prudent, se abținu de la orice comentariu și o invită să facă o plimbare. Abia se îndepărtaseră că o rafală puternică de ploaie îi forță să fugă să se adăpostească într-un hambar, apropiat. Când ochii li se obișnuiră cu întunericul, Stephen observă că hambarul era pe jumătate plin cu paie. Rupse tăcerea.

— Aici, cel puțin este uscat, zise el și adăugă: îmi pare bine că nu ți-ai executat coborârea astă-seară. Un asemenea public nu o merita.

— Ce vrei să spui?

— Că... că nu era prea simplu, spuse el roșind.

— N-am remarcat.

— Atunci de ce n-ai coborât?

— Pentru că pista era udă. Nu înțelegi că ar fi fost o sinucidere?

Și într-o criză de furie spontană, cu ochii fulgerând:

— Ți convine să critici. N-ai înțeles că eu îmi riscam viața în fiecare seară în timp ce tu, așezat în fund, mângăleai hârtia. Foarte frumos, nu? Cobor când am chef. Nu vreau să-mi rup gâtul pentru un fost preot.

O privea și arăta la fel de palid ca și ea, apoi furios, o luă brutal de mijloc.

— Ți interzic să-mi vorbești așa.

— Lasă-mă!

— Vreau să-ți ceri scuze!

— Spală putina!

O clipă mai târziu, se luară la bătaie. Nebun de furie, amintindu-și toate insultele ei, era hotărât s-o înfrunte, s-o supună cu forța și prinzându-i mâinile la spate vru s-o îndoiaie, să o pună la pământ. Dar ea se părea, suplă ca o pisică. Se ferea, îl lovea în coaste cu coatele. Era mai puternică decât s-ar fi crezut. Stephen găfâia. Se luptară așa până când, cu o lovitură în picior îl trânti la pământ, urmându-l și ea în cădere.

— Asta să-ți servească drept lecție, aruncă ea trăgându-și răsuflarea.

Stephen se ridică încet. Întunericul nopții se mai rărise și luna lumina acum scena printre doi nori ciufuliți. Spre surpriza sa, văzu că Emmy nu se ridicase. Rămăsese culcată în paie, pe spate, cu hainele în dezordine și cu ochii pe jumătate închiși, cu o expresie batjocoritoare îl cerceta. Pe fața sa de obicei palidă, trecu o undă roz și pe buze un surâs slab. Îi înfruntă privirea pe moment, apoi încrucișându-și mâinile sub cap avu o clipă de nerăbdare.

— Ei bine... idiotule... ce mai aștepti?

Invitația la care el visase atâta timp era atât de clară și atât de grosolană, atât de lipsită de cel mai mic grăunte de afecțiune, încât nu făcu nici o mișcare. O privea înghețat. Apoi întorcându-se pe călcâie, ieși fără nici un cuvânt. Ea se ridică pe un cot, neîncrezătoare. Fața i se innegri de turbare și dintr-un salt fu în picioare.

— Curcă plouată... cretinule!

O dorință mai de neînvins ca niciodată îl invadea pe

Stephen și se întoarse. Nimic nu mai conta. Fata asta îl vroia.

— Emmy . . . murmură el tremurând.

Dar ea își revenise.

— Du-te la dracu! îi aruncă în față. Așteaptă altă ocazie.

Nu avea de ce să se disprețuiască. Făcând din nou cale întoarsă, se îndepărtă, cu gura crispată. De câteva săptămâni dragostea lui, atitudinea lui de continuă supunere, nu-i aduceau decât umilințe. Rănit până în fundul sufletului, simțea că îi era imposibil să se coboare mai mult. Nu putea și nici nu vroia să se înjosească peste măsură.

Firul gândurilor nu-și găsisese încă cursul normal, în timp ce el parcurgea câmpul bălciului. Accidentul survenit nu permitea plecarea mai înainte de a doua zi și marele cort era încă în picioare. Un impuls spontan îl împinse înapoi. Era gol, pustiu. Luna împrăstia o lumină spectrală, permițând vederea pistei, coborând din bolta cerului. Strălucea de umezeală. Și o idee stranie luă formă în sufletul său torturat. Ridicând ochii se asigură că totul era la locul lui. Bicicleta cea grea spânzura în cârligul ei, sus. Reprimându-și un frison, se apropie de scara de frânghie. Pașii lui lăsaseră urme în rumegușul de pe arenă. Agățându-se de o coardă începu să urce, imprimând scării un ușor balans, din cauza lipsei de antrenament.

Era sus, la marginea platformei strâmte. Subțirimea prăjinii, înălțimea mult mai mare văzută de sus, îi dădeau amețeli. Trebui să închidă ochii, să se agate de suportul metalic. Vântul era mult mai puternic decât jos, făcând să vibreze panta și pânza udă se clătina deasupra capului său sporindu-i mai mult teama. Își încordă mușchii, ridicând cu încăpățănare capul pentru a nu mai vedea golul care se deschidea sub picioarele lui, dezlegă bicicleta, îi alinie roțile și încălecând-o se forță să privească în jos.

Scena de sub el era incredibil de mică. Pista strâmtă cădea aproape vertical, fără nici o consistență, semănând cu o panglică tricoloră. Un frison violent îi scutură tot trupul. Se ținea încă de bara de sprijin. Putea să renunțe, coborând scara. Frica îl împietrea. Și el i se împotrivi. Orice s-ar întâmpla, va face saltul. Își umflă plămânii, se

așeză bine în șa, se aplecă înainte. Atunci auzi un strigăt; zări o umbră neagră gesticulând jos. Dacă era un avertisment, venea prea târziu. Într-un suprem efort de voință, își dădu drumul concentrându-și privirea pe banda albă centrală. O cădere necrezut de rapidă, o reurcare bruscă ce îl trimise în aer și în același timp o altă săritură pe platou de unde fu aruncat afară cu o viteză mare și rostogolit în noroiul moale al câmpului.

Rămase acolo câteva secunde mirându-se că mai poate fi în viață. Cineva venea spre el alergând.

— Dumnezeu! Voi ai să te omori?

Era Jojo care pentru prima dată își pierduse calmul.

— Nu, zise Stephen ridicându-se zăpăcit de-a binelea. Dar mă doare inima.

— Specie de tâmpit. Ce te-a apucat?

— Doream să fac puțin exercițiu.

— Ești nebun. Când te-am văzut aruncându-te de acolo de sus, am crezut că s-a zis cu tine.

— Bah! Ce importanță ar avea!

Jojo îl privea cu ochii mari.

— Vino să bem un pahar.

— Bine! zise Stephen și adăugă: Și mai ales nimănui nici un cuvânt!

Intrară în cafenea. Un pahar de tărie puse capăt tremurului mâinilor sale. Cei doi bărbați rămaseră la băut, în tăcere, până la închidere. Alcoolul încetoșă mintea lui Stephen, adormindu-l. Nu era mai eliberat ca până acum. Nu va rupe cu Emmy. Și inima îi sângera mereu.

CAPITOLUL 10

CINCISPREZECE ZILE MAI TÂRZIU

ajunseră la Nice. Orașul în care pătrunseră trecând printre culturile înflorite de mimoze, de la Beaumettes, era mai mare decât se aștepta Stephen. Promenada Des Anglais, tot acest țărm de mare cu rondurile înflorite și foarte îngrijite, hotelurile de un lux ostentativ, dădeau o notă dezagreabil de pretențioasă. Dar circul era instalat nu departe de coastă, de coasta de la Cimiez, în spatele pieții Carabacel; înconjurată de străzi strâmte, mărginite de mici buticuri care ofereau din belșug fructe, legume și flori — un labirint de străzi zgomotoase și colorate ce avea farmecul intim al Parisului, la care se adăuga căldura sudului.

— Așa că nu-i rău?

Jojo își umfla pieptul slăbănog sub jiletca găurită din flanelă.

— E plăcut să recunoști acest lucru.

— Ți place această țară?

— Mult. Și ție o să-ți placă. Privește! Un artist este întotdeauna interesat de Carabacel.

În alte ocazii pentru Stephen ar fi fost o bucurie să exploreze acest cartier. Dar nervos, neliniștit nu putea să lucreze. Totuși își impuse să iasă și făcu câteva studii la Niçois — o femeie bătrână cu boneta albă care vindea anghinare, un fermier din împrejurimi cu o plasă cu pui vii, cantonieri la drum etc. Dar inima nu-i era acolo și sub soarele cald al sudului se reîntorcea la rulotă spre a se odihni înainte de a începe lucrul.

A doua zi după-amiază, atunci când, în fața șevaletului își termina ultimul portret, el remarcă într-o parte, în picioare, un spectator care se sprijinea ușor pe un baston de bambus. Ceva din atitudinea lui îi trezi amintirile. Se întoarse pentru a observa mai bine.

— Chester!

— Ce mai faci, bătrâne?

Harry râdea și scoțându-și mânușa îi întinse mâna.

— Auzisem că ai intrat la circul Peroz. Dar de unde ți-ai pescuit acest travesti?

— Se potrivește cu funcția.

— Posibil, după toate aparențele atrage clienții. Dar nu te încurcă?

— M-am obișnuit. O clipă. Sunt al tău într-un minut.

În timp ce Stephen adăuga crochiului ultimele tușe, Chester scoase o țigară și o aprinse. Era foarte bine îmbrăcat: costum de stofă ușoară, pantofi maro, cămașă de mătase. Fața îi era bronzată de soare.

— Mă surprinde să te mai întâlnesc aici, zise Stephen, căci mi-ai anunțat plecarea ta la Nice. Arăți excelent.

— Mă simt bine, mulțumesc.

Harry surâdea amabil și Stephen, cucerit încă o dată de farmecul pe care Chester îl împrăstia cu atâta ușurință, îi răspunse.

— Văd că ai avut noroc la masa de joc.

— Mai mult decât noroc. O baftă nemaipomenită. Eram pe sec; mi-am pus ultimii cincizeci de franci pe zero. De ce? Pentru că știam că nu-mi mai rămânea nimic mai mult decât zero dacă pierdeam. Iese zero. Las totul acolo. De ce? Numai Dumnezeu știe. Iese din nou zero. N-ai văzut niciodată o grămadă de jetoane atât de frumoase. Mă duc să le strâng și deodată mă opresc. Ceva îmi spune că norocul vine pentru a treia oară. Le las. Roata se învâрте și angoasa mă chinuie. Zero din nou. De data asta am adunat tot și m-am grăbit la casă. A doua zi am închiriat un mic apartament la Villefranche. Acolo trăiesc ca un domn.

Îl luă pe Stephen de braț.

— Acum vorbește-mi de tine. Cum merge munca?

— Așa și așa.

— Ia arată-mi!

Stephen îl duse la rulota lui, scoase câteva pânze și le expuse privirii lui Chester care le examină ca un profesionist, una câte una.

— Evident, zise el în sfârșit, este ceva... dar ce? Și perspectiva? Ai o pensulă aspră.

— Așa am vrut-o... pentru a-i da expresia vieții.

— Caii aceștia nu sunt deosebit de vii.

Cu vârful bastonului său, Harry arăta o compoziție banală cu armăsari fugind în furtună.

— Mă abțin să exprim realitatea.

— Desigur. Cât despre mine... mie îmi place ca un cal să fie un cal.

— Și trebuie să vezi un om gol pentru a fi sigur că-î om, replică sec Stephen, strângându-și pânzele și înțelegând că Harry nu pricepea nimic din pictura lui.

— Și tu, tu mai pictezi?

— Fără îndoială. În clipele libere. Lucrez acum la o panoramă văzută de pe promenadă. Este epatantă. Ies câteodată cu Lambert. Este aici cu Elise. A pus mâna pe o văduvă americană bogată căreia îi face portretul în picioare.

Se auziră pași și își făcu apariția Emmy care la vederea lui Chester se opri brusc. O expresie de curiozitate îi însufleți fața.

— Ce faci aici?

— Eu pic întotdeauna în momentele când sunt așteptat cel mai puțin.

— Ca un ban fals.

— Ca o bancnotă bună de o mie, replică vesel Chester, deloc jenat. Ți-am lipsit?

— Durerea mea a fost profundă.

— Nu fi rea cu unchiul Harry. Am nervii sensibili, după cum știi... Își consultă ceasul. Sunt așteptat la Negresco, la ora șase. Dar vă invit la dejun pe amândoi, mâine la mine, pe strada Lilas nr. 11, la capătul bulevardului General Leclerc. Îl veți vedea și pe Lambert. Sunteți liberi? Se află la numai câțiva kilometri pe Corniche. Tramvaiul trece prin fața porții mele.

Un zâmbet, o mișcare de baston. Chemă o birje și se instalează comod. Emmy îl urmări cu o privire disprețuitoare.

— Un afectat, o lichea. Ne spune să luăm tramvaiul iar el umblă cu trăsura.

— Nu-i pretinde prea mult. A avut și el momente dificile.

— Prea laș pentru a fura. Trebuie să trăiască pe spinarea unei femei bătrâne.

— Nu, fără îndoială. A avut noroc la joc, asta-i tot. De altfel el nu iubește decât fete tinere și drăguțe.

— Prea mult, aruncă ea printre dinți. Un tip murdar! M-a dezgustat întotdeauna.

— Nu o să vii mâine?

— De ce nu? Nu sunt nebună. Trebuie să-i plătesc vanitatea.

O privi perplex. Îl detesta pe Chester, era evident. Atunci de ce să accepte invitația lui? Poate ca să-i vadă pe Lamberti? Nu se știa niciodată ce avea de gând.

A doua zi, Emmy purta o rochie drăguță de muselină brodată și o panglică în părul tuns scurt. Avu și pentru Stephen un mic surâs.

— Luăm o trăsură?

— Desigur. Tramvaiul nu este pentru noi.

Alese cea mai bună trăsură și se așeză confortabil.

— Cum mă găsești?

— Magnifică.

— Aveam nevoie de o rochie. Am cumpărat-o aici, de la Galeries.

— Este fermecătoare și îți vine de minune.

— Vreau să arăt acestor oameni adevărata mea valoare. Lui Chester, mai ales.

— Oh, Harry nu este un om rău. Puțin răsfățat poate. Este prea frumos.

— Îl găsești atrăgător?

— Multe femei au fost atrase de ochii lui albaștri și de părul buclat.

— Eu nu, în orice caz.

— Nu, evident, zise Stephen surâzând. Și sunt mulțumit de asta.

Trecură pe strada Raspail, cale largă umbrită de pomi, apoi 'bulevardul Carnot, ocoliră micul golf în direcția Beaulieu. Cerul era albastru, o briză parfumată cobora de pe dealuri. Stephen luă mâna fetei care nu și-o retrase

imediat. De câțva timp, micile cadouri pe care el i le făcea, atențiile, discreția lui, păreau să o emoționeze.

— Ești drăguț, murmură ea.

Se simțea ridicol de fericit. Poate, după toate peripețiile învățase să-l iubească.

Intrară în Villefranche. Apartamentul lui Chester făcea parte dintr-un imobil care dădea într-o curte, iar serviciile erau asigurate de un mic hotel vecin. O frumoasă fântână înconjurată de cactuși, desfăta atmosfera cu freamătul ei în mijlocul curții. Lendri roz decorau veranda. Era curat, plăcut și discret — exact ce-și putea dori un Chester, îndrăgostit de propriile-i tabieturi.

Ajunseră primii și Harry îi primi cu bucurie.

— Fiți bineveniți în castelul ancestral. Nu este mare, dar are povestea lui.

— O poveste urâtă, fără îndoială, zise Emmy.

Chester răsă. Purta un pantalon de flanelă albă, o bluză albastră cu butoni auriți. Părul bogat era pieptănat îngrijit pe spate.

În timp ce Harry o dusesse pe Emmy să-și scoată eșarfa și mănușile în dormitor, Stephen privi în jurul lui. Salonașul era mediocru mobilat, dar pe un perete atârneau două acuarele înrămate, în care recunoscua mâna lui Lambert. Le studie. Una reprezenta câteva flori de sângele voinicului într-un vas Ming, celălalt un grup de berze într-o baltă cețoasă. Se întrebă dacă ar fi putut vreodată să admire această frumusețe searbădă. Execuția era perfectă, de parcă ar fi fost făcută de o femeie, dar în toate acestea nu erau nici viață, nici intenție, nici vreo semnificație. O bună profesoară de desen, de la o școală superioară de fete, ar fi putut realiza același lucru. Stephen înțelese ce drum lung a parcurs el de la venirea sa la Paris. Acest drum a fost dur, dar Stephen pricepuse astfel că era cu adevărat o operă de artă.

— Sunt bune?

Chester reveni cu Emmy.

— Lambert mi le-a împrumutat. Prețul este pe dos. S-ar putea ca într-o zi să mi le cumpere unul din invitații mei.

— Nu mi-ai arătat nimic de-al tău.

— Pentru că... trimit totul la Paris. Vrei să te răcorești?

Desfăcu o sticlă de Dubonet, umplu trei pahare și îi servi cu creveți dintr-o farfurie.

— Încercați, domnișoară. Au mirosul golfului.

— Pescuiți de dumneavoastră?

— Desigur, de azi-dimineață.

Aranjându-și părul, Emmy îi aruncă lui Harry a privire în care pentru prima dată nu se mai citea nimic ostil.

— Ce mincinos ești!

— Sunt destul de bun, mărturisesc, ripostă Harry, râzând din toată inima.

Cineva sună la ușă și își făcu apariția familia Lambert. Se schimbaseră puțin, Philip se mai îngrășase și arăta mai abătut. Purta un costum gri cu o floare la butonieră, și le arătă un carton de prăjituri pe care îl adusese.

— Ți-am adus câteva prăjituri de la Henri, Chester. Le vom mânca la cafea. Am avut întotdeauna gusturi fine. Doar știi, Desmonde.

Întins pe canapea, duse cu delicatețe la nas floarea de la butonieră. Elise, mereu îmbrăcată în verde și al cărui surâs părea puțin convențional flecărea cu Emmy.

— Și acum vorbește-ne de tine, orice.

Stephen începu o scurtă povestire pe care o întrerupse când văzu că Lambert nu-i dădea nici o atenție.

— În locul tău, Desmonde, zise Philip pe un ton lejer în care răzbătea amuzamentul, nu mi-aș da atâta osteneală. Arta nu se face cu cazmaua. Tu nu ești ca un lucrător la terasamente, ce dracu! Fă ca mine: uzează de delicatețe, de talent. Fără să mă obosesc prea mult, nu-mi lipsesc clienții. Și vând. Dar este adevărat că eu am un oarecare talent ceea ce simplifică lucrurile.

Stephen nu răspunse. Ar fi avut multe de spus despre ușurința lui Lambert. La momentul potrivit fu anunțat dejunul.

Prânzul servit de hotel fu admirabil și chelnerul trebuise să facă minuni pentru a-l servi cald. Un homar prăjit după obiceiul locului fu urmat de un pilaf de pui. Apoi un sufleu de brânză. Harry desfăcu o sticlă de Veuve Cliquot. Dar cu cât convivii săi se înveseleau cu

atât Stephen se simțea mai distanțat de ei. Până nu de mult se complăcuse în această societate iar acum îi devenise insuportabilă, în ciuda tuturor eforturilor. Ce i se întâmplase? De unde-i veneau aceste incertitudini, de unde-i venea gândul că nu era pentru ei decât un străin, că nu mai aparținea acestui mediu? Bând cam multă șampanie, Emmy îi pasișă prosteste pe Max și Montz, provocând râsul zgomotos al lui Chester. După ce-l admirase pe Lambert, Stephen nu mai vedea în el — ca Glyn — decât un încrezut și un diletant, un amator mediocru. Foarte bine crescut, pus la adăpost de micile sale rente, se lasă în voia vieții, profita de aceasta fără efort și fără rușine. Agreat de femei, le alegea pe acelea care doreau să-și facă portretul sau plăteau un preț bun pe evantaiile și acuarelele lui. Această viață o marcase pe Elise care căpătase un profil ascuțit sub un surâs stereotip. Ochii ei verzi erau mai puțin strălucitori, marcați de riduri fine. Dacă-și lăuda mai puțin soțul, inepuizabilul ei devotament o făcea totuși asociata îngăduitoare a acestui bluff artistic al cărui singur gând, provoca în Stephen dezgust. El se agita pe scaun, nemulțumit.

După cafea și prăjituri — Philip mănca singur cinci prăjituri — merseă pe balcon. Continuând să monopolizeze conversația, Lambert își exersa ironia vorbind despre malformațiile fizice și cusurile bătrânei femei căreia îi făcea portretul.

— Pe scurt, conchise el, iată tot ce se poate aștepta de la văduva unui fabricant de conserve din Chicago.

— Cecul ei este bun, sper? întrebă Stephen destul de sec.

Lambert păru ofensat.

— Da... evident.

Cu tot efortul, Stephen găsea că stătuseră prea mult. Spre ora trei, profitând de o pauză, se întoarse spre Emmy.

— Ar trebui să plecăm.

— Este ridicol, protestă Chester. E prea devreme.

— Nu vreau să întârzii la slujba mea.

— Tu, Emmy, nu ai de ce să te grăbești. O să te conduc eu.

Liniște. Emmy ezită apoi, scuturând din cap:

— Nu. Mă duc și eu.

Se retraseră și portarul hotelului le găsi o trăsură. Când dădură colțul, Stephen se aplecă spre vecina sa:

— Îți mulțumesc că ai plecat cu mine. Gestul tău are o mare importanță pentru mine.

— Nu-mi place să se dispună prea ușor de mine.

Nu era răspunsul pe care îl sperase, dar încurajat de blândețea și înțelegerea ei neașteptată, se apropie de ea și încercă să-i ia mâna. Dar ea îl respinse iritată.

— Lasă-mă în pace! zise ea. Sunt nemulțumită. Nu vezi în ce hal sunt cu nervii?

CAPITOLUL 11

DUPĂ OBOSITOAREA TRAVERSARE A

Franței, personalul circului Peroz găsea foarte plăcut să-și fixeze tabăra de iarnă pe Coasta de Azur. De altfel, era baza lor. Mulți aveau rude sau prieteni la Nice, Toulon sau Marseille și în timpul liber își permiteau să le facă vizite. Afacerile mergeau bine, dar nu se dădeau decât cinci reprezentații pe săptămână. După noaptea cea mare de duminică, dispuneau de toată libertatea pentru zilele de luni și marți.

Camarazii lui Stephen își găsiseră ocupațiile favorite. Max își reluase lecțiile de vioară și putea fi văzut în fiecare după-amiază, cu cutia neagră sub braț, grăbindu-se cu picioarele lui scurte. Croco își petrecea cea mai mare parte a timpului la biblioteca municipală, aplecat peste voluminoasele cărți, neîntorcându-se decât pentru a-i expune lui Stephen și lui Jojo, o nouă versiune a lui Schopenhauer. Mai practic, Jojo își găsise o ocupație temporară la „Negresco“ unde, sub pretext că spăla trăsurile petrecea câteva ore flecărind cu birjarii și șoferii, analizând șansele la curse și criticând din colțul gurii clienții care intrau și ieșeau din hotel. Stephen făcea schițele unui tablou care grupa studiile individuale realizate sub cupola circului și pe care-și propusese să-l numească *Cercul*. Această compoziție, foarte complexă, acest grup de un număr mare de personaje care se puneau în valoare unul pe altul, prin contrastul culorilor, era dificilă și nedispunând de un atelier, nici de pânze atât de mari, se hotărâse să imite pe bătrânii meșteri, tratând subiectul mai întâi la scară redusă. Ideea sfârși prin a-l entuziasma.

Știa că această perseverență, aceste lungi studii ar putea să dea roade și să se constituie într-o splendidă recompensă.

De la dejunul cu Chester, dispoziția lui Emmy se îmbunătăți. El nu-i mai revăzu nici pe Lambert nici pe Harry și se părea că relațiile fuseseră definitiv rupte. Stephen nu se putea împiedica să gândească — o remarcă a lui Glyn îi dădea ghes — că trebuie să fi existat o legătură între Chester și Emmy. De aceea se bucură să vadă că aceasta acceptase atât de ușor brusca ruptură cu un vechi prieten. Ea își găsisse de altfel, o ocupație la Nice. Sora doamnei Armande, care locuia într-o mahala din cealaltă parte a cartierului Saint-Roch, ținea un mic atelier specializat în confecționarea și vânzarea costumelor de carnaval. Ca multe franțuzoaice, Emmy avea un oarecare talent de croitoreasă și în fiecare după-amiază lua tramvaiul pentru a câștiga câțiva bănuți lucrând cu acul. Din această cauză Stephen o vedea puțin, dar se bucura să descopere la ea mai multă seriozitate decât sperase vreodată. Această muncă neîncetată trebuie să fi fost plictisitoare și el ar fi vrut să-i procure câteva distracții care să rupă monotonia. Ziarele anunțară trecerea unei trupe de operă care dădea o unică reprezentație cu *Boema* la cazinoul municipal. Stephen gândi că această manifestare exagerată a vieții studentești de la Paris, ar putea să o intereseze pe Emmy și-i vorbi despre spectacol cu prima ocazie.

— Vrei să mergem luni la teatru?

— La teatru, repetă ea cam încurcată. Credeam că pictura te-a absorbit cu totul.

— Nu și noaptea.

— Ei bine, dacă vrei...

— Perfect. Voi lua chiar azi bilete.

Plecă pe jos spre cazino și închirie două fotolii, apoi, știind cât de mult îi place ei să „iasă“, rezervă o masă la un restaurant. Nerăbdarea îl tortura deja gândindu-se că va putea petrece câteva clipe în compania lui Emmy.

Venea multă lume. Odată terminată munca lui cotidiană, Stephen își făcu toaleta, își puse o cămașă curată și se îmbrăcă. Tocmai termina când auzi pașii lui Emmy

în spatele lui. Rămase surprins când văzu pe chipul ei o expresie de regret.

— Ce se întâmplă?

— Nu pot merge astă-seară.

— De ce?

— Sora doamnei Armănde este bolnavă, are gripă și trebuie să rămân cu ea.

— Sora ei nu o poate îngriji?

— Au primit o comandă urgentă. Doamna Armande nu o poate pregăti.

— Dar, în sfârșit...

— Nu, cu adevărat. Îmi este imposibil să merg.

— Cu atât mai rău... zise Stephen după o lungă tăcere. Se străduia să nu-și arate dezamăgirea.

— Invită pe altcineva. Nu pierde biletul.

— Biletele? Îmi vine să râd.

— Crede-mă că regret, zise Emmy dându-i lui Stephen o palmă ușoară peste braț. Poate altă dată... Decepția lui Emmy parcă o mai îndulcea pe a lui care era atât de vizibilă încât Jojo, care stătea cu coatele pe scara rulotei și urmărise scena, se apropie.

— Ce mai faci? zise fără a-și scoate paiul pe care-l ținea între dinți.

— Foarte bine.

— Unde te duci de te-ai îmbrăcat așa?

— La teatru. Vino cu mine. Se joacă Boema.

— Un vodevil?

— Nu, o operă.

— Prea puțin pentru mine. Vino să bem un pahar.

Traversară piața și intrară în cafeneaua pe care o frecventa de obicei personalul circului. Nu era pretențioasă: bănci, mese lungi. În fundul sălii întunecate, se auzea un pian mecanic. Clienții erau aproape toți în cămăși. Jojo adresează un salut cu capul câtorva muncitori, care întorși de la lucru, se opriseră pentru a se răcori.

— Ce iei?

— N-are importanță, zise Stephen. Un vermut.

— Glumești. Ți trebuie ceva fin.

Cu voce tare, Jojo comandă un Pernod și un coniac pe care o femeie tânără le aduse imediat. Avea brațele roșii și un piept rotund care se contura pe sub bluza ușoară.

— Iată ce-ți trebuie, zise Jojo după ce înghițise o gură din lichidul din pahar. Se numește Suzie și nu este o târfă, bătrâne. Este fata patronului. Încearcă-ți norocul. Se spune că femeile solide preferă bărbații mici.

— Lasă-mă în pace!

Jojo râse sec.

— Atunci, e clar. Ceea ce este plicticos la tine, este că ești prea închis.

— Cum așa?

— Mai ieși și tu puțin, ce Dumnezeu! Curaj ai destul, doar am văzut în seara când ai făcut saltul cu bicicleta. Dar mai distrează-te și tu din când în când. Amuză-te, îmbată-te, cherchelește-te.

— Am încercat. Dar nu mi-a reușit.

Pauză.

— Este un ceai dansant în fiecare după-amiază... la Négresco. Este foarte șic. Poate te interesează.

Tonul era ciudat dar Stephen nu-l observă și se mulțumi să nege dând din cap.

Jojo ridică mâna într-un gest de resemnare.

— Ce face frumoasa noastră ciclistă?

— A trebuit să se ducă să îngrijească pe sora doamnei Armande.

— Armande are o soră? Biata lume numără două lelițe din această specie?

— Este modistă la Lunel. Are gripă.

— Ah, zise Jojo, pe un ton aprobativ. O treabă bună, nu mă miră.

Jojo își strânse buzele. Ridică din umeri, făcu semn feței să umple paharele și începu să vorbească despre cursele de a doua zi.

La ora șapte se ridicară și ieșiră din cafenea. Jojo merse să aibă grijă de cai și Stephen rămase singur. Se simțea mai bine după aceste trei pahare de coniac, dar nu se hotărî să meargă la cazino. Seara era frumoasă — ar fi fost păcat s-o petreacă în atmosfera sufocantă a teatrului. Deodată îi vine o idee. Lunel nu era prea departe. De ce să nu ia tramvaiul, și chiar dacă ar trebui să aștepte ca ea să-și termine treaba, se va putea întoarce cu Emmy. Cu puțin noroc, ar avea poate timp să supeze împreună.

Plin de speranțe, alergă în piața Pigalle. Un tramvai tocmai pleca. Călătoria fu înceată și dură mai mult decât ar fi bănuît, dar nu sunase încă ora opt și era încă lumină când ajunse la destinație. Lunel nu era mai mult decât un sat, compus în mare parte din mici vile, încadrând o singură stradă nepavată. Stephen o parcurse de două ori fără a găsi vreun magazin de mode. Descumpănit, se opri o clipă în calea vântului ce ridica vârtejuri de praf, intră apoi în băcănia care adăpostea și un birou de poștă. Află că nu era nici o modistă la Lunel.

Cu capul în mâini, așezat într-un colț al tramvaiului aproape gol, Stephen se gândea la drumul de întoarcere. Zdruncinăturile tramvaiului îl zăpăceau. Oare se înșelase asupra locului? Nu spusese ea clar Lunel, de mai multe ori. Era vorba numai de un pretext? Imposibil! Ea îi făcea în fiecare zi vizite surorii doamnei Armande, de peste cincisprezece zile. Fața lui Stephen se înăspri. Ajunse la Carabacel în plină noapte. Se gândi să meargă să vadă dacă Emmy ajunsese acasă, dar orgoliul și oboseala îl împiedică. Își dădu seama cât este de ridicol fără să mai fie nevoie să facă o scenă la ora aceea. Se întoarse în cușeta lui și se culcă. O va vedea pe Emmy a doua zi.

CAPITOLUL 12

DEȘI TREZIT DEVREME, NU O VAZU decât la ora unsprezece, când ieși din rulotă într-o rochie de casă cu dungi albastre și albe și în papuci. Se așeză lângă scărița rulotei cu o ceașcă de cafea în mână. Se duse spre ea.

— Bună... Ce face bolnava?

— Bine.

— A venit doctorul?

— Natural.

— Sper că nu e grav...

Ea înghiți o gură de cafea.

— Este gripă; doar ți-am spus.

— Fii atentă să n-o iei și tu.

— Știu să mă feresc.

— Vorbesc serios... este mult vânt la Lunel și trebuie să aștepti destul timp tramvaiul.

Îl privi fără să răspundă.

— Cunoști Lunel?

— Am fost acolo aseară.

Îi aruncă o privire bănuitoare și începu să râdă.

— Glumești. Te credeam la teatru.

— Nu, eram la Lunel.

— De ce?

— Vroiam să-ți cumpăr o pălărie. Din nefericire, nu am găsit nici o modistă.

— Unde vrei să ajungi?

— Sora doamnei Armande nu există.

— De ce trebuie să-ți bagi nasul în treburile altora? Iată că acum mă și spionezi!

— Eu cel puțin nu mint.

— Nici eu. Pot să-ți dovedesc la fața locului. Nu știu pe unde ai hoinărit ieri-seară. De altfel sora doamnei Armande este văduvă și poartă numele soțului ei. Și acum, cară-te și lasă-mă să-mi beau cafeaua în liniște.

Cu inima gata să-i plesnească, Stephen oscila între mânie și disperare. Știa că minte. Dar de fiecare dată scăpa, îi aluneca printre degete. Vehemența ei era suspectă. Și totuși... poate că spunea adevărul. Din tot sufletul ar fi vrut să o creadă. Mereu gata să acuze, el se întreba dacă pasiunea nu-l îndepărtase, nu-l împinsese spre calomnie. Nu voia decât să se împace cu ea.

— Am așteptat atât seara de ieri...

— Nu e un motiv...

— Să nu mai vorbim.

— Bine, dar cu condiția să-mi ceri scuze.

El ezită, își mușcă buzele, coborî privirea. Orgoliul îi interzicea să se umilească. Dar era fără vlagă, fără personalitate.

— Da... te rog să mă ierți... ajunse să murmure nu fără efort, și fără a se disprețui.

Își petrecu restul zilei în incertitudine. Ar fi vrut să fie lângă ea. Singurul motiv de consolare pe care-l trăia, era să constate că ea nu ieșise. La sfârșitul reprezentației se reîntoarce imediat la rulota ei. Dar situația asta nu putea să dureze. Trebuia într-un fel sau altul să se resemneze pentru a obține o certitudine.

A doua zi, după dejun, ea plecă în piața Pigalle și el o urmări. Până atunci disprețuise întotdeauna, soțul sau amantul gelos care spionau femeia pe care o suspectau. Iată, contra voinței lui, făcea la fel. Din neîndemânare, din teama de a nu fi văzut, pândi traseul în piața Pisane. Dar o văzuse pe Emmy urcând într-un tramvai ce se îndrepta spre promenadă și el îl luă pe următorul. Un sfert de oră mai târziu era pe țărmul mării. În grabă merse pe esplanadă, făcu turul cazinoului, dar fără succes. Se opri indecis când își aminti de atitudinea lui Jojo vorbind de ceaiul dansant de la Nepresco. Fără mari speranțe traversă strada, intră în grădina muzeului Messina, de unde pe deasupra balustradei, putea să arunce o privire pe terasa acoperită a hotelului. Orchestra ascunsă printre palmieri, cânta un two-step pentru numeroșii dansatori.

Deodată, din spatele unui paravan de plante verzi, se ivi un cuplu. Cu un gest de abandon femeia deschise brațele. Partenerul o luă de talie și o conduse la dans.

Chester și Emmy.

Imobil, impasibil, Stephen urmărea dansul lor grațios. Pașii li se acordau armonios. Muzica se opri, apoi începu iar. Ei continuau să danseze singuri atrăgând atenția generală. Se întoarseră la masa lor însoțiți de un murmur măgulitor.

Smulgându-se de la acest spectacol, Stephen urmă încet promenada și merse să se așeze pe o bancă de unde putea supraveghea intrarea în hotel. Suferința lui era nemărginită! Cum trebuie să fi râs de el, amândoi, de povestea cu modista fictivă, de naivitatea celui care o crezuse — urzind cu îndemănare — în timp ce ea era cu Harry. Coana Armande își jucase și ea rolul în comedie și spusese toată povestea membrilor trupei. Jojo era la curent, era sigur, și numai mila amestecată cu puțin dispreț, desigur, îl făcuse să tacă.

Dar toate acestea nu însemnau nimic pe lângă amărăciunea ce-i umplea inima lui Stephen. Gelozia și dorința, mai mari decât umilirea și mânia atinseseră culmea. Rănit până în fundul sufletului, o mai dorea încă. În ciuda urii lui, mai avea nevoie de ea. Și zdrobit, pe banca lui, cu capul între mâini, mai căuta încă să se scuze, să-i justifice conduita. Ea nu făcuse de fapt decât să danseze cu Harry, și asta nu era o crimă. S-au mai văzut cupluri înnebunite după dans, care nu sunt unite decât în pasiunea lor comună și impersonală pentru dans.

Orchestra cântă cu intermitență până la ora șase, apoi ringul se goli și Stephen văzu muzicanții plecând, cu instrumentele sub braț. Se scurse o pauză destul de lungă. Harry și Emmy trebuie să fi fost la bar. Și-i închipuia unul lângă altul pe taburetele lor, Harry foarte vesel, în ecj mai buni termeni cu barmanul.

Trecuse atât de mult timp până să iasă, încât începu să se teamă că au părăsit hotelul pe altă ieșire. Dar, în sfârșit, tocmai când se lăsa înserarea și când lămpile se aprindeau pe toată promenada, apărură, coborâră treptele spațiosului peron. Întreținându-se cu însuflețire, trecură atât de aproape de el, încât ar fi putut să-i strige. Strân-

gând buzele îi lăsă să se îndepărteze puțin și-i urmă prudent.

Nu merseară prea departe. Foarte aproape de cazino, o luară pe o străduță care ducea în piața de flori, în orașul vechi și intrară într-un mic restaurant — braseria Lutecia. O cină în doi, gândi Stephen amar și era gata să cedeze dorinței stupide de a intra după ei să se așeze la altă masă. Dar nu-l lăsă inima. Încheindu-se la pardesiu, se postă în umbra unei uși de cealaltă parte a străzii.

Braseria era puțin frecventată — fiind unul din acele locuri liniștite unde nu riscai să fii deranjat. Numai o singură dată, un chelner ieși, aruncă o privire spre dreapta și spre stânga ca și cum ar fi așteptat niște clienții și se întoarse.

O pisică trecu încet pe trotuar. Trebui să aștepte mult timp, până pe la ora nouă și jumătate. Singură, numai dorința sălbatecă de a cunoaște adevărul, îl ajută să facă această gardă lungă, degradantă. Un frison îl scutură când îi văzu apărând sub lumina intrării.

Va merge după ea, ca să afle totul, în sfârșit. Desigur, Chester se va retrage sau o va conduce pe Emmy până în piața Pigalle.

Vorbiră ceva cu chelnerul care ieșise mai înainte și Harry spuse ceva care făcu toată lumea să râdă. Apoi după ce dădură bacșiș chelnerului, făcură semn la o trăsură. Emmy și Chester urcară. Stephen căută repede altă trăsură și spuse birjarului să-i urmeze.

Traversară piața florilor pustie, străbătând un labirint de străzi vechi și ajunseră la malul mării. Apoi, cu inima grea, Stephen își dădu seama că ei merg în direcția Villefranche. Sosiră repede acolo. La capătul străzii Lilas, Stephen opri trăsura și plăti birjarului. Celălalt vehicul se opri puțin mai departe. Clienții coborâră și intrară în curte. În stradă nu mai era decât Stephen. Mașinal își consultă ceasul. Ora zece. Se apropie încet de hotel și ridică ochii. În apartamentul lui Chester se aprinse o lumină. Cea de la dormitor. Atunci văzu două mâini profilându-se o clipă pe perdele. După ce sclipi câteva minute, lumina se stinse brusc. Stephen n-a știut niciodată cât timp a rămas pe trotuar, privind buimac casa întunecată. În sfârșit, făcu stânga-mprejur și se depărtă.

CAPITOLUL 13

AJUNSE LA CARABACEL PUȚIN ÎNAINTE de miezul nopții. Sub fruntea lui arzândă și îndurerată se ascundea un singur gând: să plece. Metodic, fără a-i deranja pe Jojo și Croco, amândoi adormiți, își făcu bagajele, își luă în spate pânzele și după o ultimă privire asupra camerei lui, încălecă pe bicicletă. Rula foarte repede pe drumul întins care ducea la Saint-Augustin, cu slaba intenție de a ajunge pe drumul național care se îndrepta spre Auvergne. Trebuia să-l vadă pe Peyrat — îi simțea mult lipsa — ar fi trebuit s-o facă de mult timp. O singură dorință îl însuflețea — să scape de amintiri, să șteargă din memorie săptămânile de suferință pe care le trăise. În zori puse piciorul pe pământ, se întinse într-un tufiș și închise ochii. Nu reuși să adoarmă dar se odihni până la răsăritul soarelui. O tăbliță indicatoare îi arăta că era pe un drum secundar ducând la Touet și la Colmars, trecând prin cheile pietroase ale râului Var. Două zile rulă încontinuu, trecând prin sate mici și pe lângă ferme izolate, vrând să uite totul printr-un efort epuizant. La Entrevaux se rătăci, o luă pe un drum de munte în serpentină, de-a lungul unei păduri dese de pin. Drumul era prost și greu dar nimic nu-l putea opri căci o forță irezistibilă îl împingea să fugă, mâncând când putea și dormind pe pământul gol, la poalele unei căpițe de fân sau într-un hambar, cu paltonul sub cap — drept perină. O aversiune morbidă pentru orice contact uman îl împiedica să intre în cel mai modest han.

Timpul se strică prevestind ploaie și în fundul văilor era brumă și frig. Într-o dimineață ajunse la Annot,

orășel de țară, cocoțat pe un platou înalt măturat de vântul de stepă, și bănuî că este duminică, după bătaia clopotelor și îmbrăcămintea de sărbătoare a grupurilor de oameni care-l priveau cu neîncredere. Obosit până la epuizare, hotărî să se oprească, să bea o cafea caldă. Ostilitatea nedisimulată îl strivea și încovoiat pe ghidon merse în continuare. Ploaia însă îl sili să se adăpostească. Coborî de pe bicicletă, se adăposti sub un gard de nuiiele șiroind de apă și mănca resturile de provizii cumpărate în ajun. Se simțea pierdut, abandonat, fără acoperiș, o umbră pe un pământ cu oameni vii.

Sub ploaia puternică își continuă drumul mai încet. Abia respirând, trebuia acum să urce pe jos pantele. Nasul îi sângera intermitent și deși atribuia acest lucru altitudinii, fără să dea mare importanță, i se părea curios să simtă acest sânge cald curgându-i în gât.

Spre prânz se simți foarte rău și în starea sa confuză străluci o rază de lumină. Nu putea ajunge în felul acesta în Auvergne. Era o nebunie să continue. Trebuia să ia trenul să ajungă fără întârziere într-un centru urban pentru a putea comunica. Își desfăcu harta adăpostind-o sub paltonul ud de ploaie, văzu că trecând prin Barême, la vest, putea să ajungă la Digne care nu era decât la treizeci și cinci de kilometri. Orașul nu avea mare importanță dar constituia o salvare pentru el.

O luă pe drumul prost pietruit și alunecos. Urca din ce în ce mai greu panta și efortul suplimentar îi făcu să sângereze nasul din nou. Cerul jos era acoperit și ploaia se întetă. Curând se porni un adevărat potop. Pătruns de frig, în nebulozitatea crescândă, Stephen deveni tot mai neliniștit. Își aprinse lampa cu acetilenă și-și desfășură harta.

Îi scăpă o exclamație de ciudă. Dumnezeuule, ce stupiditate... era culmea. La Saint-Andre o luase la dreapta când de fapt trebuia să se îndrepte spre stânga. Drumul pe care se îndreptase purta indicația de drum accidentat — urca spre Allos.

Un fior îi străbătu corpul. Apropie harta de ochi. Nu era nici un sat prin apropiere. Ba da, din fericire. Se numea Saint-Jérôme. Un simplu cătun, dar marcat cu o cruce de Lorraine încercuit cu roșu, indicând existența

unui hotel recomandat de Touring Club, și care găzduia cicliștii. Aci ar fi putut găsi, fără îndoială, un adăpost pentru noapte. Nu era complet pierdut, trebuia să poată ajunge aici în mai puțin de o oră.

Se urcă pe bicicletă cu fața în vânt. Avea în gât gust de sânge care se accentua și apăsându-și batista pe buze, constată că erau umflate și umede. Picioarele păreau că, nu-i mai aparțin. Un ciocan îi bătea în cap cu lovituri tot mai puternici. În momentul în care era gata să abandoneze totul zări clipind în fundul văii un rând de lumini.

Ele crescură în ochii lui; o clădire mare înconjurată de case mai mici, ieșau din obscuritate luând contururi mai clare. Epuizat, Stephen lăsă să cadă la pământ bicicleta și o luă poticnindu-se pe cărarea ce ducea la prima casă, aceea a unui țăran, se pare. Prima bătaie în poartă păru să nu capete răspuns. După o așteptare care i se păru interminabilă îi deschise un băiețel. Îi privi cu un aer înspăimântat apoi se puse pe fugă. Stephen intră în holul întunecat; se auzea un zgomot de voci în camera din spate. Gâfâind și înghețat până-n măduva oaselor, murea de sete. Trebuie să mă primească, gândi el. Sunt bolnav... foarte bolnav.

Un muncitor în cămașe albastră înaintă, urmat de o femeie purtând o lampă cu petrol. Copilul venea după ei. Stephen întrezărea vag ca printr-o ceață fețele lor uimite. Femeia ridică lampa pentru a-l vedea mai bine și scoase un strigăt.

— Mă scuzați... Nu reuși să-și închege cuvintele decât cu prețul unui efort enorm. M-am rătăcit. Puteți să mă adăpostiți?

— Dar, domnule...

— Vă rog... aș vrea să mă așez... să beau...

Bărbatul se apropie și-l întrerupse cu un gest.

— Nu aici, zise el. Veniți cu mine.

— Lăsați-mă să mă odihnesc... Nu mai pot...

— Nu, nu... nu aici... veniți...

Bărbatul îl prinse de umeri și-l împinse afară. Incapabil să opună rezistență, Stephen crezu că-l dă afară și-și simți ochii uscați arzându-i. Dar la marginea grădinii înțelese: omul nu slăbise strânsoarea, îl ajuta, îl susținea, îl forța să meargă șoptindu-i cuvinte de încurajare.

— Vedeți... nu este departe... am ajuns.

Ajunseră la o clădire mare. Avea o alee străjuită cu copaci mari. Bărbatul trase cordonul soneriei și aproape imediat se deschise o vizetă în ușa masivă. Se înfiripă o scurtă discuție și intrară într-un vestibul cu zidurile văruițe. Podeaua avea dale; de-a lungul pereților erau așezate bănci.

Pe jumătate inconștient, Stephen privi în jurul lui. Totul se încetșoșă într-o sarăbandă neînfrănată. Portarul care-l primise purta o haină lungă ca o rochie de femeie. Un alt bărbat — o femeie poate — apăru. Apoi brusc totul dispăru. Întorcându-se către noul-venit, bărbatul lăsă brațul lui Stephen care căzu cu fața la pământ. Pachetul cu pânze șiroid de apă, era tot atârnat în spate.

CAPITOLUL 14

SOARELE MATINAL CE PATRUNDEA prin fereastra strâmtă, încastrată în zidul gros, tocmai îl trezise. Lăsă privirea să rătăcească pe obiectele rare ce mobilau mica celulă, care de trei săptămâni îi devenise familiară. Scaunul grosolan umplut cu paie, dulapul provençal, scăunelul de rugăciuni, într-un colț un crucifix negru pe peretele alb. Își studia fața, privind-o în plină lumină. Degetele sale, întotdeauna palide, erau mai puțin diafane decât în ajun. Făcea această examinare în fiecare dimineată.

Un pas ușor ce răsuna încet pe culoar îl făcu să întoarcă privirea spre ușa care se deschidea, lăsând să intre infirmierul care aducea micul dejun pe un platou.

— Cum ai dormit?

— Foarte bine.

— Cântecelul nostru nu te-au deranjat?

— Nu. M-am obișnuit.

— Foarte bine.

Punând platoul pe scaun, părintele Arthaud scoase dintr-un buzunar al sutanei albe, un termometru, îl scutură și cu un surâs, îl vârî între buzele lui Stephen.

— Din precauție, zise el. Azi trebuie să fim siguri de vindecarea ta. Ai putea să te scoli puțin.

Era un bărbat cam de cincizeci de ani, de talie mijlocie, cu umeri largi, cu o față plăcută, cu bărbia ușor învinețită, ochii căprui strălucind de inteligență sub ochelari. Era tuns și încălțat cu sandalele pe piciorul gol. După un minut luă termometrul, îl citi și șcuturând capul într-un fel încurajator, apropie scaunul de pat.

— Să nu uiți medicamentul.

După ce înghiți lichidul negru cu gust metalic ce umplea pe jumătate un pahar, Stephen începu să-și servească gustarea compusă dintr-o ceașcă de cafea cu lapte, unt proaspăt pus într-o farfurie de pământ, tartine și fructe. O cafea cu caimac — foarte caldă — în care se simțea gustul cicorii. Tot înmuindu-și pâinea în ceașcă, Stephen își ridică ochii spre călugărul ce sta în picioare la capul patului, fiindcă se așeza foarte rar.

— Nu vrei s-o împarți cu mine? Este destul pentru amândoi.

— Cu nici un preț. Noi mâncăm la prânz.

— Dar... nu e așa bun.

— Este aceeași mâncare proastă, pe cinstite, dar noi ne-am obișnuit. Și noi nu suntem în convalescență.

Stephen luă încă o tartină.

— Tocmai vroiam să-ți vorbesc. Ce am avut, de fapt? Nu mi-ai spus niciodată.

— O inflamație a plămânilor... ca urmare a unei răceli. De asemenea, erai foarte surmenat. Ca urmare o gravă complicație — o hemoragie.

— Credeam că sângerez din nas.

— Nu. Sângele venea din plămâni... Ai mai avut un accident de felul acesta?

Reflectă un moment și dădu din cap.

— Am răcit acum câteva luni. O bronșită, cred. Dar nu văd legătura.

— Nu pot să-ți răspund. Nu sunt medic.

— Totuși, m-ai îngrijit, m-ai vindecat.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu.

— Și cu multă pricepere. Nu pot să cred că nu ești licențiat.

— Am studiat medicina la Lyon sub îndrumarea profesorului Rolland. În ultimul an, am ascultat chemarea lui Dumnezeu. Am intrat la mănăstire.

— Și spre binele meu.

Fratele Arthaud înclină capul și luă platoul gol. Se opri lângă ușă.

— Nu te scula imediat. Părintele reverend va veni să te vadă.

Ieși și Stephen se aruncă pe pernă cu mâinile încrucișate sub ceafă. Se simțea foarte slăbit. Totuși, nu mai tușea și nu mai simțea într-o parte acea durere care îl torturase atât de mult timp. Mângâierea soarelui era blândă — începea convalescența. Sănătatea nu-l neliniștea. Grija cu care infirmierul îi lua seara și dimineața temperatura, devenise o obișnuință. Și în definitiv această boală nu fusese o binefacere? Nu se lua sânge în unele cazuri, bolnavilor? Oricum, el se simțea vindecăt de Emmy. Oare cum a putut atâta timp să depindă completamente de ea, de toanele ei, de cel mai mic capriciu al ei? Îl făcea să freamete doar la acest singur gând.

În sfârșit se regăsise și de acum nu se va mai supune niciodată unui asemenea sclavaj. Mergând mai departe își jură solemn că nici o femeie nu va mai intra de acum înainte în viața lui. Nu va mai cunoaște decât arta și va veghea cu grijă pentru nealterarea acestui punct luminos. La ora unsprezece intră vizitatorul lui. Superiorul, a cărui robă mare cu capșon îi sublinia talia înaltă, se așeză pe scaun și scrută cu atenție fața lui Stephen.

— În sfârșit, ai puterea să te scoli, fiul meu? Sunt fericit pentru asta.

— Și eu, și vă sunt recunoscător, răspunse Stephen. Numai crucea dumneavoastră înscrisă pe hartă mi-a purtat pașii spre acest loc.

— Te înșeli, fiul meu. Această cruce nu indică decât hanul din fundul văii. Te-ai pierdut pe drum, fiul meu. Și poate numai Providența te-a purtat pe drumul cel bun...

Tonul preotului îi aduse puțină culoare în obraji. Oare nu se trădase în delirul său din primele zile?

— În orice caz, zise el, cred că v-am deranjat mult timp. Trebuie să mă gândesc cum să vă scap de propria mea persoană.

— Dimpotrivă, ești binevenit aici. Ai fost foarte rău bolnav și părintele Arthaud crede că nu vei putea să te gândești la plecare înainte de câteva săptămâni.

— Problema este... că nu am mijloace să plătesc...

— Nu te vom întreba de nimic, fiule. Ești un artist în nevoie. Rămâi aici. Încălzește-te la soare în grădină. Când îți vei recăpăta forțele, viața îți va părea din nou fru-

moasă. Vei fi în cea mai bună formă pentru a înfrunta lumea.

Părintele își puse mâna pe brațul lui și după câteva momente se ridică și ieși. Lui Stephen îi trebui curaj pentru a-și reține lacrimile. Se ridică. Hainele sale curate, chitite cu grijă erau în dulap, împreună cu celelalte lucruri. Banii, vreo treizeci de franci, fuseseră puși grămadă alături de ceasul care mergea, fiind întors în fiecare zi. Când fu gata ieși într-un culoar cu dale pe care străbătându-l, ajunsese în grădină. Aceasta nu era mare: o alee înconjura un rond de trandafiri. La capăt se deschidea o grotă care adăpostea o statuie. O poartă de handbal întrerupea șirul gardului viu. Mai departe, câmp. Din discuțiile cu părintele Arthaud, Stephen înțelesese că instalarea comunității în această clădire era recentă și se datora unui generos donator. Călugării o reparaseră, măriseră cu mâinile lor totul și apoi se consacraseră instruirii a douăzeci de novici. Capela era opera lor.

După o scurtă plimbare în grădină, oboseala îl constrânse să se așeze pe o banchetă de pe terenul de joc. Un bătrân, în sutană maro monahală, legase de un țăruiș o vacă, pe pajiște. Un cântec grav străbatea din capelă. Era mai mult decât putea Stephen să suporte. Se ridică și se târî până la camera sa. Găsi aici o scrisoare care-i fusese pusă la vedere, pe pervazul strâmt al ferestrei. Câteva zile mai înainte, simțindu-se teribil de singur, scrisese câteva cuvinte pe adresa locatarului de pe strada Castel numărul 15 cerându-i să-i expedieze scrisorile care ar fi putut să sosească pe numele său. Acest plic trebuia să conțină răspunsul. Îl deschise cu un deget. Era de la Stillwater și datat de două luni.

Dragă Stephen,

Nu știu dacă această scrisoare îți va ajunge. Dacă așa stau lucrurile, să știi că Lady Broughton a murit în luna octombrie. Acest deces nu ne-a surprins în mod deosebit. Câteva săptămâni mai înainte se anunțase logodna lui Claire cu Geoffrey. Căsătoria nu va întârzia. Nu văd ce să-ți mai spun altceva, decât că absența ta îl duce la disperare pe tatăl nostru. Te sfătuiesc și te rog să vii, să accepți responsabilitățile tale de fiu.

Cu bine, a ta

Caroline

Cu scrisoarea în mână se așează pe pat. În orice alt moment, aceste vești l-ar fi afectat mai puțin profund. O știa pe Lady Broughton bolnavă și nu încercase niciodată pentru Claire decât o afecțiune absolut fraternă. Dar, pierdut în acest ținut muntos, slăbit de boală, această moarte, această căsătorie imanentă — Geoffrey! — îi mări melancolia exilului, îl aruncă mai mult în afara vieții plăcute. Tonul sec al scrisorii Carolinei îl umplu de amărăciune, de regret pentru ce ar fi putut să fie, făcea din el o ființă aparte, în conflict cu familia, cu tradiția, cu societatea.

La sfârșitul săptămânii se simți mai puternic. Locurile înconjurătoare, acoperite cu roci și pini piperniciți erau lipsite de frumusețe și nu-l atrăgeau. Din cei doi copii ai lui Pierre, muncitorul care-l adusese la mânăstire, își făcuse doi prieteni și-i ducea la plimbare cu bicicleta. Îl ajuta pe fratele Ludovic, grădinarul și juca mingea cu novicii, în orele de recreație. Ei formau un grup vesel, recrutat mai ales din buna burghezie din Garonde și din orașele învecinate. Poate pentru că era străin și de o rasă diferită, îl copleșau cu mici atenții, însuflețiți de un spirit de prozeliti, care fără să-l tulbure, îl emoționau și-l amuzau. Inima lor aparținea în întregime micii comunități. Când nu se rugau, ei îndeplineau muncile cele mai aspre de înfrumusețare a mânăstirii fără să stea pe gânduri. Într-o zi după o partidă cu mingea îi atrase atenția o remarcă pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios.

— Domnule Desmonde... dacă sunteți pictor, de ce n-ați picta un tablou frumos pentru capela noastră?

Stephen își privi interlocutorul.

— De ce nu? răspunse el foarte serios.

Deși nu-i venise lui ideea, îl puse pe gânduri. Nu ar fi un admirabil mod de a-și exprima mulțumirea, de a întoarce într-un fel binele care i-a fost făcut și bunătatea care i s-a arătat? De altfel inactivitatea forțată începea să-l apese.

Într-o zi, îi vorbi prietenului său, părintele Arthaud, care primi cu căldură propunerea și promise să vorbească despre asta cu superiorul. Acesta mai întâi ezită. Capela, admitea el, rămăsese neterminată și zidurile erau golașe dar ea era rezultatul unui efort dur și îi era foarte dragă. Era înțelept s-o pună la dispoziția unui pictor necunoscut

ale cărui puține pânze, ca să fie surprinzătoare, nu înfățișau o prea mare ortodoxie. În final credința ce-l însufletea, îl făcu să ia o hotărâre. Il chemă pe Stephen.

— Vorbește-mi, fiule, despre ceea ce ne propui să facem.

— N-aș putea să pictez o frescă deasupra altarului, pe zidul din fundul absidei?

— Un subiect religios?

— Natural. Mă gândeam la „Schimbarea la față“. Asta va lumina întreaga capelă.

— Ești sigur că ai să poți face ceva pe care să-l putem admite?

— Voi încerca. Dar nu am nici culori, nici pensule destul de mari. Va trebui să mi le procurați și să aveți toată încrederea.

A doua zi de dimineață, doi călugări plecară la Garonde și reveniră seara cu multe pachete de hârtie brună. Între timp, novicii ridicaseră o schelă în spatele altarului. A doua zi Stephen își luă pensulele cu emoția și ardoarea pe care le încerca întotdeauna când începea o nouă lucrare.

Dar starea sa de spirit era nouă. Cu trupul destins, abia scăpat de oboseala convalescenței, îl invada un fel de blândețe melancolică. Devenise foarte sensibil și ochii i se umezeau la cea mai mică emoție. Atmosfera capelei, răspunsurile călugărilor, totul făcea să renască în el trăiri străine naturii sale. Deși nu avea modele, lucrul avansa cu o surprinzătoare ușurință. Conturase deja figura Domnului în robă albă pe un nor de lumină și începuse să-l schițeze pe Moise și Elias.

Dacă lucra ușor, nu era însă mai puțin încercat de neliniști trecătoare: în loc de a-și proiecta propriile idei, nu era pe punctul de a reproduce inconștient vreo compoziție a vechilor maeștri ai artelor religioase? Aplicare în amestec, culorile sale, de obicei aspre, brutale, erau blânde și formele i se păreau foarte convenționale. Dar îndoielile lui erau spulberate de aprobarea unanimă a călugărilor.

La început îi urmăriseră lucrul cu atenție și neliniște, dar nu cu teamă. Însă în curând fu copleșit de o adevărată admirație. Nu i se întâmpla rar ca întorcându-se pe

schelă, să citească o expresie de extaz în ochii vreunui novice, venit chipurile pentru a se ruga, dar cedând de fapt păcatului curiozității. Nu era un răspuns la îndoielile lui? După toate, nu-și propusese să placă?

Ocupând tot zidul de deasupra altarului, fresca fu terminată în trei săptămâni, și schelele odată scoase, trezi entuziasmul întregii comunități.

— Fiule, zise starețul, eu știu acum, că venirea ta a fost providențială. Ne vei lăsa o amintire care va dura mult timp, mai mult decât noi toți. Noi avem acum o mare datorie față de tine. Măine, reluă el, vom celebra o slujbă mare pentru a sfinți opera ta. Deși tu nu împărtășești credința noastră, sper că-ți va face plăcere să asisti.

A doua zi altarul era acoperit cu flori și strălucea de sutele de lumânări. Superiorul în stihar alb, asistat de părintele Arthaud au făcut slujba și corul cânta dumnezeiește. În ochii lui Stephen, așezat în lumina blândă a lumânărilor, cernută prin fumul de tămâie, fresca sa era o capodoperă. Niciodată nu cunoscuse un asemenea succes.

După ceremonie s-a servit o masă specială udată cu vin de regiune, atât de tare, încât Stephen făcu o plimbare în sat pentru a-și limpezi cugetul.

Întorcându-se, după-amiază, îl găsi la poartă pe părintele Arthaud a cărui față avea o expresie ciudată.

— Ai o vizită. Un domn spune că a venit să te caute pentru a te duce la Paris.

Stephen alergă în camera sa. Pe jumătate culcat pe pat, cu pălăria și paltonul pe el, trăgând furios din pipă, îl aștepta Peyrat care sări în picioare și-l îmbrățișă sărutându-l pe amândoi obraji.

— Unde te-ai ascuns? Te-am căutat de zeci de ori. În sfârșit, am obținut adresa ta din strada Castel. De ce te-ai înmormântat aici?

— Pentru a picta, răspunse Stephen zâmbind și vibrând de plăcerea neașteptată de a-și revedea vechiul prieten.

— Să pictezi? exclamă Peyrat cu o mânie simulată. So-sesc; sunt condus în biserică... este înfricoșător, prietene. O copie mizerabilă după del Sarto. O tristă reedi-

tare a tabloului „Luni“. Toată lumea este înnebunită după pictura ta, aici, și acești călugări vor să îngenuncheze în fața frescei tale peste secole... Este o rușine, este nedemn, acum mai ales.

— De ce mai ales acum? întrebă Stephen descumpănit.

— Din cauza unei vești nemaipomenite care m-a făcut să te caut în cele patru colțuri ale țării de mai mult de o lună.

— Ce vrei să spui?

— Da. O veste mare și importantă, repetă Peyrat cu plăcere. O veste care îți pune o medalie pe piept, o mie cinci sute franci în buzunar și care ne va permite, sper, să ne facem călătoria în Spania.

Îl îmbrățișe pe Stephen.

— N-are importanță boala ta și acești oribili Moise și Elias. *Circe* a ta a luat premiul de la Luxembourg.

PARTEA A TREIA

CAPITOLUL 1

ÎNTR-O DUPĂ-AMIAZĂ CENUȘIE DE iunie 1914, Stephen trecea prin cartierul Saint-Honoré, spre piața Vendôme. Era un cartier pe care-l frecventa puțin, mai ales la ora aceasta; eleganța sa îl făcea să nu se simtă în largul lui; i se părea că e deplasat. Trebuia să asiste la vânzarea ce avea loc în fiecare lună la Galeria Soulat, pe strada Heber. După care se reîntorcea acasă cu o violentă durere de cap.

Era în același timp trist și furios. Pentru că nu avea cu ce să contribuie la pregătirile pentru călătoria în Spania, Peyrot se decisese să uzeze de un expedient curent printre artiștii fără bani și prezentase zece din pânzele sale la Soulat.

Punctul de atracție al vânzării fusese un mare Bouguereau, ce reprezenta o tânără femeie înveșmântată în mătăsuri diafane, cu o carnație sidefie, păr negru despărțit printr-o cărare, ochi de gazelă împlânzită, purtând un ulcior a cărui apă se vărsa într-o fântână bogat ornamentată cu trandafiri. Prezentată, pictura provocase murmure admirative și, după o vie licitație, fu vândută cu zece mii de franci. Urmară mobile vechi și veselă veche, apoi pânzele lui Peyrat, pe ultimul loc. Prima stârni în asistență câteva sușoteli; a doua provocă o furtună de râsete înăbușite. La ultima, fu un delir general. Nici una nu primi mai mult de șaiszeci de franci și tot lotul fu adjudecăt în bloc pentru un mic cumpărător care oferă patru sute optzeci de franci. Cine le-a cumpărat? Oare un farseur în intenția de a-și amuza amicii?

Curiozitatea îl făcu pe Stephen să întârzie pentru a-l întreba pe funcționarul însărcinat cu încasarea banilor. Și cu mânie în suflet află că cele zece pânze au devenit proprietatea lui Tessier, negustorul de tablouri.

— A cumpărat, de asemenea, și Bouguereau-ul? întrebă Stephen.

— Nu, domnule.

— Atunci de ce le-a luat pe cele ale lui Peyrat?

Funcționarul ridică din umeri.

— Știți cum este... În lumea artei se obișnuiește câte o mică speculație. Ceea ce se cumpără azi cu cincizeci de franci, se vinde, poate, cu cincizeci de mii, într-o zi... când te numești Tessier.

Stephen ieși reținându-și câteva înjurături. Dar proasta sa dispoziție dispăru curând. Oricât de exploatat ar fi fost Peyrat — și va fi întotdeauna — avea, acum în buzunar aproape cinci sute de franci, care, adăugate la cele o mie cinci sute de franci din premiul Luxembourg, le permitea, la amândoi, să plece spre Madrid și mâncând ceva frugal, să petreacă câteva luni în Spania.

La Paris, primăvara fusese neplăcută și rece — vântul sufla cu răutate pe la colțul străzilor și frunzele de castani erau înghețate pe margini. Perspectiva de a trăi sub un cer mai îngăduitor îl încălzea pe Stephen.

Tocmai trecea prin fața lăptăriei pe care o frecventa de la sosirea lui în Paris și, cu un surâs părelnic pe buze, recapitula schimbările ce se produsese de când trecuse. intimidat și totodată încântat porțile pomposului hotel. Brusc i se-ntipări pe față surpriza: venind drept spre el, însoțit de doi bărbați — un ofițer francez, de o vârstă incertă cu pieptul acoperit de decorații și un civil mai tânăr, foarte bronzat și cu aliură militară — îl recunosc pe unchiul său Hubert. Mai era încă posibil să-l evite simulând că privește la vitrină, dar la ce bun? Generalul Desmondé, oricum, îl va ignora, era evident. Trăsăturile i se înăspriă și își urmă drumul, drept înainte, acceptând întâlnirea. Dar se înșelă. Cu ochii săi cenușii, unchiul Hubert îl recunoscuse.

Se opri din mers, apoi se întoarse, după ce aruncă un cuvânt camarazilor lui.

— Stephen!

Tonul era calm, dar generalul nu-i întinse mâna.

— Sunt fericit să te întâlnesc. Mă gândeam că trebuie să merg în strada Castel să-ți vorbesc.

Peste umăr, Stephen îi ghicea pe cei doi ofițeri care se prefăceau din politete că ignoră prezența sa.

— Unde ai descins, unchiule?

— La Clifton, ca de obicei. Vino mâine să iei micul dejun cu mine. La ora nouă.

Stephen avu o mică ezitare.

— Mulțumesc, unchiule.

— Perfect. Timpul meu este măsurat. Să fii deci punctual.

Generalul se retrase cu un scurt semn din cap și-și ajunsese amicii.

Mai degajat, Stephen reluă drumul spre malul stâng.

Această întâlnire neașteptată trezi în el amintiri amare și sfâșietoare pe care voise să le uite pentru totdeauna. Acestea îl descumpănneau. Nu fusese niciodată o prea mare înțelegere între generalul Desmonde și el, îi opunea natura lor, temperamentală, dar unchiul Hubert îl tratase întotdeauna cu o amabilitate plină de condescență. Dar răceala impersonală pe care i-o arătase nu lăsa să se vadă nimic bun. Întrevederea de a doua zi va fi dezagreabilă. Dar orgoliul lui Stephen, predispoziția sa ironică din care își făcuse un scut și pe deasupra totul, hotărârea fermă de a nu se lăsa intimidat îl împingeau să nu se eschiveze. A doua zi, deci, la ora nouă fix, intra în vestibulul întunecat, cu aspect de înaltă respectabilitate, al hotelului Clifton.

Generalul era deja în sufrageria goală și salutul său mai puțin rece decât cel din ajun era un semn favorizat de punctualitatea nepotului său.

— Am comandat ouă cu șuncă, ceai, tartine cu unt și marmeladă, zise el. Avantajul acestui hotel este că aici se poate mânca convenabil englezește.

Chelnerul aduse delicioasele preparate ale bucătăriei engleze. Întinzând unt pe o tartină, generalul reîncepu cu aplomb:

— Îți face plăcere, sper, să ai vești de acasă, aruncă el cu gura plină.

— Aș fi fericit. Ce face tata?

— Aparent, foarte bine. Ceilalți, la fel. Mama ta este plecată în voiaj, ca de obicei. Davie a crescut mult. Ai mei sunt bine și, de asemenea sănătoși. Geoffrey și Claire au o bună căsnicie.

Generalul aruncă lui Stephen o privire scurtă. Claire așteaptă în vara asta un copil.

— Vă gândiți la un băiat, fără îndoială, zise politicoș Stephen.

— Oh, n-are importanță... Evident, Geoffrey își dorește un succesor la Sandhurst.

Tăcere. Stephen păstra pentru el întrebările pe care ar fi vrut să le pună. În această atmosferă de răceală și de constrângere, nu putea să vorbească despre sentimentele sale pentru tatăl său și pentru Davie, dar trebuia, pentru a-și păstra calmul, să persiste în această atitudine de aparentă indiferență.

Generalul termină masa, își freză scurta mustață, își chiti șervetul cu aceeași precizie calmă care îi marca toate mișcărilor și îl privi în față pe Stephen.

— Cum îți merge pictura? Avansezi?

— Nimic extraordinar. Noi avem zile bune sau zile rele.

— Hm! Iată, curând se împlinesc doi ani de când ai plecat.

— Arta cere multă răbdare, ripostă Stephen cu un surâs ușor. Și timpul trece foarte repede.

— Adevărat. Presupun că... nimic nu atestă succesele efortului tău.

— Foarte puține lucruri.

Stephen păstra un ton ironic.

— Nimic care să fie destinat nemuririi?

— Nu încă... și totuși... cine știe?

Generalul făcu un gest de dispreț.

— De ce te încapățânezi, ... să duci această viață ridicolă?

— N-aș ști să-ți explic, unchiule... Poate aș putea s-o fac unui auditoriu mai puțin dispus decât dumneata.

— Ceea ce cauți tu, este cu totul ridicol... tu îți cultivi cu gelozie trândăvia...

— Alegeți ipoteza care vi se va părea cea mai rea.

Ironia tonului îl făcea să tulburze pe unchiul care strânse din buze. Pentru un bărbat ca generalul, care se fălea cu cele mai înalte virtuți militare, care a pus întotdeauna onoarea, disciplina, sângele rece deasupra tuturor, deasupra lui; al cărui curaj rece și valoare fizică erau orgoliul regimentelor sale, atitudinea lui Stephen avu efectul pânzei roșii, fluturată în fața taurului. Se încruntă.

— Trebuie să te întorci, zise el încet. Pentru țara ta, dacă nu pentru familie.

Stupefiat, Stephen nu găsea nimic de răspuns.

— Evident, tu nu știi, reluă unchiul. Războiul este iminent. În câteva săptămâni, în câteva luni cel mult, Germania va ataca Marea Britanie. Lupta va fi grea. Avem nevoie pentru a învinge de toți oamenii noștri, până la ultimul.

Din nou tăcere. Înțelegând, în sfârșit gândul generalului, Stephen simțea crescându-i resentimentele. De câte ori, deja, Hubert Desmonde predicase un război iminent. De ani de zile el își trâmbița suspiciunea față de Germania, față de împăratul ei și statul său major. „Noi nu suntem pregătiți“, declara el trist. Această neîncredere era, evident, naturală pentru un militar, dar familia vedea în asta o obsesie. Să-și imagineze că ar putea să-l influențeze în cariera sa, îi părea lui Stephen cea mai pură fantezie.

— Regret ... dar nu mă voi întoarce în Anglia.

O nouă tăcere, mai apăsătoare decât precedentele.

— Înțeleg.

Vocea generalului era rece și tranșantă.

— Vei continua aici această viață de indolență și împrăștiere?

— Mi se pare că te înșeli, unchiule, în cazul ăsta, cel puțin. Te-ar surprinde să știi că eu lucrez douăsprezece ore pe zi? Sunt hotărât să dau artei mele atenția cea mai riguroasă, lucru pe care dumneata nu-l faci pe câmpul de manevre.

— Arta ta? zise generalul, disprețuitor. Ce glumă!

— Ea nu cunoaște decât frumusețea, ceea ce valoarea mult mai mult, în orice caz, decât să te ostenești să-ți ucizi semenii. Indiferent de ce gândești, îți mărturisesc

că doar noi artiștii contăm. Omenirea își va aminti întotdeauna de operele marilor artiști, atunci când voi, cuceritorii, însângerați veți fi uitați de mult.

Furios generalul își mușca buzele. Prin ochii săi reci trecu un fulger.

— Refuz să mai discut cu tine. Și-o repet: ești englez și porți numele nostru. Nu vreau ca el să cadă în ridicol și dispreț. Atâta timp cât noi trăim, tu nu poți continua să-ți vopsești pânzele. Trebuie să te întorci. Ți-o cer!

— Și eu refuz, replică Stephen ridicându-se brusc de la masă. Din nenorocire pentru dumneata, nu poți să mă constrângi.

Și păstrându-și pe buze ușorul surâs care îl făcea pe unchiul său furios, se întoarce și ieși din sufragerie. Traversând vestibulul, o idee îl făcu deodată să se oprească la recepție și își plăti micul său dejun. Apoi, fără să mai zâmbească, vibrând încă sub loviturile morale ce-i fuseseră aplicate, ajunsese în stradă.

CAPITOLUL 2

ÎN LUMINA STRANIE, GĂLBUIE, CARE era filtrată de geam, rapidul de Irun era gata de plecare. Pe peron, călătorii întârziați, alergau urmați de hamali ce înjurau în mijlocul zgomotelor confuze, a scăpărilor de vapor și de fum sulfuros. Stephen aștepta neliniștit la ușa compartimentului său, deja aproape plin. Peyrat, retras la Louveciennes îi promisese să ajungă la timp la gară. Luaseră toate măsurile pentru un sejur de mai multe luni în Spania. Se închideau deja ușile și Stephen își pierdea toată speranța. La ce bun să te încrezi în cuvântul unei ființe atât de impulsive și nesigure ca Jérôme? Era sigur că nu va veni. Și, iată, că tocmai la fluierul de plecare, o siluetă familiară apărură, fără să se grăbească; îmbrăcată cu un pardesiu vechi, mototolit și în mână cu un șevalet și un sac teribil de uzat.

Cei doi amici săriră din mers în tren și Peyrat își puse cu gesturi delicate bagajul în plasă. Apoi, nu fără greutate, își asigurară două locuri, unul lângă altul. Peyrat se așeză și întors spre Stephen îi adresă un surâs care-i iradia de pe fața ridată și nerasă.

— Scuză-mă. În metrou am stat lângă un preot tânăr care, aflând că plec la Madrid, a început să-mi vorbească despre rânduielile carmelitelor. Discuția m-a interesat mult și am depășit o stație. Ajunsesem la Odeon.

Blândețea, veselia, îndrăzneala, nevinovăția care formau fondul caracterului său, făceau să se topească în Stephen mânia, ca zăpada la soare.

— Erai gata să compromiți toată călătoria noastră!

— Prietene, răspunse Peyrat deodată foarte grav, nu-mi reproșa această discuție pasionantă, purtată cu vecinul meu. Aștept să aprofundez acest subiect vizitând mănăstirile din Andaluzia. M-am gândit adesea să creez un ordin ai cărui membri să se dedice artei și meditației. Poate voi avea ocazia în Spania.

Și după o tăcere visătoare, adăugă:

— Sărăcia însăși va salva lumea.

Stephen ridică din umeri.

— În tot cazul, nu ne va salva pe noi. Am socotit banii care ți-au revenit din vânzarea de la Soulat și sunt puțini. Nu avem mai mult de o mie nouă sute de franci pentru amândoi.

— Să-i împărțim echitabil. N-am nimic împotriva, zise Peyrat. Sau mai bine, dacă vrei, dă-mi mie totul. Voi fi trezorierul.

Apoi, arătând cu degetul sacul său vechi mâncat de molii zise:

— Am acolo înăuntru un jambon de Bayonne cântărind, pe bune, cincisprezece kilograme. Un cadou de la doamna Huffnaegel. N-o să murim de foame.

În timp ce trenul, trecând de mahalaua pariziană, lua viteză, Stephen, destul de sărac financiar, își aminti de competența cu care Peyrat gira menajul în strada Castel, și îi strecură teancul de bani ce constituia averea lor. Jérôme acceptă placid și-l plasă în portmoneul în care își păstra documentele cele mai prețioase, tăieturi din ziare de provincie, vechi invitații la serate muzicale, scrisori de felicitare pe care le arăta cu orice ocazie și le citea la cine dorea să-l asculte, la cafea sau chiar în stradă. Apoi, asigurându-se că nu a pierdut nimic, arătă un plic sigilat, deja murdărit și-l privi pe Stephen cu un aer triumfător ca să-i trezească curiozitatea.

— N-o să ghicești niciodată ce este asta, zise el în sfârșit. O scrisoare de recomandare către marchiza de Morella. O femeie bătrână din înalta aristocrație, maică superioară a mănăstirii din Avila. Fără nici un dubiu, mă va primi. Unul din strămoșii ei a fost pictat pe Goya. Portretul este la Prade.

— În cazul ăsta o să fac o vizită strămoșului. Și tuturor celorlalți Goya, răspunse Stephen zâmbind.

— Da, asta te va interesa, recunosc Peyrat. To-
tuși... o marchiză...

Puse scrisoarea la loc. Urmă o liniște în cursul căreia
își studie partenerul.

— Îmi pari deprimat, dragul meu. Un necaz, poate?

— Nu, zise Stephen, care, rememorându-și dezagrea-
bila ceartă cu generalul Desmonde, adăugă: A vrut să
facă din mine un soldat.

Maestru al bâiguielilor, Peyrat nu manifestă nici o sur-
priză.

— Serviciul militar obligatoriu, zise el în sfârșit, este
o instituție monstruoasă — flagelul timpurilor noastre.
Cum ar putea constrânge oamenii să poarte uniforme cu
scopul cinic mărturisit de a ucide. În timpurile cavale-
rismului, seniorul mergea din proprie voință la luptă.
Era ca un sport — și nu era bun la altceva. Nimeni nu
se gândea să înarmeze un poet sau un filozof pentru a-l
arunca pe câmpul de luptă. Chiar țărani erau scutiți. As-
tăzi, fiecare dintre noi trebuie să învețe din copilărie
arta de a-și ucide semenul.

Stephen, care îl ascultase surâzând, izbucni într-un ho-
hot de râs. Peyrat îl luă ca un compliment, dar păstrân-
du-și pentru el satisfacția, scoase un suspin prelung.

— Ah! sărmană umanitate, conchise el, câte trebuie
să înduri tu, de la stăpânii tăi!

— Mărturisește, remarcă Stephen înveselit, că noi nu
suferim excesiv, pentru moment. Dar simt că e trecut
de prânz. Să mâncăm.

Jérôme recunosc că-i era foame. Ar fi vrut să scoată
din sacul său jambonul primit de la doamna Huffnaegel,
dar Stephen, foarte vesel, trimise la dracu toată economia.
Făcându-și drum pe culoarul foarte aglomerat, ajunseră
la vagonul restaurant, unde, privind la defilarea gardu-
rilor de mărăcini și tufişuri stufoase, la sălciile gălbui
aplecate peste apa cenușie a râurilor și la copacii încoro-
nați cu verdeată, mâncară sardele, friptură de vițel și
cașcaval. După care, întârziară în fața a două pahare cu
Bénédictine, în timp ce Peyrat își fuma mulțumit pipa.

După-amiază le aduse monotonia plată a landurilor,
întinderi nesfârșite de nisip și de pini, lăsând câteodată să
se întrezărească marea, strălucind sub soare. Soarele apuse

repede și noaptea căzu, împrăștiind o pânză peste dealurile blânde și viile bogate din Garonne. Luna se ridica luminând câmpiile umbrite, în spatele cărora munții își aliniau crestele. O ciudată tristețe venită din trecut îl tulbură pe Stephen. Dar el lupta, încerca să uite, pentru a nu se mai gândi decât la viitor și la frumoasa aventură care-l aștepta.

O lampă albastră străpungea întunericul din compartiment. Călătorii se pregătiră pentru somn, așteptând Hendaya și legăturile cu alte trenuri. Așezat foarte drept, cu capul în haină Peyrat sforăia deja. Contemplându-i forma grotescă, Stephen simți o ciudată căldură cuprinzându-i inima. Cât era de bine să călătorești cu un prieten atât de vesel, atât de original, risipitor cu afecțiunea, fără încetare naiv fericit și atât de înțelept sub aparențele câteodată absurde. Închise ochii, tremurând ușor din cauza frigului și adormi, legănat de mișcarea trenului.

CAPITOLUL 3

AJUNSERĂ LA MADRID A DOUA ZI, după-amiază târziu și găsiră fără nici o dificultate două camere modeste în Calle Olivia, aproape de Puerta de Toledo, cartier sărac, vecin cu piața de fructe, destul de departe de centrul orașului, dar bine deservit de tramvaiele galbene. Într-o spaniolă execrabilă, dar inteligibilă, Peyrat se dăduse drept om de afaceri și plăti chiria în avans pentru o săptămână.

A doua zi de la sosirea lor, Stephen se trezi dispus și-l trezi și pe Jérôme.

— Ora șapte. Este timpul. Trebuie să mergem devreme la Prado.

Sprijinit pe un cot, Peyrat își privi tovarășul cu indulgență.

— Nimic nu se desfășoară devreme în această țară. Prado nu se deschide decât la ora nouă și jumătate. De altfel, nici nu voi merge, adăugă el.

— Cum, strigă Stephen. Atunci, de ce am venit la Madrid?

— Pentru a-ți permite să vezi Prado. Du-te deci, prietene și profită de el. Cât despre mine, mă interesează mai puțin. Nu mă las influențat de lucrările altora.

— Nici chiar de marii măestri?

— Poate sunt unul dintre ei, zise sobru Peyrat. Mă duc la Avila.

— Ce idei!

— Puțin respect, te rog, pentru această cetate aleasă - patria sfintei Theresa.

Se făcu liniște. Amintindu-și de scrisoarea de recomandare către marchiză, Stephen înțelese că orice discuție era inutilă. Il contrarie totuși această dezertare neașteptată.

— Cu ce te vei duce?

— Cu trenul care pleacă la ora unsprezece și douăzeci din stația Delicias, zise Peyrat apăsând cu complezență pe ultimele cuvinte.

O bătaie în ușă întrerupse pentru un scurt timp discuția. Gazda, o bătrânică gârbovită, cu ochii plecați, aducea micul dejun pe un platou din lemn pictat.

Cafeaua groasă, amestecată cu lapte de capră, avea un gust ciudat. Pâinicile, vag pudrate cu zahăr erau făcute dintr-un aluat indigest.

— Este uleiul de măsline, comentă Peyrat. Esențial în bucătăria spaniolă. Ne vom obișnui după o perioadă preliminară de lupte intestinale. Măslinul, reluă el visător, un copac remarcabil din cea mai îndepărtată antichitate, introdus pentru prima dată în Spania, pe timpul lui Plinius, atinge uneori venerabila vârstă de șapte sute de ani. Homer, în Iliada vorbește de uleiul lui ca de un produs rar, foarte apreciat în toaleta eroilor săi. Cunosători într-ale mâncării, romanii se înnebunesc după fructele încă verzi, tocate în saramură. Fenicienii foloseau lemnul dur și rezistent împotriva intemperiei...

Stephen, care nu-l asculta goli ceașca și se ridică.

— Plec.

— Apropos, zise blând Peyrat lui Stephen care ajunsese la ușă, voi lipsi câteva zile. Ai bani?

— Suficient... cam treizeci de pesetas. Nu am intenția să mănânc la Ritz, răspunse scurt Stephen.

— Să-ți ajungă până la reîntoarcerea mea, zise Peyrat foarte serios. *Adios, amigos.*

Afară, dimineața era calmă, cerul fără nori. Soarele, încă jos, lăsa să se întrevadă o zi călduroasă. În fața ușii sale o femeie amesteca într-un sos de tomate cu o lingură de lemn. Miros de ulei încins și de tutun prost, de praf înțepător și de fructe putrede impregnau aerul. Dar piața și culoarea pieței compensau tristețea cartierului: femei negustorind cu volubilitate între grămezile verzi de pepeni, roșul strălucitor al ardeilor, galbenul dovlecilor

și al porumbului. La Calle Salazar, Stephen luă un tramvai care mergea până la Alcala și, în picioare pe platformă se lăsă legănat de mersul încet, receptând opririle brutale de pe străzi întretăiate de glasul micilor măgăruși încărcăți de coșuri. Observa căruțe cu roți mari, trase de catări scheletici, care duceau ulei și vin, cărbune de lemn sau coajă de plută. Sosi totuși la ora nouă și jumătate pe Avenida Calio, cu inima bătându-i în ritmul pașilor și sări pe asfalt. Porțile de la Prado tocmai se deschideau când el ajunse acolo. Galeriile lungi erau goale, cu excepția câtorva copiste ce-și întindeau foile de jurnal pe parchetul ceruit, sub șevalete, pentru a se pregăti de lucru.

Prima sală era rezervată primitivilor flamanzi și dădea într-un culoar consacrat exclusiv lui Valdesleal. Enorme figuri torturate, religiozitatea și mediocritatea satisfăcută îl surprinseră pe Stephen și această reacție nu se atenuă prin succesiunea lui „Murillo“ într-un excelent stil, dar prea gingașe, prea înecate în sentimentalism. Apoi privirea îi fu atrasă de o mică natură moartă de o mare simplitate, trei ulcioare în linie — un Zurbaran. Emoția-i crescui când ajunse la El Greco și la Velasquez. Dar pentru el, ultima galerie avea o atracție de neînvins. Acolo, își repeta el cu bucurie, acolo este Goya.

Se așeză, abandonându-și simțurile impresionismului celor două *Majas*, într-una regăsind imediat inspirația din *Olympia* lui Manet. Apoi *Dos de Majo* îl reținu mult timp și de asemenea, *Los negritos* aceste pânze mari pe care artistul le-a pictat spre sfârșitul vieții. Dar acestea au fost desenele care prin superba lor originalitate, îl captivară complet. Niciodată până acum nu văzuse opere de o asemenea calitate, atât de pasionante, atât de încărcate de un strivitor adevăr. Sub ochii lui se desfășura întreaga natură umană cu viciile ei mediocre, lipsite de noblete. Gurmandul, bețivul, voluptuosul, erau toți acolo, ținuiți în cuie, demascați în necruțătoare și crude caricaturi. Se vedeau, acolo, de asemenea, bogați și puternici, mai marii de la curte și ai bisericii, biciuiți și dezgoliți în sufletele și trupurile lor. Acolo, creată de acel simplu țaran din Aragon se revela o lume fantastică, de o răspândire universală, independentă de timp și de loc, plină de o sufe-

rință, de o mizerie intensă, cu toată teroarea și oroarea brutalității omului și totuși pătrunsă de duioșie și de milă — protest mizericordios al unui om înspăimântat de cruzime, și de injustiție, plin de ură față de opresiune, ex-crocherie, ipocrizie.

— Cât curaj i-a trebuit, gândi Stephen, cât dispreț pentru pericol, atunci când bătrân, surd și izolat în căsuța sa, la *quinta de Sordo* risca mânia inchiziției și a regelui, punându-se în serviciul libertății umane.

Contemplând, pierduse noțiunea timpului. Nu ieși din muzeu decât seara când se închideau porțile. Soarele mai strălucea încă, dar foarte jos, la orizont și răcoarea serii se făcea simțită. Hotărându-se să ajungă acasă pe jos, traversă Plaza, coborî de la Carrera de San Jeronimo și se îndreptă spre Puerta del Sol. Cafenelele erau arhipline, străzile fără vehicule erau încet, încet invadate de mulțimea care ieșise la plimbare. Murmurul vocilor înăbușite răsună în urechile lui ca bâzâitul a nenumărate albine, ce era străpuns de strigătul micilor vânzători de ziare și al celor cu bilete de loterie. Toate clasele sociale, toate vârstele se amestecau: bătrâni și femei, copii cu bonele lor, bogați și săraci, toți se confundau în orele consacrate plăcerii. Ajungând la Puerta del Sol, Stephen se simți deodată obosit și descoperind un scaun gol pe terasa unei cafenele, luă loc imediat. În jurul lui se bea bere rece, se mâncau creveți. Ezită — incertitudinea străinului — apoi comandă o cafea și un sendvici. Observând mulțimea care defila prin fața lui; descoperirea fețe care păreau coborâte chiar din crochiurile lui Goya, un lustragiu cu trăsături mobile și malițioase, cu un nas ridicol de scurt și o frunte bombată, de pitic, un alt tip, mare, sumbru, grav și mândru, apoi femeile, mici, cu forme pline, cu ochi strălucitori și ten de aur palid.

Această viață intensă, această mișcare îl emoționase profund pe Stephen. După emoțiile și meditațiile zilei, simțea născându-se în el unul din accesele lui de tristețe și de neîncredere în sine succedându-se acestei senzații de frumusețe la care încă mai vibra. Se simțea pierdut în această mulțime, teribil de singur, spectator izolat, incapabil să ia parte la veselie ei, să-i împartă buna dispoziție.

La o masă vecină trei bărbați discutau despre un reci-

tal de *canto flamenco*, ce trebuia să aibă loc chiar în seara aceea. Aruncară spre el de mai multe ori priviri amabile și îl apucă deodată pofta de a se amesteca în conversație, dorind să-i însoțească pe aceștia la serată. Dar timiditatea îl reținu. Îi veni o idee penibilă: altul mai puțin taciturn, mai puțin ermetic, așa ca Harry Chester, ar fi făcut cu ușurință cunoștință cu acești cheflii veseli și ar fi petrecut câteva ceasuri agreabile savurând plăcerile marelui oraș.

Munca trebuia să devină inevitabil antidotul și, în zilele următoare, fu cu totul absorbit de studiul crochiurilor din Prado. Îi lipsea Peyrat și fu cuprins de un adevărat frison de bucurie în seara celei de a patra zile, în timp ce desena din memorie un detaliu din *Capricii*, când auzi un pas familiar pe scară. O clipă mai târziu, Jérôme intra teatral. Își azvârli sacul, se debarasă de fularul de lână și se aruncă de gâtul lui.

— A! E bine să te reîntorci și să te regălesc.

Stephen își lăsă deoparte carnetul de schițe.

— Ți-a plăcut Avila?

— Mai presus de orice așteptări. Știi că, plin de o delicioasă melancolie, am pășit cu propriile-mi picioare chiar pe locul în care s-a născut Theresa. Casa părinților ei era în ghetoul orașului. O teorie nouă și surprinzătoare s-a născut în spiritul meu: în venele sfintei curgea sânge evreiesc. Torquemada* îi arsese străbunii.

Pe chipul lui Peyrat, roșu din cauza triumfului și a unui fel de ușoară beție, se citea totuși un alt lucru — o anumită încurcătură.

— Ai coborât în mănăstire?

— Natural. Este micuță, căzută în ruină și plină de șobolani. Hrana acestor biete călugărițe este dezgustătoare, dar în ciuda unui violent deranj intestinal, am fost fericit.

— Și marchiza?

— O nobilă creatură, grațioasă, sensibilă și curajoasă. Suferă cumplit de gută. Dar, ca și Theresa este un soldat al lui Dumnezeu.

* Torquemada = cardinal și teolog spaniol (1388—1468), inchiizitor. A preconizat măsuri riguroase contra evreilor.

— Te-a cucerit, după cum văd.

— Nu glumi, dragul meu prieteni. Această excelentă femeie nu este o cochetă. Ea are aproape optzeci de ani, este infirmă, cu o paralizie parțială a feței.

Stephen rămase tăcut. Mai puțin exuberantă ca de obicei, purtarea lui Peyrat îl surprinse. Prietenul său părea intimidat, încurcat.

— Ai mâncat?

— Mi s-au pus provizii pe care n-aș ști să le numesc. Le-am mâncat în tren. Mi-am pierdut apetitul pentru cel puțin câteva săptămâni. Cinstit, mă bucur să te văd.

În maniera lui Jérôme afecțiunea se amesteca cu o camaraderie neobișnuită.

— Măine plecăm, adăugă el, punându-și mâna pe umărul lui Stephen, evitându-i privirea.

— Măine?

— De ce nu?

— Trebuia să rămânem cincisprezece zile la Madrid.

— Bah! Madrid! Avem deja bilete pentru Granada. Și acolo... — luă o poză teatrală — am planul meu. Un plan magnific. Odată ajunși la Granada, ne vom cumpăra un măgar, o mică șaretă și vom ajunge la Sevilla pe șosea.

— Pe șosea? repetă Stephen încremenit.

— Da!

Jérôme deschise larg brațele cu un gest pe care-l dori cât mai ferm.

— Este un fel de a cunoaște în întregime această țară. Vom fi pelerinii bucuriei sau niște trubaduri cântând pe drumul lor, cerșind, dacă trebuie, trăind la țară, în acest sezon bogat în fructe — struguri pe boltă, pepeni pe câmp, smochini coapte și rodii în pomi.

— Ești în toate mințile? întreabă cu un ton sec Stephen, convins că Jérôme săvârșise o teribilă stângăcie. Refuz să plec în aceste condiții.

Liniște. Peyrat lăsă privirea.

— Prietene, zise el în sfârșit, umilit, amărât, n-aș vrea asta; ceea ce-ți propun este necesitatea care ni se impune. Mișcat de sărăcia maicilor de la Avila, de urgența nevoilor lor mult prea mari față de ale noastre, am donat banii noștri acestei minunate malcă Morella, în memoria Sfintei Theresa.

CAPITOLUL 4

PLOUA. PRIN GEAMURILE MOHORĂTE

ale sălii de așteptare din gara Granada, Stephen privea scurgerea apei pe crengile unui eucalipt, frunzărit de un vânt tăios, coborât din Sierra Nevada. Două șine de cale ferată unde se întindeau pierzându-se din vedere în câmpia pustie. Sacul lui Peyrat și valiza lui Stephen ocupau un colț în sală.

Sosiseră la ora patru dimineța, pe ploaie, după ce schimbaseră dou trenuri mizerabile, arhipline, mirosind a latrine. Ziua, o vizită la Alhambra se soldase cu un lamentabil eșec. Coloanele de marmură și bolțile maure șiroiau de ploaie, curtea leilor era inundată, ceața împiedica vederea la Generalife*. Se reîntoarseră în liniște în sala de așteptare. Iritat, Stephen refuzase să-l însoțească pe Jérôme, îl lăsase să plece singur la piață.

O oră mai târziu, așteptarea nu îndulcise starea lui Stephen. Nu putea să uite că banii atât de greu strânși în vederea acestui voiaj visat se împrăstiaseră atât de stupid. Își consultă ceasul. Ploaia se opri, în sfârșit. Apoi, pe geamul care dădea în piața gării văzu sosind un măgăruș cu o trăsurică ușoară ce se opri în fața peronului. Ieși imediat. Echipajul arăta bine și surpriza împrăstie parțial proasta dispoziție a lui Stephen.

- Unde ai găsit asta?

- Tocmai am cumpărat-o de la un cingaro, la piață. Crede-mă; este o afecere excelentă răspunse Peyrat foarte mândru. Trăsurica este ușoară și în bună stare. Măgă-

* Generalife = Palatul regilor mauri din Granada.

rușul, deși mic, este robust. Stăpânul său a plâns după ce mi l-a dat.

Se simțea în tonul lui Peyrat o atât de vie dorință de împăcare încât inima lui Stephen se înmuie.

— Ai fi putut să faci mai rău.

— Ia, privește!

Peyrat arătă cu degetul numeroasele pachete din spate.

— Am cumpărat provizii cu banii care mi-au rămas. Pâine, banane, vin. Cu jambonul nostru, avem provizii pentru opt zile, cel puțin.

Brusc, soarele se arată clar și luminos pe cerul pe care norii se împrăștiu. O transformare miraculoasă. Se instala lumina și bucuria. Pe acoperișurile caselor, vopsite în albastru, ultimele picături de ploaie, străluceau ca niște bijuterii. Pe eucalipti, păsărelele începură să cânte. Totul se transformă în veselie. Stephen parcă renăscu.

— Să mergem.

Își încărcară bagajele în cărucior și măgărușul începu să tragă cu curaj încărcătura. Curând se găsiră în plin câmp de porumb, de floarea soarelui, de tutun. Peste tot bougainville*, mimosze și mușcate sălbatic. Apoi veniră portocalii încărcăți de fructe încă verzi și lucioase. Așezat pe scaunul strâmt al vizitiului, Stephen respira cu plăcere aerul parfumat, admira peisajul, jocul luminilor și al umbrelor între frunze, își apleca urechea la murmurul apei limpezi curgând pe canalele de irigații. Întoarse capul înspre camaradul său:

— Am terminat cu trenurile, mulțumesc lui Dumnezeu. Știi că vom trece prin Santa Fé și Loja? Mai departe, vom traversa munții.

— Sierra Tejea. Am studiat harta.

După — amiaza se scurse și veni seara. Abandonară drumul mare și abordară pantele de pe valea râului Genil, între frumoasele contraforturi de pe Sierra. Nici o locuință nu se vedea, doar a mică vâlcea înconjurată de pini le oferi loc de tabără foarte convenabil. Deshămând măgărușul, îl legară de un țaruș în iarbă, iar curajosul animal începu să pască. Apoi, fără să mai facă focul,

* Bougainville = Plantă ornamentală cu flori de culoare roșie, din America Centrală, purtând numele navigatorului francez Bougainville.

cinară numai cu pâine brânză și vin. Noaptea era blândă și caldă. Acele de pînă acopereau pământul nisipos pe care se întinseră. Stephen adormi imediat.

Zilele următoare au fost minunate, soarele strălucea fără exces, ținutul fertil era presărat cu ferme pe ale căror acoperișuri fusese pus la uscat porumbul. Pe câmpuri se coceau dovlecii, paiele zburau sub adierea vântului. Călătorii mergeau fără grabă, se opreau mereu pentru a face câte o chiță sau la umbra copacilor își instalau șevaletele. Norii plutind pe cerul albastru, aveau o grație infinită, albinele bâzâiau în flori și în depărtare clopotul unei biserici strălucea ca o flacără albastră. Parfumul de iasomie răspândea o permanentă beție. Seara, după ce consumau din proviziile din căruță, Peyrat acompania la ocarină lăcustele, apoi, sub constelațiile strălucitoare, pe un cer de un negru de Arabia se antrenau în interminabile monologuri, în dizertații mergând de la Saint-Jean de Compostelle, la cultura stejarului de plută, de la Ferdinand și Isabelle la poemele de dragoste ale arhiepiscopului de Heta. Pentru a termina, într-un elan romantic, Peyrat căuta pacea, citând cântecul spaniol:

*Imi întind pelerina pe pământ
Și mă aștern la somn.*

CAPITOLUL 5

SPRE SFÂRȘITUL CELEI DE A TREIA săptămâni, situația se schimbă. Trebuiră să abandoneze câmpia verde pentru a străbate o regiune austeră și stâncoasă. Soarele devenea copleșitor. Pentru a cruța măgărușul, Stephen și Jérôme urmau căruța pe jos.

Căldura toridă se menținea. Chiar și șopârlele se fereau să iasă din stâncile fierbinți. Admirabil colorate — roșu, violet, cafeniu, toți pigmentii naturii — exacerbate de soarele ca un cuptor, dădeau acestei regiuni deșertice și primitive o stranie măreție.

Seara își instalau tabăra pe platforme pietroase. Dormeau prost și la trezire Peyrat abia putea să-și pună în mișcare articulațiile sale rigide. Nu era alt drum și după opt zile înaintaseră puțin. Un vânt fierbinte, necruțător, le umplea ochii de praful pe care-l ridica, în mari vârtejuri. Măgărușul începu să-și arate oboseala datorată unei hrăniri insuficiente. Stephen începuse să se neliniștească; într-o nouă zi, după-amiaza ajunseră pe un platou înalt, unde se manifestau unele semne de viață.

Zări un țăran care săpa pământul roșu, întunecat. O femeie trecea, tăcută, balansându-se pe catârcă, cu capul protejat de o umbrelă veche. Un bărbat care culegea măsline îi privea cu coada ochiului. Apoi, în depărtare se zări un sat alb ca un pachet de oseminte.

Peyrat bombănise mult de-a lungul drumului, dar, la apropierea satului, se arată din nou însuflețit.

— Sigur că vom găsi o *fonda*. Ne va face foarte bine să ne aflăm sub un acoperiș.

Intrară pe unica stradă, strâmtă, unde câteva femei

în negru, așezate pe scăunele, brodau dantele, întorcând spatele trecătorilor. Una dintre ele îi dădu câteva informații lui Peyrat și îi arătă hanul, o casă veche, căzută în ruină, cu ziduri de piatră, în mijlocul unei curți în care câțiva măgari trăgeau obosiți de hamurile lor. Casa era înconjurată de un gard de ricin, ale cărui vârfuri roze erau pline de praf. Interiorul era întunecat. Câțiva tăciuni ardeau în soba de pământ bătut, niște țărani, așezați la o masă își treceau din mână în mână un burduf din piele de capră.

Peyrat chemă hangiul, și un om cu ochișori vicleni, cu o bărbie lungă, prost rasă, se desprinsese încet din grupul de băutori.

— Suntem călători, prietene, mai bine zis, artiști străini de țara dumneavoastră, ajunși în mare nevoie. Ați putea să ne dați ceva de mâncare și un culcuș pentru o noapte? În schimb vă vom face portretul dumneavoastră, sau al minunatei dumneavoastră soții.

Omul îl cântărește, judecându-l pe Peyrat, fără rușine.

— Domnul este bine venit și-l vom îngriji cât vom putea de bine. Noi primim pe toată lumea, dar nu am nevoie de portret și nu am nevastă.

— Dacă vreți, vă vom picta o firmă.

— Nu, nu vrem. Un han de asemenea calitate, nu are nevoie.

— Vă place muzica? Vă voi cânta niște cântece.

— Jur pe fecioara de la Guadeloupe, domnule, că de-test muzica.

— În numele Fecioarei, spuneți atunci, ce putem face pentru dumneavoastră?

— Puteți să intrați domnule, să mâncați și să dormiți bine. Dar, va trebui să plătiți, natural.

— Dar vă repet, noi suntem niște artiști săraci.

Hangiul își mângâie bărbia albăstruie.

— Nimeni nu este sărac când poartă haine bune, care sosește cu trăsura trasă de un drăguț măgăruș.

Învins, Peyrat insistă:

— Da, dar n-avem bani.

Bărbatul îi privi pe rând, cu niște ochi în care se citea o viclenie înăscută, dar rămase demn.

— Atunci dați-mi un obiect cu o oarecare valoare...

chiar mică, dar nu pictură, desigur, o vestă, sau mai bine — privirea-i coborî pe vechile-i espadrile — o pereche de pantofi.

Cu o mutră jalnică, Jérôme făcu un semn de încuviințare.

— Acest tâlhar ne despoaie, murmură lui Stephen. Napoleon avea dreptate când spunea: „Nu vă-ncredeți într-un om cu bărbia prelungă“. Dar, n-are importanță, trebuie să mâncăm.

— N-are decât să ia vesta mea, zise Stephen.

— Nu, zise Peyrat. Îi voi da pantofii mei. Sunt vechi și mai am în sac o pereche mai buni.

În ciuda situației lor lamentabile, Stephen se întoarse pentru a-și ascunde un surâs — expresia feței lui Jérôme nu prea-era cea a unui trubadur vesel. Coborî, deshamă măgarul și îl lăsă la adăpost în fața unei grămezi de fân. Apoi reveni, se așeză pe o bancă în fața ușii, pentru a aștepta cina, care nu fu gata până la ora zece seara. Servită pe masa mare, în sala afumată, era la fel de proastă ca și hanul. Se compunea din două farfurii de *gazpacho*, o supă rece de tomate și de castraveți care înotau în ulei rănced, urmat de un fileu fibros de morun sărat, cu usturoi și un codru de pâine neagră.

— În numele Domnului, hangiuile, ce este asta?

— *Bacallao*, domnule. Un pește rar și delicios care vine de foarte departe, din mare.

— Desigur că vine de foarte departe. Ca și vinul acesta...

— Ah! Este cel mai bun din ținut și fără a exagera, cel mai bun din toată Andaluzia.

Și birtașul își lăuda cu extravaganta lichidul care ardea limba de parcă ar fi fost rachiu.

Dar trebuiau să se mulțumească cu ceea ce li se oferise și fu o adevărată ușurare când se refugiară în fânul întins într-un grajd gol.

Dimineța plecară la drum pentru a traversa câmpia ce se întindea galbenă ca un pergament vechi. Numai câteva pâlcuri de măslini argintii rupeau monotonia. Câmpurile de porumb erau aproape distruse de turmele de capre negre care alergau și ridicau nori groși de praf. Unde erau smochinele zemoase, bolțile bogate de stru-

guri și rodiile dulci promise de Peyrat? În ziua aceea, se mulțumiră cu câțiva pumni de grâu, măslina verzi și pâine, care, spre marea lor surpriză, hangiuul le-o oferise la plecare. Stephen aprecia picanterea situației. Admitea fără a protesta aceste prânzuri spontane. Peisajul straniu, lunar, îi oferea frecvent ocazia de a-și scoate carnetul de crochituri. Dar Peyrat, trăgându-și piciorul, cu frâul măgarușului în mână își pierduse lesne dispoziția. Bombănea singur, flutura bastonul deasupra capului, și câteodată se arăta copilăros, dezagreabil și absurd. În seara aceea, după cină — compusă dintr-un pumn de porumb — rupse tăcerea.

— Pantofii cei noi, buni pentru pavajul din Paris m-au ros cumplit. Am o ditamai umflătură la călcâi. Mă tem foarte tare, reluă el, după o tăcere mohorâtă, că te-am pus într-o situație neplăcută. M-am înșelat asupra naturii acestei câmpii spaniole care, dacă ar fi să-l credem pe acel pungaș de hangiu este de o extremă sărăcie, până la Cadix. Este imposibil chiar să cerșești pentru că nu întâlnești pe nimeni.

Altă tăcere.

— Nu avem decât o soluție: să abandonăm drumul spre Sevilla, prea lung pentru noi. La Lera, vom lua drumul de Malaga. Regiunea este civilizată și bogată și vom putea mânca. După care, dacă este necesar, putem să plecăm.

Stephen reflectă. Asemenea sugestie era singura logică, pe care o făcuse Peyrat de la sosirea lor în Spania. Și evident, el nu putea traversa acest deșert fără resurse. Încuviință, cu un gest din cap.

— De aici până la mare, nu se poate să fie mai mult de o sută patruzeci de kilometri.

Peyrat se descălțase și își pipăia cu duioșie călcâiul.

— Cât timp ne-ar trebui pentru a ajunge acolo, după părerea ta?

— În jur de o săptămână.

De cealaltă parte a focului se auzi un suspin de om dezamăgit.

— Cred că voi intra în rândul călugărilor mai devreme decât mă așteptam. Mă îndoiesc că mâine voi mai avea putere să mă încălț.

CAPITOLUL 6

TREI ZILE MAI TÂRZIU, ERAU LA JUMătatea drumului între Lera și Malaga și adevăratele dificultăți abia începură. Se opriseră la umbra unor stejari de plută, pentru odihna obișnuită, din timpul zilei. Strecurându-se printre frunze, soarele desena arabescuri pe banchetele prăfuite. Alături de ei, la umbra căruței, măgărușul sta nemișcat ca o statuie. Ars de soare, ursuz, cu cămașa murdară și zdrențuită, Stephen părea un vagabond. Peyrat, cu un picior desculț, îi ridicase pantalonii deasupra genunchiului. De obicei avea a pudoare de față bătrână, dar, întorcându-se spre Stephen, spuse:

— Mă doare piciorul. Privește aci . . .

Stephen se apropie și aruncă o privire, apoi, neliniștit, trecu la un examen mai atent. Îl văzuse pe Peyrat de mai multe ori descălțându-se și mergând cu piciorul gol prin praf, dar nu crezuse că este atât de grav rănit. Piciorul era inflammat, călcâiul ulcerat.

— Ei bine? întrebă Peyrat privind atent la Stephen.

— Nu se mai pune problema să mergi pe jos, zise acesta, simulând un ton lejer. Cel puțin câteva zile.

— Ce crezi despre asta?

— O infecție ușoară. Să vedem ce putem face!

Scotând din valiză a cămașă de schimb, o rupse în mai multe fâșii. După ce o umezi în apa pe care o păstra mereu la el într-o sticlă de vin, aplică cu multă grijă, un pansament umed peste rană.

— Cum te simți acum?

— E rece . . . Acum e mai bine.

Deși până acum se lăsase în voia lui Peyrat, Stephen

înțelese de acum că trebuia să ia situația în mâinile sale, și după ce cântări posibilitățile de a se reântoarce la Lera, care nu era decât un târg oarecare, hotărî să-și urmeze drumul spre Malaga care, cel puțin era un oraș mare și unde trebuia să ajungă cât mai repede cu putință.

Înhamă măgărușul, îl ajută pe Peyrat să urce în căruță și, după ce-l așează, trase animalul. La urcuș, se lăsa depășit și împingea din spate. Merșeră așa până ce ajunseră în satul Cazaba.

Stephen opri căruța și apropiindu-se de un tânăr care tocmai își umplea găleata la fântână, îl întrebă de adresa medicului.

— Nu avem la Cazaba, domnule.

— Niciunul?

Tânărul scutură din cap.

— La nevoie vine un doctor din Lera, sau de la Malaga. Dar avem aici un excelent farmacist.

— Unde pot să-l găsesc?

— Merg să vă arăt, domnule!

Foarte îndatoritor, cu o politețe studiată, tânărul îl duse printr-un labirint de străzi strâmte pentru a se opri în fața unei porți deasupra căreia o prăjină pictată în roșu, alb și albastru ținea o firmă pe care se putea citi „Frizerie“. Stephen îl ajută pe Peyrat să coboare și amândoi intrară.

Un bărbat înalt și slab, în jachetă gri, de lână, unul din acei castilieni palizi, rezervați și triști care par a fi pe punctul de a trece în altă lume, tundea fără grabă un băiețandru.

— Prietenul meu este rănit la picior. Vreți să vă uitați?

— Luați loc, vă rog.

Își continuă lucrul, metodic, cu o demnitate blazată. Cinci minute mai târziu, scutură și chiti șervetul, puse foarfecele la locul lor și își întoarse privirea spre vizitatori.

— Sunt la dispoziția dumneavoastră.

Peyrat își scoase pansamentul și îi arătă piciorul. Bărbierul îl examinează.

— Sunteți frați?

— Nu. Prieteni, după cum v-am spus.

— Nu sunteți spanioli?
— Nu, zise Stephen. Eu sunt *Ingles*.
— Ah! *Ingles*. Ce șansă să fii în Spania în timpuri atât de grele. Ce faceți? De unde veniți?

— Suntem artiști... pictori. Și venim de la Granada, pe drum...

— Un drum lung. Prea lung pentru un picior ca aceasta. Și unde vă duceți?

— La Malaga.

— Un oraș superb! După ce m-am însurat, am fost acolo cu nevasta mea. Eu însumi sunt din Saragoza. Cunoașteți Saragoza? Un oraș pe malurile Ebrului. M-am născut în apropierea fluviului, lângă La Seo. Ah! nu-l voi mai revedea niciodată. În sfârșit, n-are importanță.

Apasă ușor cu degetele piciorul rănit.

— Vă doare?

— Nu prea tare.

Peyrat era alb ca varul și Stephen știa că mințea.

— Ei bine, să vedem ce putem face.

Bărbierul deschise un dulap, într-un colț, iar de pe raftul cu borcane și fiole luă o pomadă galbenă pe care o întinse pe carnea ulcerată, cu ajutorul unei spatule de os.

— Este un remediu preparat după rețeta mea, zise el. Este simplu, dar eficient.

Bandajă piciorul după ce îl înveli cu vată și Peyrat scoase un suspin de ușurare.

— *Muchas gracias, señor*. Deja mă simt altul. Stephen se ridică ezitând, apoi zise hotărât:

— Și acum... trebuie să vă mărturisesc... nu avem bani. Dar la Malaga, situația noastră se va ameliora. Spuneți-mi ce vă datorăm și vă voi trimite în opt zile.

Bărbierul îi privi pe rând, apoi ridică mâna cu demnitatea unui adevărat spaniol.

— Nu-mi spune mai mult, prietene. Mulțumirile voastre recompensează serviciul pe care am putut să vi-l fac. Dar vă sfătuiesc să vă îngrijiți de cum ajungeți la Malaga.

Îl privi pe Stephen și când aceștia se îndreptau spre ușă, adăugă șoptit:

— Nu-mi place rana, oricând se pot ivi complicații.

Pentru prima oară, un rău presentiment îl cuprinse pe

Stephen. Din contră, Peyrat își regăsise liniștea. Pe drum îl lăudă mult pe binefăcătorul său și mai ales abilitatea lui care contrasta cu medicina modernă în care el își declară neîncrederea. Vorbi apoi de virtuțile pomezilor și unguentelor, de întrebuințarea uleiului și vinului în tratarea rănilor, de balsamuri, de sare și de rosmarin, de alifiile de iarbă cu mirt, ambră și bergamotă*, care vindecă pe cel rănit într-o singură noapte; mai ales, cele preparate de alchimistii Orientului — desigur, în venele bunului bărbier din Cazaba curgea sânge maur. Poate că fusese tăcut mai multă vreme, această volubilitate îl surprinse pe Stephen, care remarcă, nu fără neliniște, că Jérôme avea obraji roșii. Trebuia să împingă căruța cât mai repede posibil.

Drumul era bun și înaintară ușor. Pe înserate, Stephen zări pe o miriște un hangar mare în fața căruia pășteau câteva capre. Era o descoperire fericită. Șura plină de fân proaspăt le oferi nu numai un adăpost confortabil, ci și hrană pentru măgăruș. Stephen îl duse acolo pe Peyrat și cu destulă greutate, după câteva tentative infructuoase prinse o capră și se puse pe muls. Mai aveau în căruță câțiva pumni de porumb, adunați zilele trecute. În mai puțin de o jumătate de oră pregăti a fiertură caldă de porumb cu lapte.

— Cum te simți? îl întrebă, pe Peyrat după ce mâncară.

— Sunt foarte mișcat de atenția și de grija ta.

— Bineînțeles. Dar piciorul?

— Mă înjunghie, natural. Dar fără îndoială este o reacție favorabilă. Măine voi fi pe picioare.

Însă noaptea fu îngrozitoare. Peyrat se agita mult, vorbea fără șir. Starea i se înrăutățea vizibil. Stephen se aiazmă serios. Fără a mai examina piciorul bolnav, îl culcă pe Jérôme în fundul căruței, pe un pat de fân, instalându-l cât putu mai bine și porni din nou la drum.

Măgărușul, odihnit și bine hrănit, trăgea cu râvnă, ajutat de Stephen la urcuș. Dacă ar ajunge la Malaga înaintea nopții — se gândea cu spaimă la o altă noapte petrecută sub cerul liber — se va duce imediat la consulat.

* Bergamota = specie de portocale (*Citrus bergamia*).

Trebuia să fie în acest port atât de important, un agent francez sau britanic. Stephen forță pasul, nemaioprindu-se decât pentru a-i da lui Peyrat să bea apă, la insistențele acestuia. Întinzându-i sticla îl simțea arzând de febră.

Drumul devenise prost, escaladând o mare creastă care le bara trecerea, coborâra apoi în fundul unei văi, pentru a urca din nou.

Dar nu se punea problema unui popas. Spre prânz, cu ajutorul unor ramuri și cu o cuvertură, Stephen construi un fel de capotă provizorie peste căruță. Peyrat părea mai calm, dar mintea i se răvășea. Își pierduse tot curajul și nu înceta să întrebe dacă se vede Malaga.

Stephen renunțase să mai privească peste umăr și nu mai spera să apară — miraculos — vreun vehicul oarecare, fie chiar și cea mai proastă șaretă al cărei conducător să-l ajute să ajungă mai repede la destinație. Drumul era gol.

După-amiaza se scurse. Stâncile de granit care mărgineau drumul își întindeau umbrele și dispăreau ca un fel de teroare care-l ținea pe Stephen într-o încheștare continuă. Aceste dealuri solitare, această dezilare asemănătoare primilor ani ai erelor geologice îi strângeau inima, paralizându-i voința de călător. Se simțea epuizat. Bravul animal, între hulubele lui, asudase și părea la capătul puterilor. Încă douăzeci de kilometri îi mai separau de coastă.

Încă un deal și de cealaltă parte a acesteia, câteva case. Era un mizerabil cătun compus în cea mai mare parte din pivnițe, cel mult treizeci, ocupând un versant. Câțiva porci costelivi, plini de noroi uscat, mișunau într-o grămadă de gunoaie, aproape de un puț, al cărui braț era rupt. Se simțea mizeria, abandonul și murdăria. Nu se vedea nici o ființă umană.

Stephen se opri lângă puț și ridică ochii căutând o spărtură în zidul care înconjura pivnițele. Era una chiar deasupra drumului, în fața unei viroage. „Îmi trebuie un ajutor“, gândi Stephen și, înarmându-se cu curaj începu să urce panta. Nu era cărare și suprafața de piatră crăpată era acoperită cu pietriș și nisip. De mai multe ori își pierdu echilibrul dar, ajutându-se cu mâinile și genunchii ajunse la nivelul primei case, când un pas greșit

il făcu să coboare mai repede decât urcase. Când se ridică, zgâriat, prăfuit, și însângerat, un bărbat ieși dintr-o pivniță, aruncă o găleată de gunoi și strigă la Stephen să-și ia tălpășița.

Mă crede beat, murmură Stephen disperat. Își umplu sticla la puț, dădu de băut măgărușului și se porni la drum. N-ar fi putut spune câți kilometri făcuseră în următoarele două ore. Noaptea veni repede, întinzându-și vâlurile negre la est, când deodată, la capătul unei cărări văzu o căsuță albă flancată de o cabană cu acoperișul năpădit de iarbă, în mijlocul unui câmp necultivat. Adu-nându-și ultimele puteri, se îndreptă spre ea.

Se apropiase, când o femeie ieși pe poarta joasă. Își aplecase capul într-o parte ca pentru a auzi mai bine zgomotul pașilor lui Stephen. Avea în jur de șaizeci de ani, era curat îmbrăcată, cu o rochie neagră și veche. O siluetă greoaie, obosită, o față aproape negroidă cu buze groase, vineții. Ochii erau bulbucați, de o stranie opacitate și Stephen, ajuns aproape, întrezări în pupilele ei strălucirea gălbuie a trahomului*. Dar absența expresiei, placiditatea feței, îi revelă foarte clar că femeia era oarbă.

— Señora . . .

Cuvântul îi ieși cu dificultate din gât, aproape își pierduse graiul.

— Suntem niște străini care mergem la Malaga. Prietenul meu este bolnav. Ați putea să ne adăpostiți peste noapte? Vă rog . . .

Femeia auzea și își încrucișase mâinile în față. Dădea impresia că printr-un fel de vibrație a aerului voia să cunoască mai bine adevărul celor pe care tocmai le auzise, să descopere natura și caracterul vizitatorului necunoscut. Se scurse un timp. Apoi, fără un cuvânt, se întoarse, merse spre polatră și deschise ușa.

— Poate asta vă va fi de folos . . .

Făcu un gest cu mâinile ei liniștite.

— În spate este un loc pentru prietenul dumneavoastră.

* Trahom = boală de ochi; conjunctivită grânuloasă.

Șocul produs de acest ajutor neașteptat, nesperat după toate nenorocirile zilei era atât de puternic încât Stephen rămase fără glas. Intrară într-o cameră săracă, dar curată; podeaua era din pământ bătătorit. Sub o lampă cu ulei, spânzurată de tavan, era o masă și un scaun de lemn. În fund, într-un colț, pe un cadru de lemn, era o saltea umplută cu lână.

Stephen îl ajută pe Peyrat să coboare din căruță și trăgându-l, cărându-l mai degrabă, îl întinse în culcuș. Apoi îi scoase hainele. Piciorul bolnav rămase afară cu pansamentul de vată și pânză. Deshămând măgărușul îi dădu apă și tot fânul din căruță. Revenind din spatele „cabanei“, întâlni femeia cu un castron mare de pământ maroniu, plin cu ciorbă de fasole.

— Luați și mâncați. Este puțin, dar prietenul dumneavoastră se va simți poate mai bine.

Stephen nu găsi cuvinte să-i mulțumească.

— Bunătatea dumneavoastră mă lasă mut, reuși să spună. Aveam mare nevoie de ajutor, credeți-mă!

— Dacă starea dumneavoastră este mai rea decât a mea, într-adevăr trebuie să fiți foarte nenorociți.

— Trăiți singură, aici?

— Complet. De altfel cred că ați observat, sunt oarbă.

— Și totuși... faceți totul... totul singură?

— Mă țin cum pot... Cultiv fasole. Supraviețuiesc.

Urmă o tăcere. Apoi, cum Stephen nu mai vorbea, ea se întoarse încet și-l lăsă singur.

Îi duse ciorba lui Peyrat și-l ajută să mănânce. Dar furcând nevoit să renunțe. Era agitat și refuza hrana. Refuză și să-l lase pe Stephen să-i examineze rana. Lumina, atât de slabă cât era, îl deranja. Pe jumătate conștient, se rugă să fie lăsat în pace. „Ce să fac? gândi Stephen. L-am adus până aici și n-o să-l abandonez tocmai acum. Dar mâine n-o să poată să se mai urce în căruță și măgărușul nu va mai fi în stare să-l tragă. În orice caz o să profit de această ciorbă.“ Așezat la masă, la lumina lămpii fumegânde, supraveghind fără încetare bolnavul care deliră în somn, goli castronul și merse să bată ușa gazdei. Femeia veni să-i deschidă.

— Malaga este departe?

— Da, destul de departe. La zece kilometri.

— Nu este nici o căruță care să meargă în oraș, în fiecare zi?

— Pe drumurile noastre de munte, nu este nimic de felul ăsta. Numai trăsurile particulare.

Stephen se strădui să-și adune gândurile. Zece kilometri... Se simțea capabil să parcurgă acest drum în trei ore, pe jos, și dacă pleca în zori ar fi fost la consulat înainte de ora nouă dimineată.

— Trebuie să merg la Malaga mâine, señora. O să-l las aici pe prietenul meu și, de asemenea pe măgăruș. Dar nu vă temeți, voi reveni în jurul prânzului. V-ar conveni așa?

Femeia scutură capul ca și cum ar fi putut să judece cu ochii ei morți:

— Da, dar nu-mi mai spuneți señora. Eu sunt Luiza... Luiza Mendez. Și nu-mi mai vorbiți de frică. Eu am trecut demult granițele fricii.

Se întoarse la „cabană“ și, după un ultim control a lui Peyrat stinse lampa în jurul căreia zburau fluturi mari și se întinse pe pământul bătătorit.

CAPITOLUL 7

A DOUA ZI, TRECÂND ULTIMA CREASTĂ și angajându-se în coborâre spre Malaga, îl mai liniști o slabă rază de speranță. Ajunsese, în sfârșit. Orașul care se întindea la picioarele lui, îmbrățișând golful, protejat de digul lung, în întregime alb și aurit de albastrul profund al Mediteranei, acoperișul catedralei strălucind în soare, toate astea îi păreau, după câmpia aridă pe care o traversase de curând, un port adăpostit și plin de tihnă. Se gândi că atunci când îl părăsise, Peyrat nu avea febră foarte mare; era calm și părea mai puțin suferind. Curând va fi posibil să fie salvat.

Trecând grăbit prin cartierele orașului, Stephen ajunse pe o stradă umbrită de palmieri și apoi o luă pe calea Victoria. Avansând, observă pe străzi o animație deosebită. Numeroase grupuri staționau în fața cafenelelor; se vorbea tare, se gesticula și la colțul căii Larios mulțimea se strânsese în fața birourilor ziarului *Gazeta de la Caleta*. Stephen opri un trecător.

— Prietene, ce înseamnă această lume adunată la ora asta?

— Este foarte simplu; se așteaptă prima ediție a ziarului.

— Așa se obișnuiește aici?

— Nu prea. Dar sunt așteptate vești despre război.

— Război?

Stephen nu înțelegea, atribuind cuvântului *guerra* sensul de revoltă sau de tulburări interioare, o grevă de exemplu.

— Eh? Se bat în oraș?

— Nu, aici nu, în numele Fecioarei din Guadelupa și al bunului simț natural al națiunii spaniole. Aiurea! În lume! Un mare, un foarte mare război!

Omul se opri și văzând consternarea zugrăvită pe chipul interlocutorului, îi oferî, înclinându-se ușor politicos, ziarul pe care-l ținea în mână.

— Iată ediția de ieri. Domnul poate vedea singur.

Stephen desfăcu paginile care purtau data de 7 august și titluri mari îi atraseră atenția. Lovitura fu puternică. Citi, cu sprâncenele încruntate își aminti de ceea ce-i spusese unchiul Hubert, la Paris.

— Sunteți *Ingles*.

— Da.

Stephen își regăsi sângele rece, simțind curiozitatea discretă a celuilalt.

— Puteți să-mi spuneți adresa consulatului englez?

— Este foarte aproape. Luați-o pe a doua stradă la stînga, apoi vă îndreptați din nou spre stînga. Veți vedea drapelul deasupra intrării.

După câteva vorbe scurte și mulțumiri, Stephen își reluă drumul în grabă.

Consulatul era instalat într-o vilă înconjurată de o grădină, aproape de port. Poarta era deschisă și Stephen intră într-un vestibul urcând treptele peronului. Era cam dezordine. Din cele două camere de la parter străbăteau ecurile unei activități febrile. Prin hol trecu un funcționar spaniol având niște hârtii sub braț. Era însoțit de un alt funcționar, de la consulat.

Roșu de nerăbdare Stephen luase loc, ultimul, la coadă. Dar trebuia să mai aștepte mult? Cea mai mare parte din cei care-l precedau erau turiști pe care brusca întrerupere a vacanței îi afecta mai mult decât dezastrul ce întuneca lumea. Se flecărea, se glumea, după conjunctură.

Trebuia să acționeze repede. Imposibil să-și croiască drum prin această mulțime, când funcționarul apărură din nou, Stephen îl opri:

— Aș putea să vă vorbesc? Este vorba de o problemă foarte importantă.

— Nu acum.

— Nu vă rețin mai mult de cinci minute.

— Așteptați-vă rândul.

— Totuși...

Reținându-și o exclamație de plictiseală, funcționarul își studie atent vizitatorul. Nu avea încă treizeci de ani și totuși părul său blond se rărise. Avea o față sinceră și agreabilă care da semne de oboseală. Privirea încă disprețuitoare, urcă de la pantofii grosolani și prăfuiți la haina uzată și la cămașa cam murdară, spălată ultima oară într-un râuleț noroios. Deodată privirea i se luminează.

— După toate... veniți în biroul meu.

Îl duse pe Stephen într-o cămăruță destul de săracă, dar îndulcită de câteva fotografii pe pereți, două rachete de tenis, într-un colț și întinse un scaun lui Stephen, înainte de a lua loc în spatele biroului plin de hârtii.

— Luați loc. Eu sunt George Hollis.

— Și eu Desmonde.

După o scurtă pauză, celălalt zâmbi.

— Acum îmi amintesc. N-ați fost la colegiul Trinity în 1909?

— Ba da.

— Deci nu mă-nșel. Eu am terminat în același an. Mi se pare că vă recunosc. Ce mai faceți?

Stephen strânse mâna ce i se întinse.

— Îmi cer scuze de a vă mai încărcă cu o grijă pe lângă celelalte. Dar este un caz urgent...

Hollis făcu un gest larg.

— Vă înțeleg. Este absolut natural. Vrem să ne întoarcem pentru a lua parte la acțiune. Spuneți-mi ce faceți aici?

— Am venit să pictez împreună cu un prieten care...

— Văd. O călătorie pe jos. O țară dificilă. Dar marșul pe Rhin va fi poate mai aspru. Să văd ce pot face pentru dumneavoastră.

Tânărul consultă o hârtie de pe birou.

— Cum cred că bănuți, suntem foarte aglomerați. Imposibil de luat trenul. Frontiera este închisă. Calea maritimă este barată. Nici un loc. Și regiunile de coastă sunt minate. Dar mă gândesc să văd ce pot face. Este la încărcare în port, un cargou. O să fac imposibilul să vă găsesc un loc la bord.

— Mulțumesc, zise precipitat Stephen foarte hotărât să vorbească. Aș putea să abuzez de bunăvoința dumneavoastră pentru un alt subiect? Amicul meu este bolnav, mă tem că grav. Mi-ar trebui un medic... nu pot, într-un spital...

— Asta e destul de ușor, zise Hollis. Doctorul Cabra, pe Calle Estada, este unul care vă trebuie. Practică și la spitalul San Miguel. Vă dau imediat o recomandare pentru el.

Luând o foaie cu ștampila armatei engleze, scrise repede câteva cuvinte, o puse în plic și-l întinse lui Desmonde. Aceasta vă va ajuta să rezolvați problema.

— Sunteți într-adevăr foarte bun și eu vă sunt foarte recunoscător, zise Stephen cu căldură. Când aș putea să vă mai văd?

— Când doriți. Sper să vă întâlnesc din nou peste scurt timp.

Se ridică surîzînd.

— Vom cina împreună înainte de plecarea dumneavoastră, conchise el.

Traversînd grăbit piața catedralei, Stephen constată cu bucurie că încă nu era ora unsprezece. Găsi fără greutate Calle Estada și aproape imediat remarcă pe o ușă o placă de aramă: *Dr. Juan Cabra*. Dedesubt scria: *Equipo transfusio de sangre*. Îl introduse un valet care îi luă scrisoarea și îl lăsă în vestibul. Câteva minute mai târziu apărui medicul. Era un bărbat încă tânăr, mic, vioi, cu ochii întunecați din care iradia bună dispoziție. Se înclină foarte politicos.

— Sunt întotdeauna foarte onorat de a fi recomandat de *consulado britanico*. Ce pot să fac pentru dumneavoastră?

Pe cât posibil de scurt, Stephen îi expuse cazul. Doctorul reflectă. După cîteva întrebări luă o hotărâre.

— Imposibil să-l îngrijesc pe prietenul dumneavoastră la o asemenea distanță. Trebuie adus aici și internat în spital.

— Dar cum?

Cabra zâmbi cu o modestie ce lăsă să transpară o oarecare mîndrie. Ochișorii lui negri îi dispărură în cutele obrazilor bucălați.

— Suntem foarte moderni la Malaga. Casa de ajutor are o ambulanță auto, de care, de fapt se folosesc toți confrății mei din oraș. O conduc destul de frecvent. Se întâmplă să fiu liber până la ora patru. Mergem să rechi-ziționăm mașina și apoi să-l vedem pe amicul dumneavoastră.

— Cum? Imediat?

— Imediat, după ce voi mânca. Sper că îmi acceptați invitația de a prânzi cu mine. Și, ducându-l pe Stephen într-un mic salon lambrizat, unde pe un platou se găseau tartine și cafea, adăugă:

— Am petrecut noaptea la căpătâiul unei femei. Este o plăcere să aduci pe lume un copil frumos. Și ce bucurie pentru mamă!

— Prima naștere?

— Oh nu! A zecea! Și toți trăiesc și sunt sănătoși.

Fu adusă a doua ceașcă și doctorul, cu o politețe impecabilă, îl servi pe Stephen întinzându-i farfuria cu tartine. Apoi, plin de complezență vorbi fără oprire, deplângând războiul, dar precizând că se va termina repede; vorbi de clientele lui, laudă frumusețile orașului, excelentul său climat, toate acestea cu o veselie simpatcă, nu fără a arunca din când în când câte o privire curioasă în- vitatului său.

— Dacă nu-mi spuneți imediat că veniți pentru un prieten, aș fi crezut că dumneavoastră înșivă sunteți bolnav. Ce slăbit sunteți!

— Așa mi-e felul.

— Și tușiți.

— Nu-i nimic.

— Bineînțeles, dar în cazul ăsta zâmbi puțin. Asta vă mai ajută cu ceva.

Stephen roși.

— Mă neliniștește sănătatea prietenului meu.

Cabra nu răspunse imediat, dar ridicându-se își puse mâna pe mâna lui Stephen.

— O să facem tot ce se poate, bine.

Cinci minute mai târziu era la Casa de ajutor. Ambulanța, un model militar, acoperită cu o prelată de pânză, aștepta în curte. Doctorul își puse trusa pe banchetă și

demară rapid. Dacă până atunci vorbise mult, acum tăcea. Aplecat peste volan, conducea cu îndemânare, luând virajele fără a încetini, ambalând motorul până la limita capacității lui. Drumul care i se păruse atât de lung lui Stephen, dimineata, fu acum repede parcurs. În mai puțin de o oră se opriră în fața casei Luizei Mendez. Intrară în cabană. Peyrat era culcat pe spate, cu o cârpă udă pe frunte. Așezată la masă Luiza pregătea o compresă proaspătă.

Stephen merse direct la pat.

— Jérôme, am adus medicul, cum te mai simți?

— Sufăr, bineînțeles, zise Peyrat aruncând practicianului o privire încărcată de bănuieli. Mâinile i se agitau pe curtură. Dar ceea ce a fost mai greu a trecut. Îmi revin rapid, mulțumită îngrijirilor acestei minunate femei.

— A mâncat? întrebă doctorul, punându-și trusa pe masă.

— Nu, domnule. A băut numai apă. Multă apă.

— Apă. Apa de izvor este un agent purificator. Deși nu este considerată medicament, apa curăță corpul, înlăturând impuritățile sângelui...

— Și potolește setea, îl întrerupse Cabra. Și dumneavoastră vă este sete?

— Da, puțin.

— Vă doare capul?

— Nu. Totuși am un țiuț în urechi, destul de penibil. Peyrat se ridică cu destulă greutate într-un cot — am reflectat mult, m-am gândit la clopote, la imensa lor varietate, fără să mai țin cont de gong, țimbale și alte instrumente percutante și zgomotoase. Astfel sunt clopotele vacilor, caprelor, clopoței sâniilor, ai hamurilor, clopotele caselor, cele care-i chemau pe romani la băile publice, cele ce anunțau vecerniile siciliene și masacrul a opt mii de francezi de către Jean de Procida, clopotele Sfântului Bartolomeu, cele pentru stingerea focului, cele de nuntă, de Saint — Sacrement și bineînțeles clopotele bisericilor. În *De Tintinnabulis*...

— *Amigo*, zise Cabra punându-i mâna pe umărul lui Peyrat, nu mai vorbi de clopote, te rog. Taci și lasă-mă să te consult.

Peyrat închise ochii și căzu înapoi, epuizat, permițându-i doctorului să-i ia pulsul și temperatura.

— Piciorul te doare?

— Nu, zise Peyrat cu o voce stinsă, fără să deschidă ochii. Nu mă mai doare deloc.

Stephen care studia fața doctorului, îl văzu schimbându-se ușor.

— Nu-l mai simțiți?

— Nu.

— Lăsați-mă să-l văd.

Cabra ridică cuvertura și se aplecă. În picioare, lângă fereastră, Stephen urmărea scena cu neliniște. Nu vedea decât mișcările mâinilor doctorului ocupat să desfacă pansamentul. Examenul fu scurt și Cabra se îndreptă, afișând o mină de o falsă veselie.

— Ei bine, *amigo*, ce gândești despre un pat confortabil? Avem unul pentru dumneata la spitalul San Miguel. Vă duc acolo.

Peyrat mișcă buzele, vru să protesteze, dar nu scoase nici un sunet. Stephen ghici că acest suflet imaginativ, copilăros, era copleșit de teamă. Peyrat deschise ochii.

— Ah! nu mă gândeam, când am dat toți banii noștri Sfintei Theresa, că mă va răsplăti în felul acesta.

Cabra închise trusa.

— Te însoțesc, zise Stephen.

— Nu, zise sec doctorul apropiindu-se de fereastră. Nu ajută la nimic. De altfel, dacă nu veți fi atent, vă veți îmbolnăvi și dumneavoastră. Odihniți-vă!

— Când o să pot veni? Măine dimineață?

— Poimăine, răspunse doctorul.

— Aveți speranțe, doctore, întrebă Stephen, coborând vocea.

Cabra se întoarse. Ochii lui păreau să-și fi pierdut toată veselia. Înlătură un fir căzut pe mâneca sa.

— Începând de la pulpa piciorului, gamba este în stare proastă. Piciorul este probabil cangrenat. Trebuie intervenit fără a mai pierde un minut. Dar aveți încredere, îl vom îngriji.

Pe targă, Peyrat ținea cu încăpățănare ochii închiși ca pentru a-și ascunde durerea. Din când în când murmură:

cuvinte incoerente. Dar în momentul plecării îi făcu semn lui Stephen să se apropie. Nu mai era într-adevăr el însuși.

— Vreau ocarina mea!

O ținea strâns în mână când Cabra demară încet, cu precauție. Stephen îl privea îndepărtându-se, dispărând la cotitura drumului. Oarba, în picioare, alături de el, asculta.

CAPITOLUL 8

A DOUA ZI DIMINEAȚĂ, SOARELE strălucitor pe cerul senin, se insinua printr-o ruptură a pânzei de sac ce servea drept fereastră la *cabană* și îl trezi pe Stephen care dormise tun. Se ridică și ieși cu inima grea. Bătrâna femeie stătea pe vine în mijlocul curții, în fața cuptorului boltit și din gura întunecată ea scoase o pâine de porumb, turtită. Fără a întoarce capul, întinse o bucată încă fierbinte lui Stephen. În timp ce mânca, rămase lângă el, tăcută, atât de atentă totuși că s-ar fi putut crede că îl vedea, că sonda profunzimea disperării sale.

- Vă gândiți la celălalt? zise ea deodată.
- Da.
- Îl cunoașteți de mult timp?
- Destul pentru a-l numi prietenul meu.
- Mi s-a părut înțelept, dar aiurit.
- Vorbea așa pentru că este bolnav.
- Da, este bolnav... Nu te poți îndoi de asta. Am mai văzut și alții înaintea lui.
- Mă neliniștește mult.
- Va trece și asta. Totul trece, dragostea ca și ura.

Era în vocea ei un presentiment de fatalitate. Adăugă îndepărtându-se:

— Munca este cel mai bun remediu pentru necazuri. Am nevoie de surcele pentru cuptor. De obicei merg să le caut în câmpul de cealaltă parte a văii.

Mergând la grajd, Stephen găsi măgărușul în picioare, bucuros să-l vadă și își frecă botul de umărul lui. Luiza îi dăduse fân proaspăt. Îl înhămă la căruță, luă un

topor ruginit și, trecând râul, se opri în marginea crângului, o fostă plantație de castani, din care nu mai rămăsese decât un butuc și care fusese invadat de o junglă de tufiguri și liane. În timp ce măgărușul păștea mlădițele tinere, Stephen își scoase cămașa și se puse pe tăiat. Toporul era vechi și mergea greu, iar Stephen îl mânua cu stângăcie, dar lucra cu energia disperării, forțându-se să alunge obsesiile care-l chinuiau. Nu înceta să se gândească la Peyrat, martir de bună-voie al nebuniei sale. Se-nfioră la amintirea abandonului ridicol a micii lor averi, la schimbul nesocotit al pantofilor buni, pentru o cină și o noapte în fân, acea hotărâre perfidă de a-și îngriji piciorul rănit târându-l prin praful drumurilor iberice. De parcă aerul și soarele spaniol renăscuseră printr-o magie, părea un al doilea Cavaler de la Mancha, repetând tristele aventuri ale primului.

Apoi, când, cu greu, alungă asemenea gânduri, grijile lui se întoarseră inevitabil la război. În clipa asta oamenii ucideau și se lăsau uciși. Și el de asemenea, ar fi trebuit să se alăture holocaustului al cărui singur rezultat va fi un haos de suferințe, ură, răz bunare. Îl revedea pe unchiul Hubert, îl înțelegea și sângele îi urca la cap. Trebuia să se întoarcă în Anglia.

Munci toată ziua aranjând în grămezi surcelele în curte, în spatele grajdului. Opt încărcături, în total și când ajunse cu ultima, Luiza, în picioare în fața ușii, îl aștepta cu mâinile împreunate, lipite de trup, înțepenită în atitudinea ei obișnuită.

— Ați făcut treabă bună.

— De unde știi?

— După scrâșnetul roților și găfăitul măgărușului. Supa dumneavoastră este gata. Dacă vreți, puteți să mâncați cu mine.

După ce se îngriji de animal, se spală cu apa scoasă din puț cu o găleată și intră în casă. Ca și *cabana*, casă nu avea decât o cameră sărăcăcios mobilată, cu lucruri groso-lane făcute din lemn de castan. Un braț de lemn ardeau într-un colț, și pe un perete spânzurau câteva crătiți. Un pat de aramă ocupa celălalt perete, sub o cromolitografie care o reprezenta pe Fecioara de la Batallas. O veche carpetă ferfeniță, acoperea podeaua de pământ bătătorit.

Cu un gest, femeia îl invită pe Stephen să se așeze. Tăind o bucată de pâine, îi servi o farfurie de fasole cu ardei. Apoi luă loc în fața lui.

— Dumneata nu mănânci? întrebă Stephen.

Ea lămuri întrebarea ridicând din umeri.

— Vă place mâncarea? Este pregătită altfel. N-am vin să vă dau.

Fasolea înota în ulei și simțea usturoiul. Îi era foame și această hrană caldă îl reconfortă.

— Ați muncit foarte mult azi... deși nu obișnuieți să faceți o astfel de muncă. Acum am provizii de surcele pentru iarnă.

— Este frig aici, iarna?

Ea făcu un semn cu capul.

— Zăpada vine din munții Sierras. Câteodată, atinge o mare grosime.

— Trebuie să vă simțiți bine singură?

— M-am obișnuit.

Vorbea cu o absolută indiferență.

— Sunt singură de cinci ani. De la moartea soțului meu. Nimeni nu vrea să moară, dar fiecare o face când îi vine rândul.

— Ați trăit întotdeauna aici?

— Nu. Eu sunt din Jerez. Acolo m-am cununat la biserica San Dionisio. Soțul meu muncea la Casa Gonzales, ca dogar.

— Un loc bun.

— Da, dar nu s-a ținut de treabă. Îi plăcea băutura și l-au dat afară. Și-apoi m-am îmbolnăvit de ochi din cauza praful *esparto*. Este o boală de ochi întâlnită des în Andaluzia. Pleoapele mi s-au umflat. Nu mai vedeam. Un timp, am vândut bilete de *loteria*, în față, la Ayuntamiento. Este o muncă ce se dă orbilor. Dar m-am îmbolnăvit rău.

— Ați cunoscut mizeria...

— Mai rău... umilința. La Jerez este un obicei scornit de bogați. Li se dă o uniformă albastră săracilor și trebuie să cerșești pentru fondul comun. Devii oficial, un cerșetor care primește o mică parte din milostenia obținută.

— Este cumplit.

— Da, spuneți adevărul. Noaptea mă trezea foamea și mă gândeam la un colțisor de pământ la țară pe care să-l pot cultiva. Într-o clipă de disperare am cumpărat cu ultimele mele două pesetas un bilet de loterie. Din toate puterile, din toată inima, din tot sufletul, din burta mea goală, l-am rugat pe Sfântul Dionisio să-mi dea numărul cel bun.

— Și l-ați tras?

— Nu. Niciodată, dar luna următoare, singurul meu fiu, un băiat de paisprezece ani a fost tăiat de tren. Noi n-am vrut să ne plătească pentru asta, dar bogătanii au aranjat afacerea și cu banii ne-am cumpărat acest capăt de pământ. I-am dat numele de casa Felipe, în amintirea copilului nostru.

— E un loc frumos, zise Stephen, voind să-i facă plăcere.

— Era bun. Acum e mort. Cum ați vrea să muncesc singură? Ah!, dacă m-ar putea ajuta cineva! Dar este, ca și când ai cere luna de pe cer...

Tăcură. Stephen își goli paharul de apă și femeia se duse să-l umple din urciorul de după ușă.

— Și dumneavoastră... sunteți venit de mult în această țară?

— Nu.

— O să rămâneți aici?

— Nu. Vom pleca după ce prietenul meu se va vindeca.

— Ah! prietenul dumneavoastră. Îl iubiți mult, după cum văd. Vă duceți mâine la Malaga?

— Da!

— Seara vă mai întoarceți?

— Dacă-mi permiteți. Nu am alt adăpost. O să muncesc pentru dumneata, drept plată.

Ea nu răspunse și, deși nici o trăsătură a feței Luizei nu se mișcă, știu că spusese ceea ce n-ar fi trebuit să spună. Reluă repede:

— Înțeleg, din recunoștință.

— E mai bine așa. Când ești sărac, așa ca mine, cuvântul „plată“ nu are rost.

— Dar nu e valabil și pentru alții.

Lui Stephen îi veni deodată o idee:

— Măgarul și căruța. Nouă nu ne mai trebuie. Pentru

dumneata este altceva. Ați vrea să le primiți, ca semn al recunoștinței noastre?

Ea nu răspunse, dar sub masca impasibilă, Stephen ghici că era profund mișcată. Buzele ei groase, de credeai că sunt tăiate în lemn întunecat, tremurară ușor și ea scoase un suspin lung. Apoi, brusc se aplecă și cu arătorul pipăi conturul feței lui Stephen. Asta dură destul de mult și ea nu dădu nici o explicație. Se ridică, luă farfuria goală, lingura de cositor și paharul.

— Odihniți-vă pentru drumul de mâine. Veți fi mai tare, pentru a putea înfrunta ceea ce vă va aduce ziua de mâine.

CAPITOLUL 9

A DOUA ZI, PUȚIN ÎNAINTE DE ORA zece, Stephen sosi la spitalul San Miguel, situat într-o stradă liniștită, care dădea la Guadalmedina pe malurile căreia un grup de femei îngenunchiate pe pietre își spălau rufe. Răsetele lor îl însoțiră până la poarta unde sună și așteptă. La grilaj veni o soră în uniformă alabastră și cu o bonetă mare și, după ce el își spuse numele, îl introduse într-o curte interioară, largă.

Se așază pe o banchetă de piatră și privi în jurul lui. Se găsea într-un superb patio* din secolul al XV-lea. În mijloc se înălța o statuie al lui Don Miguel de Montanes, nobilul andaluz care, renunțând la frivolitățile lumii și-a consacrat viața și averea construcției spitalului. Pe soclu era o placă uzată de timp, pe care se putea citi dorința fondatorului spitalului: să-i ajute pe bolnavi și să facă înmormântare celor săraci și criminalilor care au suferit pedeapsa capitală.

În spatele statuii, o magnifică galerie de coloane din marmură sculptată, ducea la intrarea propriu-zisă a spitalului. Partea dreaptă a curții era ocupată de o mănăstire de unde venea murmurul cântecelor călugărițelor, iar partea stângă, era ocupată de o capelă în stil baroc. Prin ușa deschisă, de cedru sculptat și cu blazon, se vedea altarul cu un panou aurit și supraîncărcat de desene complicate, în spate.

În orice alt moment, Stephen ar fi simțit interes pentru frumusețea emoționantă a acestor locuri, dar incertitudi-

* patio = curte interioară, înconjurată de arcade.

nea aşteptării şi această ambianţă medicală nu făceau decât să-i sporească tensiunea. De ce îl făceau să aştepte atât de mult? Teama lui creştea cu fiecare clipă. În sfârşit, un pas energic răsună pe dalele pavajului, făcându-l să tresară şi doctorul Cabra apăru, cu capul descoperit, purtând o bluză scurtă, albă. Îi întinse mâna şi se aşeză lângă el pe bancă.

— Iată-vă! Scuzaţi-mă pentru aşteptare. Este interzis să vorbim aici, dar este mai răcoare decât în cabinetul meu şi bunele surori sunt îngăduitoare.

Se opri şi puse mâna pe umărul lui Stephen a cărui inimă fu cuprinsă de frică. Ce s-o fi întâmplat?

— Aş vrea să ştiţi tot ce-am făcut pentru amicul dumneavoastră, reluă Cabra. Imediat ce am ajuns cu el aici, i-am deschis gamba pe care am drenat-o. Am irigat plaga cu soluţia Carrel. Totodată, am folosit toate mijloacele de care dispunem pentru a combate septicemia. Dar fără efect.

Stephen simţea cum i se strânge gâtul.

— Am recurs, atunci la ceva radical: amputarea. Dar el era într-o stare atât de nenorocită, circulaţia atât de proastă, că mă temeam de ce e mai rău. Şi totuşi era necesară amputarea.

Tăcerea care se lăsa era întreruptă numai de murmurul intermitent al corului maicilor. Cabra stătea foarte drept şi părea că îşi găseşte cu greu cuvintele. Stephen îşi muşca buzele. O cruntă bănuială puse stăpânire pe el.

— Trebuia să iau o hotărâre. Am decis amputarea. Şi credeţi-mă că n-aş fi putut avea mai multă grijă nici faţă de fratele meu. Operaţia a reuşit, dar...

Făcu un gest ce semăna a milă şi regret.

— Şocul operator... ieri seară... Tot ceea ce am făcut, a fost inutil. Dacă aş fi putut să vă previn, la acea oră tardivă... A murit pe la ora unsprezece.

Stephen înţelesese totul, înainte ca doctorul să i-o spună, dar conştiinţa lui refuza încă să admită faptul brutal. Jérôme murise atât de singur...

Cum Stephen tăcea, medicul şopti:

— Dacă v-aşi putea ajuta... dispoziţiile necesare...

Stephen ieşi din letargie.

— Este aici?

— Nu. La *mortuoria de mendigos*. Statutul nostru ne autorizează să asigurăm funeraliile simple...

Ridică din umeri cu o mișcare plină de tact.

— ... în unele împrejurări. Vedeți vreun inconvenient?

— Niciunul. Nu mai are importanță. Peyrat nu va fi primul artist care moare în mizerie, fără a avea în buzunar prețul celor patru scânduri de brad.

Se ridică.

— Scuzați-mă. Ați fost foarte bun. Când aș putea să-l văd?

Cabra își consultă ceasul.

— Morga este închisă până după-amiază. Veniți cât mai târziu posibil... Spre ora șapte. Treceți mai întâi pe la mine. Am câteva hârtii de semnat.

— Mulțumesc. Să-mi spuneți ce vă datorez. O să fiți plătit, vă asigur.

— Nu-mi datorați nimic. Poate, într-o zi, îmi veți picta o pânză. Am s-o privesc în amintirea unei întâlniri, în același timp plăcută și penibilă.

Și, pe când îl conducea pe Stephen la poartă adăugă, nu fără curiozitate:

— Încă o vorbă: Prietenul dumneavoastră, mi-ați spus, era singur pe lume. Nu avea nici soție, nici copil. Cum se face că în delirul său nu a încetat să vorbească de o oarecare Thérésa?

— Era cineva, pe care o admira.

— O poveste de inimă?

— Nu, numai de suflet.

— Ea a murit înaintea lui?

— Da, răspunse cu duritate Stephen. Patru secole înaintea lui.

Ieși, mergând la întâmplare, cu capul plecat; traversă grădini publice, trecu pe sub bolți înflorite, între garduri de tamaris tuns în formă de umbrelă. În depărtare, se auzea muzică. Ajunse pe țărmul mării, la intrarea pe dig. Respira greu. Nevoia de aer proaspăt îl împinse pe acest lung deget de piatră, care se întindea până departe, în apa albastră.

O deznădejde cumplită puse stăpânire pe Stephen. Niciodată nu cunoscuse o asemenea disperare, nici în cele mai grele momente din viața lui. Peyrat murise. Și iată că el

Însuși o să fie constrâns să-și abandoneze scopul existenței sale — pictura, pentru a deveni soldat. Se temea? Problema era puerilă și nu merita să te interesezi de ea. Durata vieții încetase să-l mai preocupe de mult. Îl influența disprețul pe care i-l arătase unchiul său? Poate. Și totuși, de fapt, nimic nu conta pentru el, nici familia, nici opiniile despre el, nimic, decât flacăra creatoare ce-i încălzea sufletul. Pictura era singura lui pasiune, rațiunea lui de a fi, o nevoie mai esențială decât băutul și mâncatul, o forță elementară, irezistibilă.

La capătul digului se așază la picioarele farului. Un copil pescuia, punând momeală și din când în când, scotea din apă câte un peștișor argintiu pe care-l puneă într-un sac de pânză groasă. Cu un gest instinctiv, Stephen își duse mâna la buzunar pentru a-și scoate carnetul de schițe. Nu-l avea la el, dar dorința de a lucra renăștea, se impunea, întărită de singurătatea și tristețea ultimelor zile. Trebuia să picteze, nu voia să rătăcească în neantul nebuniei.

Mult timp, rămase nemișcat, subjugat de această dorință imensă, frenetică, totală. Și deodată se făcu lumină. Briza blândă aducea un murmur. Pârâitul vâslelor în furchetele lor de lemn, cântecul pescarilor. Flota sardinierilor, ignorând războiul, ieșea, ca de obicei pentru a-și petrece noaptea pe mare. Bărbații își întorceau esparele, întinzându-le pânzele colțuroase. Cuterele se legănau în voia hulei lente, suspendate, parcă între mare și cer, dispăreau ca zborul unor rândunele în depărtare, în ceața ușoară. Dinspre țărm, soarele cobora spre crestele munților Sierras, incendiind norii, aruncând umbre violete peste dealurile joase, estompându-le, înecându-le în valuri. Deasupra, viile în terase se conturau mai clar, și mai jos, străluceau clopotnițele, minaretele și turnurile. Trecură minute întregi. Apusul arunca acum flăcări peste oraș. Frumusețea spectacolului îi sporea neliniștea, stimulându-i proiectele la care tocmai se oprise. Cum întinericul nopții se lăsă peste domul catedralei, aproape de care la *mortuoria de mendigos* zăcea trupul lui Peyrat, Stephen se ridică și se îndreptă cu pas ferm spre oraș. Când ajunse la piciorul digului, cineva îl strigă.

Se întoarse: Hollis, cu o servietă sub braț venea spre el cu pași mari.

— Ah ești chiar dumneata, Desmonde. Iată o întâlnire fericită.

Surâdea.

— Am vești bune, reluă el. *Murcia*, cargoul de la Star Line, pleacă miercură viitoare la Liverpool și consulul general v-a rezervat o cușetă.

Stephen rămase tăcut.

— Nu e tot. Plec împreună cu dumneata să mă înrolez.

În ciuda aerului obișnuit, Hollis era plin de entuziasm.

— Este un vas de trei mii de tone, fără nici un confort. Ne vor culca probabil în tenga dinainte. Nu uita deci, să iei o cuvertură și, dacă este posibil, câteva cutii de conserve. Plecăm fără escortă. Dacă vom întâlni un submarin german va fi grozav.

— Regret, zise încet Stephen. Eu nu plec.

— Ei?

Hollis nu era sigur că înțelesese bine.

— Nu mă întorc în Anglia. Rămân aici.

Chipul lui Hollis exprima rând pe rând surpriză, neîncredere și apoi, un dispreț rece.

— Ce vă propuneți să faceți?

— Voi picta.

Întorcându-se pe călcâie, se îndepărtă repede în penumbra serii.

PARTEA A PATRA

CAPITOLUL 1

O DIMINEAȚĂ PLOIOASĂ DE OCTOMBRIE a anului 1920. La Broughton Court micul dejun se sfârșise. Afară frunzele îngălbenite, căzând, inundau terasa. Chanctonbury se pierduse în ceață și în ciuda căldurii camerei tapetată cu roșu, a trosnetelor vesele ale focului și reconfortantei arome de cafea, de șuncă, a rinichilor făcuți pe grătar și așezați de pe platoul de argint, domnea o ușoară stânjeneală. Singur, generalul Desmonde, invitat la vânatoare, foarte drept în scaunul său și foarte ocupat să-și întindă dulceața de portocale pe tartinele cu unt, părea să nu simtă nimic.

Geoffrey rupse liniștea.

— Afurisit timp. Ploaia asta depășește orice imaginație.

— Se va opri spre prânz, zise Claire, privind pe fereastră.

— Adăposturile sunt pline de apă. Imposibil să vânezi o potârniche.

Atins în demnitatea sa de aristocrat — el simțea o plăcere mereu nouă să se laude în fața tatălui său cu excelentul teren de vânatoare care îi revenise de la soția sa. Cu picioarele lungi, întinse pe masă, Geoffrey frunzărea ziarul de dimineață. Claire se debarasă destul de greu de melancolie și se întoarse spre soțul ei. Simțindu-se încă rău după o gripă, petrecuse o noapte agitată și nu mânușe aproape nimic.

— Puțină cafea?

— Nu, mulțumesc, draga mea copilă, răspunse genera-

lul bătând-o ușor pe mână cu un aer înțelegător. Când te duci la medic?

— Măine.

— Spune-i să-ți dea ceva care să-ți stimuleze apetitul. Clarie zâmbi.

— Mă simt mult mai bine. Și tu, Geoffrey, vrei cafea?

Acesta nu răspunse. Atenția îi era concentrată la un articol din ziar.

— Este uimitor. Ascultați aici:

Și apăsând pe cuvinte:

— „Ieri s-a deschis la galeria Maddox, New Bond Street, expoziția de tablouri a lui Stephen Desmonde, a cărui pânză foarte discutată, *Circe și amanții ei*, a luat premiul Luxemburg în 1913. El este fiul reverendului Bertram Desmonde, de la parohia Stillwater — Sussex. Domnul Stephen Desmonde s-a întors de curând în Anglia. Fratele său mai tânăr, locotenentul Davie Desmonde, a murit pe câmpul de luptă la Vimy. Expoziția domnului Desmonde, patronată de Richard Glyn reprezintă, evident, roadele muncii sale din timpul anilor de război, pe care i-a petrecut, se pare, într-o relativă liniște, în Spania. În ciuda acestui avantaj, ne temem că eforturile domnului Desmonde au fost zadarnice. Peisajele sale sunt prea aride, compozițiile expresive, brutale și stângace. În totalul său dispreț față de tradiție, el a pierdut orice simț al proporțiilor, căzând în excentricitate. Nu se poate totuși nega acestor tablouri — multă atmosferă și imaginație, dar ele ne fac o slabă idee despre un spirit, evident corupt. Nu vom folosi cuvinte mai tari, dar alții vor fi mai puțin reținuți decât noi. Pe scurt, nu înțelegem această așazăisă artă și nu o apreciem.“

O tăcere grea urmă acestei lecturi.

— Este reprodusă una din pânzele sale, adăugă Geoffrey. O prostituată, pe jumătate goală, înconjurată de niște indivizi respingători. Pură decadentă.

Aruncă ziarul și Claire trebui să se împotrivească impulsului subit de a-l recupera. Generalul se ridicase și, cu spatele la foc, își aprinse pipa încruntând sprâncenele.

— Cum mai stau lucrurile în parohie?

— Rău. Asta va redeschide rana.

— Stephen se va întoarce, probabil, acasă.

— Sigur, nu are nici un ban.

— Mă tem că Bertram n-o să fie în stare să facă față nevoilor sale. Este păcat... Dar ceea ce mă uimește este că acest individ are tupeul să revină în Anglia.

— Eu nu mă mir. Știam că războiul odată terminat, el va reveni.

Claire nu se amestecă în discuție, decât într-un târziu:

— Pictura lui nu este poate atât de proastă cât se spune, îndrăzni ea.

— Dumnezeu! N-ai auzit ce am citit?

— Știu, Geoffrey, dar criticul mi se pare părtinitor. De altfel, el admite că nu înțelege o asemenea pictură. Poate nu este pregătit ca să o judece.

— Pregătit? Dar este un expert. Dacă n-ar fi, nu ar semna la *Post*.

— Totuși, Glyn, un pictor cunoscut, acceptă să-l patroneze.

— Pentru că este în complicitate cu eroicul meu văr, și probabil este o înțelegere dubioasă, mai mult decât o afacere.

Geoffrey, pe care logica soției sale îl irita cumplit, îi aruncă o privire răutăcioasă.

— Trebuie să-și fi combinat afacerile în vreun lupanar parizian.

— În orice caz este o afacere urâtă pentru familie. Când mă gândesc la Davie... Mă scuzi, Claire, adăugă el mergând spre ușă, dar vreau să-i telefonez lui Bertram.

— Ai dreptate tată, aprobă Geoffrey, împingându-și scaunul. Ne întâlnim în sala de biliard. Vom face o sută de puncte și vom discuta afaceri.

Rămasă singură, Claire luă ziarul, găsi articolul și îl citi de două ori. Era gânditoare, tulburată. Apoi, se ridică brusc și se duse în camera copiilor. Dar Nicholas și micuța Harriet, ieșiseră deja cu Jenkins — doica, pentru a-și face plimbarea în parc. Oricum ar fi fost timpul, Jenkins, considera indispensabilă plimbarea matinală. De la fereastră, Claire vedea micuțele siluete ale copiilor, adăpostindu-se sub o umbrelă enormă. Era un spectacol încântător și Claire zâmbi inconștient. Apoi scăpă un suspin. Reapariția lui Stephen nu va aduce, cu siguranță calmul în sânul familiei și cu atât mai puțin în ea. Trecuse timp

de când ea și-l ștersese din suflet. Cunosându-i defectele, le condamna împreună cu ceilalți. Dar îi rămăsese speranța că într-o zi el se va răscumpăra și bunul ei simț de dreptate, o făcea să creadă că acel articol judeca mai mult omul decât artistul și dori să-l apere pe Stephen sau cel puțin să-i apere opera.

Ploaia cădea în continuare, vânătorii nu puteau ieși și în cursul acestei plictisitoare după-amieze, Geoffrey se dovedi mereu iritabil. Claire știa că el îi reproșează această gripă, ca și când ar fi fost din vina ei, și proiectă, în gând, pentru a doua zi, rezolvarea unei afaceri dificile. Propriile ei preocupări o protejau împotriva proastei dispoziții a celor din jur. În sufletul ei, luase totuși o hotărâre.

A doua zi, luă trenul de Londra. Un taxi o duse apoi până la Wimpole Street, unde doctorul Ennis, reținut la spital, o făcu să aștepte până la ora unsprezece. Dar consultația merse bine și doctorul rezolvă totul chiar înainte de prânz, cu o paternă strângere de mână.

Apoi merse pe jos, încet, pe West End, avea toată după-amiaza la dispoziție — lăsându-se purtată de mulțime, oprindu-se în fața vitrinelor; aceste zile de libertate îi erau foarte scumpe.

Pașii o purtau, inconstient poate, spre Oxford Street, la o mică patiserie franțuzească. Acolo comandă cafea și o brișă. În rolul lui de mare moșier, Geoffry pretindea mese atât de opulente, încât era o adevărată bucurie un prânz frugal. După care, rupând cu toate obiceiurile își aprinse o țigară.

Doctorul Ennis încuraja plăcerile inocente.

Când se află din nou în stradă cu pasul mai întâi desigur, apoi condusă parcă de un fel de fatalitate, o luă în direcția galeriei Maddox. Ajunse curând. Vitrina era îngustă și ar fi avut nevoie de o vopsea nouă; se situa între un magazin de antichitate și atelierul unui fotograf la modă. Intră cu vioiciune. Inima-i bătea cu putere. Fu surprinsă de modesta înfățișare și goliciunea sălii. Numai două femei se găseau acolo, discutând cu o voce stăpânită catalogul; un tânăr înalt în pantaloni raiți și haină neagră, citind la o măsuță, părea să fie singurul paznic al sălii.

Privind cu încredere, Claire începu să examineze tablourile, nesesizând nimic la început decât un îndrăzneț și strălucitor contrast al culorilor — dar se strădui, în ciuda emoțiilor ce o stăpâneau, să evalueze, să înțeleagă. Era capabilă de asta? Poate că nu! Se considera de un nivel mediocru, puțin versată în probleme de artă. Nu era deloc imparțială, dorind din tot sufletul să găsească numai calități pânzelor lui Stephen. Trebuia să admită însă, că găsea acolo o extraordinară însuflețire, o emoționantă pulsație de viață. Erau originale în formă și idee. Nu erau pentru oricine!

Una, în mod deosebit — un peisaj andaluz, o reținu mult timp. Trăia lumina brutală, soarele arzător, pantele aride, măslinii jigăriți. Apoi trecu la portretul unei țărănci desculțe, o femeie bătrână, din profil, îmbrăcată cu o bluză sărăcăcioasă și o cămașă făcută dintr-o pânză groasă de sac.

Era în această compoziție atâta tristețe și atâta demnitate, o expresie atât de sfâșietoare de umanitate suferindă, încât Claire abia își reținu lacrimile.

Era pierdută în contemplație, când, deodată, cineva îi vorbea. Se întoarse și-l recunoscă pe Stephen. Sângele îi urcă în obraji, era gata să leșine de surpriză. Nici o clipă nu se gândise că el ar putea să fie acolo; se simțea atât de rușinată ca și când ar fi fost dezbrăcată.

— Claire! Ce bine îmi pare că ai venit!

Îi luă mâna și i-o reținu între ale sale și în ciuda stânjenelii, ea putu să constate cât de mult slăbise Stephen. Trăsăturile i se scofălciseră. Nici o urmă de carne pe această față. El purta o barbă tăiată scurt, ceea ce îi accentua linia maxilarelor și scobiturile tâmplilor, dând trăsăturilor feței o slăbiciune ascetică. Era totuși bronzat și se ținea foarte drept. Îmbrăcat cu pantaloni de catifea, cămașă de flanelă și o haină de pilot, părea plin de voință și viață. Dar ei i se părea că el ar fi fost, nu demult, bolnav.

— Nu te-ai schimbat, reluă el. Vino să stăm acolo, vom putea vorbi. Ești în oraș pentru toată ziua, bineînțeles. Ce fac copiii? Geoffrey?

Ea dădu vești despre familie, fără a îndrăzni să vorbească de Stillwater. Felul simplu și amabil, lipsit de ti-

miditatea juvenilă, de care el suferise mult timp, ar fi trebuit s-o facă să se simtă în voie.

Totuși nu se putea liniști, abia îndrăznind să se uite în ochii lui.

— Presupun că ai văzut expoziția, zise el degajat, după câteva minute. Spune-mi ce crezi despre ea.

— Îmi place mult... răspunse Claire, stângace ca o liceană.

— Nu te teme să-mi spui părerea, reveni el cu siguranță. M-am obișnuit cu criticile.

Ea roși dintr-o dată.

— Am citit articolul din *Post*. Mi-a dispăcut... Este nedrept.

— Spune mai bine că este blând. Dacă ai citi altele... insolență... bâlbâieli de primitiv... stupiditate, rea credință...

Surâse ușor.

— Când am expus pentru prima oară, Peyrat și eu, într-o săliță din strada Pigalle, unicul critic care s-a deranjat pentru noi, ne-a sfătuit să ne ardem pânzele și ne apucăm de cârnățarie.

Vocea lui blândă o mișca profund. Privind în jos, văzu cârpiturile stângace din genunchi și pantofii grosolani, curați, dar pingeliți.

— Viața a fost aspră cu tine.

El o privea cu simpatie.

— Dar am făcut ceea ce mi-am dorit. Singurul lucru care are sens pentru mine, fără de care n-aș putea exista.

— Totuși, trebuie să fie descurajant să te lovești mereu de neînțelegere, să-ți vezi mereu succesul respins.

— Succesul material nu are mare importanță pentru mine, Claire. Ceea ce contează este munca, convingerea. Totuși eu nu am trecut complet neobservat. Două din pânzele mele sunt la muzeul Le Haye; una este la Bruxelles și alta la muzeul din Oslo.

Mișcarea de surpriză îi aduse surâsul pe buze.

— Asta te uimește, nu-i așa? După toate probabilitățile, mai sunt încă țări care se interesează de tinerii artiști.

O asemenea revelație o umplu de bucurie. Privirea ei se fixă pe portretul bătrânei țărănci spaniole.

— Îmi place mult asta . . . mult.

— Luisa Mendez. Da, o femeie curajoasă. M-a primit atunci când nu aveam nici un ban. Ea însăși era săracă, dar atât de demnă în mizeria ei . . . Era oarbă . . .

Claire examinează tabloul și vrând să-și arate interesul, se hazardă:

— Este aprig și dur.

— Nu puteam pe atunci să-mi plătesc o pânză, zise Stephen surâzând. Mă mulțumeam cu o bucată de sac de cartofi.

— Te-ai reîntors direct din Spania?

— Nu. Am părăsit-o acum optsprezece luni. Apoi am lucrat la Paris cu Amedeo Modigliani, un pictor de talent. Am ținut mult la el.

— Ai ținut mult, spui . . .

— A murit în luna ianuarie la spitalul Charité. A doua zi, fata cu care trăia s-a sinucis.

Calmul lui o mișcă. Ce abisuri de mizerie să fi cunoscut el în timpul acestor ani! Îi aruncă o privire timidă. Da, se citeau pe chipul lui suferințele, privațiunile și numai pasiunea pentru artă îl protejase, permițându-i să supraviețuiască. Ce om straniu . . . Și totuși . . .

Intrară mai multe persoane, din vizibilă curiozitate. Tânărul de la birou se-ndreptă și-și scoase pleptenul din buzunar. Claire îi simți privirea oprindu-se la ea.

— Rămâi la Londra mai mult timp?, întrebă ea.

— Da. Glyn m-a găzduit în atelierul lui. La capătul străzii Fulham Road. El e plecat. Maddox s-a arătat, de asemenea, cumsecade. Apropos, va fi aici pe la ora trei. Aș vrea să ți-l prezint.

Dar teama de a se compromite o puse în mișcare. Nu mai putea rămâne. Își consultă ceasul:

— Deja am întârziat. Trebuie să prind trenul. Își luă poșeta, o deschise, puse în ea un catalog și o închise foarte repede. Apoi îndrăzni să pună întrebarea esențială.

— O să mergi să-ți vezi tatăl, Stephen?

— De ce s-o fac? Nu cred că doresc să mă vadă la Stillwater.

— Te înșeli. Am vorbit alaltăieri cu Caroline. Le lipsești mult, la toți.

— Ei bine, dacă mă vor invita... zise Stephen, ezitând.

— Sunt foarte mulțumită. Te voi revedea acolo. Pe curând, Stephen.

Afară, aerul răcori obrazii ei fierbinți. La vest, cerul era în întregime roz. Claire mergea repede, cu un pas elastic, cu sufletul încă plin de această scurtă întâlnire cu Stephen. Îl văzuse, îi vorbise. Nu era nemaipomenit? Se trezi în ea instinctul de protejare, pe care îl încercase odinioară pentru el. Era fericită, fără chiar să o știe. Mult mai fericită decât fusese vreodată.

În trenul care se afunda în cenușiul lui octombrie, tăind pădurile întunecate, trecând prin sate invizibile în care luminile desenau halouri la ferestre, un zâmbet i se întipări pe buze. Și, deodată îi veni o idee, sau mai degrabă o inspirație care o făcu să se îndrepte în fotoliu și să-și reprime o exclamație. Dacă asta s-ar putea face, va fi splendid... Ea cântărea liniștită șansele de reușită. Date fiind împrejurările, va avea, desigur, dificultăți, dar le putea învinge. Va încerca cel puțin, din tot sufletul.

CAPITOLUL 2

STEPHEN SOSISE ÎN ANGLIA CU CEVA

mai mult de trei lire în buzunar — lipsa de bani nu era pentru el un lucru nou. Foarte fericit să aibă un pat și bucătărioara lui din atelierul pus la dispoziție de Glyn, trebuia să facă totuși piața și prețurile îl înspăimântară. O livră de pâine costa un șiling și patru pence, prețul unei livre din zahărul cel mai obișnuit, vândut odată cu două pence, sârise acum la un șiling și trei pence. În fiecare zi costul vieții urca, ca o săgeată, afectându-i pe salariați și încă și mai mult, pe cei care, așa cum era Stephen, nu câștigau nimic.

Adesea, în cursul anilor de absență, gândurile lui Stephen se îndreptau spre Londra. Acum, el nu o mai recunoștea. Demobilizarea, întoarcerea și reintegrarea milioaneilor de oameni deranjau ordinea obișnuită a lucrurilor, dând marelui oraș aspectul unui câmp de triaj. În West End, lumea se distra de zor. Aproape un milion de tineri britanici muriseră în război, un alt milion se întorseseră mutilați. Pentru a uita, sau pentru că uitarea își făcuse deja loc, mulțimea se foia în locurile de distracții, teatre, cinematografe, restaurante și localuri de noapte. Doliul și tristețea păreau să nu fi existat vreodată.

Dar fluviul nu se schimbase și, disprețuind străzile animate, Stephen explora cheiurile din Chelsea și din Battersea, studiind jocul fluid al reflexelor, gradațiile infinite ale luminii gri, pătată câteodată cu roz și culoarea perlei, palidă discreție a unui soare de toamnă.

În timpul scurtului, dar memorabilului sejur la Stepney — Tamisa inferioară îi inspirase dorința insistentă,

durabilă de a o picta sub aspectele ei cele mai diverse. Își amintea în mod deosebit un scoc din Insula Căinilor, nu departe de Clinker Street și împins parcă de un fel de nostalgie, simțea crescând în el dorința de a-l revedea, de a reînnoi impresiile pe care i le lăsase. Și, într-o dimineață, în ajunul închiderii expoziției sale, neavând nimic altceva de făcut, luă autobuzul de Stepney.

Era frumos când plecă — un cer cenușiu, opac, fără vânt, dar din nefericire, când omnibuzul intră în Seven Sisters Lane, o ceață amestecată cu ploaie întunecă spectacolul. Coborî la Lion Rouge și, după o privire spre cerul sumbru, blestemă climatul englez. Inutil să încerce să picteze; numai un Monet ar fi putut reda această ceață. Dar Stephen se găsea pe un teren familiar; vederea pescăriei din colț, a draghistului unde avea obiceiul să-și cumpere culorile, îi aduse buna dispoziție. Și instinctul îl împinse să urce Clinker Street și să sune la poarta Mișunii.

Trecu mult timp până să răspundă cineva — obiceiurile nu se schimbaseră, gândi Stephen — apoi, un servitor semănând cu o vulpe bătrână, veni să deschidă.

— Ce doriți?

— Domnul Loftus mai este aici? Era preotul cartierului...

— Vorbiți de reverendul Gerald Loftus? A plecat de mult timp. A fost numit vicar la Saint Barnabe.

— Adevărat? Mă bucur pentru el. Mai era și domnul Geer...

— Ah! da... A plecat și el, de asemenea. L-a trimis la țară... într-un sat minier pe lângă Durham... un colț imputit.

— Văd, zise Stephen gânditor. Poate ați cunoscut din întâmplare o tânără femeie care a lucrat aici... Jenny Baines?

— Doamna Baines! făcu omul deodată. Sigur. Ea locuiește foarte aproape. Pe strada Cable, numărul 17. N-a avut noroc, deși este o femeie de treabă. Acum este bine.

— N-a avut noroc, ziceți?

— Și-a pierdut băiețelul, apoi soțul care a murit în Australia. O cunoașteți?

— Da... puțin, zise Stephen evaziv. Mulțumesc.

Coborî scările și se îndepărtă sub ochiul vigilent al polițaiului.

Interesul pentru Loftus și Geer, fusese superficial, pentru că singura persoană de la Misiune care-l interesa și pe care i-ar fi făcut plăcere s-o revadă era Jenny.

Strada Cable era la dreapta, aproape de apă. În zece minute fu acolo și urcă încet, descifrând numerele caselor joase. Era în fața numărului 17 când ușa se deschise. Apăru o femeie cu capul descoperit, în impermeabil, cu un coș pe braț. Ar fi recunoscut-o cu siguranță, oriunde, între multe alte femei.

— Jenny! Mă recunoști?

Ea îl privi drept în față, cu ochii măriți de surpriză.

— Domnul Stephen Desmonde, zise încet, cu o voce îndepărtată.

— Da, Jenny. Am într-adevăr mutră de strigoi?

— Oh! Nu, domnule. Dar v-ați schimbat. Sunteți mai slab ca înainte.

Femeia roși.

— Sunt fericită să vă revăd, reluă ea. Mă duceam să-mi fac cumpărăturile. Intrați!

— Nu, nu. Te însoțesc.

Îi luă umbrela din mână și o deschise pentru a o apăra de ploaie.

— A trecut mult timp de când nu ne-am văzut...

— Sunt opt ani... stați... opt ani și trei luni, precis.

Exactitatea răspunsului îl amuza.

— Ți-am trimis o carte poștală de la Paris. Ai primit-o?

— Să mă gândesc bine. Este sub placa de deasupra căminului, în bucătărie. Turnul Eiffel. Toată lumea a admirat-o.

— Mă flatezi Jenny. Deci, nu m-ai uitat?

— Nu, domnule Desmonde, răspunse ea cu un aer sigur.

Erau acum pe strada mare; ploaia se întetise. Îi luă brațul și o conduse la ceainăria de la colțul străzii. Commercial Road.

— Să ne adăpostim luând și o ceașcă de ceai.

— Văd că nu mi-ați uitat slăbiciunea. Îmi place mult ceaiul.

Se prezentă o chelneriță, venind cu un mers nonșalant.

— Ceai și tartine cu unt pentru amândoi.

— Și vedeți să fie chiar unt, adăugă Jenny, apoi îi șopti lui Stephen:

— Cunosce casa. Ar putea să ne pună margarină.

Fu adus totul și, după examinare, corespundea comenzii.

— Și tu, cum te-ai descurcat, Jenny? întrebă Stephen umplând ceștile. Am aflat cu regret că acum ești singură.

— Da, am avut necazurile mele. Dar nu m-am lăsat doborâtă. N-am fost niciodată dintre cele care stau și plâng. Am folosit asigurarea lui Alf la cumpărarea unei căsuțe și bine am făcut.

— Iei chiriași?

— Dacă vreți. Am unul, bătrânul căpitan Tapley — domnul Joe Tapley. Nu a comandat niciodată mai mult de un remorcher fluvial, dar asta n-are importanță. Este un om cinstit, deși surd ca o căldare. Mai închiriez încă o cameră din când în când și cel mai des la recomandare, unor ofițeri de la marina comercială, sau unor ingineri veniți să repare o construcție. Cu ocazia sărbătorilor, accept un preot de la Misiune.

— Dumnezeuule mare, Jenny. Preoți! După câte ți-au făcut?! Dar văd că nu ești ranchiunoasă... și nu ți-ai pierdut nimic din veselie.

— La ce bun? Îmi place munca. Sunt independentă. Și o am pe Florrie.

El o întrebă din priviri.

— ...Florrie Baines, sora lui Alf, o fată minunată. Suntem prietene bune. Ea are o mică afacere la Margate. Mă duc foarte des s-o ajut.

— Ce afacere?

— O pescărie. Pește proaspăt și crustacee. Creveți mai ales.

Studiind-o atât de aproape, capul descoperit, sprijinită cu coatele pe masă, impermeabilul deschis la gât, sânii rotunzi împungând stofa bluzei — Stephen înțelegea de ce dorise întotdeauna s-o picteze. Avea o feminitate, o generozitate superbă pe care le trăda gura puțin căm

mare și buzele pline. Tenul era puțin cam prea colorat și o fină rețea de vinișoare îi acopereau obraji. Cu părul negru, ochii blânzi și în același timp sălbatici și-o imagina lungită într-un colț pe o cuvertură albastră care i-ar fi scos în evidență pielea rozalie.

— Și dumneavoastră, domnule Stephen, vă merge bine?

— În întregime bine, Jenny, zise ieșind din visul lui. Sunt dezonorat, căzut mai jos decât au sperat cei mai răi dușmani ai mei. Am refuzat să fac războiul și... așa cum pretinde o scrisoare primită de curând, am umblat prin toate casele rău famate din Europa.

— Asta n-o s-o cred niciodată, domnule Stephen. Dumneavoastră ați fost întotdeauna un gentleman. Mai pictați?

— Este pasiunea mea. Mă ține de gât și nu mă va lăsa niciodată.

— Da, spuse ea. Ceea ce vreți, vreți cu adevărat. Este ca marea pentru marinari.

— Îl aruncă peste bord, dar el revine la navă.

— De altfel, ați iubit întotdeauna apa, domnule Stephen. La Misiune făceați un duș rece în fiecare dimineață.

Zâmbetul ei părea irezistibil. Stephen râdea, ea la fel și chelnerița se apropie cu o mutră acră, punând nota de plată pe masă.

— Ce tupeu! comentă Jenny, ștergându-și ochii. Ah! E mult mai bine. Nimic mai bun decât râsul. O ceașcă de ceai?

— Nu, mulțumesc, Jenny.

— E curios să vă revăd pe aici, domnule, zise ea cu simplitate. Presupun că ați venit la Misiune?

El scutură din cap.

— Atunci?

— Voiam să piotez un capăt al râului.

— Ah, făcu ea, coborând privirea. Cunoașteți vechiul chei putrezit?

— Desigur.

— Magazinele în ruine...?

Ea tăcu deodată, mușcându-și buzele și adăugă:

— Rămâneți mult timp la Londra?

— Nu, plec în câteva zile.

— Ah!

Se aşternu o tăcere care fu interpretată diferit.

— Nu vreau să te reţin. Trebuie să-ţi faci cumpărăturile.

— Da, nu putem rămâne aici o veşnicie...

Apoi, pe un ton ezitant:

— N-aţi vrea să faceţi cunoştinţă cu căpitanul? O să pregătesc o masă bună.

Tonul emoţionat şi oferta unui bun dejun îl înduioşară, dar alungă brusc tentaţia.

— Altă dată, Jenny. Cine ştie când voi mai putea reveni aici?

— Nu uitaţi să treceţi pe la mine, domnule Desmonde.

— Desigur, n-o să uit.

Ea-şi luă sacoşa şi umbrela. La uşă îşi strânsesă mâna şi ea plecă să-şi facă piaţa, în timp ce Stephen se îndreptă în direcţie opusă, cu intenţia de a se întoarce pe jos la Fulham. La colţul străzii, ceva îl făcu să-şi întoarcă capul. Ea, de asemenea se întorsese şi-l privea. El ezită, îi adresă un gest de adio şi-şi reluă mersul. Ceaţa se îngroşa întărindu-i sentimentul că pierduse căldura unei adevărate prietenii.

CAPITOLUL 3

EXPOZIȚIA DE TABLOURI A LUI STE-

phen își închise porțile în ultima zi a lui noiembrie. Temându-se de criticile presei, proprietarul galeriei, Charles Maddox, nu acceptase decât împotriva voinței sale să-l prezinte pe Stephen. A trebuit, pentru a se decide, ca Glyn, care îi adusese venituri considerabile în ultimii ani, să-și exercite toată influența. Spre marea lui surpriză — atât de mare încât un negustor de tablouri să fie capabil de o așa emoție — s-au prezentat cumpărători pentru două pânze din cele mai scumpe: *Milă* și *Mijlocul zilei în livada de măslini*, într-un fel, nu numai că-și acoperise toate cheltuielile, dar Stephen primise un cec de trei sute de lire, în ciuda indiferenței sale pentru succesul material. Stephen se bucură de a fi ieșit din mizerie și acest onorariu neașteptat conferea o lumină mai favorabilă vizitei la Stillwater. Tatăl său îi trimisese o scrisoare scurtă, dar amicală și el îi răspunsese acceptând invitația de a petrece câteva zile la parohie. În noile condiții nu se mai întorcea acolo ca un cerșetor.

Pe 3 decembrie, devreme, își făcu bagajul lăsându-i o scrisoare lui Glyn și apoi luă trenul pentru Sussex. O oră mai târziu coborî la Gillinghurst, stația dinaintea celei de la Halborough, mergând pe jos pe lungul drum până la Stillwater. Era o minunată dimineață de iarnă. Soarele palid nu risipise încă bruma care arginta fiecare fir de plantă, fiecare ramură de brad. Pe crengile de mesteacăn, cristale de gheață captau lumina, dispersând-o în fragmente de curcubeu. Aerul liniștit era de o asprime înțepătoare. Pe câmp, vacile se mișcau în aburul respirației

lor. De câte ori, în Spania, pradă dorului de țară, traversând livezile de măslini îmbrățișați în singurătatea lor, nu-l bântuise amintirea Angliei! Aerul umed și copacii desfrunziți, pășunile grase și răchitișul îi aruncau chemarea lor, înviorându-l.

Fiecare pas trezea în el amintiri din copilărie, din timpul când bătea câmpurile cu fratele lui. La dreapta, crângul unde culegeau alune și, mai departe, hățișul unde, într-o după-amiază de iunie, luaseră din cuib — fapt rar — un ou împestritat, de așel moțat. La altă cotitură, printre copacii desfrunziți, văzu sclipirea lacului de la Chillingham. De câte ori veniseră să pescuiască, aruncând undița argintie, repede ca un fulger, între nuferi și cresson. O înțepătură în inimă îl făcu să scrâșnească din dinți. Se exacerbau remușcările care nu-l părăsiseră de la moartea lui Davie, dar credința în forțele sale creatoare îl abandonă deodată; i se părea că viața sa nu fusese decât o tentativă nesperioasă, fără valoare.

Ajunse la Stillwater și, cu inima bătându-i puternic, merse pe străzile pavate, printre casele bătrâne. Satul părea să fie crescut, magazine noi îi dădeau o notă modernă, un Woolworth* zugrăvit în roșu, un cinematograf cu o fațadă pretențioasă, o sală mare de bal, înfrumusețată cu o firmă de neon — toate astea în locul pieței de cereale. Apoi, după ce urcă panta, se opri în fața unui șir de chioșcuri de mahala, din cărămidă roșie, construite de-a lungul drumului, dominând cărarea ce ducea spre parohie. Stilul lor înspăimântător, pretenția de piață rentabilă, chiar numele lor de „Cuibul“, „Odiha“, atârnat la ușă, păreau o insultă adusă bunului gust. Această creastă care oferea o priveliște minunată a bisericii romane și a dealurilor, fusese un colț fermecător, o câmpie cu drobiță** și tufișuri, din cele mai îndepărtate timpuri pe care și le amintea Stephen.

Întristat, își relua drumul, grăbindu-se, tăind prin hățișuri pe poteca știută sub numele de „Promenada rectorului“. Și pe-acolo găsi schimbări, abandon și neglijență.

* Woolworth = magazine cu vânzare la „preț unic“, după numele americanului F. W. Woolworth, care le-a fondat în 1911.

** drobiță = specie de arbust.

Frunze uscate, presărate cu mușchi. În livadă, un păr bătrân se uscaseră prăbușindu-se pe acoperișul grajdului. Dar după șapte ani de absență, Stephen nu mai avea răbdare. Micuța poartă secretă care ducea la casa parohială pe la sere, era deschisă. Câteva clipe mai târziu, se afla în casă. Ca răspuns la chemarea lui, simți o mișcare în bucătărie. Alergă acolo și o găsi pe Caroline care, cu șorțul în față, cu capul acoperit de o eșarfă, curăța cartofi.

— Carrie!

Ea se întoarse, lăsând să-i cadă cuțitul.

— Stephen! În sfârșit!

Îl mișcă această privire, dar simțea că ea regreta faptul de a fi fost surprinsă.

— Ești singură?

— Tata s-a dus la o reuniune la Charminster, va reveni după-amiază. Nu te așteptam înainte de lăsarea serii.

— Și mama?

— În călătorie, ca de obicei. Vrei să mănânci ceva?

El dădu din cap.

— Să știi că prânzul o să fie frugal.

Ochii i se umplură de lacrimi. Stephen se așeză alături de ea, scoase batista de bumbac roșu pe care o avea întotdeauna la el și i-o oferă.

— Din cauza mea plângi?

— Nu, nu... din cauza ta... pentru... pentru tot.

— Povestește!

Fata suspină și începu să explice. Suferința sa se exprima într-un singur cuvânt... schimbare... destrămarea lumii fericite pe care o cunoscuseră în tinerețea lor și care nu mai era...

Parohia nu fusese niciodată ușor de administrat. Dar acum... dificultățile se înmulțiseră. După moartea lui Beasley, după armistițiu, fusese imposibil să mai aibă o servitoare ca lumea. Obişnuite cu salariile mari de la fabricile de muniții, femeile își pierduseră gustul pentru serviciile casnice. Cât despre fetele din sat, nu încetaseră să se perinde pe la bucătărie, una după alta. Impertinente, neglijente, nu aveau în cap decât cinema-ul și noua sală de bal, care nu aduce nimic bun în ținut. Chiar în dimineața aceea, concediasă pe Bessie Gudderby, fiica șindrilarului, pentru că o surprinsese în ajun, foarte târ-

ziu, în oficiu, golind o sticlă de vin a rectorului, în compania unui tânăr din Brighton.

— Imaginează-ți asta. În pijama! gemu Caroline. Din cauza războiului, a acestui îngrozitor război, care ne-a adus toate astea! Dacă n-aș fi angajat o refugiată austriacă din Tyrol, n-aș fi avut pe nimeni să mă ajute. Și Sophie nu vorbește nici un cuvânt englezește, nu știe să pregătească decât *Affelstrudel* și *Wiener Schnitzel*!

Stephen zâmbi, deși avea în față chipul tras și ofilit al surorii sale. Remarcă mâinile-i, roșii și crăpate, iar palmele-i erau acoperite cu bătăături. O lăsă să vorbească.

— Pe afară e mai rău. Banii s-au împruținat. Nu mai exploatăm cum trebuie fermele. Le-am arendat lui Mathews. În timpul războiului a trebuit să semănăm totul și n-am mai putut reface pășunile, mai ales după ce l-am pierdut pe Mould.

— Cum? A murit?

— Nu! Remarcabilul lui fiu l-a forțat să ne părăsească.

Și cum Stephen o măsoara din ochi, ea continuă cu amărăciune:

— Trebuie să fi văzut, venind aici, vilifoarele noi din landă. Albert Mould le-a construit. Îi aparțin. Albert nu și-a pierdut timpul de la plecarea ta. În timpul războiului, a exploatat până la fund vechea carieră și a realizat profituri enorme. A câștigat o avere. Acum se bagă în toate, în afaceri, în politică. Este consilier general... este o forță în district. Bineînțeles, pe noi ne disprețuiește, cum a făcut întotdeauna. Și anul trecut a avut o ceartă violentă cu tata pe tema limitelor beneficiului ecleziastic.

— Ce face tata?

— Bine, în general. Și-a pierdut puțin din energie, dar spiritul i-a rămas intact.

— Cred că Davie îi lipsește, murmură Stephen fără a ridica privirea.

— Sigur. Dar deplânge mai ales absența ta. Și, ca fiecare dintre noi, are și el grijile sale.

Pentru o clipă, Stephen se simți vizat, dar Caroline adăugă șoptit:

— Îl neliniștește mama.

Carrie își făcuse un obicei din a nu o critica niciodată pe maică-sa, dar astăzi, înduioșată, mai comunicativă, ea

vorbi, se confesă. Excentricitățile Juliei Desmonde nu mai cunoșteau limite.

În aceste timpuri grele în care se cerea cea mai strictă economie, ea trăia din ce în ce mai puțin la Stillwater, absența dura săptămâni întregi, fără a-i anunța pe ai săi de călătoriile sale. Mai înainte, se mulțumise să viziteze stațiunile termale, să bea câteva pahare de apă dimineța și să-și petreacă după-amiezele în toalete elegante sub palmierii unui hotel oarecare, să asculte orchestra cântând Strauss, Bizet sau Amy Woodfort — Finden. Dar acum, ipohondria ei s-a amplificat și de la medicii pricepuți care, flatându-i maniile și capriciile, o mențineau în limitele rațiunii, a trecut puțin câte puțin la șarlatani, la osteopați și vindecători. Acum se instalase la Sheperd's Bush, în clinica unui mistic oriental, care profesa un fel de teozofie centrată — credea Caroline — în jurul noțiunii „Karma“. Era teribil de neliniștitor. Julia Desmonde avea, evident, un venit personal, dar în mod sigur, insuficient pentru a-i permite o astfel de viață extravagantă. Dar nimeni nu descoperise adevărul. Mama lor era mai plină de secrete, mai indiferentă ca niciodată. Trăia în lumea viselor ei... din care, războiul, dificultățile în care se zbătea soțul ei, moartea lui Davie, nu reușiseră să o scoată.

Clinchetul clopoțelului, o întrerupse. Era ora prânzului. În timpul mesei, care așa cum prezisese ea, era frugală, servită fără ceremonial de Sophie și în timpul plimbării prin grădina în care Caroline îi arăta ce fusese în stare să facă, cu ajutorul unui singur zilier, Stephen se strădui să ridice moralul surorii sale. Nu fusese niciodată prea multă prietenie și încredere între Carrie și el. Gelozia vizibilă a surorii, în fața interesului tatălui pentru fiul cel mare împiedicase orice apropiere. Dar astăzi, adversitățile Carolinei se muiaseră, resimțind nevoia unui sprijin.

La ora patru, rectorul sosi și îl primi calm pe Stephen. Îl studie cu grijă câteva momente și își întoarse privirea de parcă s-ar fi temut să constate efectele acestor ani lungi de absență. Nu-i puse nici o întrebare, dar îl conduse în tăcere în bibliotecă, unde, în fața unui foc de lemne, Caroline pregătise un ceai și chifle cu unt.

— Este plăcut un foc bun în aceste zile de iarnă, zise el întinzându-și mâinile spre flăcările care, luminându-l îi trădau tristețea întipărită pe față. Spre că ai călătorit bine.

— Excelent. Am venit pe jos de la Gillinghurst.

— Adevărat?

Și după o scurtă tăcere:

— Poate suntem mai puțin aprovizionați ca altă dată, dar ne vom strădui să te simți bine.

Tonul destul de sec trăda stânjeneala rectorului. Încercarea era teribilă pentru el. Împărțit între dragostea părintească și teama unei noi deziluzii, ar fi vrut să-l strângă la piept, dar nu îndrăznea din cauza experienței trecute. De altfel, înfățișarea fiului său, barba și îmbrăcămintea lui, expresia fermă — o mască pe fața sa — îi trezeau suspiciuni. Speranțele lui, mereu decepționate, îl făceau să se teamă de vreo nouă catastrofă. Dar voia să fie calm și natural. Odată ceaiul servit, întinse mâna spre semineu și goli vasul albastru care se găsea acolo.

— Săpăturile arheologice n-au dat la iveală mare lucru în ultimul timp, cu excepția aceasta.

Stephen examinează piesele pe care i le întinse tatăl său.

— Par să fie foarte vechi.

— Moneda Harrington nu are mare valoare, dar celelalte două sunt interesante.

— Nu este un ban cu cruce lungă? sugerează Stephen amintindu-și informațiile primite în copilărie. Din secolul al XIII-lea?

— Cu siguranță.

Mulțumit, rectorul se aplecă.

— Harry al III-lea... în jurul anilor 1250. Vezi, brațele crucii au fost alungite pentru a împiedica tăierea piesei. Și asta — îi întinse cealaltă piesă — este ultima mea descoperire. Vine din North Barrow. Ce spui de asta?

Stephen studie discul de metal subțire ca o hârtie, și spera să se înșele.

— S-ar putea să fie o monedă cu roză...

— Ești pe aproape. Este o monedă cu inger, succesoarea imediată a monedei cu roză. Poți desluși chiar corabia pe revers și pe față, Sfântul Arhanghel Mihai. Era moneda care se dădea celor atinși de boala regească, de

scrofuloză. S-a bătut monedă în această intenție în toată domnia lui Charles I.

Arătând mai mult interes decât simțea, Stephen înapoie piesele, apoi, amintindu-și de ceea ce — sub un impuls inexplicabil — cumpăraseră la Londra, secase două pachete din punga sa. Unul îl oferă tatălui și celălalt Carolinei.

— Ce mi-ai adus acolo?

— Mai nimic, tată, dar sper să-ți placă. Și ție, de asemenea, Caroline. Nu v-am văzut de așa mult timp, încât am dorit să vă fac un cadou... încercând să mai potolesc mânia celor doi zei saxoni.

Cam neîncrezător, Bertram Desmonde își privi fiul, apoi pachetul care părea că-i arde mâna. Carrie îl desfăcuse deja pe al ei și cu o exclamație de surpriză și bucurie, scoase din învelișul de vată, o broșă de acvamarin placată cu aur.

— Oh, Stephen, cât este de frumoasă! E atât de mult timp de când n-am mai văzut ceva atât de frumos!

Rectorul nu-și lua ochii de la bijuteria Carolinei, pusă pe corsaj. Încet, cu prudență, își deschise și el pachetul. Era o carte de rugăciuni ornamentată cu miniaturi în stilul celui mai pur secol al X-lea, în mod sigur, o operă de artă aparținând școlii winchesteriene, cea mai originală și cea mai atrăgătoare din tot evul mediu — o minune pe care și-a dorit-o toată viața.

— Este... este carolingiană... bâigui Bertram Desmonde a cărui emoție îi tăia respirația.

— Nu mă privi în felul acesta, tată.

Zâmbetul lui Stephen, încărcat de ironie, deveni amar.

— Te asigur că le-am cumpărat în mod cinstit.

— Tu... tu ai cumpărat-o?

— Natural. Am găsit-o la Bobson.

— Dar... este neprețuită...

— Am avut norocul să vând două pânze.

— Dragul meu copil... Se cumpără pictura ta? O roșeață jainică în intensitatea ei îi invadează fața. Ochii îi sclipeau. Acest succes incredibil al unei arte pe care el o dezaproba cu tărie salva rămășițele orgoliului său rănit. „Ai vândut tablouri de-ale tale?” repetă el între-

barea. Și, cu ochii pe cadoul lui Stephen, adăugă cu o voce tremurătoare:

— Sunt mișcat... profund mișcat. Te-ai gândit la mine...

Ar fi spus mai multe, dar se abținu. Stephen avu grijă să schimbe subiectul. Dar, de mai multe ori, seara, îl văzu luând cărticica în mână, întorcând cu duioșie și respect paginile de hârtie velină. Oare lucrurile se aranjaseră în sfârșit? Viața putea lua o întorsătură mai bună? Stephen se îndepărtase incontestabil de drumul drept. Istoriile teribile povestite de Hubert, excesele de orice fel, scandalul anilor trecuți, deplorabila lui atitudine în timpul războiului, toate acestea nu inspirau încredere, vai, dar trebuie să fi avut, avea ceva bun băiatul ăsta. Se arătase întotdeauna cinstit și generos și vârsta poate îl determinase să ajungă în sfârșit, la „o stabilitate“, la „un echilibru.“

Cu speranța în suflet, rectorul își observa fiul risipitor, care termina o partidă de cărți cu Caroline. Cât fusese de bun să se gândească să joace cărți cu sora sa în loc (după cum credea rectorul) să caute atracțiile sale obișnuite în tavernele din Charminster sau Brighton. Pendula arăta ora zece. Bertram Desmonde se ridică ușor și merse să încuie ușile, revenind apoi în bibliotecă.

— Trebuie să fii obosit după o așa călătorie.

— Da, mult. Aș face bine să merg să mă culc. Noapte bună, tată. Noapte bună, Caroline.

— Noapte bună, băiatul meu.

Sus, Stephen se opri în mijlocul camerei iluminată de lună. În picioare, sub acoperișul oblic, privi în jurul lui — rafturile de cărți de deasupra biroului, pe care se aliniau încă, manualele de școală, într-un colț — vechiul său ierbar, pe perete — primele sale acuarele, și harta pe care o făcuse parohiei din Stillwater. Regăsea acel miros de mosc emanat de o sursă rămasă mereu necunoscută, miros primit ca pe un vechi prieten la reîntoarcerea de la școală. Ușor, luă o fotografie, un instantaneu prins de Caroline, al lui Davie exersând jocul de crichet pe peluză. Îl privi atent, revăzu ochii gravi, atitudinea nervoasă și încordată a copilului, apoi o puse la loc cu ges-

turi lente, cu o expresie aspră pe față, deschise fereastra pe unde intră o pală de aer înghețat.

O pace angelică domnea pe colinele scăldate de lumina lunii. Printre ramurile despuiate de frunzele lor se zărea clopotnița zveltă a bisericii deasupra tisei sumbre, ale cărei umbre, se alungeau pe miriști, moarte. O dorință profundă, nelămurită și totuși dureroasă puse stăpânire pe Stephen. Aceasta era țara lui, moștenirea lui și totuși o respinsese de bună voie. De ce? Retrăi în gând cei opt ani care se scurseră, privațiunile, sărăcia, experiențele, decepțiile, munca neîncetată, exaltările și perioadele sterile... ce viață, ce infern alesese. Intorcându-se brusc, începu să se dezbrace, aruncându-și hainele pe un scaun. Culcat, închise ochii ca pentru a alunga tristețea, respingând clarul de lună și noaptea blândă. Puțină importanță aveau gândurile și sentimentele... El era în deplinătatea forțelor care îl împingeau irezistibil spre sfârșitul predestinat, irevocabil.

CAPITOLUL 4

ÎN CURSUL ZILELOR CARE URMARĂ,

Stephen își petrecu cea mai mare parte a timpului lucrând în grădină. Îi plăcuse dintotdeauna munca manuală și avea multe de făcut acolo. Elagajul pomilor fructiferi, ridicarea celor căzuți, printre care era, vai! și primul renglot care dăduse fructe atât de zemoase, galben-purpurii și care trebuia tăiat pentru a face lemne de foc din el. Curăță frunzele moarte și făcu focuri mari al căror fum albătrui se ridica în spirale în aerul rece, ca niște semnale. Vărui șura. Împreună cu Joe, băiatul care venea după orele de școală, repară cotețele, astupă găurile pe care o vulpe le făcuse în cursul expedițiilor sale periodice.

Câteodată — foarte rar — mergea în sat, unde era primit cu priviri răuvoitoare. Era obișnuit să atragă atenția pe stradă — capul descoperit, obrații subți, barba scurtă și pasul lung, pentru a nu mai vorbi de ținuta neîngrijită, pantalonul de velur și batista înnodată în jurul gâtului, nu treceau neobservate — ceea ce accepta cu cea mai perfectă indiferență. Dar aici, nu mai era vorba de simplă curiozitate. Remarci injurioase erau proferate la trecerea lui, lansate de grupuri de tineri care stăteau, de obicei, în fața cinematografului. Iar într-o după-amiază, când ieșea din atelierul lui Singleton, dulgherul la care venise să caute scânduri și cuie, un bulgăre de pământ trecu aproape de capul său, însoțit de cuvintele: „Pentru eroul din război!”. Își dădu atunci seama că nu era văzut bine de lume.

Trăia o perioadă ciudat de neproductivă. Nu avea nici o dorință de a-și impune pictura în ochii alor săi și singura pensulă pe care o mânuise îi servise să vopsească grinzile de la hambar. Dar, când avea prilejul, după prânz, atunci când era frumos, pleca pe jos până la Chillingham Lake, unde, la adăpostul stufului ce împrejmuia lacul, așezat pe un butuc, își umplea carnetul cu schițe.

Întorcându-se într-o seară, târziu, dintr-o excursie, alese drumul pe la vechea barieră de lă pod cunoscută sub numele de Crucea Vulpilor, care în diverse împrejurări servea ca punct de hălăduială pentru câini. Adesea, în tinerețea lui, locul situat la jumătatea drumului dintre parohie și Broughton Court, fusese punctul de plecare în picnicurile și expedițiile proiectate de cele două familii. Și deodată, în lumina difuză a înserării, văzu o femeie venind în întâmpinarea lui, cu capul gol, în palton. Era Claire.

— M-am gândit că te-aș putea întâlni aici! Era în vocea ei o însuflețire care lui nu-i era obișnuită. Ea surâse.

— Nu fii atât de surprins. Caroline mi-a spus că ai fost la Chillingham.

Mergeau unul lângă altul. Se lăsa o brumă ușoară, mirosul pământului și al frunzelor uscate se amesteca cu mireasma unui foc de lemne, răsuflarea însăși a acestui colț din Sussex era îmbătătoare.

— Ce minunată după-amiază!

— Admirabilă, dar lumina a dispărut foarte devreme.

— Ai lucrat?

— Da... n-aș ști să fac altceva.

— Este vocația ta, zise ea cu căldură. Nimeni nu te poate blama pentru că o faci din tot sufletul.

Și cum el tăcea, ea reveni cu același elan:

— Am avut atât de puțin timp de vorbit rândul trecut. Iată-ne acum unul lângă altul. Ești fericit că te-ai întors acasă?

— Cine ar putea — reîntorcându-se după atâția ani de absență — să nu se îndrăgostească de Anglia-noastră?

Claire îi aruncă o privire scurtă, dar chipul lui Stephen rămase impasibil.

— Și poți să pictezi aici?

— Aș putea oriunde. Poate mai bine aici decât aiurea.

Este o iluzie a tinereții să crezi că trebuie să pleci cât mai departe pentru a picta. Cel mai mare impresionist n-a pictat niciodată mai departe de mahalalele orașului său.

— Aici ești la tine acasă, Stephen.

El zâmbi trist.

— Nu sunt chiar *persoana grata* în vecinătate. N-ai auzit nimic nepoliticos spunându-se pe seama mea?

— N-am ascultat. Ca să vorbim serios, parohia va fi pentru tine un loc sigur.

— Cum aş putea să mă pun aici la adăpost?

Nu ridicase vocea, dar tonul era aspru.

— Am rupt prea clar cu convingerile şi — mulţumesc lui Dumnezeu — cu prejudecăţile mele. Nu sunt nici gardianul, nici stâlpul societăţii. Sunt o pasăre prea bătrână ca să-mi mai fac un cuib aici.

Privirea pe care i-o aruncă o întristă, o incită să-şi apere cu vigoare punctul de vedere.

— Cred că te înşeli, Stephen. Poate la început o să întâmpini unele greutăţi. Dar dacă te ții bine, rezultatele vor dovedi...

Se opri brusc, fără să mai caute explicații şi-şi continuă plimbarea în tăcere.

În trenul care o ducea la Londra, la expoziția de pictură a lui Stephen, instantaneu îi venise ideea Memorialului. De mai mulți ani, consiliul de canonici al catedralei din Charminster se străduiau să strângă fondurile necesare creării unui institut care, răspunzând nevoilor numeroaselor societăți religioase și comitete ecleziastice, trebuia să adăpostească o bibliotecă și o sală de lectură, deschisă publicului. Războiul întârziase aceste planuri dându-le mai multă amploare și sens. Regiunea se acoperea cu monumente, cu grupuri comemorative și se hotărâse să facă din noul institut un memorial al războiului și în același timp un monument închinat păcii. Pe baza unor planuri noi, se construise un frumos edificiu în stil gotic. Fusesse terminat în mai puțin de un an și comitetul discuta despre decoratiunea interioară. Decanul, nepermițând folosirea mozaicului și a vitraliilor, se gândise la picturi murale. Dar arhitectul convinse consiliul că tencuiala zidurilor nu va putea suporta din păcate, fresce permanente. În final, căzuseră de acord, în unanimitate, pentru o

serie de panouri, pe o temă apropiată, pictate în ulei pe pânză și înrămate în stejar de Sussex, care să decoreze cele cinci ziduri principale ale edificiului. Fuseseră pronunțate numele mai multor pictori, dar nu se luase nici o hotărâre.

Toate astea, Claire le știa nu numai prin faptul că mama sa, bună prietenă cu decanul, contribuise cu larghețe financiară la fondul original, dar și pentru că ea însăși cunoștea doi membri ai subcomitetului. Ea ar fi avut, deci, de spus un cuvânt asupra alegerii artistului. O clipă, se temu: nu se lăsase prea mult antrenată? Nu comisese vreo imprudență? Dar alungă imediat acești termeni. Ce risca, de fapt? Nu era soție și mamă, măritată de mai mulți ani? Simpatia pe care o încerca pentru Stephen era pur dezinteresată. Nu avea pentru el decât sentimentele unei surori pentru fratele ei. Și, sigură, însuflețită de aceste raționamente, ea luă a doua zi drumul spre Charminster.

Încovoiat și uscat de ani, decanul cunoștea bine sanscrita dar surditatea și artrismul îl limitaseră doar la îndeplinirea îndatoririlor esențiale, de preot. Se zvonea chiar, că în curând se va retrage. Dar numele lui Claire era, chiar la ora siestei, un pașaport suficient. O primi cu afecțiune, ascultă — ținând cu mâna cornetul acustic la ureche — situația pe care ea i-o expuse cu abilitate. Poate numele lui Stephen trezise în memoria lui câteva ecouri neplăcute dar se topiseră curând în bunătatea sa senilă. Tânărul pictor păcătuisese, dar incontestabil avea talent. Tocmai expusese la Londra. Era un băiat în sufletul căruia tendințele ecleziastice trebuiau să domine, iar reverendul Bertram era un vechi tovarăș al Colegiului Trinity, un excelent arheolog, un bun slujitor al lui Dumnezeu, iar ultimii ani nu i-au fost favorabili financiar. Cine, de altfel, ar fi avut mai multe drepturi decât Lady Broughton să prezinte un candidat? Bătând ușor mâna tinerei femei, decanul promise să discute problema cu președintele comisiei.

De la casa decanului, Claire se îndreaptă spre reședința președintelui, ajungând imediat în Crow's Nest, la vila mare cu acoperiș de tablă roșie a contraamiralului Reginald Tryng, trecut în rezervă. Amiralul era acasă și fu

încântat s-o vadă pe tânăra femeie pe care o pofti să se așeze în fața căminului din bibliotecă, insistând să accepte o ceașcă de ceai.

Nimeni, în tot comitetul, nu era mai jovial și mai devotat lucrurilor publice decât Reginald Tryng. Membru al unei jumătăți de duzină de comitete locale, era întotdeauna gata să servească o cauză bună; era un slujitor loial al Bisericii, al Statului și al clubului local de cricket. Pentru un bărbat de șaizeci de ani trecuți, avea o energie surprinzătoare. Inutil de spus că practica toate sporturile: golf, tenis, dansa, pescuia, vâna și patina și, că, dacă mijloacele sale — din nefericire foarte limitate — (nu arunca nici un pennie) nu-i mai permiteau să hăituiască vulpea, el nu urmărea mai puțin câinii pe jos, pe culmi și prin văi, tufișuri și pârloage.

Fără să fie snob, nu făcea puțin caz de invitațiile cu colțuri aurite care îl solicitau din când în când la castelele din comitat, permițându-i să zică a doua zi, în fumoarul clubului: „Ieri seara... la Ditchley Castle...” Invitațiile lui Claire, pe care o iubea și o admira ca femeie, îi flatau mult vanitatea. Când, după banalitățile obișnuite, îi vorbi despre decorarea zidurilor Memorialului, interesul manifestat de ea îl surprinse, ca și dorința ei de a trata confidențial subiectul. „Acest Desmonde, gândi el după câteva momente de perplexitate, este vărul lui Geoffrey... oia neagră a familiei... și ea încearcă să acționeze cât mai bine pentru a-l scoate din această situație penibilă”. Liniștit de menționarea vizitei lui Claire la decan, promise să vorbească despre această problemă cu colegii lui și umplu ceașca, întinzându-i o farfurie cu biscuiți.

Desigur, ea făcuse destul pentru a pune în aplicare ideea sa. Totuși, la întoarcere, Claire se opri la catedrală și la bancă — respectabila instituție Southern Counties Bank — care administra averea familiei Broughton de peste un secol. Mark Sutton, directorul, care făcea și el parte din subcomitet cu Tryng, fu cel mai ușor de convins. Un omuleț pricăjit, cu guler tare și manșete scrobite, un tip deosebit de respectuos, se pricepu cu amabilitate să nu piardă ocazia de a crea obligații unei femei atât de distinsă, o atât de bună clientă a băncii. Nu era

„anagajat“ în altă parte și putea fi cel mai fericit să-i dea tot sprijinul protejatului ei.

Cât de simplu era totul! Condusă până la ușă și respectuos salută încă o dată, Claire se întoarse acasă foarte mulțumită de succesul ei. Acum, că sămânța era semănată, avea răbdare să aștepte încolțirea ei. Zece zile se scuseră fără nici un rezultat, apoi, într-o după-amiază, îi telefonă Tryng. Totul mergea bine, ceilalți doi membri ai subcomitetului — Sharp și Cordley — creaseră dificultăți, dar Sutton și amiralul avuseseră argumente de a se opune. Desmonde va fi convocat, va apare în fața comitetului și se spera că va obține comanda.

Claire se felicită pentru triumful ei diplomatic. Trebuia să-l prevină pe Stephen fără întârziere. Și așa, după ce-l așteptase la Crucea Vulpilor o jumătate de oră, într-un du-te-vino în lumina scăzută a serii reci și înmiresmate, cu inima bătându-i ca unei țărănuțe la prima întâlnire, se simțea incapabilă să-i anunțe marea veste, celui care mergea în liniște alături de ea. O împinseseră motivele cele mai curate, nici un gând tulbure nu-i încercase sufletul și totuși o apatie ciudată puse stăpânirea pe ea. Apariția unei mașini luând un viraj scurt și orbindu-i cu farurile, îi tăie respirația și o surprinse prinzându-se de brațul lui Stephen, cu un gest instinctiv.

— Un șofer prost, comentă el.

Aproape se înnoptase când ajunseră la intrarea în parc și Stephen se opri.

— Te las aici, Claire, zise el.

— De ce, ezită ea, Geoffrey s-a dus astăzi în oraș, dar n-o să întârzie...

Stephen dădu din cap.

— Cinăm devreme, la ora șase.

— Oricât ar fi fost de bună, această scuză accentua dezordinea situației lui Claire, care își amintea cuvintele lui Geoffrey: „Nu vreau să-l văd pe acest individ la mine. Dacă-l voi întâlni altundeva n-o să-l bag de seamă!“

Ea înțelegea că nu putea să mai rămână mult timp în compania lui.

— Atunci, bună seara, Stephen murmură ea. Amintește-ți că am încredere în tine. Direcția vântului se va schimba, poate, mai repede decât crezi.

Apoi se pierdu în umbra mării alei.

O oră mai târziu, grăbind pasul pentru a nu întârzia, Stephen sosi la casa parohială, care era mai luminată ca de obicei și Caroline îl aștepta pe hol nerăbdătoare.

— În sfârșit, zise ea foarte însuflețită. Credeam că n-ai să mai vii odată. Tata vrea să te vadă imediat.

La intrarea lui Stephen în bibliotecă, rectorul prinse mâna fiului său. Avea ochii umezi.

— Dragul meu copil, azi, la Charminster, am primit o veste mare, foarte surprinzătoare, mărturisesc.

Emoția îl sufoca.

— Se vorbește foarte mult de tine pentru a picta panourile de la Memorial.

CAPITOLUL 5

A DOUA ZI, PUȚIN DUPĂ ORA TREI după-amiază, se reuni subcomitetul Memorialului. Erau de față Tryng, Sutton, Joseph Cordley și Arnold Sharp, decanul scuzându-se pentru neparticipare. Stephen care aștepta într-o încăpere vecină fu rugat să intre.

Tryng care îndeplinea funcția de președinte, îi aruncă la intrare o privire scurtă dar pătrunzătoare și răsuflă oarecum ușurat. Evident, nu-i prea plăcea barba și părul lui tuns foarte scurt, dar în definitiv, acest băiat avea o înfățișare convenabilă. Era corect îmbrăcat. De fapt, Stephen fusese convins, nu fără greutate, să renunțe la deplorabilii săi pantaloni de velur și Carrie îi pregătise o cămașă albă și un costum gri închis, care îi veneau foarte bine.

— Vă rog să luați loc, domnule Desmonde.

La un semn al lui Tryng, Stephen se așeză pe locul care-i fusese desemnat, sub tirul privirilor.

— Știți pentru ce ați fost chemat aici și nu mai trebuie să tergiversăm. Este vorba de Memorial. Noi vrem cinci panouri, de aproximativ șase picioare pe patru, care trebuie să exprime spiritul, demnitatea și țelul eroic dar tragic al acestui edificiu. Știu că v-ați dăruit picturii deja de mulți ani, că ați expus în diverse mari orașe, pe scurt, sunteți pregătit să realizați lucrarea la care ne gândim.

— O voi face cât mai bine cu putință.

Stephen profită de liniștea care se lăsa pentru a-i studia pe cei patru bărbați așezați în spatele mesei. Orgoliul lui era mare și el intuia imediat că doi dintre ei îi erau favorabili, spre deosebire de ceilalți doi. Unul dintre ei

tusea pentru a-și drege vocea. Era Arnold Sharp, avocat la Charminster, un omuleț slab și palid, cu un cap lunguiet, cu ochi mici și vicleni. Cunosând interesul pe care Tryng i-l purta lui Stephen, era ofensat din această cauză, mai ales că, provenit dintr-o familie umilă — tatăl său fusese muncitor agricol — el detesta înalta societate. Ghi-cise că Stephen trebuie să fi beneficiat de sprijinul cuiva și înțelegea să ridice multe obstacole în calea lui.

— Ne-ați adus, desigur, eșantioane din lucrările dumneavoastră.

— Nu. Regret...

— Putem să știm de ce?

— Cea mai mare parte din pânze sunt la agentul meu din Londra. Aș putea să-i cer să-mi trimită câteva.

— Cred că pot să garantez competența domnului Desmonde, interveni amiralul. Domnul decan, de asemenea.

— Dar este vorba de o lucrare cu totul deosebită, remarcă avocatul. Este vorba de tratarea războiului, a cruzimilor lui.

Vecinul lui Sharp, grasul Joe Cordley, epitrop și negustor de grâne, pe care crăpau cusăturile hainei în carouri negre și albe, își întoarse fața rubicondă spre el.

— N-ați făcut războiul, domnule Desmonde?

— Nu.

— Ați fost respins?

— Nu.

— Sper că nu ați fost contestatar?

— Am fost în străinătate.

— Ah! suspină Cordley, lăsându-și corpul greoi să cadă pe scaun. În străinătate... dar nu în tranșee.

— Eu cred — reluă Sharp, cu o politețe rece — cred că fratele mai mic a fost sub arme?

— Cu toate că nu era apt pentru serviciul militar, el s-a înrolat încă din prima lună de război.

Se făcu liniște.

— A fost ucis, nu-i așa?

— Da.

— Pe front?

— Da.

— Ah!

Cordley, care își dublase averea vânzând fân trupelor cantonate la Chillingham, lăsă colțurile buzelor în jos și își roti ochii extaziați.

— Un brav! El și-a dat viața pentru patrie!

Linșteea care urmă fu mai stânjenitoare ca la început. Stephen își strânse buzele. Venise cu ferma dorință de a obține comanda Memorialului din mai multe motive. În fața acestei opoziții, hotărârea lui se întări.

— Permiteți-mi, domnilor... dacă n-am luat parte la război, dacă am rămas, așa cum văd că m-ați înțeles, un simplu spectator, asta nu înseamnă că n-aș avea idei care să mă fi pregătit pentru această muncă. Mi se pare că pentru a-și justifica scopul, Memorialul nu trebuie să fie numai un omagiu adus celor care și-au dat viața, ci și un protest al tuturor contra conflictelor viitoare. Aceste pannonuri trebuie să sublinieze tragismul războiului și să insiste asupra suferințelor și sacrificiilor, să ajute la influențarea celor care îl vor, să-i incite la prevenirea unei noi calamități mondiale.

— Bravo, domnule Desmonde, zise prompt amiralul. Îi plăcuse acest scurt discurs și mai ales felul hotărât în care Stephen îl fixa pe Sharp. Gândi: „Păcat că acest băiat este o pușlama!“ Dar experiențele sale trecute îl învățaseră că asemenea accidente se produc și în cele mai bune familii.

— ... Să vorbim acum de timpul care v-ar fi necesar pentru această lucrare...

— Veți fi gata să supuneți crochiurile pentru aprobare, într-un timp pe care ni-l veți indica imediat?

Stephen îl privi pe amiral.

— Este contrar obiceiului.

— Asta înseamnă că trebuie să vă acordăm încredere, reluă Cordley.

— Artistului, zise cu vioiciune Stephen, trebuie să i se acorde încredere. Un pictor nu este un comis-voiajor care sună pe la uși, cu valiza de eșantioane în mână. El nu are de oferit decât însăși persoana sa. Dar sunt gata să vă supun atenției crochiurile, dacă o cereți, dar cum ele reprezintă jumătatea cea mai dificilă a operei, nu o voi face decât după ce voi obține comanda fermă.

— Nu avem timp de pierdut, zise sec amiralul. Inaugurarea este prevăzută pentru luna martie.

— Pentru 15 martie, murmură Sutton, care nu deschisese încă gura. Trei luni, socotite de azi.

— Ați putea termina înainte de această dată? întrebă amiralul.

— Cred că da.

— Avem nevoie de o certitudine, interveni Sharp.

— Este timp puțin pentru cinci pânze mari. Dar eu lucrez repede atunci când subiectul mă interesează.

— Bine. Și acum să vorbim de preț. Noi vă propunem cinci sute de guinee.

— Nu vorbisem, parcă de cinci sute de lire? riscă negustorul de grâne.

— Guineea, dragă domnule, este moneda curentă în anumite medii. Vă satisface cifra noastră, domnule Desmonde?

— În întregime.

Amiralul își consultă din priviri colegii.

— Propun să vărsăm pictorului nostru o sută de guinee în avans. Restul — la primirea lucrării.

— Nu sunt de acord, zise Sharp, fixând cu încăpățănare un colț al tavanului. Totul plătit la livrare.

— Dar domnul Desmonde o să aibă nevoie de sume importante pentru pânze și culori, zise Sutton. Fără a mai vorbi de rame.

— Este problema lui, ripostă Sharp pe un ton acru. Cine ne spune că nu se va îmbolnăvi sau că nu-și va schimba părerea, sau din orice altă rațiune, ne va livra cai verzi pe pereți. Totul plătit la livrare.

— Ah, dacă este vorba de probleme, Arnold, sprijin moțiunea.

Stephen interveni înainte ca amiralul să poată vorbi.

— Au fost timpuri când n-aș fi avut cu ce să cumpăr pânze și culori. Din fericire, acum pot. Accept condițiile voastre. Vă voi cere, totuși permisiunea de a lucra chiar în marea sală a Memorialului, eu neavând, în prezent, aici, un studiou.

— Vă acordăm această permisiune. În orice caz va trebui să studiați cu grijă locul. Vă vom încredința o cheie.

Amiralul se opri, dar cum observațiile sale nu întâmpinară opoziție, reluă:

— Iată deci afacerea încheiată, domnilor. Vă felicit, domnule Desmonde. Sunt convins că ne veți oferi niște pânze admirabile.

Cu cheia în buzunar, Stephen se duse direct la institutul ce se înălța pe o mică colină, pe fondul unor arini bătrâni, ale căror ramuri superioare adăposteau o întreagă colonie de ciori.

Impresia lui fu excelentă. Totul îi convenea: amplasamentul, împrejurimile, admirabila armonie a liniilor, unitatea și simplitatea lor. Pătrunzând sub boltă, fu cuprins de un fior de satisfacție. Interiorul, în pentagon regulat, luminat printr-un înalt planșeu, nu arunca nici o umbră pe pereții goi. Cât de vii, arzătoare, vor ieși culorile pe acest fond alb — și ce spațiu perfect între cei cinci pereți identici, pentru panouri de aceeași dimensiune. Rămase mult timp în holul pustiu, cu un genunchi pe pământ, în molozul lăsat de zidari, apoi ridicându-se, ieși, închise cu grijă ușa cu cheia și fugi la Blue Board, în High Street, ca să-i telefoneze lui Maddox pentru a-i trimite pânze și culori și tot restul de materiale de care avea nevoie. Apoi, cu capul gol, mâinile în buzunare, mărșăluie spre dealuri uitând de tot ceea ce nu făcea parte din formele care deja îi treceau prin fața ochilor.

Țimp de câteva zile, nu se apucă de lucru. Vru mai întâi să reflecteze profund la subiectul atât de dureros apropiat sufletului său. Pierderea fratelui, suferințele anilor petrecuți în Spania îi dominau intens gândurile. Îl inspira, fără să-și dea seama, *Dezastrele războiului* care-l emoționaseră atât de mult la Prado. Fierbea în el revolta unui spirit rănit de tragedia eternă a violenței umane.

Spre sfârșitul săptămânii începu să picteze. Curând, pasiunea îl împingea în fiecare zi la Institut. În fiecare dimineață, Caroline, îi puneă în sac câteva sandwiciuri pe care abia avea timp să le mănânce. Pustietatea holului gol îi convenea de minune, căci nu suporta să fie urmărit și, după ce îi tratase pe câțiva nepoftiți cu fermitate, fu lăsat în pace. La căderea nopții, se reîntorcea la parohie, epuizat, dar satisfăcut.

Pentru rector, acest regim spartan, această ardoare a lucrului nu erau numai o surpriză — el nu se gândise niciodată că un artist, unul din acei boemi ai lui Murger sau ai lui Maurier, ar putea să se exprime printr-o astfel de activitate care, pe deasupra era și o sursă de bucurie. În ciuda eșecurilor și deziluziilor, el reîncepu să sper. Fiul său se întorsese, ducea o viață ordonată, locuia decent și lucra la o operă pioasă. Nu era îndreptarea după greșeliile trecutului?

Trebuia, totuși să recunoască că vestea ofertei pentru Stephen, fusese primită rău în ținut — se trâncănise mult și cu evidentă răutate. În contactele zilnice cu enoriașii săi, rectorul le simțise nemulțumirea. Presa locală publicase scrisori de protest dintre care cea mai agresivă fusese una apărută la loc de frunte în *County Gazette* și al cărei autor semnase „Pro Patria“.

Îngrijorat, îi vorbise cu discreție Carolinei:

— Atacul este crud, zise el cu sprâncenele încruntate. Și din nenorocire justificat. Tot ce se spune acolo este adevărat.

— Este nedrept, abominabil, tată! Ce importanță are ce a făcut Stephen în război? Nu trebuie avută în vedere decât valoarea lui ca pictor.

— Sunt de acord. Dar, totuși, pentru un monument comemorativ... ei pot să pretindă că ar fi trebuit să aleagă un fost combatant.

— Chiar dacă este... un pictor prost!

— Da, da... Cine este, după tine, autorul acestei scrisori?

— Nu ghicești, tată?

— S-ar putea să fie Albert Mould?

— Păi cine altul? Tu nu ai decât un dușman pe lume, care este el.

— Dar nu este atât de instruit pentru a fi scris totul singur! Și semnătura aceasta: „Pro Patria!“

— A fost redactată de cineva pentru el. Are în anturajul lui, oameni capabili de a compune așa ceva.

Rectorul nu putea crede în existența unui conspirator.

— Gândește-te la Mould cel bătrân, care ne-a servit fidel timp de cincizeci de ani... să aibă un astfel de fiu, un astfel de mic parvenit.

— Parveniții sunt stăpânii zilei. Însuși bătrânul Mould câștigă teren. Are aparatul său de radio, se încălzește mai bine decât noi, merge de două ori pe săptămână la cinema și, într-o zi, când l-am întrebat în sat dacă își dorește darul obișnuit de Crăciun — un jambon — mi-a răspuns: „Mulțumesc, domnișoară, nu. Albert mi-a trimis o bucată de căprioară“ și a adăugat: „Vreți o bucățică?“

— După părerea mea, trebuie să-i ascundem acest articol lui Stephen. Merită tot sprijinul pe care putem să i-l dăm.

— A primit într-o zi o frumoasă încurajare, tată. Ți mai amintești, poate, de prietenul lui, Richard Glyn? Știu că nu-l aprobi în mod deosebit, dar el a expus la Academia Regală... pe scurt, a venit într-o zi la Charminster și a dejunat cu Stephen la Blue Boar...

— Da?

— Stephen i-a arătat ceea ce a făcut deja, i-a explicat planul lui. Și Glyn a fost entuziasmat.

Puțin pierdut, rectorul păru totuși mulțumit.

— Caroline, zise în sfârșit după o scurtă ezitare, dacă va reuși, asta îi va deschide un nou câmp de activitate spirituală... decorarea bisericii... vitraliile pictate... mă înțelegi? S-ar putea dedica artei pioase. Este încă tânăr. Cine știe, dacă într-o zi... bine sfătuit... nu va urma tradiția?

Tăcu și se ridică să-și ia pălăria.

— Scuză-mă micuță dragă, voi reveni.

Prin fereastră, îi zări pe alee, silueta înaltă și dreaptă sub pălăria plată. Se ducea să se roage, presupuse ea.

CAPITOLUL 6

PRINTRE NUMEROASELE CALITĂȚI

care o caracterizau pe nevasta generalului Desmonde, blândețea ocupa un loc destul de puțin important. Crescută într-un mediu militar, admirată în tinerețe ca fiică a regimentului, curgea în vinele ei sângele unui întreg șir „pukka — Sahib“, de domni albi. Lunga ședere în India îi accentuase fermitatea naturală. Într-o dimineață de ianuarie emană din ea o atitudine mai aspră decât lăsase să se înțeleagă subțirimea buzelor, o imperceptibilă dilatare și înroșire a nărilor, foarte aristocratice, semne ce nu anunțau nimic bun pentru cine se întâlnea cu ea pe drum. Servitorii primiră ordine mai aspre ca de obicei. Femeia care umplea cana de apă fu muștrată pentru zgomotul făcut. Așezată în fața biroului de nuc, impecabil îmbrăcată cu o fustă de stofă, un șir de perle împodobind gâtul încă grațios, își rezolva corespondența ce trata probleme legate de funcția sa de patroană la Crucea Roșie și îndrumătoare la spitalul municipal. Apoi, nemișcată, fixă sugativa în suportul de aramă de Bénarès.

Ce să facă? Chestiunea îi dădea ocol ca un tânțar neastâmpărat, încă de când se trezise. După micul dejun, soțul ei, în pantaloni de călărie, se dusesese la grajduri, amintindu-i că trebuie să-și petreacă ziua la Gillinhurst pentru a pune la punct problema furajului. De altfel ea hotărâse să nu-l consulte. Afacerea o va trata mai bine singură. Dar cum să acționeze?

În seara aceea, cu câteva săptămâni în urmă, când o mașină trecuse pe drum, luminând o clipă dar cu mare claritate, pe Stephen și Claire, mergând unul lângă altul,

era chiar la volan, martor întâmplător la întâlnire. Venea de la castel, unde aflate că fiul ei era plecat, iar Claire ieșise. Și deodată, în lumina farurilor... erau ei, foarte aproape unul de altul, pe acel drum pustiu, în absența lui Geoffrey... Deplorabila reputație a acestui individ făcea situația și mai suspectă.

Cu toată cinstea, generăleasa recunoștea comportarea ireproșabilă a nurorii sale — atât cât putea să se judece. În India auzise câteva bârfe și hotărâse să nu spună nimic deocamdată. Dar nu putea să uite slăbiciunea lui Claire pentru Stephen și această amintire făcea mai evidentă neloialitatea, chiar sub aspectul ei cel mai nevinovat, pentru că exista, într-adevăr una, față de Geoffrey. Crescută într-o curte de cazarmă, împuiată din copilărie cu principiul — esențial — al disciplinei corpului și spiritului, incapabilă să-și exprime chiar și dragostea maternă, decât prin gesturi scurte, controlate, convenționale, Adelaïde Desmonde nu era însă mai puțin devotată fiului ei. Căsătoria lui cu proprietara de la Broughton, care făcea dintr-un mic căpitan un moșier, reușise bine. Dar se iviseră câteva urmări neplăcute. Domeniul era ipotecat și, deși încă foarte frumos, îi leza lui Geoffrey punctul sensibil al simțului de proprietate. Pe de altă parte, Lady Broughton lăsase moștenire fiicei sale cea mai mare parte a averii ei, asigurându-i lui Claire venituri personale considerabile. Adelaïde dezaprobase întotdeauna această independență în ciuda docilității nurorii sale și azi, după evenimentele din ajun, o interpreta ca periculoasă.

Cinase la Gresham Park și avusese ca vecin de masă pe amiralul Tryng. Adelaïde simțea o bunăvoință puțin disprețuitoare pentru excelentul marinar, pentru flecăreala lui, veniturile mici și vilișoara de la marginea orașului. Glumele lui o amuzau mai puțin decât picăturile de sudoare care, după supă îi perlau fruntea rozalie și lucioasă. Disprețuind, din spirit de castă, îl considera un imbecil bine intenționat. Ascultându-l doar vag, ea nu înțelesese la început aluzia la Claire. Apoi, ascultând mai atentă îl auzi lăudându-se că rezolvase cu bine micul „comision“ familial cu care fusese însărcinat. Era într-adevăr foarte frumos din partea lui Claire să se obosească pentru vărul soțului ei.

Fără voce, Adelaïde apucă paharul ei și bău o gură de apă. Pe moment nu găsi nimic de răspuns. Acest idiot de marinar îi întărea cele mai rele bănuieli: Claire se interesa pe ascuns de acest nenorocit de Stephen. Trebuia să intervină, să oprească scandalul înainte să izbucnească.

Reflectând în lumina rece a cîminetii, era înclinată să arunce întregul oprobriu asupra „renegatului”. El se infiltrasese, fără îndoială în grațiile lui Claire, păsându-i prea puțin că o compromite, constrângând-o să-l ajute. Inutil, bineînțeles, să apelezi la simțul lui de onoare. Pe de altă parte, era periculos să intervină între soț și soție. Totuși trebuia. Nu era altă soluție. Ea va ști să dea dovadă de tact, va fi în același timp delicată și discretă. După cum știa, astăzi Claire era la Londra. Hotărâtă, luă receptorul și ceru fiului ei să vină la ceai.

Acesta sosi devreme, spre ora patru — neavînd altceva de făcut; generalul nu se întorsese de la Gillinghurst. Adelaïde era singură cu fiul ei. Îi dădu de băut, îl hrăni cu prăjiturile preferate, apoi, foarte dreaptă, pe un taburet, cu tricotel în mână, îl lăsă să vorbească despre ce voia el — ultima vânătoare, speranțele lui la viitoarea cursă cu obstacole.

Timpul trecea plăcut pentru Geoffrey, foarte fericit de a se asculta. Cinstita sa mamă se pricepea tot atît de bine la caî, pe care-i iubea enorm. Pendula bătu ora șase. Stîngîndu-și țigara, se ridică pentru a se retrage.

— O zi minunată, mamă. Am flecărit plăcut împreună.

Ea îl conduse până la ușă și îl ajută să-și îmbrace paltonul greu.

— Apropos, îi zise ea, foarte detașată, am auzit că vărul tău este la casa parohială.

— Da, și este mare păcat. Nu vreau să am nimic de-a face cu tipul ăsta.

— Ai dreptate, Geoffrey. În locul tău, aș preveni-o pe Claire să-l evite cît mai mult posibil.

Geoffrey își privea mama în timp ce-și innoda fularul la gât.

— Ce vrei să spui?

— Oh, mai nimic! Știi doar că tu i-ai suflat-o pe Claire. Trebuie să nu fi uitat. Și după toți acești ani petrecuți

cu drojdia societății la Paris... nu mai poți avea nici o încredere în el.

— Cât despre asta... Individul ăsta e capabil de orice.

— Ei bine, fă-mi această plăcere și spune-i ceva lui Claire. Asta mă va liniști.

Privindu-se în oglindă:

— Am înțeles. Noapte bună, mamă.

— Noapte bună, Geoffrey.

De la ușă, ea îl privea cum își pornește motorul și demarează rapid ridicând pietricelele pe alee, îndreptându-se apoi spre grilaj. Mulțumită de această după-amiază petrecută cu fiul ei, se întoarse în cameră.

Geoffrey conducea repede, cu multă abilitate. Se credea șofer bun și înainte de a se însura se gândise un timp să participe la Brooklands. Poate că aerul rece care-i lovea fruntea îi incită gândurile referitoare la ceea ce spusese maică-sa. Luând virajele în viteză se întreba: „oare ce vrusese mama să spună?”

Ea nu-l invitase așa, de florile mărului! Demult, la școală sau la Sandhurst, când primea o scrisoare de la mama sa, privirea îi cădea imediat pe post-scriptum. Acolo era, știa bine, esențialul. Deci, să fie oare vorba de Claire?

Sub cascheta sa, Geoffrey schiță un surâs. Dezavantajat de vanitatea sa și de studiile costisitoare care nu-l învățaseră mai mult decât să arunce mingi la diverse înălțimi, nu era deosebit de inteligent, dar contactele frecvente cu lumea curselor, a hăițașilor, geambașilor și a Bookmakers*-ilor îi insuflaseră un fel de perfidie, un simț ascuțit al fizionomiilor. Reacția imediată fu să apuce calea opusă celei sugerate de maică-sa: nu-i vorbi lui Claire, păstră tăcerea, dar făcu o mică anchetă.

Ajunse acasă la ora șase și douăzeci. Claire care trebuia să ia trenul din gara Victoria la ora cinci și cincizeci, natural că nu se întorsese. Pășind pe culoarul care ducea la sala de baie, se opri în fața ușii micului salon, vecin cu camera lui Claire, unde ea stătea adesea. O bătaie discretă în ușă, fără să primească vreun răspuns și Geoffrey intră. Camera era încântătoare, cu pereți gri palizi și per-

* Bookmakers = persoane care țin registrele de pariuri la curse de cai.

delele de un roz delicat. O știa bine. Intra adesea aici în absența lui Claire, cercetând totul, o scrisoare de pe scrin, o carte de pe cămin, în felul unui soț atent, dacă nu, indiscret, pentru care afacerile soției și în mod particular finanțele ei prezentau un interes firesc și considerabil.

De această dată, inspecția fu mai atentă. Mergând direct la scrin întotdeauna deschis, îl cercetă metodic. Zece minute bune examinează hârtiile din sertare. Nu era nimic, absolut nimic. Cele găsite erau chiar instantanee ale lui când era cadet la Sandhurst; fruntea i se coloră ușor dându-și seama că nu reprezentau nimic suspect.

Puțin rușinat, pe punctul de a ieși, puse mâna pe o factură împăturită în patru. Suma totală, era de patru sute de lire sterline; era semnată de galeriile Maddox, strada Bond, numărul 21, și se referea la două tablouri: *Milă și Mijlocul zilei în livada de măslini* de Stephen Desmonde.

CAPITOLUL 7

INTR-O DUPĂ-AMIAZĂ DE LA ÎNCEPUTUL lui martie, ședința lunară a consiliului de district din Sussex era pe sfârșite, după o lungă discuție asupra oportunității introducerii canalizării în cătunul Hetton — in — the — World, care până atunci își deversa reziduurile în pământ. Dintre cei patrusprezece consilieri prezenți, Albert Mould păstra o tăcere neobișnuită, rozându-și mereu unghia de la degetul mare de la mâna dreaptă, cu fața sa îmbătrânită, înfundată în gulerul mantalei de ploaie pe care o purta de teama curentului ce se infiltra prin crăpăturile zidurilor vechi ale sălii de deliberări. Lângă el, stătea amicul său din colegiu, Joe Cordley. Amiralul Tryng, acest mare slujitor al lucrărilor publice, sta în fața lui.

Ciocănelul președintelui căzu pentru ultima oară, secretarul murmură formula consacrată, anunțând încheierea ședinței, indicând ziua și ora viitoarei reuniuni, și în vacarmul scaunelor mișcate din loc, comitetul începu să se împrăstie. Dar Albert Mould, se postase lângă ușă și la ieșire îl apucă pe amiral de un nasture.

— Aș vrea să vă spun o vorbă, amirale, dacă-mi permiteți.

Asta căzu prost. Tryng avea de gând să facă o partidă de golf, dar înainte de a putea găsi o scuză, Mould zise:

— Joe și cu mine avem de îndeplinit o penibilă datorie, domnule, în legătură cu subiectul pictorului de la Memorial.

— Da, ce e? aruncă amiralul consultându-și ostentativ ceasul.

— Numai un cuvânt. Sunt aproape trei luni de când a început picturile și, după cunoștințele mele nimeni nu le-a văzut încă. Sunt mereu sub cheie. Ziua inaugurării se apropie și asta pare caraghios cel puțin pentru doi membri ai subcomitetului. Ca să spun totul: ei mi-au cerut să-i însoțesc la Institut să vadă picturile.

— Cum dracu' s-o poți face, când ele sunt — după cum spui — sub cheie?

— Domnul Arnold Sharp mi-a procurat o dublură.

Tryng nu caută să-și ascundă nemulțumirea. Nu-l plăcea pe Mould pentru că acesta căuta să-și depășească condiția clasei sale sociale, dar mai ales pentru servilismul ironic, față de superiorii lui.

— Am fost ieri seară, târziu și trebuie să vă spun că ceea ce am văzut nu ne-a plăcut.

— Ei, Mould, zise amiralul pe un ton protector. Tu nu ești critic de artă!

— Nu este numai părerea mea, care nu valorează mare lucru...

Pentru o secundă ochii negri ai lui Mould înfruntară privirea amiralului.

— Este și părerea maestrului Sharp și a lui Joe Cordley.

— Este foarte adevărat, afirmă Cordley, sunt gata să jur pe Biblie...

— Evident, nu vă pot da nici un sfat, amirale. Dar dacă aș prezida subcomitetul, ca dumneata, aș cere socoteală...

Tryng începu să se neliniștească. Licărea în ochii lui Mould o lumină neplăcută. Renunță, cu regret, la partida de golf.

— Aveți cheia?

— Da, domnule. Joe și cu mine suntem liberi chiar acum.

— Să mergem.

Cei trei bărbați urcară în mașina lui Tryng. La Charminster, la sugestia lui Mould, îi luară cu ei pe Sharp și Sutton. Ora era înaintată și se înnoptase când membrii subcomitetului se aflau în fața ușii Memorialului. Tăcut, Mould îi lăsă să intre. Holul era pustiu — Stephen plecase cam de o jumătate de oră. Cu un aer important,

Cordley, răsuci comutatorul. Aveau în fața ochilor picturile.

Prima care-i atrase atenția lui Tryng se numea *Ofrandă păcii*. O femeie tânără ținea un copil de mână pe fondul unei case aurite, al unor câmpuri fertile, bogat populate cu personaje vesele, rustice și în timp ce examina această frumoasă compoziție, amiralul își simți inima mai ușoară. Era un lucru frumos, într-un stil foarte personal, care îi plăcea. Dar când se întoarse spre al doilea panou, *Te salut, Armageddon*, cu gloata decimată de tunuri și de oameni în uniformă, între două mulțimi urlând, în sunetul muzicii militare, sub drapele frenetic agitate sub un cer sumbru, toate temerile îi reveniră. Ele crescuseră, deveniseră certitudine, când trecu la al treilea panou, *Pângărirea păcii și Recrudescența*, dintre care unul reprezenta, atât cât putea el să discearnă, teribilele întâmplări ale războiului și altul înspăimântătoarele consecințe ce decurg din el — foamete, boli, case arse, sate rase, distrugerea tuturor bogățiilor, evocată în primul tablou, totul sub ochii unei femei goale, plângând. În ultimul panou — *Resurrecția morților*, personajul avea ochii scoși. În numele cerului, ce semnificau aceste ciudate forme, abia umane, aceste corpuri torturate, dezgolite, unele fără picioare, sau brațe? Femei ieșind din mormânt în sunetul trompetei unui înger. Niciodată în visurile lui cele mai nebunești, nu-și imaginase asemenea măcel. Și chiar el, contraamiralul Reginald Tryng, era cel care îl protejase, îl impusese pe acest Desmonde, membrilor comitetului.

Ceilalți așteptau ca el să vorbească. Dădu din umeri, fiindcă niciodată nu-i lipsea curajul.

— Ei bine, domnilor, este surprinzător!

— Surprinzător!

Pe Cordley îl amenința apoplexia.

— Este o insultă! Este... infam!

— Priviți aici!

Mould arată din bărbie personajele din ultimul tablou.

— Goi... toți... complet goi. Și mai rău încă, bărbații și femeile arătându-și părțile lor rușinoase.

Tryng întoarse ochii privindu-l pe Sutton.

Micul bancher, mai palid decât de obicei, nu era în stare să-i vină în ajutor.

— Da, domnilor... aceasta este extrem de regretabil. Am să-l întâlnesc imediat pe decan, în legătură cu acest subiect.

Luă cuvântul Sharp, care supusese tablourile unui examen aprofundat.

— Îmi permiteți să vă atrag atenția asupra acestui detaliu? Și arată cu degetul spre cel de-al treilea tablou.

— Ce fac acești soldați? Poate că cineva mult mai priceput ca mine în artă, ar putea să dea un nume acțiunii lor.

— Dumnezeuul meu, nu se putu abține Tryng, să murmure.

Și Mould să adauge, cu un aer fățarnic:

— Pentru asta am ținut să vă prevenim.

Cu buzele strânse, amiralul luă comanda.

— Convoc subcomitetul pentru mâine, la ora nouă fix. Îl voi chema pe Desmonde. Între timp, vă rog să vă abțineți de la orice comentariu. Bună seara, domnilor.

A doua zi dimineă, Stephen se prezintă în fața comitetului. Ignorând rațiunile acestei convocări — la telefon, Tryng nu-i spusese nimic, manifestând o excelentă dispoziție — el simțea numai oboseala săptămânilor de lucru neîncetat, dar având certitudinea de a fi ajuns la sfârșit. Panourile erau aproape gata. Putea să le prezinte în orice zi.

— Domnule Desmonde, trebuie să te informez că v-am văzut picturile. Ele ne-au șocat profund.

Pe Stephen îl surprinse atacul neașteptat. Nu putu să-și reprime o tresărire. Foarte palid, cu ochii întunecați aștepta urmarea.

— Nu pot, în ceea ce mă privește, relua amiralul, să înțeleg cum ați putut interpreta atât de scandalos dorința noastră.

Stephen își regăsi suflul.

— Ce este atât de scandalos în opera mea?

— Un subiect de această natură trebuie să fie tratat într-un mod nobil, eroic. O unitate mărșăluind la luptă, cu drapelul în frunte... un luptător rănit, sprijinit pe brațul unui camarad sau susținut de o infirmieră...

Stephen nu-și putu înfrânge o grimasă.

— În locul acestora ați dat o serie de compoziții inacceptabile, barbare... o reprezentare a suferinței, care este, dacă se poate spune, morbidă, degradantă.

— V-am expus concepțiile mele înainte de a începe lucrul. Părea că le aprobați.

— Nici o ființă de bun simț, nu poate aproba aceste picturi.

— Sunteți competent pentru a judeca?

— Ne-ați recunoscut competența când vi le-am încredințat.

Prin ochii lui Stephen trecu o flacără de mânie.

— În acest caz fiți atât de abil și specificați-mi exact cu ce v-am decepționat.

— Să specificăm! țipă Cordley, dezvăluind în emoția sa accentul terorii. Credeți că noi vrem mutilați, orbi... femei goale... dezgustătoare... pentru a nu mai vorbi de murdăriile care le fac...

— Ajunge, tăie scurt amiralul care, încă din ajun, reflectase cel mai potrivit mod de a ieși din afacere. De aceea se gândise că trebuia înăbușit scandalul. Era hotărât să evite în ședința de comitet orice discuție detaliată a picturilor, fiind sigur că se va vorbi de asta, seara, în fiecare casă, în toată regiunea. Îi aruncă lui Stephen o privire de „căpitan“ pe puntea de comandă.

— Poziția comitetului nu se va modifica. Nu putem să acceptăm panourile dumneavoastră. Va trebui, pentru a face să ne schimbăm hotărârea, să modificați unul din ele și să refaceți cel puțin alte trei. Acceptați?

— Refuz, zise fără să clipească, Stephen. Cererea este absurdă.

— În cazul ăsta va trebui să vă cerem să vă încetați lucrul. Decizia comitetului, care anulează contractul dumneavoastră vă va fi comunicată în timp util.

O scurtă liniște. Apoi vocea legii se făcu auzită asupra unui punct care scăpase președintelui.

— Vă propun, zise Sharp, să scrieți în procesul verbal al ședinței, că picturile domnului Desmonde, fiind refuzate în unanimitate, noi nu-i datorăm nimic, în termenii chiar ai înțelegerii noastre.

Stephen tăcea, gâfâind. Niciodată, în momentele cele mai crude ale vieții, nu cunoscuse o astfel de amărăciune,

o astfel de impresie sufocantă de injustiție. „Păstrați-vă banii voștri murdari“, ar fi vrut să strige... „pomana voastră“. „Credeți că mi-am pus sufletul pentru câțiva gologani?“ Dar știa că aceste strigăte din inimă nu vor face decât să accentueze la călăii lui, proasta impresie pe care o aveau despre el. Privirile i se plimbară, vag, peste fiecare din aceste fețe, atât de încețoșate, încât abia putea să le distingă. Ieși, fără un cuvânt. Pașii îl duceau, instinctiv la Memorial. Era ferm decis să termine pannonurile, fără să aștepte, în ciuda somațiilor comitetului. Mai avea multe de făcut, în două zile ar fi fost gata pentru vernisaj. Din fericire, uitaseră să-i ceară cheia.

Dar la Institut găsi ușa baricadată, închisă cu o bară puternică de fier și cu un lacăt nou, solid, care rezistă la toate încercările sale. După un moment de liniște penibilă, Stephen întoarse spatele și traversă orașul; ochii lui întunecați și aprigi păreau să nu mai vadă nimic. Ajunse pe dealurile care, conturate în regru, solitare pe cerul albastru, păreau să sfideze universul coalizat împotriva lui.

CAPITOLUL 8

VESTEA REFUZULUI COMITETULUI SE

răspândi după-amiaza. Dar Tryng, uzând de întreaga lui autoritate, reușise, în termeni categorici, să-i facă să-nțeleagă pe colegii lui, că era de un interes primordial să se abțină de la orice comentarii asupra necuviinței picturilor, pentru care, până la urmă, el purta întreaga responsabilitate. Se mulțumiră să anunțe că lucrările nu erau genul solicitat și că fuseseră refuzate. Această măsură nu trecu neobservată și adversarii lui Stephen profitară de situație. Adelaïde, la Simla Lodge, se bucură. Cultivându-și în tăcere ranchiuna, Geoffrey încercă o vie satisfacție. Fără nici o îndoială, pușlamaua este beată moartă în vreo tavernă din Brighton!

O liniște adâncă domnea la casa parohială din Stillwater, două zile mai târziu, joi seara, din această tristă săptămână. După ce așteptase atât cât putuse, Caroline intră în bibliotecă. Rectorul stătea pe scaunul lui, la gura sobei, cu „Comentariile“ episcopului Denton, de unde de obicei își lua subiectele predicilor sale. Nici nu se ostentise să deschidă cartea. Ea se opri, ezitând.

— Tată, trebuie să închid poarta?

Bertram Desmonde nu schiță nici o mișcare.

— Nimic încă despre el?

— Nu, tată.

Rectorul se îndreptă, scuturându-se.

— Nu este în camera lui?

— Nu tată, am urcat să mă uit.

— Ce oră este?

— Aproape unsprezece. Să încui în față și să las deschisă ușa din lateral...

— Nu, draga mea... lasă totul așa și urcă să te culci. Cred că ai nevoie.

— Lasă-mă să veghez cu tine.

— Nu. Am de lucru. De altfel, nu mă simt obosit. Noapte bună, Carrie.

O numise Carrie, lucru rar și asta-i merse la inimă fetei. Dar ea nu știu să-și arate duioșia.

— Noapte bună, tată.

Caroline urcă încet scara, cu regretul în suflet și ajunse în camera înghețată, în timp ce rectorul, drept în scaunul lui, își aștepta trist fiul. Ca să se amăgească singur, înforcea din când în când o pagină a cărții, dar gândul nu-i era acolo. Își consulta mereu ceasul și pândeia orice zgomot.

Refuza încă să creadă, în ciuda tuturor, că după ce luni de zile dusesese o viață exemplară, Stephen se aruncase în mocirlă ca să-și înece necazul. Era totuși părerea generală. Cum se explica altfel, o asemenea absență prelungită? Trebuia să recunoască pentru ușurarea sa, că lovitura era cumplită. El trebuise să construiască castele de nisip, care se sfărâmaseră sub ochii lui. Rectorul își puse mâinile pe genunchi și suspină.

Minutele treceau încet. La orologiul bunicului sună ora unsprezece, apoi, unsprezece și jumătate. La miezul nopții chiar și focul se stinse. Așteptarea aceasta era inutilă și Bertram Desmonde stinse lămpile, urcând la rândul lui să se culce.

A doua zi, pe la trei după-amiază Caroline, pe care treburile gospodărești o obligau să se trezească devreme și care abia închisese ochii noaptea, se odihnea în camera ei, în absența tatălui care își făcea vizitele la enoriași, când un zgomot de pași binecunoscuți, o făcu să se ridice și să alerge la fereastră. Inima-i sări din piept. Era Stephen. Îmbrăcându-și vechea rochie de cameră, coborî pentru a-l primi la ușă.

— Carrie mor de foame. Dă-mi ceva să mănânc.

Vorbea cu o răceală care nu-i plăcu deloc.

— De unde vii? îi aruncă ea pe un ton acuzator.

Tânărul zâmbi stins.

— Nu mă privi în felul ăsta, micuța mea. Regret că te-am luat pe nepregătite. Am fost foarte ocupat...

— Cu ce... timp de trei zile și trei nopți?

— Este foarte ușor... am avut o șurubelniță.

Era nebun? Liniștindu-se îi zise:

— Nu glumi, Stephen. Ne-ai îngrijorat mult. Unde ai dormit?

— Pe jos. Imbrăcat, după obiceiul meu. Aș avea nevoie de o baie și să-mi schimb lenjeria.

Carrie suspină, ușurată pentru că îl revedea, dar era încă bănuitoare. Îi pregăti ouă cu șuncă — Sophie luase obiceiul de a nu mai apare la bucătărie între ora trei și șase seara —, îi făcu un ceai și așezată în fața lui îl privea cum mănâncă cu poftă. Când termină, se sprijini pe spătarul scaunului și își privi sora.

mtit f,âqnuoă,,anțt,

— Este foarte simplu, Carrie. Țineam să-mi termin pannoturile. Cum ușa era baricadată, am forțat-o.

— Ai forțat-o?

— Am încercat mai întâi să escaladez cu o scară, dar n-a mers... atunci am deșurubat bara.

— Și tu ai fost la Institut în tot acest răstimp?

— Da.

— Fără să mănânci... trei zile? Și ai dormit pe jos, pe parchet?

— Te asigur, Carrie, că asta m-a deranjat cel mai puțin pe lume, întotdeauna.

Vocea îi deveni mai gravă.

— Țineam să-mi termin lucrarea... am făcut-o...

Ea tăcea. Veselia fratelui îi făcea bine, dar nu putea să nu remarce în ce hal îl slăbiseră fizic lunile de muncă creatoare. Avea în priviri o flăcără ce o înfricoșă. Simplitatea, blândețea lui nativă, cele mai bune calități, dispăruseră, înlocuite de o teribilă ardoare perversă.

Stephen consultă pendula.

— Trebuie să plec.

— O! nu, Stephen! protestă ea. Tata ar vrea, cu siguranță, să te vadă.

— Mă voi întoarce devreme, promise el. Sigur înainte de ora zece.

Vorbea cu convingere, dar îi ascundea ceva și ea simțea asta. Un minut mai târziu, ieși la fel de repede precum intrase.

La capătul potecii, apărură autobuzul și Stephen îl opri. Anticul vehicul era aproape gol și demară imediat în direcția Charminster.

Toată încăpățânarea lui Stephen era îndreptată împotriva felului cum fusese tratat. Șase ani mai devreme, s-ar fi putut îndoi de pictura sa. Dar acum știa că aceste panouri sunt de cea mai autentică valoare artistică și morală. Îl mânia faptul că au putut să le refuze atât de arbitrar, cu o asemenea brutalitate, fără să fi recurs la opinia unui expert. Cel mai rău era modul în care comitetul a stopat afacerea, confiscându-i munca, refuzându-i accesul la ceea ce fusese atelierul lui, punându-l în imposibilitatea de a încerca să se apere. O dată mai mult, așezat în vechiul omnibuz care-l zdruncina, amintirea eforturilor, a bunei lui credințe, îl făcură să strângă pumnii și buzele. Nu, nu se va supune și, în ciuda tuturor obstacolelor va duce afacerea până la capăt.

Mașina alerga prin cartierele mărginașe ale Charminsterului și Stephen își simți nervii încordați. Orologiul din piață era luminat, marcând ora șase fără un sfert. La oprire, în piață, coborî și fugi la gară. Ajunse tocmai când trenul de Londra intra în stație.

Câțiva rari călători coborâră și printre ei, Stephen recunoscu fără greutate silueta tânără a lui Thorpe Maddox, care venea spre el cu valiza în mână.

— Sunt fericit să vă văd, zise Stephen.

— Și eu, că pot să vă fiu util, domnule Desmonde. Unchiul meu m-a rugat să vă transmit sentimentele lui prietenești.

— V-am reținut o cameră la *Blue Boar*. O să vă simțiți bine acolo, continuă Stephen, mergând spre ieșire. Dar mai înainte de asta, avem o mică treabă de făcut.

— V-ați asigurat localul?

— L-am închiriat pentru cincisprezece zile, începând de mâine. Mergem să-l vedem.

În centrul Charminsterului, la capătul lui Market Street, exista un butic, pe care proprietarul îl închiria pe termen scurt și care servea, când de cartier general cer-

cetașilor, când de sală de vânzare diverselor organizații caritabile din regiune.

— Iată locul, zise Stephen. Nu este extraordinar, dar e mulțumitor. Este mare și o să găsiți acolo o masă și un scaun pentru dumneavoastră. Să trecem acum în curte. Găsim acolo un căruț de mână.

Câteva minute mai târziu, împingând căruțul, se îndreptară, pe un drum deviat și liniștit, spre Institut. Cunoscut pentru catedrala lui, Charminster, nu este decât un târg, lipsit de o viață nocturnă. Trecătorii erau rari la această oră și Stephen constată cu satisfacție că manevrele lui treceau neobservate. Douăzeci de minute mai târziu, încărcară panourile, după ce se asiguraseră că lacul se uscaseră și le acoperiră cu pânză de sac. Închiseră cu grijă ușa și Stephen prinse bara la loc. La fel procedă și cu lacătul pe care îl desfăcuse pentru a putea intra.

Întoarcerea la sala de expoziție se făcu cu aceeași discreție ca la venire. La adăpostul perdelelor lăsate ale buticului, aranjară panourile. Stephen așază *Pângărirea păcii* în vitrină, al doilea panou, *Armagaddon*, în fața intrării. Munca fu grea. Cadrele erau grele, dar la ora nouă, totul era la locul lui, spre marea satisfacție a lui Stephen.

— Ei bine, ce crezi despre ele?

— Știi doar că lucrările dumneavoastră mi-au plăcut întotdeauna, răspunse prompt Maddox. Ceea ce văd depășește tot ceea ce ați făcut până acum. Este... formidabil!

— Acceptați să petreceți aici cincisprezece zile?

— Cu plăcere. Va fi... interesant. Dar spuneți-mi, unchiul meu nu a văzut aceste panouri?

— Nu. De ce?

— Mă întreb, domnule Desmonde, dacă este înțelept să le expuneți aici?

— Ei, Thorpe! Dar tocmai la Charminster țin să le arăt. De ce să n-o fac?

— Pentru că este un orașel de provincie. Aș paria că oamenii de aici sunt incapabili să facă deosebire între opera unui maestru și un nap... Dacă aceste panouri ar fi fost la National Gallery sau la Louvre, ar fi fost judecate la valoarea lor. Dar aici — se citea neliniștea în ochii tânărului — ce vor gândi oamenii?

CAPITOLUL 9

DIMINEAȚA VENI RECE ȘI LIMPEDE.

La *Blue Boar*, Thorpe Maddox dejună repede și fugi la buticul pe care îl deschise la ora nouă fix, expunând panourile la vederea trecătorilor. Aproape în același timp, Mark Sutton, om punctual, urca Market Streed, în direcția băncii. Văzu pictura în vitrină, o recunoscuse și fu gata să aibă un atac de cord. Câteva minute mai târziu, era în birou și-i telefona lui Tryng. Acesta nu întârzie să-i declare, nu fără ciudă, că se spală pe mâini de toată afacerea.

Am făcut tot ce s-a putut, Sutton, pentru a redresa o situație atât de neplăcută. Nu în interesul meu personal, ci în cel al prieteniei pentru care am cea mai mare considerație. Totul putea fi evitat. Și iată că individul ăsta își expune acele pânze proaste!

— Trebuie să recunoaștem că ele îi aparțin... are dreptul să le expună, după gustul lui...

— Crede-mă că dacă aș fi putut, le-aș fi ars de mai mult timp.

Furios, amiralul își umplu pipa cu tutun.

— Nu credeți că ar trebui să-l vedem pe decan? sugerează Sutton.

— Am trecut pe la el. Este răcit și nu e de văzut. De altfel, el este în afara problemei. Trebuie să înăbușim scandalul.

Și amiralul ieși.

În timpuri obișnuite, o expoziție de pictură la Charminster n-ar fi făcut mai mult zgomot, decât un fuig de nea căzând pe o piatră funerară. De fapt acestea erau

rare. Ultima expoziție avusese loc — își aminteau unii — înainte de război. Fiica paralică a bătrânului maior Featherstonhaughy vânduse, cu o guinee bucata, vase pictate cu trandafiri sau cu pansele, ceea ce era remarcabil, gândindu-ne că erau opera unei infirme.

Dar azi nu era vorba de picturi florale. Evenimentele care precedaseră această prezentare în public a panourilor destinate decorării Memorialului, erau legate de trista reputație a autorului lor, suficientă ca să le confere o putere diabolică fascinantă. Pe scurt, atrăgeau pentru că erau respingătoare și întreg Charminsterul veni să le vadă precum se adunau mulțimile de gură cască în fața morgii. Așa stând lucrurile, orice ar fi spus în particular, înalta societate păstra o rezervă de bun gust — deși puteau fi surprinse unele murmure dezaprobatore și se putea observa că, urcându-se în Daimler-ul său, văduva de la Ditchley Castle lăsă să i se vadă pe chip o expresie de seninătate care-i accentua asemănarea cu regina Victoria. Pătura de jos, în cea mai mare parte muncitori agricoli de ambele sexe, se arătă deplorabil de prost crescută. Unii se mulțumeau să privească cu gura căscată, dar mulți dintre ei se dedau la comentarii vulgare, la o interpretare atât de deșuchiată a unor detalii încât provocau rânjetele amuzate ale prietenilor lor. Rămânea clasa mijlocie, respectabilă și cu credință în Dumnezeu și în Lege, să-și asume atitudinea cea mai demnă în fața acestui exhibiționism nerușinat și să măsoare cu seriozitate efectul său asupra comunității.

Mai întâi, fu stupefiant. Prin tematica și execuția lor, panourile decepționau orice așteptare, contraziceau orice tradiție respectabilă. Lumea se scandaliza de la prima privire. Apoi, gradat, erau discernute elementele care, indubitabil violau principiile religioase, patriotice și înainte de orice, morale.

Dezaprobară se concentra asupra unui detaliu din primul tablou, insolent expus în vitrină. Din nefericire pentru ei, onorabilii buticari și comercianți interzisera prea târziu nevestelor și fiicelor să privească nuditatea roză, sâni și membrele întinse ale unei țărănci, pe jumătate dezbrăcată, luptând fără succes contra îmbrățișărilor amoroase ale unor soldați.

Indignarea crescuse, conștiința cinică se trezi și presa — paznic fidel al poporului — intră în acțiune.

Două ziare își împărțeau favorurile districtului *County Gazette* și *Charminster Chronicle*. În *Cronicle*, care apăru miercuri, era publicat un editorial cu titlul „O insultă în frumosul nostru oraș”. Trei zile mai târziu, *Gazette* își egală rivalul cu un articol intitulat „Arta las-civă”.

Observând reacția populară care întrecea previziunile sale, amiralul încercă o emoție complexă. Fusesse bine tratat de presă, pentru care comitetul se compunea din cetățeni onorabili, a căror încredere și generozitate fuseseră nedemn trădate.

Deși personal era cruțat de răzbunarea publică, avea unele remușcări față de Claire, victimă a afacerii. Lunea următoare, după publicarea articolului din *Gazette*, la o ședință a consiliului rural, unde se discuta liber despre această chestiune, îl alarmă un cuvânt scăpat de Sharp. Reîntorcându-se acasă, pentru a dejuna, după a matură chibzuință, luă telefonul și chemă Broughton Court.

— Alo, aş putea să vorbesc cu doamna Desmonde?

— Cine întreabă?

— Amiralul Tryng.

— Soția mea este ocupată.

— Ah, dumneata ești, Geofirrey? Ar fi trebuit să-ți recunosc vocea. Te simți bine?

— Da. Ce pot să fac pentru dumneavoastră?

— Păi... aş fi vrut să-i spun lui Claire câteva vorbe... în legătură cu această expoziție. Pot să te rog să faci comisionul?

— Natural.

— Ei bine, iată... după cele aflate astăzi, vărul vostru ar avea cel mai mare interes să nu-și continue manifestarea, să închidă prăvălia și să plece cât mai repede împreună cu Kitchurile sale. Îmi e dificil să vă spun mai multe despre acest subiect, la telefon... dar, domnule, mă-nțelegeți...

— Cred.

— Perfect. Transmite respectele mele soției. Știu foarte bine că ea nu avea nici o idee de ceea ce se va întâmpla,

când mi-a cerut să sprijin candidatura vărului vostru... și o compătimesc sincer.

O nouă tăcere.

— Asta-i tot, Geoffrey. La revedere și noroc.

Cu un gest turbat, Geoffrey pusese deja telefonul în furcă. Era culmea! Să nu-ți vină să crezi! Dar trebuia să-și păstreze calmul. În hol se opri pentru a-și regăsi sângele rece, apoi cu chipul înghețat, urcă scara. De obicei, înainte de a intra la soția lui, bătea la ușă. De astă dată, se dispensă de gestul de politețe.

Claire stătea în fața ferestrei, la locul ei favorit, cu o carte deschisă pe genunchi. Avea ochii încercănați ca și când n-ar fi dormit.

— Te deranjez?

— Nu... nu. Citeam...

— Ce anume?

Puse repede mâna pe cartea care trata despre pictura post-impresionistă.

— De câtva timp, te interesează mult arta.

— Nu în mod deosebit.

— S-ar putea crede!

El se așezase la capătul canapelei.

— Apropos, când o să vedem noile tablouri?

— Care?

— Cele pe care le-ai cumpărat recent de la Londra.

Ea păli și întoarse ochii fără să răspundă.

— Nu-ți amintești de ele? *Milă*, cred. Un titlu fermecător! Și *În livada de măslini*.

Claire se sili să-l privească în față.

— Le-am pus la păstrare.

— De ce să ne lipsești de plăcerea de a le vedea? Te-ai costat așa de scump...

Tonul batjocoritor deveni dur.

— Pentru ce te îngrijești de nevoile acestui trist individ?

— Îmi place pictura lui.

— Nu cred nimic. Pușlamaua asta este incapabilă să picteze chiar și un măr. Și tu îi faci cadou patru sute de lire, când noi... nu avem un ban... pentru a ține casa. Și nu te mulțumești cu atât — se ridicase și vocea îi deveni mai tare — în spatele meu, alergă prin tot ținutul

pentru a-i obține comanda panourilor. Memorialul pe care l-a sabotat cum era și de așteptat, făcându-te de râs. Și pentru ce? Vrei să-mi spui?

— Am vrut să-l ajut, murmură ea. Ce poate știi un Geoffrey despre o inimă de femeie?

— Te-ai întâlnit cu el?

— O singură dată... câteva minute, pe stradă.

— Nu te cred. Ai continuat legătura cu el.

— Nu, Geoffrey.

Oare spunea adevărul? El nu știa. Era sigur de ea fizic, dar înțelegea să fie a lui și spiritual. Veni să se așeze în fața ei.

— Fără îndoială, tu l-ai încurajat să facă această ridicolă expoziție.

— Nu, dar îi înțeleg reacția.

— Adevărat! făcu el fulgerând-o din ochi.

— Nu înțelegi, Geoffrey, că un artist trebuie să-și apere opera? Pentru asta s-a creat Salonul Refuzaților... cei ca Manet, Degas și Lautrec, care au fost batjocoriți înainte de a fi admirați, au expus acolo.

— Văd că ți-ai învățat bine lecția, zise el ironic. Dar acești oameni, cel puțin n-au făcut scandal.

— Tocmai aici te înșeli. Când Manet, Gauguin și Van Gogh și-au expus primele pânze, protestele au fost generale. Tablourile erau distruse, ploua cu insulte. Aproape că a fost rebeliune. Și acum... sunt considerate capodopere...

Îl tulbura calmul ei, aceste nume străine, puțin cunoscute. O apucă de braț.

— Iată unde era geniul sacru! Îi voi strivi rinichii cu prima ocazie!

— La ce ți-ar servi asta?

— Îl iubești!

Fără să răspundă ea merse încet spre ușă. Când ajunse acolo, Geoffrey, plin de furie, adăugă:

— Ceea ce ți-ar trebui, este o pedeapsă bună.

Ea nu părea să-l fi auzit.

Rămas singur, Geoffrey reflectă, cu pumnii strânși, cu fața întunecată.

Era clar: trebuia să acționeze fără să piardă timp, pentru a evita ca numele de Desmonde, să fie târât în noroi.

Nu, nu se va duce să-l vadă pe Stephen pentru a-l pedepsi — își va oferi mai târziu această plăcere. Va merge să-l vadă pe unghiul său, Bertram, pentru a-l determina să-și expedieze fiul în Canada sau aiurea, cât mai departe posibil. Nu mai mult. Ei erau strâmtorați, rectorul nu mai era decât propria lui umbră, și Caroline, bănuia el, nu se înțelegea prea bine cu Claire. Pentru a termina, hotărî să le vorbească părinților săi și ridicând receptorul, chemă Simla Lodge.

Îi răspunse taică-său care, tăind scurt explicațiile lui Geoffrey, declară brusc:

— Tocmai voiam și eu să-ți telefoniez. Ești acasă după-amiază? Vreau să te văd.

— În legătură cu vreo afacere?

— Da.

— Atunci te aștept. Adu-o și pe mama cu tine.

— Nu poate veni. Sunt la tine într-o oră.

Nervos, Geoffrey își aștepta tatăl în sala de biliard, fumând țigară de la țigară, încercând câteva lovituri, gresind, înjurând și sfârșind prin a se posta la fereastră. În sfârșit, mașinuța cu steagul Uniunii Jack apăru în dosul înalților rododendroni care mascau marea alee. Generalul intră vioi, sănătos — spre marea surpriză a fiului său — în costumul de grădină, cu o manta mare și cizme de cauciuc. Ochii săi albaștri erau înghețați.

— Sunt fericit să te văd, tată. Lasă-mă să te scap de această manta. Un pahar de whisky?

— Da. Cu foarte puțină apă. Pune-ți și tu unul, fiule!

Fierbând de nerăbdare, Geoffrey umplu paharele, întinse unul tatălui său, care-l goli dintr-o înghițitură.

— Claire e bine?

— Da.

— E o compensație...

Comportarea tatălui, îl uimi pe fiul care nu mai ocoli cu discuții inutile și merse direct la țintă.

— Expoziția acestui cretin provoacă un scandal. Trebuie să-i punem capăt cu orice preț.

— Inutil. S-a făcut.

— Cum?

Generalul împinse paharul.

— Directorul poliției mi-a telefonat după dejun. Mi-a

cerut scuze... primarul din Charminster i-a luat-o înainte... și el nu-i dă dreptate. „Operele de artă“ ale vărului tău au fost confiscate.

— E perfect.

— M-a asigurat, de asemenea, că va face în așa fel încât să n-o amestece pe Claire în scandal.

— Un scandal?

— Da. Vărul tău — se simțea că acest cuvânt frigea buzele generalului — vărul tău a fost arestat azi-dimineață și condus la comisariat, unde a fost acuzat, bineînțeles, de insultă adusă bunelor moravuri.

— Oh!

— Afacerea va fi adusă, luni la opt, în fața tribunalului, adăugă generalul cu o voce rece și tăioasă.

CAPITOLUL 10

SALA DE AUDIENȚĂ A PALATULUI de Justiție din Charminster era plină până la refuz. De puține ori, această bătrână clădire cu galeria sa în hemi-ciclu și tavanul înalt în formă de dom, cunoscuse o asemenea afliuență. Cetățeanul simplu se înghiontea cu aristocrația din comitat. În picioare, cu nervii încordați, cu un sergent solid alături, Stephen avea impresia că se pierduse într-o mare de oameni. Imposibil de recunoscut pe cineva în această adunare confuză. Dar el știa, mulțumită lui Dumnezeu, că nici un membru al familiei sale nu venise; doar Richard Glyn era acolo și asta îl mai liniștea.

Deodată zgomotul conversațiilor încetă și se instală o liniște profundă. Judecătorii intrau și-și ocupau locurile cu toată solemnitatea cuvenită. Apoi fu pronunțat numele lui Stephen; sergentul îl aduse la banca acuzaților și grefierul luă cuvântul, citind cu o voce monotonă hârtia pe care o ținea în mână.

— Dămnule Stephen Desmonde, sunteți acuzat de a fi atentat la ordinea publică, expunând trei picturi obscene, în ziua de 17 marite, la parterul imobilului situat la numărul 5, în „Piața de cereale“. Conform articolului 1 al legii din 1857 asupra publicațiilor obscene, trebuie să justificați de ce numitele picturi prezentate Curții sub plângere legală, nu trebuie să fie distruse.

Grefierul tăcu și toate privirile se întoarseră spre cele trei panouri expuse pe banca apărării.

— Vă considerați vinovat sau nevinovat? întrebă grefierul.

— Nevinovat, răspunse Stephen cu o voce surdă.

O clipă, ochii publicului se concentrară asupra lui Stephen, dar atenția generală se îndreptă spre avocatul acuzării, care se ridică pentru a-și prezenta rechizitoriul.

Acesta era Arnold Sharp.

— Domnule președinte, domnule judecător, zise el pe un ton în care răzbătea respectul, să-mi fie permis mai întâi, să introduc în această dezbatere o remarcă personală. Este împotriva voinței mele să îndeplinesc datoria de avocat al acuzării, reprezentând administrația acestui oraș. Dar mă văd constrâns să-mi fac datoria.

— Adevărat, maestre, zise sec președintele. Ținându-se de reverele hainei, Sharp se înclină.

— Istoria acestor panouri este prea cunoscută pentru a mai fi nevoie s-o amintesc, reluă el. Unele recomandări, asigurările personale cele mai precise și poate, de asemenea, stima de care familia sa s-a bucurat întotdeauna, au determinat consiliul Memorialului să-i ofere această muncă acuzatului. Sarcina era nobilă, sacră. Nu voi insista asupra sentimentelor încercate de membrii comitetului, când și-au putut da seama de felul în care le fuseseră interpretate gândurile, nici asupra eforturilor bine intenționate pentru a evita scandalul. Vă cer numai, să examinați fără nici o părtinire, felul scandalos în care s-a abuzat de încrederea lor. Probele sunt aici, sub ochii voștri. Vedeți în fața ochilor, aceste așa-zise opere de artă. Sharp tăcu un timp și privi panourile cu un aer de dezgust.

— Din decență, n-o să insist asupra naturii acestor producții. Dar justiția are drepturile ei, care mă constrâng să arăt rațiunile esențiale ce motivează urmările provocate.

Se apropie de panouri, ținând în mână o baghetă. Un moment asistența se agită.

— Iată, zise el, o scenă de nimicire, destul de puțin edificatoare. Această femeie goală, de la cap până la picioare, are, ne asigură inculpatul, pretenția de a reprezenta pacea. Noi nu suntem, mulțumesc lui Dumnezeu, nici plini de prejudecăți, nici spirite înguste. Dar la locul lor, ca în operele bătrânilor maeștri italieni, noi ad-

mitem modalitățile, mai ales când sunt convenabil drapate, așa cum le prezintă marii artiști.

Atent, Stephen nu-și putu reține un surâs amar.

— Dar această femeie este goală, în întregime goală și se poate dovedi aici, o anume intenție voluptuoasă; sunt revelate detalii atât de precise, încât acestea provoacă roșeață în obrajii spectatorilor inocenți.

Sharp se întoarse spre cel de-al doilea panou.

— Această oroare, și cuvântul, domnilor, nu este prea tare, vrea să reprezinte un câmp de bătaie. Se observă acolo, într-adevăr, soldații noștri a căror uniformă se recunoaște ușor, angajați într-o luptă cu dușmanul. Deși s-a vorbit în această incintă, mai ales de decență, permiteți-mi să atrag, în trecere, atenția asupra modului în care bărbații noștri sunt zugrăviți, morți sau răniți, în tranșee, în atitudini de învinși, deși mulțumim lui Dumnezeu, noi suntem învingătorii acestei lupte titanice. Să lăsăm însă asta. Ceea ce înțeleg să vă arăt mai întâi, sunt cele trei creaturi înfricoșătoare, jumătate femei, jumătate păsări, planând asupra combatanților. Știm cu toții că apariția îngerilor i-a ajutat pe curajoșii noștri soldați să repurteze victoria asupra dușmanului detestat. Dacă în această viziune celestă reprezentată aici, îngerii ar fi avut rochii albe și aripi strălucitoare, am fi fost mulțumiți. În locul lor, ne-au fost expuși acești monștri. Cu pensula sa indecentă, autorul ne arată sub pene, sânii, fundurile lor, fantezii care nu se pot, desigur, naște decât într-un spirit decadent, lasciv. Domnilor judecători, vă întreb încă o dată, nu este aceasta dovada unei adevărate perversiuni morale, inventând asemenea monstruoziități feminine?

Atunci, o voce puternică, venită de la galerie, pe care Stephen o recunoscă ca fiind a lui Glyn întrerupse pledoaria avocatului.

— Deci, mata n-ai auzit niciodată vorbindu-se de harpiile pe care Homer le menționează în *Odiseea*, dobitocele!

Mișcare generală. Președintele bătut cu ciocănelul în birou și incapabil să-l descopere pe cel care tulburase ședința, declară sec:

— Dacă se mai întâmplă o asemenea întrerupere mă văd obligat să evacuez sala.

Liniștea reveni și Sharp, ușor descumpănit, reluă cu o voce mai stridentă:

— Încă nu am terminat cu această pânză. Aici, în planul din fundal, dar foarte vizibil, iată trei indivizi, doi bărbați și o femeie pe punctul de a fi împușcați. Acțiune hidoasă în sine, deși uneori motivată în timp de război, dar care apare aici mai revoltătoare prin faptul că trupurile lor, cu excepția câtorva zdrențe, sunt practic în starea lor naturală. Până la asemenea punct, în ciuda dimensiunilor lor neglijabile pe pânză, se poate recunoaște sexul căruia îi aparțin.

Sharp își recăpătă suflul, își șterse mustața cu batista, ca și când simplul fapt de a fi pronunțat aceste cuvinte, ar fi murdărit-o.

— Și n-am spus încă destule despre acest panou scandalos. Vedeți, a fost sfâșiat: un curajos cetățean nu și-a putut reține indignarea justificată. O dată mai mult ne arată o femeie pe jumătate goală. Este asaltată nerușinat de niște soldați. Într-un cuvânt, pe care încă ezit să-l pronunț, este un viol. Este incredibil că aceasta s-ar putea întâmpla într-o țară creștină și totuși, acest act respingător, este reprezentat aici deschis. Și mai mult, pentru a agrava situația, există acolo și un copil care asistă la scenă alături de femeie, luptând împotriva agresorilor ei.

Sala fu străbătută de un murmur și Sharp, profitând, trecu la al treilea tablou.

— Eu nu am, domnilor, nici dorința, nici nevoia de a împinge mai departe demonstrația. Dar priviți numai o clipă această ultimă saturnalie, în toată nuditatea ei. Priviți aceste forme umane, bărbați și femei surprinși într-o rușinoasă goliciune absolută, în ceva ce pare a fi un cimitir. Priviți, vă rog și, înainte de a întoarce ochii, întrebați-vă dacă din această scenă oribilă nu duhnește, în toate sensurile cuvântului, corupția, putregaiul.

Abandonându-și bagheta, Sharp își puse din nou mâinile pe reverele hainei.

— Este evident, domnilor, că de la primul la ultimul din aceste tablouri, ne găsim în prezența unui atac sistematic, câteodată subtil, alteori grosolan, dar întotdeauna diabolic, contra moralității. Este vorba de decadență, de

perversiune, de răutate sau de simplă pornografie — n-aș ști să o spun. Repet numai, că aceste picturi vulgare, hidease, cad sub lovitura legii. Tendința spre obscenitate este clară și capabilă să corupă copiii noștri, tinerii, tinerele noastre și soțiile noastre, mame de familie. Aceste producții obscene trebuie, domnilor, distruse înainte de a polua aerul curat al frumosului nostru oraș. Trebuie pedepsit autorul lor, cu toată rigoarea legilor.

Sharp se așază în zgomotul aplauzelor repede oprite. Sergentul, care confiscase pânzele incriminate, veni să-și facă depoziția la bara martorilor. Când termină, președintele tribunalului își consultă asistentul și se întoarce spre Stephen. Era un om cinstit, conștiincios, cu un spirit riguros. Epitrop al catedralei, era tatăl a trei fete necăsătorite. Apărător neînduplecat al legii, își făcea un titlu de onoare din a se arăta în orice împrejurare imparțial și integru. Având împotriva lui întreaga sală, inculpatul trebuia să fie tratat cu blândețe.

— Nu sunteți legal reprezentat și înțelegeți să vă apărați cu propriile mijloace?

— Da, domnule președinte.

Pentru Stephen, care suportase destul de dureros atacurile pline de ură ale lui Sharp, venise momentul să-și apere opera atât de nedrept calomniată, ca de altfel și propriile intenții.

— Puteți, la alegere, să prestați jurământ sau să faceți o simplă declarație, de la locul unde vă aflați.

— O să prestez jurământul, domnule, zise Stephen.

Sergentul îl duse la bara martorilor și, cu inima bătându-i puternic, cu spatele înghețat, jură în fața judecătorilor săi.

— Vorbiți!

— În primul rând, țin să protestez solemn, contra inculpării al cărui obiect sunt. N-am pictat niciodată pentru a satisface josnice instincte sexuale. Artă este pentru mine un lucru serios. Și în cazul acesta m-am apropiat de subiect cu tot sufletul. Am fost împins numai de dorința sinceră și profundă de a simboliza unul din relele cele mai teribile care s-ar putea abate în viitor asupra umanității: războiul. Mi-am pus aici întreaga energie. Și... cum am

fost judecat? Interpretându-mi-se unul câte unul detaliile lucrării mele ca și când s-ar putea judeca fiecare cuvânt al unei opere literare, fără a ține cont de context și intenția de a găsi acolo o reprezentare a întregului. Metoda este dintre cele mai nedrepte, mai tendențioase, mai false. Dacă am putea face un tur la National Gallery, mi-ar fi ușor, adunând, ca în tablourile mele, detaliile anumitor opere ale unor maeștri, să vă provoc cea mai iritantă indignare. Aș adăuga, fără a-i lipsi de respectul care li se datorează, că nici o voce autorizată nu s-a făcut auzită aici. Opinia unui sergent de poliție sau a unui laic, nu ține cont de opinia unor critici competenți și autorizați și cer, în consecință, să vină la bară domnul Richard Glyn, care expune la Academia Regală și se găsește în sală chiar în acest moment.

Sharp sări de la locul lui.

— Protestez, Onorată Instanță. Unde vom ajunge dacă ar trebui să consultăm nenumărați martori ale căror păreri se vor opune, fără doar și poate? Asta va dura săptămâni de-a rândul...

Consultându-se, judecătorii negară din cap:

— Nu putem admite intervenția domnului Glyn, decise președintele. Nu avem de tratat aici probleme de artă.

— Dar cine ar putea să judece mai bine o operă de artă decât un specialist?

— N-are importanță asta, zise sec președintele căruia nu-i plăcea să i se pună întrebări. Cea mai frumoasă pictură din lume, nu poate fi obscenă.

Descumpănit de această logică, Stephen nu-și mai găsea cuvintele.

— Deci... eu nu pot recurge la depoziția domnului Glyn?

— Nu.

După care, o siluetă masivă se îndreptă spre primul rând al galeriei. O față lată, o bărbie agresivă, deasupra unui fular roșu, legat ca dracu'.

— Depoziția mea nu este dorită? Cer să fiu, totuși ascultat.

— Liniște în sală!

— Mă voi retrage după ce o să vorbesc. După părerea mea, aceste panouri au cea mai înaltă valoare estetică. În realismul lor, în puterea de expresie, rivalizează cu operele unui Daumier. Ritmul lor și forma dramatică le pun în rândul celor mai bune pânze ale lui El Greco. Numai un spirit vulgar și murdar le poate găsi indecente.

— Ușieri, dați afară acest om.

— O să ies, zise Glyn, ajungând la ușă. Dacă-ș rămâne, m-ați găsi și pe mine vinovat de indecență.

Această întrerupere tulbură sala care nu-și mai găsi calmul decât după câteva minute. Când liniștea se restabili, președintele furios, se adresează direct publicului de la galerie.

— Dacă dezordinea se mai repetă, instigatorul ei va fi imediat arestat și pedepsit cu închisoare pentru insultă asupra magistraturii. Și, întorcându-se spre Stephen:

— Vreți să continuați, vă rog.

— În cazul acesta nu mai am nimic de spus.

— Asta-i tot? Desigur ați mai avea ceva de adăugat în apărarea dumneavoastră.

Stăpânindu-și cu greu enervarea, magistratul făcea pe conciliantul, oferindu-și sprijinul.

— Nu.

Sharp se ridică cu încetineală, ca pentru a arăta că avea intenția să rețină mult timp atenția tribunalului.

— Cu permisiunea dumneavoastră, domnule președinte, vreau să pun o întrebare inculpatului. Și prinzându-și reverul hainei, se întoarse brusc spre Stephen.

— Din tot ceea ce ne-ați spus până acum, nu reiese din ce motive ați considerat ca bune de încorporat în tablourile dumneavoastră aceste șase nudități, dintre care patru sunt feminine.

— Din mai multe motive, între care principalul era frumusețea intrinsecă a nudului.

— N-o să pretindeți, totuși, că pentru a fi frumos, trebuie să fie absolut gol.

— Nudul este făcut pentru a fi arătat.

— Fără subtilități, vă rog. Decența ne cere ca unele părți ale corpului uman să fie acoperite!

— Dacă ar fi așa, în ce ținută vom mai face baie?

Privirea avocatului îl fulgeră pentru o clipă.

— Acest umor deplasat nu servește la nimic.

— Nu am, credeți-mă, nici o poftă de-a glumi. Mă străduiesc să arăt doar, ridicolul atitudinii dumneavoastră care nu pare să fie altceva decât o supraviețuire a ipocriziei victoriene. Este același spirit ce a blestemat numele lui Manet care în tabloul său *Dejun la iarbă verde* a îndrăznit să reprezinte două femei goale. Orice pictor demn de acest nume ar fi pictat natura, așa cum este ea. Capodopera lui Goya, *Maja* o arată pe ducesa de Alba, culcată pe un divan, fără haine. V-ar înspăimânta, fără îndoială. *Olimpya* n-ar fi pentru voi decât un nud obscen. Uitați că tocmai corpul sumar îmbrăcat este cel mai sugestiv. Simbolismul, conținutul dramatic al tablourilor mele, cereau această goliciune. Natura este castă aici, nu face parte din acea categorie lascivă și ipocrită pe care, mi se pare că o preferați, și care este numai bună, după părerea mea, să decoreze pereții bordelurilor.

Gândindu-se la cele trei fiice ale sale, președintele încruntă sprâncenele.

— Vă rog să vă moderați limbajul.

— Este, fără îndoială, vocea experienței, domnule președinte, zise acru avocatul. Și brutal, către Stephen: Nu este admisibil să expui în public părțile rușinoase ale corpului uman. După părerea mea, aici este vorba de un atentat la bunele moravuri.

— Atunci de ce se poate vedea nudul integral expus în cele mai celebre galerii ale marilor muzee ale lumii? La Prado, pot fi văzute o duzină de statui datorate unor maeștri ca Michelangelo și Donatello, care nu ignoră nimic, nici la bărbat, nici la femeie.

— Ați declarat, reluă avocatul care părea să dorească schimbarea subiectului că, de la o vreme picturile sunt caste. Violul unei femei poate fi considerat cast?

— Nu, pentru cel care îl perpetuează.

— Și dumneavoastră admiteți că ați reprezentat acest viol? Dacă pot să uzez de acest termen.

— Nu văd nici un inconvenient din partea mea.

— Vă mulțumesc pentru amabilitate. Chiar cuvântul, nu este mai puțin degradant, dezagreabil.

— Se găsește în dicționare.

— Sensul său nu este mai puțin penibil. Vreți să spuneți între altele Curții, de ce ați ales acest subiect?

— Eram poate influențat de unul precedent.

— Care, domnule?

— Bătrânii maeștri italieni, cum i-ați definit în mod clasic, au uzat constant de acestea.

— Aveți pretenția că ne faceți s-o credem?

— Nu așteptam nimic de la dumneavoastră decât ignoranță și prejudecăți. Este purul adevăr, totuși. Tițian, de exemplu, unul din cei mai vârstnici artiști ai Italiei, a trăit până la vârsta de nouăzeci și nouă de ani și ca artist s-a bucurat de grandioase funeralii — a tratat frecvent acest subiect și în special în *Răpirea Europei*. Mai poate fi citat *Răpirea Sabinelor*, una din cele mai celebre pânze din lume. La fel *Răpirea Psycheei*, de Prud'hon. Aceste tablouri sunt la Louvre, un muzeu pe care desigur l-ați vizitat și care se bucură de o oarecare notorietate. Ca să nu mai vorbim de *Răpirea Danaei*, tratat de Tițian, Corregio, și Rembrandt care, deși nu a fost italian, nu este mai puțin celebru și care a reprezentat-o pe Danae, culcată, goală, în patul ei.

Se lăsă o liniște adâncă. Stingherit, Sharp roșise ușor și se întoarse spre judecători ca pentru a le cere ajutorul.

— Cine este această Danae, de care vorbiți?

— Fiica regelui Acrisius.

— Ea a fost victima unui ... unui viol?

— Da.

— A cui?

Stephen văzu în răspunsul lui ocazia de a marca un punct.

— A lui Jupiter ... care coborâse din Olymp sub forma unei ploii de aur.

Un rânjet străbătu asistența, dar Glyn, care nu părăsise sala și urmărirea atent dezbaterile nici nu zâmbi. Îl văzu pe președinte roșind, confuz. Stephen comisese o stângăcie, de care Sharp profită imediat.

— Vreau să cred, domnule președinte, că aceste prostii nu au nimic de-a face cu cazul de care ne ocupăm. Pentru a reveni la subiect, adăugă el întorcându-se spre Stephen, admiteți că ați pictat în mod deliberat această scenă?

— Credeți că ea s-a așezat singură pe panou?
— Domnule Desmonde, interveni președintele, știți că tonul dumneavoastră îmi pare nepotrivit aici.

— Nu mai mult decât acuzația al cărui obiect sunt, domnule președinte.

— Continuați, maestre.

— Mă străduiesc să obțin de la inculpat un răspuns clar la întrebarea mea.

— Vreți să răspundeți, domnule Desmonde?

— Am vrut să subliniez brutalitatea, ororile inseparabile ale războiului și care încep să fie uitate, sau mai rău, să fie glorificate în numele patriotismului.

— Trebuie să înțeleg că astfel îi judecați pe soldații noștri, capabili de asemenea nelegiuiri?

— Cu ce se deosebesc ei de alții? Numai dușmanul este un barbar, un măcelar?

— Vorbiți de dușman. Nu v-ați apropiat prea mult de el în timpul războiului.

— Nu.

— Cu alte cuvinte, n-ați avut curajul?

— Îți trebuie un curaj la fel de mare ca să îmbrățișezi cariera artistică.

— Care anume?

— Acela de a înfrunța disprețul universal.

— Toate acestea fac parte din proces, maestre Sharp, întreabă unul dintre judecători. Domnul Desmonde nu este chemat aici pentru a-și justifica lașitatea.

— Onorat Tribunal, strigă avocatul, statutul serviciilor de război, dacă-mi este permis să le numesc așa, este prea cunoscut pentru a fi nevoie să revenim asupra lui. Este destul de elocvent. Dar, făcu el întorcându-se brusc spre Stephen, cu ce drept veniți să impuneți populației noastre demne, ce trăiește în ordine și în credință față de Dumnezeu, atitudinea perversă pe care ați adoptat-o?

— Nu este numai a mea. Ca și mine, alții au creat opere ce nu sunt decât proteste violente, pasionante contra războiului: Callot și Delacroix. În literatură Tolstoi, Verechtchaguine, Zola. Este punctul esențial dezvoltat de Goya în *Dezastrele războiului*.

— Goya, un pictor francez, cred.

— Spaniol, dacă-mi pot permite să vă atrag atenția.
— E același lucru. După cum văd, vă interesează mult artiștii străini.

— Pentru motivul major că sunt puțini pictori mari, englezi.

— Dumneavoastră făcând excepție, bine-nțeles.

— Gândesc că am talent. Dacă n-ar fi așa, nu mi-aș fi asumat viața atât de grea a artistului, cu disperările ei, cu privațiunile ei și n-aș fi acum aici, supus ironiei voastre ușoare.

— Ușoară, spuneți? Poate că o să vă coste mai scump decât nici nu gândiți. În loc de a poza în martir, să rămânem la subiect. Ați vorbit de „ororile“ războiului. De ce? În ce scop le etalați pe aceste panouri?

— De ce? repetă Stephen care obosit și hărțuit din toate părțile ca un iepure urmărit de câini, își pierde orice cenzură, orice prudență. Voiam să incit opinia publică împotriva războiului.

— Ați folosit mijloace revoltătoare. V-a surprins reacția publicului?

— Cu pensula în mână, nu m-am gândit decât să creez, concentrându-mi în acest sens toate eforturile. Nu, nu, nu am avut nici o surpriză. Orice noutate, orice inovație estetică provoacă indignarea publicului. Toate marile schimbări în istoria artei au fost salutate prin manifestări ale mulțimii ignorante și stupide. Dar nu regret nimic din ceea ce am făcut. La nevoie, voi reîncepe.

Avocatul surâse vag.

— Onorată instanță nu mai am nimic de adăugat. Cum a spus el însuși, inculpatul nu are nici o remușcare.

Se așează în aplauzele mulțimii. Președintele își strânse hârtiile și privi aspru spre Stephen, pe deasupra ochelarelor.

— Aveți ceva de adăugat? Puteți să vă adresați Curții.

— Aș putea să mai spun multe, încă. Dar la ce bun?

Foarte obosit, cu capul înfierbântat, nu mai nutrea decât o dorință, o nevoie, aceea de a se odihni și, când merse să se așeze, atingându-l pe umăr, gardianul îl făcu să înțeleagă că trebuia să rămână în picioare.

După ce își consultă notele răspândite pe masă și

schimbă câteva cuvinte cu asesorii săi, președintele pronunță sentința, într-o liniște adâncă.

— Noi, începui eu, am urmărit cu o atenție extremă argumentația părților prezente și am suportat cu mare răbdare interpelările ce s-au produs în cursul audierii. De asemenea, am studiat cu grijă deosebită probele de culpabilitate aduse în fața Curții. Nu vom admite pretenția după care, o pictură, pentru simplul fapt că ar putea să fie o capodoperă, nu ar putea fi obscenă. Și cine ne-ar putea spune, de altfel, ce este cu adevărat o operă de artă și cine ar putea s-o judece astfel? Autorul ei este un pictor obscur, necunoscut în propria lui țară. Nu este nici un Constable, nici un Landseer. Nu este nici Syr Joshua Reynolds. Și pentru cetățeanul simplu, fără pretenții, ca noi, aceste panouri nu sunt opera unui maestru din cauza culorilor brutale și a compoziției, a lipsei de eleganță și de rafinament. În sfârșit, cum am mai arătat, considerăm opere de artă numai pe acelea care contrariază mai puțin regulile decenței și ale pudorii. Orice pictură, oricât de perfectă ar fi ea, când tratează un subiect lasciv sau lubric este o ofensă adusă legilor. Pe scurt, acestea sunt capodopere ale obscenității.

Toate faptele relative la producerea și expunerea publică ce au fost făcute, îl acuză pe inculpat. În loc să se conformeze dorințelor concetățenilor săi, de a-i consulta din când în când, să caute un rezultat acceptabil atât pentru comitet cât și pentru populația acestui oraș, în beneficiul și la edificarea căruia trebuia să servească aceste panouri, el a conceput cu bună știință și a executat tablouri făcute pentru a șoca. Și a reușit.

Argumentul după care viziunea sa ar fi fost cinstită și sinceră nu va fi luat în considerare. Un individ decadent și depravat nu poate nici cu cele mai bune intenții din lume, decât să producă o operă la fel de depravată. În sfârșit, atitudinea inculpatului ne-a impresionat neplăcut. În loc să arate respect și căință, el a fost, rând pe rând, ironic și provocator. Avem, trebuie s-o spunem aici, cea mai mare simpatie pentru familia lui și în mod deosebit pentru tatăl său care, în ciuda penibilului proces de astăzi va continua să se bucure de stima și considerația gene-

rală. Totuși, justiția trebuie să facă dreptate și rămâne faptul că, pictând și apoi expunând părțile rușinoase ale femeii și bărbatului, pârâtul a comis o gravă greșeală, atentând la bunele moravuri. În consecință, vă declarăm, domnule Stephen Desmonde, vinovat de greșeala care vi s-a reproșat. Este vorba de un delict și am putea să vă închidem. Dar în ciuda gravității prejudiciului adus legii, consimțim să nu aplicăm maximum de pedeapsă prevăzută. În locul închisorii, vă condamnăm la o amendă de cincizeci de lire plus cheltuielile de judecată. Ordonăm, în același timp, în conformitate cu legea, ca cele trei tablouri să fie distruse fără întârziere.

După care președintele și asesorii lui se ridicară și ieșiră într-o furtună de aplauze.

CAPITOLUL 11

IEȘIND DIN PALATUL DE JUSTIȚIE, Stephen alergă direct la gară. Știa că Glyn îl aștepta la *Blue Boar*, dar în starea lui de spirit nu voia să vadă pe nimeni, nu ar fi putut înfrâna dorința lui frenetică de a dispărea, de a fugi, de a se ascunde într-un colț necunoscut, în plină singurătate. Niciodată nu va mai revedea Stillwater, acest ținut Sussex. Îl va urî de-acum înainte.

Orologiul bătea ora patru, când intră în sala de așteptare. Părea pustie. Când se apropie de ghișeu, cineva îi atinse ușor brațul.

— Stephen!

Nu se putu abține să tresară în mod vizibil. Era Claire, îmbrăcată în gri închis, cu fața ascunsă sub o voaletă care nu lăsa să i se vadă decât ochii mai strălucitori ca de obicei. Era foarte palidă.

— M-am gândit bine c-o să te gălesc aici. Trebuia să te văd.

— Ah!

— Stephen!

Se străduia să vorbească calm, fără a reuși însă.

— Probabil că ai nevoie... de o ceașcă de cafea și un sandwich... să mergem la bufet.

— Nu, Claire. Nu mă simt în stare.

— Atunci să ne așezăm pe o bancă. Arată spre un colț al sălii de așteptare.

— ... Trebuie să fii obosit.

El ezită, apoi o urmă.

— Într-adevăr, sunt obosit.

— Nu este de mirare. A fost oribil...

— Erai acolo? întrebă Stephen surprins.

— Da, de la început până la sfârșit. Puteam să fac altfel? Oh, Stephen, toate astea au fost atât de stupide, atât de amare... și atât de nedrepte. Aș fi vrut atât de mult să te pot ajuta...

El întoarse privirea.

— Mi se pare că ai făcut-o deja.

Vorbea cu o voce stinsă, fără amărăciune.

— Încă de la început. Cumpărând picturile mele.

— Deci... ți-a spus Geoffrey?

— Am vorbit despre asta. Înainte de lovitură. A precizat că ai făcut-o din milă.

— E fals... îmi plac pânzele, replică ea violent. Le voiam.

— Nu Claire. Nu căuta să mă înșeli. Mi-ai făcut o po-mană de trei sute de lire. Cum ai putea să iubești o pictură pe care mărturisești că nu o înțelegi?

— Dar eu o înțeleg! protestă ea cu putere. Am studiat, am citit... mult... am căutat să mă instruiesc. Știu acum ce cauți tu și că suferi din cauza ignoranței și prejudecăților. De aceea am suferit atât de mult pentru tine azi.

— Da. S-au amuzat destul...

Stephen își strânse buzele.

— Pentru mine, n-are importanță. Aproape că aș fi vrut să mă trimită la închisoare. Dar panourile mele... acum o să le ardă.

— Dar tu vei mai picta.

— Da. Chiar dacă o să mă ardă și pe mine... Nu mi-am spus ultimul cuvânt, deși fug ca un câine hăituit. Dar nu voi mai da nimănui posibilitatea să mă trateze astfel.

Claire se aplecă, ca și când și-ar fi strâns toate forțele. Măinile ei înmănușate se crispau și i se citea pe chip efortul pe care îl făcea.

— Stephen, ia-mă cu tine.

Stephen o privi întorcând încet capul. Claire își ridicase voaleta și el observă că plănese, că ochii îi erau încă umezi, că era foarte palidă.

— Nu, Claire, ești în mare pericol.

— N-are importanță.

Ea îi luă mâna.

— Oh, Stephen, dragul meu Stephen... Sunt atât de nefericită. Nu ar fi trebuit niciodată să mă mărit cu Geoffrey. Nu l-am iubit niciodată. Niciodată. Și acum... nu mai pot continua să trăiesc astfel...

Îl mișcă acest abandon fără limite. Cunoscându-i rezerva obișnuită, reținerea, felul caracterului și educației sale ce îi marca toate acțiunile, înțelegea forța sentimentului ce o împingea spre el. Și pentru o clipă fu tentat să-i accepte oferta, pentru a se răzbuna pe Geoffrey, să-i răspundă cu lovitură la lovitură. Îl rănise cu cruzime, de ce să nu lovească la rândul lui? Nu o iubea pe Claire, dar ea era docilă și blândă și ar fi fost o plăcută companie. Ar colinda lumea și ar putea picta din plăcere.

Dar nu era decât un gând fugar, mort înainte de a se naște.

— Mă compătimești, Claire, zise sumbru. Mila este o emoție periculoasă. Te dezechilibrează dar o să-ți revii. Ai copiii tăi, casa ta și încă multe lucruri pe care nu le poți abandona.

— Te înșeli, Stephen...

Un hohot o întrerupse.

— Și apoi, reluă el, ca și când n-ar fi înțeles nimic, te iubesc prea mult pentru a te lăsa să-ți irosești viața. Tu nu mă cunoști prea bine. Nu sunt din lumea ta. Sunt un om din altă lume, un sălbatic. Nu ne vom înțelege. În zece luni o să ajungi mult mai nefericită.

— Voi fi fericită... nu vreau decât să fiu lângă tine.

— Nu, Claire, este imposibil.

Dar Claire își pierduse orice prudență, orice rațiune.

— Totul este posibil când iubești.

— Nu știi ce spui. Nici o iubire n-ar putea supraviețui vieții pe care te voi face să o duci... să locuiești într-o mansardă, să-ți petreci zilele în singurătate în timp ce eu o să muncesc din greu, să-i suportți pe amicii mei, să înduri privațiuni pe care nu ți le poți imagina.

— Știu cum o să schimb toate astea, cum o să te fac fericit, să-ți asigur o existență confortabilă.

Stephen o fixă acum cu o duritate pe care ea nu putea s-o înțeleagă.

— Asta va fi sfârșitul artei mele. Și dacă tu, Claire o s-o ucizi nu voi putea decât să te urăsc.

Deodată ea se gârbovi, corpul ei își pierduse suplețea tinereții, gâtul delicat se ofilise și disperarea făcea ravagii pe fața sa umbrită de genele lungi și blonde. Îngheșuită în colțul ei, pe bancă, părea o pasăre rănită, jalnică. Cu un gest mașinal își scoase din poșetă o batistă și-și șterse ochii. Stephen își puse ușor mâna pe brațul ei, mângâind-o.

— Într-o zi îmi vei mulțumi.

— Nu știu, zise ea, cu o voce stranie, îndepărtată.

Clopotele catedralei anunțară slujba de seară.

Oftând, ca și când și-ar fi revenit, Claire își puse batista la loc, se ridică și ieși cu un pas nesigur, fără nici o dorință, rușinată, învinsă.

Stephen rămase mult timp după ce ea plecă, strivit de o imensă tristețe. Apoi, cum vuietul urui tren îi întrerupse meditația dureroasă, se ridică și după ce aruncă o privire prin geam, aleargă spre peronul opus.

CAPITOLUL 12

TRENUL PORNISE ȘI EL SĂRI PE O

scăriță, deschise portiera unui compartiment gol, plecând fără a cunoaște destinația. Această întâlnire cu Claire îl mișcase mai mult decât ar fi gândit și îl invadă disperarea, copleșindu-l. Capul îi era ca de foc; își apăsă puternic ochii cu mâna. Atinsese limitele rezistenței umane, punctul de plecare de la care nu mai era întoarcere. Toată energia era moartă în el. Va mai reuși vreodată, va mai întâlni altceva decât disperare, neînțelegere, brutalitate? Aruncă o privire prin geam. Trenul trecea peste un rambleu, peste o serie de podețe aruncate pestre trecători strâmte și adânci. Se aruncă înapoi, cuprins de un frison.

Ce să facă? Să părăsească Anglia, să se refugieze într-o țară unde va găsi mai mult soare și mai puține prejudecăți? Nu. Nu o va putea face. Se simțea fizic incapabil să înfrunte oboseala și complicațiile unei lungi călătorii. Tensiunea ultimelor luni îl obosise în mod straniu. Palmele îi erau umede și la fiecare respirație el simțea o înțepătură în coastă. Așezat într-un colț, vedea vag într-o oglindă murdărită de muște, fixată pe peretele din fața lui, între reclamele pentru un laxativ și o bere, o față palidă, pe care abia o mai recunoscuse ca fiind a lui. „Nu mă simt bine, se gândi el brusc. Va trebui să găsesc o cameră liniștită pentru o oră de odihnă. Dar unde?” Pentru nimic în lume n-o să-l împovăreze pe Glyn cu prezența lui... Richard îl aștepta, era sigur, atelierul va fi liber și un excelent refugiu. Dar îi era imposibil să accepte. Voia înainte de toate să se ascundă, să fie singur. El nu era copilul care regreta sânul mamei sale.

Trenul mergea, se oprea adesea câteva secunde și Stephen știa că se îndreaptă spre Londra. Și, de-a lungul acestui interminabil voiaj, care simboliza foarte bine propria sa incertitudine, Stephen medita istovit la problema viitorului său imediat. Creierul refuza să lucreze și el nu găsea soluția când, la plecarea din Clapham Junction își aminti de întâlnirea cu Jenny Baines. Nu-i spusese ea că avea o cameră de închiriat? Dacă mai era încă liberă, nu i-ar conveni, pentru moment? Nimeni nu se va gândi să-l caute în acel cartier pierdut. Și el iubise întotdeauna cheiurile.

Chipul supt se luminase ușor când locomotiva, dând drumul la un jet de aburi se opri în gara Victoria. Cădea o ploaie fină. La acea oră traficul era intens, străzile lunecau și se înserase când Stephen luă omnibuzul spre Stepney. Prin geamul murdar, Stephen privea defilând străzile strâmte, mișunând de o lume obscură și se simți destins: aici putea să se ascundă. Nimeni nu-l va recunoaște, nu-l va insulta. Coborî la Good Intend, se amestecă în mulțime și cu un pas târăgănat, ajunse în Cable Street numărul 17; se opri la poarta căsuței de cărămidă, aliniată cu celelalte clădiri muncitorești ce se înlănțuiau într-un șir lung pe toată strada.

Deodată emoționat, puse mâna pe ciocănelul de aramă, șlefuit cu grijă, simțind pe pielea lui că, dacă va eșua nu va ști încotro să se îndrepte. Bătuse destul de tare ca să fie auzit? Tocmai bătea din nou când ușa se deschise și Jenny apără în lumina gălbuie a gazului.

— Bună seara, Jenny, zise el pe un ton care s-ar fi vrut firesc. Ai o cameră pentru mine?

Ea se mișcă în umbră cu neîncrederea unei menajere în fața unor cerșetori neaveniți, vagabonzi, declassați fără a mai vorbi de acei orientali în robe fluturânde, sosind direct de pe chei, cu un halat de pânză pe umăr, apoi exclamă surprinsă, dar cu bucurie:

— Domnul Desmonde! Intrați!

Închise ușa după el și pentru a-l vedea mai bine rămase pe loc, în strâmtul culoar, ocupat pe jumătate de un enorm cuier. Ca prin ceață, Stephen redescoperi alunița de pe obrazul stâng al lui Jenny.

— Ce caraghios totuși, zise ea surâzând. Doar știam bine că veți reveni la Stepney.

— Ai o cameră pentru mine?

— Desigur, domnule. Bătrânul domn Tapley, locatarul meu, ocupă camera din față, la parter, dar cea de sus, dinspre curte, este liberă. Vreți să o vedeți?

— Da!

Ce ușurare, gândea el, urmând-o pe scară, că ea nu știa nimic despre viața lui, că îl primea atât de bine, în noaptea aceasta ploioasă, cu simplitatea ei cordială ce o caracteriza dintotdeauna.

Minuscula cameră era curată și decentă, cu un dulap de stejar, o masă de toaletă, un scaun de paie garnisit cu o pernuță și cele două covoare pe linoleumul cerat.

— Nu este prea mult loc, zise ea. Dar e drăguță și curată. N-am suportat niciodată murdăria.

— E foarte bine. O închiriez.

— Vreți pensiune completă, domnule? Servesc domnului Tapley micul dejun și cina. La prânz e cel mai adesea plecat, ca și dumneata, fără îndoială. Zece șilingi și o liră pentru cele două mese.

— Cu pensiune.

— Foarte bine. Acum, scuzați-mă. Trebuie să mă reped la Lipton pentru a pregăti ceva bun la cină. Ar fi bun un mic cotlet de vacă?

— Da... orice, mulțumesc.

Un frison brusc îl scutură și coasta îl durea tot mai tare. Trebui să se sprijine de zid.

— Aș vrea să-mi fac toaleta.

Lângă ușă, Jenny adăugă cu gravitate:

— Baia este pe palier. Dacă puneți un ban în fantă, veți avea apă foarte caldă.

După ce plecă, Stephen se așeză greoi și se strădui să-și adune gândurile. Ce noroc că a găsit acest colțișor curat și liniștit. Jenny era o fată cinstită. Era singura persoană din lume care nu l-ar fi călcat pe nervi, în împrejurările date. Păcat că el se simțea atât de rău, dar lunile ce se scurseseră au fost atât de grele! Și apoi el nu mâncase nimic de dimineață — se va simți mai bine după cină. Dar îl durea pieptul — mereu această bronșită ce îi revenea când se aștepta mai puțin. Puțin aer proaspăt,

poate... Merse la fereastră. Se deschidea greu și forțându-se să împingă cerceveaua, un lichid cald și sărat îi umplu gura. Duse batista la buze, o cercetă fără surpriză, dar cu dezgust. Nu-i mai lipsea decât asta!

Înainte ca sângele să-i vină pe buzele-i strânse, alergă la baie și, aplecat peste lavabou, deschise robinetul de apă rece. Nu murdărise nimic, slavă Domnului! Dar hemoragia, mai puțin gravă decât cea pe care o avusese în Spania, era mai abundentă decât prima, cea pe care o avusese la Garonde. Amintindu-și de febra ce îl apucase și de lunga convalescență fu cuprins de o mânie neputincioasă. N-o să fie bolnav, nu trebuie să fie. Ciudată recompensă pentru ospitalitatea încrezătoare cu care fusese primit. Apăsându-și pe ceafă un prosop ud, dorea cu disperare ca această ultimă nenorocire să-l părăsească cât mai rapid.

Suvița de sânge se opri. Se îndreptă, respiră cu precauție, cu un suspin de ușurare, spală chiuveta, ștergându-și gura însângerată. Mișcările lui erau nebănuite de lente. Fața, remarcă cu disperare, avea acea tentă verzuie pe care pictorii spanioli o dădeau cadavrelor lor. Se frecă puțin pe obraji. Își simțea capul gol și picioarele grele. Numai să poată ajunge în cameră și să se culce — va găsi un pretext pentru a refuza cina căci nimeni nu-i știa indispoziția. Mâine o să fie sănătos. Merse încet pe culoar și exact când apăsă pe clanța ușii sale, totul începu să se învârtască în jurul lui. Căzu într-un gol imens și surd, ceea ce lui i se păru a fi noaptea eternă.

Când își reveni, era în pat cu un termofor pe pământ la picioare. Își recăpătă vederea gradat și totul prinse contur. Jenny Bayns și un bătrânel în cămașă, purtând un plastron de celoid, se aplecau asupra lui.

— Își revine.

Verdictul tradițional pronunțat cu o voce stăpânită îl umplu de stânjeneală pe Stephen. Drăguț cadou i-a făcut acestei biete femei.

— Eram amețit de tot. Cred că am leșinat.

— Ei, da, domnule! Tremurul vocii sale dovedeau bucuria pe care o simțea văzându-l că își vine în fire. Mă întreb cum aș fi reușit să vă culc fără ajutorul domnului Tapley.

— Scuză-mă reluă el. Măine o să fiu în picioare, învingător.

— O să vedem, domnule, spuse Jenny cu un semn din cap. Comoția a fost puternică. Mă întreb dacă n-ar trebui să chemăm doctorul.

— Nu, nu. Totul a să fie bine.

— Ce credeți despre asta, domnule Tapley?

— Cred că putem să-l îngrijim. Ai mai avut asemenea crize, băiete?

— Nu... nu la fel, minți Stephen. Sunt surmenat în ultimul timp. Asta-i tot.

— Puțin repaus îți va face bine, desigur. Trebuie să mănânci ceva...

— Desigur, întări Jenny. Nu vă dau cotlet... nu am avut timp să-l cumpăr. Spuneți-mi ce ați vrea?

— Aș putea să beau puțin lapte? Rece dacă s-ar putea.

— Perfect. O să prepar și puțină supă, de asemenea.

Nu l-au lăsat singur. Trei minute mai târziu, Jenny reveni cu un mic platou de carton lăcuit pe care pusese un pahar și un vas cu flori. Umplu paharul cu lapte, îl privi pe Stephen bând cu mici înghițituri, îl luă, ieși, îl aduse spălat și-l puse din nou pe platou.

— Vă las lumina aprinsă.

— Nu. Stinge-o, te rog. Urechile-i bâzâiau. Se simțea totuși mai bine. Cred că o să adorm imediat, adăugă el, cu ipocrizie.

— Sunteți sigur că totul va fi bine?

— Absolut sigur.

— Atunci, noapte bună, domnule.

— Noapte bună, Jenny.

Pe întuneric simțea încă prezența ei. Și cu voce șoptită ea zise:

— Nu vă neliniștiți, domnule Desmonde. Nici un pic. Ați fost atât de bun cu mine la Misiune și eu n-am uitat. Sunt foarte fericită să pot să vă fac un serviciu.

Ușa se închise. Lungit în patul lui, pe spate, respira greu, în ciuda eforturilor de a-și potoli emoția și nu putu să-și rețină două lacrimi care, forțând pleoapele închise, se prelinseră încet pe obrajii lui scofâlciți.

CAPITOLUL 13

ÎN CIUDA DORINȚEI DE A-ȘI RELUA viața activă și normală, Stephen nu putu părăsi patul aproape opt zile. În toată această perioadă de suferință binecuvânta soarta care-l adusese în această umilă casă din cartierul docurilor. De câte ori cunoscuse până acum viața în mansarde mizerabile — murdăria și inconfortul camerelor prost întreținute, cuverturi și lenjerii proaste, tainul mizerabil, platoul cu micul dejun lucind de grăsimă, pus pe jos în fața ușii și toate mizeriile hărțuitoare ale proprietăreselor lacome. Aici totul respira siguranță, curățenie. Și Jenny își arăta mereu chipul detașat al acelora care nu erau atinși de meschinăriile vieții cotidiene, care, sălbatic de independenți se consideră întotdeauna mulțumiți, ignorând protestele incomode și al căror întreg devotament nu are drept limite decât forța lor fizică.

În fiecare seară Joe Tapley venea să-l vadă pe Stephen, ajutându-l să-și umple timpul, atât cât îi permitea surditatea și caracterul lui taciturn. Bătrânul Joe, își petrecuse cea mai mare parte a vieții pe Tamisa. Fușese mult timp coproprietar al unei șalupe cu cărbuni, apoi căpitanul unui vapor fluvial ce făcea un drum săptămânal între Londra și Hampton. Retras, își investise economiile într-un chei de acostaj pe care îl închiria ca și șalupa sa. Rațiunea sa de a exista era fluviul. În fiecare dimineață alerga pe chei, se instala în baraca sa umilă ce îi servea de birou și, cu picioarele la foc, citea încet cuvânt cu cuvânt, listele de mișcare a navelor din *Greenwich Meridian*; ridica la intervale privirea pentru a urmări pe deasupra ochelarilor trecerea unui cargou străin dar familiar totuși și răspunzând mai mult din instinct la salutul unui prieten de pe pasarelă.

Revenind de la preocupările lui maritime, căpitanul îl găsi pe Stephen făcând primii pași prin fața casei, pe trotuarul lui Cable Street. Îl conduse în camera lui, unde Jenny, în dreptul ferestrei îi cârpea o șosetă.

— Cum te mai simți? îl întrebă Joe.

— Foarte bine, mulțumesc. Puțin înțepenit, poate!

— Ia un scaun.

Stephen se supuse și privirea îi alunecă de la proprietăreașă la locatar. Îi simțea complici.

Și de fapt, după o pauză prelungită, Jenny mânuind acul cu o îndemânare cam exagerată, rupse tăcerea:

— O să mă duc să petrec câțva timp la cumnata mea, domnule Desmonde, Florrie Baines, știți bine. Bietul meu Alf, era fratele ei. Îi dau o mână de ajutor în timp ce-și aranjează marfa în vitrină. Și domnul Tapley este de părere că nu trebuie să rămâneți aici.

Vorbea repede ca pentru a se justifica.

— Dânsul se va descurca singur, dar cu dumneavoastră este altceva, sunteți încă bolnav.

— Înțeleg, zise Stephen care își dădea seama că toate acestea erau aranjate dinainte. Nu o putea blama pe Jenny că voia să se debaraseze de el.

— Atunci, reluă repede Jenny, înainte ca el să poată vorbi, domnul Tapley este de părere că va trebui să mă însoțiți. Nimic mai nimerit decât Margate pentru a pune pe picioare un convalescent. Aerul mării face minuni.

— Doctorul Margate, zise sentențios căpitanul. Te vei reface imediat, băiatul meu!

O căldură bruscă inundă inima lui Stephen. Dar se simțea încă trist, fără putere pentru a duce la capăt un asemenea proiect.

— N-aș vrea să te deranjez, zise el scuturând din cap. Am abuzat deja prea mult de bunătatea ta.

— Deloc. Florrie va fi foarte fericită să vă primească. Și bănuind motivul ezitării sale:

— O să-i plătiți pensiunea așa cum plătiți și aici.

Slăbiciunea sa nu-i permitea să reziste la două păreri conjugate pentru binele său. Și de fapt prima sa ieșire în Stepney îi contrazisese speranța de a-și începe fără răgaz lucrul, admitând că-l va mai putea reîncepe vreodată. Nu va putea face nimic înainte de a-și căpăta forțele.

Trebuie să urmeze sfatul prietenesc care i se dădea și înțelegea asta.

În aceeași seară, o scrisoare plecă spre Margate și luna următoare, după prânz, Stephen și proprietărea sa lui, luară trenul spre Charing Cross. Jenny, pe care viața n-o răsfătase, era bine dispusă și flecărea în timp ce trenul mergea între Dartford și Chatham, traversând terenurile mocirloase ale estuarului. Obrajii ei roșii străluceau parcă mai tare decât de obicei, iar ochii îi licăreau. Purta un palton de velur, verde închis, și-și pusese în mâinile asprite de muncă, mănuși de bumbac alb, proaspăt spălate. Cât despre pălărie... o inimaginabilă compoziție din saten lucios și pene împestrițate, cocotate pe capul ei, precum o fabuloasă pasăre așezată pe cuișor, îl hipnotiza pe Stephen și îl fascina în asemenea măsură încât Jenny, sesi-zând, alunecă în confidențe:

— Văd că vă place pălăria mea. E de la solduri, de la Bourne și Hollingsworth's; întotdeauna mi-a plăcut roșul. Este culoarea mea preferată.

— Este într-adevăr, remarcabilă, Jenny. Scoate-o. O scânteie care ar putea intra pe geam ar putea-o strica.

Ea se supuse ascultătoare. Îi reapăru părul buclat și re-deveni ea însăși, o micuță femeie cumsecade, cam grăsuță, cu bluză de bumbac alb, dar foarte puțin deosebită de tânăra fată vioaie și iute, care-i mătura camera și-i cosea nasturii la Misiune. El o observa discret; detalia profilul, buza superioară puțin scurtă, năsul obraznic. Ținând mereu pe genunchi revista pe care o cumpăraseră pentru ea la gară, Jenny privea cu interes morile de vânt, cup-toarele de hamei și fermele cu ziduri de cărămidă, de culoarea mierii.

— Priviți, domnule Desmonde, aceste rânduri de șle-puri! Sunt pentru hamei.

— Te interesează hameiul, Jenny?

— Nu disprețuiesc un pahar de bere la o ocazie. Dar nu mai mult...

Nu lăsa să treneze conversația sa piperată cu accentul ei de mahala. Apoi se ridică, trase din fileu sacul și fără a se sinchisi de ceilalți doi călători, scoase un pachet de sandwichuri.

— Și mai ales să nu faceți mofturi, zise ea. I-am pro-

mis căpitanului c-o să vă hrănesc bine. Florrie o să se ocupe și ea, desigur. Trebuie să spun că gătește bine. Sper să vă placă peștele!

— Mult, Jenny, zise el cu gura plină. Nu am rețineri în privința acestui subiect. Dar Florrie o să mă placă?

— Cumnata mea gândește sănătos. Independentă ca mine, face totul singură cu Ernie Wood, nepotul ei. A avut multe necazuri și suferă mult de frig. De degerături și altele. O să vă înțelegeți bine, amândoi.

— Sper.

— Nu trebuie să vă faceți iluzii, desigur... este o casă mică.

— Cu condiția să nu vă încurc prea mult...

— Oh, nu! domnule. Eu o să dorm cu Florrie. Dumneavoastră, o să aveți patul meu.

Roși brusc, întoarse capul privind cu interes prin geam, în tăcere.

Ajunseră. La ora trei, trenul opri în gară și abia coborâți pe peron, Stephen primi ca un șoc electric aerul proaspăt care, amestecat cu mirosul oceanului și al fluviului, al nisipului și al cochiliilor, al ierburilor marine, al bălților sănătoase, dăruia umililor vizitatori veniți din mahalaua Londrei, un ozon, poate plebeian, dar care nu se mai găsește nicăieri în altă parte a Angliei. Așa cum sperase Jenny, Ernie, băiatul de 15 ani, mic, dar descărcaț, venise să-i aștepte cu căruța cu ponei. Odată bagajele aranjate între două cufere goale, pasagerii urcară toți trei în față și se îndreptară în direcția vechiului oraș.

Florrie locuia lângă port, în mijlocul unui rând de case vechi destul de degradate, unde se simțea mirosul de gudron și saramură, în fața unei păduri de catarge și frânghii încurcate. Mai departe se întindeau digul și apa cenușie a Mării Nordului. Dugheana de la numărul 49 pe Row, joasă și în pantă, era zugrăvită în albastru deschis, cu o placă de marmură îndărătul vitrinei. Pe o reclamă aurită scria: *Florence Baines, Pește proaspăt. Specialități de scoici și creveți*. Deasupra, printr-o scară laterală se ajungea la apartament.

Ernie invită vizitatorii în salonul frumos mobilat, dar fără alt locatar, decât o drăguță pisicuță galbenă. Era ora ceaiului. Ernie o înlocui la tejghea pe mătușa sa, care

sosi imediat. Era o femeie de vreo patruzeci de ani, colțuroasă. Intră suflecându-și mânecile bluzei pe brațele înroșite. După ce depuse un sărut afectuos pe obrajii lui Jenny, îl fixă pe Stephen și îi întinse o mână moale, la fel de rece ca un fileu de pește.

— Trebuie să serviți un ceai. Luați loc în timp ce îl prepar.

Ea aduse repede un platou mare plin cu pâine și unt, un ceainic și o farfurie cu pește prăjit, apoi, stând foarte dreaptă la masă își servi invitații cu o singuranță ce dovedea că cel puțin, era în deplinătatea puterilor.

— Cum îți merg afacerile, Florrie? întrebă Jenny după ce gustă ceaiul și scoase un suspin de mulțumire.

— Nu am de ce să mă plâng. Dar expunerea mărfii mele la târg îmi dă griji.

— Așa e întotdeauna.

— Adevărat.

— Consiliul Municipal, fără îndoială.

— Și hârțiile și autorizațiile lor. Ei cred că nu au de ce să se jeneze de o femeie.

— Ah! în cincisprezece zile, vei aranja totul în folosul tău.

— Vrei să spui, cel puțin trei săptămâni.

— N-are importanță. Asta n-are nici o valoare.

— Câteodată mă îndoiesc.

Florrie dădu din cap, deplângând conflictele sale cu administrația și nedreapta dominație masculină, fiind gata să evoce toate nenorocirile femeilor de la alungarea Evei din rai.

Jenny îi surâse lui Stephen, pentru a-l angaja în conversație.

— Comerțul de vară merge bine. Și Florrie a închiriat un loc pe promenadă. Este cunoscută pentru scoicile și creveții ei.

— Nici peștii mei nu-ți displac, zise Florrie ușor vexată.

— Da, desigur.

— Sunt excelenți, zise Stephen politico.

— Sunt fileuri de pește, corectă Florrie morocănoasă. Mai luați. Sunt și alte feluri în mare.

Masa fu savuroasă, camera confortabilă; în șemineu, cărbunii ardeau vesel, dar Stephen înțelese de la început că era în centrul unei atenții bănuitoare. Această neîncredere vizibilă, dorea să o împrăstie, mai ales pentru Jenny. O politețe exagerată nu ar fi servit la nimic, din contră. Dar observase slăbiciunea lui Florrie pentru pisicuța galbenă, care, așezată pe brațul fotoliului, primea din când în când câte o bucată de pește și, scoțând discret carnetul de schițe din buzunar, începu un crochiu al micuțului animal.

În zece minute, fu gata. Desprinse foaia și i-o întinse în liniște femeii.

— Așa ... de exemplu ...

Surpriza, stânjeneala, îndoiala, neîncrederea trecură prin ochii luminoși înainte de a face loc unei bucurii vădite.

— Este chiar ... este chiar ea! Este deci adevărat că sunteți pictor!

— Dacă vă place, acceptați-l.

— Nu veți ajunge niciodată să faceți avere dacă veți da totul!

Mereu acră, nu era mai puțin mulțumită. Și după ceai când el vru să facă o plimbare, ea îl preveni:

— Fiți atent la vânt. Margate stă chiar în dreptul Polului Nord.

Adevărul geografic era indiscutabil dar Stephen iubea frigul, vechiul lui tovarăș. Și pe promenada încă pustie — sezonul nu începuse încă — simți, în ciuda oboselii convalescenței, că forțele îi revin. Aerul înțepător ca șampania, îi umplea plămânii împurpurându-i obrajii, stimulându-l. Într-un moment de optimism, primul de la proces, hotărî să nu înceapă lucrul înainte de cincisprezece zile; nu va mânui nici un creion, nici pensula, cum intenționase de la început, dar va încerca să-și vindece, odată pentru totdeauna această bronșită care îl hărțuia de atâția ani. La căderea serii, singur în cenușiul uniform al cerului și al mării zgomotoase, înălță capul pe când vântul îi sufla pe lângă urechi și nisipul se învârtejea în jurul lui.

— Poate ... voi ajunge să dovedesc ... că nu sunt învins ... după tot ... ce a fost, gândi el.

CAPITOLUL 14

MORALUL LUI STEPHEN SE AMELIO-
ră mai mult în zilele următoare. Cât era de fericit cu
aceste ființe simple pe care membrii propriei lui clase le
categorisise drept „comune“. Din contră, se simțea în
largul lui cu ele, se simțea de-al lor.

Viața pasionantă din port, plecările și sosirile cuterelor
cu pește, descărcarea capturii — totul îl interesa, îi eli-
bera sufletul de amărăciunea gândurilor și amintirilor.
Ieșind dimineata devreme, o însoțea pe Florrie la piața de
pește, notând succesele pe care le avea la licitație, făcân-
du-i ochi dulci comisarului din ea — a cărui voce răgu-
șită angaja o bătălie perpetuă cu scârțâitul trolilor. Își
prelungea în fiecare zi plimbările pe faleză, dormea cu
fereastra deschisă în briza largului. Cea mai bună era
baia. Deși în acel moment, apa mai suporta influențele
polare amintite de Florrie, Stephen nu se temea de îm-
brățișarea ei înghețată. În fiecare după-amiază mergea la
dig, se întâlnea cu membri curajoși ai clubului „Ziua
anului“, constrânși de statutul lor să facă o baie în fiecare
zi, chiar și atunci când zăpada acoperea nisipul de pe
plajă. Mai mult decât orice, aceste reci scufundări scur-
tară convalescența lui Stephen, redându-i nu numai do-
rința de a picta dar și încrederea în forțele lui creatoare.

Era deseori singur. Florrie se străduia să obțină auto-
rizația pentru a monta o expoziție în piață. Jenny avea
multe de făcut la prăvălie și în fiecare după-amiază, Er-
nie vindea pește umblând pe stradă. Se vorbea de o ex-
cursie în familie, pentru miercuri.

— Poți veni, Florrie? tatonă Stephen.

— E timp pentru plăceri ca și pentru muncă, răspunse ea sentențios și mirându-se de ignoranța lui... Vom închide prăvălia, miercuri după-amiază. Vom merge să prindem creveți.

— Să prindem creveți?

— M-ați înțeles bine. Vorbiți mereu de creveți, ei bine, merg să vă arăt unde, când și cum se prind. Pentru o informare completă, o să fierbem apă și vom face ceai acolo. Și dacă vreți să înghețați ca un mort, veți putea face una din acele băi care vă plac atât de mult. Va fi bine, Michelangelo?

— O să fie magnific, Florrie, zise el amabil.

Și ea îi readuse zâmbetul. Puțin câte puțin se îmblânzea. Nu putea să uite schița lui Ginger, pisica, și o înrămasese în cel mai mare secret. Pe de altă parte, Stephen era serviabil, politicos. Încercările lui repetate de a o ajuta la prăvălie, deși ferm respinse, dovedeau că nu era un încrezut și această opinie se consolida când, într-o seară, îl găsi gata să spele vasele, cu mânecile suflecate.

Veni și miercurea, cenușie, dar uscată... La ora două fix, fu coborâtă perdeaua prăvăliei și plecară cu toții, în căruță, pe drumul de coastă, în direcția Cliftonville. Cinci mile depărtare. Părăsind drumul mare, Ernie urcă pe o cărare ce duce la un câmp cu brusturi și iarbă de mare.

Deshămat, poneiul începu să pască și Florrie, foarte mândră de rolul ei de ghid, îi conduse spre dune, până la o plajă mică, nisipoasă, înconjurată de stânci și deschisă doar într-o parte a mării.

— Ce colț minunat! exclamă Stephen.

— Când revine marea este momentul cel mai bun, zise Ernie, practic ca întotdeauna.

— Ernie, vrei să faci baie?

— Trebuie să caut bețe pentru scoici, se scuză acesta, îndepărtându-se în grabă.

— Eu, eu vreau, zise Jenny, izbucnind în râs, în fața expresiei uimite a lui Stephen. Să facem o cursă.

Se dezbrăcă după două stânci, la distanță convenabilă una de alta. În ciuda complexității hainelor femeiești, ea sări în apă înaintea lui.

— Unde ai învățat să înoți? întrebă Stephen care o ajunsese din urmă fără greutate.

— La cheiul lui Joe Tapley. Acolo ne plăcea cel mai mult în copilărie.

Se întoarse pe spate și înota cu ochii închiși. Era durdulie și tânără, anii păreau că trecuseră peste ea, fără a o încerca. Stephen se mira că nu se mai recăsătorise. Curiozitatea îl făcu să treacă peste rezerva obișnuită:

— Jenny, cum se face că ai rămas văduvă?

Dintr-o mișcare a mâinii în apă, ea se întoarse și privindu-l dădu din cap.

— Nu s-a ivit nici o ocazie... S-a învărtit câteodată câte unul în jurul meu dar nu mi-a plăcut deloc. Zâmbi scurt. Știți cum e, domnule Desmonde, cine se arde o dată cu supă, suflă și în iaurt.

Înainte ca el să fi zis ceva, ea ajunsese la mal.

Îmbrăcați și cu picioarele goale, merseră spre fundul golfului, unde Florrie și Ernie îi așteptau cu fileurile de prins creveți.

— Mai bine mai târziu decât niciodată, se lansă caustică Florrie. Luați asta. Începem pescuitul.

Ea împingea cu fileul ei în nisip, tulburând apa limpede. Ernie și Jenny o urmau, precedându-l pe Stephen care mai mult ghicea, decât vedea creveții cu corpurile lor transparente și antenele delicate. Adoptând culoarea nisipului, erau trădați numai de ochii negri. Înotau spre stânga și spre dreapta, evitând pericolul. Mulți reușeau, dar la capătul unei „trageri“, rămâneau în fileu câțiva pumni de creveți.

— Adu coșul, Ernie, zise Florrie. Nu-i păstra decât pe cei mari, aruncă-i pe ceilalți. Continuăți. Mă duc să caut scoici pe stânci.

Briza era blândă, soarele semăna cu o portocală mare. Se bălăceau în apă până la genunchi și într-o oră coșul se umplu. Apoi, de la stâncile unde un foc de lemne fumega, se auzi glăsul lui Florrie.

Întinsese pe un colț de nisip uscat un cearșaf alb, fixat la colțuri cu pietre. Ceaiul era gata, iar apa fierbea zgomotos în oală.

— După asta o să am degerături, zise Florrie, încălzindu-și la foc picioarele învinețite de frig.

Apoi arătând cu bărbia roadele pescuitului:

— La fierț!

— E crud! murmură Jenny, pe care o scutură un frison când micile crustacee fură aruncate în vas. Betele animale!

— Nu simt nimic, zise Ernie cu o voce sigură. Nu au ca noi, nervi. Nu-i așa, domnule Desmonde?

Stephen abia percepusese întrebarea și o privea pe Jenny. În picioare, cu plasa de pescuit pe umăr, bine înfiptă în nisip, fusta ridicată, lăsând să se vadă juponul cu volane, bluza ușor desfăcută, mânecile suflecate, obrații puternic înroșiți de vânt, părul negru înfocat, bondoacă și viguroasă, ea se apleca ușor, cu fața înspre asfințitul de un gri înșelător. Nu avea nici hârtie, nici creion, dar ardea de dorința de a o picta astfel.

Ceaiul era foarte tare, de culoarea unei bucăți de carne prea fiartă. Florrie insistă ca fiecare să-și bea ceașca pentru a-și încălzi stomacul, zicea ea. Apoi, trăgând cu coada ochiului la Stephen, servi scoici și strângând din buze, își arată surprinderea.

— Nu le credeți atât de bune, nu? zise ea dojenitor. Să beți totodată și zeama.

— Asta întrece stridia, recunosc Ernie.

Erau într-adevăr delicioase, în cochiliile lor albe și striate, delicate și parfumate, fructe proaspete ale mării, chintesență a oceanului, poate primul act al Creațiunii. Apoi veniră creveții, de un roz pal, cărora scoțându-le crusta, rămânea o semilună minusculă de carne succulentă. Îi mâncau cu pâine de casă și unt de țară. O ceașcă de ceai, apoi prăjitură cu brânză, coaptă de Jenny în ajun. Tăcerea care urmă sublinia murmurul ritmat al apei, crescând. Niciunul nu părea că vrea să o rupă, nici nu se mișca, pentru a nu pune capăt acestei vrăjite nepăsări. Văzând luna urcând pe cer, Stephen dorea ca aceste clipe să dureze cât mai mult. Florrie se ridică.

— S-a înnoptat. Este timpul să ne reîntoarcem.

Poneiul fi înhamat, lămpile de la căruță aprinse, Florrie și Ernie își ocupară locurile din față. Deja urcat, Stephen îi întinse mâna lui Jenny trăgând-o spre el. Și, în această simplă îmbrățișare, el încercă deodată o emoție profundă, iar inima îi bătu mai puternic. Totul era neașteptat și atât de spontan încât i se tăie respirația.

Ernie scutură hăţurile şi poneiul porni în pas mărunt. Din cauza coşului, Stephen şi Jenny stăteau înghesuiţi. O senzaţie nouă îl cuprinsese, invadându-l. De ani de zile, de la urmărirea inutilă a lui Emmy Berthelot, nu mai dorise nici o femeie. Ceva se întâmplase cu el. Sălbatica disciplină pe care şi-o impusese, fără îndoială, îl ucisese, obligându-l la un celibat perpetuu. Şi iată-l acum incapabil să pronunţe un cuvânt. Oare ea ghicea ce se petrece în el? Era posibil ca ea să simtă aceeaşi emoţie? Şi acel fior ciudat, când se atingeau uşor, venea de la el sau de la ea?

Oraşul îi salută cu luminile sale reflectate în apa uleioasă a portului. Se apropie de chei, când Florrie strigă prozaic:

— Nimic nu provoacă mai multă sete decât creveţii. Să ne oprim la Dauphin, să bem un pahar de bere?

— Da, zise Ernie. Eu vreau un pahar de apă minerală.

— Adevărat. Tu n-ai dreptul să intri; nu ai încă optsprezece ani.

— Dar, mătuşă...

— Nu, zise hotărât Florrie. Uitasem. Să mergem acasă.

Se opriră la capătul străzii, în faţa grajdului şi Ernie, bombănind, o făcu pe Jenny să rămână cu el, în timp ce ducea poneiul. Florrie şi Stephen plecară înainte în direcţia prăvăliei. Mergeau încet şi Stephen, deşi tulburat, se simţea spionat.

— O zi frumoasă, zise ea.

El încuviinţă murmurând.

— Jenny este o fată cinstită, reluă Florrie, fără a avea continuitate în idei. Este înţeleaptă şi o simplă. O bună lucrătoare... a ştiut să se descurce. Şi cu inima bună. Sper să întâlnească un băiat bun într-una din zile... Mi-ar pare rău să văd că va face o prostie. Îi trebuie un tip care să câştige bine şi să aibă grijă de ea.

Se făcu linişte. Apoi, cu acelaşi ton detaşat, ca şi când ar fi vorbit de ea însăşi:

— Este unul Howkins aici, coproprietar al unui remorcher nou... L-ai văzut desigur, la Dauphin. Bun comandant... imbatabil la săgeţi... este amortizat de ea.

Stephen tăcea neştiind ce să răspundă. I se da oare un avertisment?

Intrară în casă.

— Ce-ați zice de un sandwich? De un pahar cu bere?

Nu, în acest moment nu putea să înfrunte prezența lui Jenny. Se forță să zâmbească.

— Mă simt obosit. Mă duc să mă culc. Noapte bună, Florrie.

În camera lui rămase mult timp în picioare, cu sufletul răvășit. Vru să se elibereze, își luă carnetul pentru a fixa impresiile acestei zile, de pe plajă, cât mai erau încă proaspete. Făcu mai multe pasteluri, dar niciunul nu-i plăcea și în final, exasperat, aruncă carnetul și creionul și începu să se dezbrace. Se întinse pe cearșafurile curate. Prin fereastra largă zări un colț de cer lăptos și ultima stea din Ursa Mare. Dar nu-și putea găsi liniștea. Din pricina aerului tare al mării, fața îi ardea și-i trebui mult timp pentru a adormi.

CAPITOLUL 15

ȘEDEREA LUI SE APROPIA DE SFÂRȘIT. Mai erau încă trei zile înainte de întoarcerea la Londra și, hotărât, credea că le va petrece fără să facă prostii. Se puse pe lucru. Joi cumpără un bloc de hârtie și culori și plecă spre docuri. Începu o guașă trasând liniile unui vas de transport, în fața a două remorchere acostate la un chei, unde se uscau niște năvoduri. Dar inima nu-i era acolo și după ce strică două foi din prețiosul bloc de hârtie se duse să se instaleze într-un colț al sălii de la Dauphin și măncă pâine cu brânză stropită cu o halbă de bere și cu limonadă.

După-amiaza nu fu mai bună — soarele se ascunse după nori și Stephen nu putu surprinde jocurile de lumină. La a patra tentativă, remorcherele ieșiră din bazin, lăsând în compoziția lui o gaură ce amintea de alveola unui dinte care tocmai fusese scos. Abandonă lucrul, dezgustat.

Nu se întoarse acasă, ci rătăci, cu mâinile în buzunare, cu spatele încovoiat, parcurgând străzile vechiului oraș, oprindu-se la vitrinele cu mărfuri pentru vapoare, ca și cum le-ar fi evaluat stocurile din magazin, totul numai ca să-și omoare timpul.

O iubea într-adevăr? Era o situație imposibilă. La treizeci de ani trecuți, slab de piept, renegat de ai lui, neavând nici un ban, era în mâinile acestei metrese insatiable — pictura. Și Jenny? ... Nu mai era o copilă, era deja o lucrătoare de o anumită vârstă, durdulie, fără eleganță sau educație, neștiind despre artă nimic mai mult decât un eschimos, cu un gust execrabil, gândindu-se numai la pălăria ei. De altfel, Florrie îl pusese în gardă,

foarte clar. Logica îi arăta, îi cerea s-o uite pe Jenny, dar el se simțea incapabil de asta.

Din disperare, făcu o lungă plimbare pe malul mării. Cum trecea prin fața lui Grand Hotel, observă ieșind de acolo un bărbat cu melon și într-un pardesiu cu guler de velur, cu o valiză în mână. Silueta îi era vag familiară. Se recunoscură reciproc, în același moment.

— Ia te uită! Desmonde! Ce surpriză să te revăd aici, bătrâne!

Era Harry Chester care deja strângea cu efuziune mâna lui Stephen, declarând — „ce mică e lumea!“

— Intrasem să iau ceva de la bar și ar fi trebuit să aștept puțin, ceea ce m-ar fi privat de plăcerea de a te întâlni. Dar Providența a hotărât altfel.

Se îngrășase, haina prea stămtă, întărea mai mult tendința spre îngrășare. Trăsăturile i se măriseră în ciuda ochilor zâmbitori, stânjeneala lui era vizibilă.

— Ne reîntoarcem la bar?

Ușa cu tambur se deschise făcându-le loc, și surâzând chelneriței Chester își dădu cu un bobârnac pălăria pe spate.

— Ce servești? O cafea. Pentru mine un whisky cu puțină apă.

— Ce vânt bun te aduce la Margate? întrebă Stephen, când putu să plaseze și el un cuvânt.

— Afacerile, bătrâne. Am toată coasta de sud. Umblu prin hoteluri.

— Ai abandonat pictura?

— De mult, mulțumesc lui Dumnezeu. Vine un moment în problemele omenești... Shakespeare, bătrâne... am un loc strașnic de bun.

Mințea, frecându-și bărbia prost rasă.

— Am devenit campionul curățeniei, apostolul săpunului.

— Cum?

— Sunt comis-voiajor pentru săpunuri, bătrâne... pentru frații Gluckstein, sfântă casă bună... pe punctul de a deveni asociat...

Uitându-se în oglindă, își aranjă cravata care demonstra destul de indiscret ridicarea în grad a lui Harry — avea dungile albastru deschis ale Universității Eton.

— O muncă ușoară, agreabilă. Ador să călătoresc.

Harry își păstrase buna dispoziție, debițul verbal, dar avea riduri la coada ochilor și farmecul său ca și gulerul de velur, dădeau semne de oboseală. Pentru un agent al igienei, unghiile lui erau lamentabil de murdare.

— Și Lambert? se interesă Stephen.

— Filip, aruncă Chester, protector. A avut necazuri, bietul om. Elise l-a lăsat, știi pentru un ofițer australian, în timpul războiului. După ultimele știri, Philip desena etichete pentru o fabricuță din Chantilly.

Tăcu, clătinând din cap.

— Cred că știi ce i s-a întâmplat lui Emmy, desigur.

— Nu.

— Nu citești, jurnalele? La șase luni aproape de la plecarea ta, într-o seară, în cursul unei reprezentanții, a murit în numărul său acrobatic. La anchetă s-a pretins că pista era umedă sau prost luminată. După părerea mea, era destul de luminată. Pe scurt, ea a ratat plecarea, a căzut în cap prima dată și și-a strivit rinichii.

Stephen păstră tăcerea. Lui Chester îi plăcea să inventeze, chiar să mintă, știa din experiență, dar această poveste era, neîndoielnic adevărat. O asemenea moarte, deja trecută, îl emoționează totuși adânc. Era punctul final al unui episod din viața lui. Dar nu era momentul epilogurilor. Inepuizabil, Chester vorbea tot despre el, împodobindu-și situația totuși modestă de comis-voiajor. Uita „tapajele“ nenumărate din care își făcuse o specialitate, abandonurile, paharele extorcate prietenilor de ocazie, nopțile petrecute în camere triste de hoteluri de mână a treia, locurile pierdute, exhiba fără rușine culorile școlii „selechte“ unde nu intrase niciodată. În afară de câteva întrebări rare puse lui Stephen, soarta acestuia îl interesa foarte puțin. Și totuși nu se putea să nu admire la el acest curaj aproape eroic al șarlatanului inveterat, refuzând să admită loviturile sortii, cruda realitate. Apoi, brusc după ce aruncă o privire pendulului de deasupra barului, Chester tresări:

— Dumnezeu! Ora trei și jumătate. Am șapte minute pentru a sări din zbor în trenul de Folkestone. La revedere, bătrâne. A fost un noroc că te-am întâlnit. Mersi pentru întoarcere.

Și punându-și pălăria pe-o ureche, strângând mâna lui Stephen, după un „bună seara“ aruncat chelnăriței, ieși repede, balansându-și valijoara cu eșantioane.

Visător, Stephen plăti și ajunsese în noapte, în strada Row, cu pași lenți. Această întâlnire neașteptată care evoca amintirile deja îndepărtate ale primului său sejur în Franța, scurt dar atât de plin de iluzii, aruncă o lumină brutală asupra realității prezente. După căderea lui Chester, era plăcut să cântărești mediocritatea veselă pe care o regăsea în bucătăria bine încălzită a pescăriei. Nehotărârea făcuse loc bunei dispoziții. Urcă vioi treptele peronului.

Ernie sta la masă și Jenny era ocupată în fața cuptorului.

— În sfârșit, iată-vă, zise ea veselă. Era și timpul. Mâncarea dumneavoastră n-ar mai fi fost bună de nimic. Noi am terminat de mâncat de o jumătate de oră. Primirea era emoționantă. Se așază lângă Ernie care urmărea mulțumit un săptămânal amuzant.

Deschizând ușa cuptorului cu vârful papucului, cu o cârpă în mână, Jenny trase o plăcintă și o așază pe masa acoperită pe jumătate.

— Atenție! Este fierbinte. Dă-te mai încolo, Ernie, cu greaca și cu latina ta.

Stephen atacă savuroasa plăcintă, în timp ce Jenny, așezată în fața lui, se bucura vizibil de apetitul lui.

— Ați lucrat?

— Am încercat... și apoi am făcut turul portului.

— Asta v-a făcut bine. V-ați revenit aici, la Margate.

— Sunt un alt om, Jenny. Mulțumită ție.

— Tăceți! Serviți din această ceapă în oțet. Florry a primit autorizația. Consiliul municipal a cedat.

— Bună veste!

— S-a reîntors la ora patru și și-a reluat locul în prăvălie. Așa am putut face plăcinta. Vă place?

Drept orice răspuns el îi întinse farfuria goală și ea îi mai puse o bucată.

— Te ajut să speli vasele.

— Nu mai este nimic de spălat, numai farfuria dumneavoastră. Va fi gata într-un minut.

În timp ce strângea masa, el urcă să-și facă toaleta, apoi coborî din nou. Vesela era terminată. Din mâinile ei încă ude se ridica un abur ușor. Se întoarse spre Ernie, care se pregătea să râdă.

— O să faci meningită, Ernie, dacă mai muncești așa de mult. Ce i s-a mai întâmplat lui Willy Mincinosul săptămâna asta?

— Țiți vine să mori de râs. Citesc încet ca să prelungească plăcerea.

— Credeam că te duci la cinema.

— Nu. Nu în săptămâna asta. Nu mai sunt cow-boy.

Lui Stephen îi veni o idee și cu mâinile în buzunar se așezase la colțul bufetului.

— Dar ție, Jenny, ți-ar place să mergi?

Ea îi zâmbi și clătină din cap.

— Nu mă înnebunesc după filme, știți doar. Mai ales într-o noapte frumoasă ca asta. Este atât de frumos...

— Atunci să facem o plimbare, propuse el.

Zâmbetul i se accentuă și el îi citi bucuria din priviri.

— Asta ar fi plăcut după ce am stat închisă în casă toată ziua. Mă duc să-mi iau paltonul.

Câteva clipe mai târziu ea reveni, dădăcindu-l pe Ernie, care nu-i dădu nici o atenție, să întrețină focul și îl rugă să spună mătușii sale că au ieșit pentru o jumătate de oră. Mergând înaintea lui Stephen se plimbară pe chei, în sensul promenadei. Noaptea era superbă, clară și caldă; luna strălucea pe un câmp de catifea spuzit de stele, Calea Lactee era o eșarfă de argint. Când trecură pe lângă Dauphin, el se întoarse spre ea.

— Vrei să bei ceva?

Jenny refuză.

— E prea frumos afară. Luna aceasta... stelele...

De fapt, când ajunseră la promenadă, aliniamentul luminilor părea un palid colier de perle în comparație cu splendoarea cerului. Pe bănci îndrăgostiții se țineau de mâini, intimidați desigur de lipsa întinericului. Ajunseră repede la capătul străzii și aproape împotriva voinței, dar neputând să scurteze aceste momente de vis, Stephen îi propuse să coboare pe malul mării.

Ea nu schiță nici o obiecție și porniră spre plaja imensă care descoperea marea joasă.

— Știi, Jenny că este prima dată când suntem singuri, împreună?

— Ce caraghios, zise ea cu un surâs nesigur. Soarta ne este favorabilă.

— Și totuși mi se pare că te cunosc dintotdeauna.

Aceste cuvinte nu ar fi putut să le pronunțe, dacă o forță superioară voinței sale nu i le-ar fi smuls.

Ea nu răspunse. Își urmară plimbarea pe nisipul rece, punctat ici și colo de cochilii albe care străluceau ca niște stele căzute din cer. În urma lor, orașul scăldat în lumină, se pierdea puțin câte puțin. Erau singuri pe plaja pustie.

— Să ne odihnim și să privim luna.

Găsiră un loc lângă o dună, protejat de tufe de iarbă, dar deschis spre cerul armonios și marea gemând de suspine.

— Trebuia să vă fi luat paltonul, zise ea. Ce păcat că plecați atât de repede. Margate este plăcut în acest sezon.

— Da. E păcat, repetă el.

Tăcere.

— V-ați făcut, desigur, planuri pentru viitor.

— Da... vag.

Ea privea drept înainte.

— Nu vreau să vă constrâng, domnule Desmonde și știți bine că nu pentru bani... dar speram că veți mai păstra camera pentru câțva timp. Spuneți că vreți să pictați râul. Cu dumneavoastră și cu căpitanul Tapley în casă, mă simt în siguranță.

— Aș vrea, dar va trebui să călătoresc.

— De ani de zile, trăiți atât de rău, mereu singur, fără casă fără nimeni care să vă îngrijească.

Se ghicea în vocea ei tristețea.

— Trebuie, deci, să plecați?

Stephen nu răspunse. Căldura acestui trup, aproape de al său, era mai mult decât putea să suporte. Incapabil să reziste mult timp unei asemenea chemări, o luă de mijloc. Ea tăcu brusc și el o simți încordându-se.

— Nu. Nu trebuie, domnule Desmonde... murmură ea.

— Pentru Dumnezeu, nu-mi mai spune „domnule“, băigui el. Și, deodată, aplecându-se peste ea o îmbrățișă

îndrăzneț, aproape cu brutalitate. Buzele ei erau uscate și pline, puțin aspre, fierbinți ca o prună pe un zid în-sorit. Sub îmbrățișarea neașteptată ea se îndoi și-și pierdu echilibrul, căzând pe spate. Rămase alungită pe nisip, aparent fără apărare, în timp ce luna se reflecta în ochii ei.

Inima lui Stephen bătea să se spargă; niciodată nu simțise o emoție, atât de violentă. Ceea ce cunoscuse până atunci, tandrețea lui pentru Claire, toana pentru Emmy — toate acestea nu se puteau compara cu această dulce beție. Se crezuse o ființă deosebită, incapabilă să iubească. Ce eroare! Culcat alături de ea, mâna îi alunecă prin răscoiala corsajului, prinzând un sân. Era mai cald decât buzele, palpitând sub degetele lui, ca o pasăre captivă.

Mângâierea era ușoară, dar o mișcare a mâinii făcu corsajul să se deschidă și cu un suspin aproape neliniștit, își lipi obrazul de gâtul alb, ca pentru a găsi acolo pacea, siguranța. Doamne! gândi el. Da, era ceea ce căuta de atâta timp. Era panaceul, remediul divin; să-și pună capul obosit pe pieptul dulce al unei femei, să găsească uitarea în brațele ei.

Simțea tremurul corpului ei, îi ghicea cu bucurie slăbiciunea, supunerea. Sprijinit într-un cot, speriat el însuși, dar gustând din plin această bucurie, o privea, iar ea respira precipitat, cu ochii închiși. Chipul ei părea micșorat, ca și cum ar fi fost contractat de durere; sprânce-nele își aruncau umbra peste obrajii ciudat de palizi. Când îi atinse ușor buzele, ea îl sărută cu pasiune; apoi, fre-mătând ca într-un ultim refuz, întoarse capul.

— Nu... nu... nu este bine. Nu într-o noapte ca asta.

Drept orice răspuns, el o îmbrățișă. Ea îl luă de gât. Buzele i se ofereau acum, deschise, tentante. Totul se în-vârtea... Pământul fugea de sub ei, luna dispăruse. O clipă inevitabilă, ca moartea, și apoi pace, căldură, liniște... o lungă liniște pe care o trăiră înlănțuiți.

O lacrimă porni pe obrazul lui Jénny, umezindu-l pe cel al lui Stephen, care își înălță capul pentru a o privi mai bine în ochi.

— Jenny, ce ai?

— A doua oară în viața mea, gemu ea cu o voce înă-bușită, îndepărtată. Și n-am băut nimic în seara asta...

— Să nu regreti nimic. Mă iubești?

— O știi foarte bine.

Ea îl strânse cu disperare.

— Dintotdeauna... De la început. Chiar cu Alf, eu mă gândeam la tine. Oh! N-ar fi trebuit atunci... nici acum... este chiar mai bine așa pentru mine... decât măritată...

El își reprimă cu greu o poftă nebună de răs și-i luă mâna — pe care nisipul o înăsprise — și o strânse puternic.

— Nu te neliniști Jenny. Dacă vrei, ne vom căsători chiar mâine. Noi suntem uniți pentru totdeauna atât la bine cât și la rău.

PARTEA A CINCEA

CAPITOLUL 1

ÎN ACEA DIMINEAȚĂ DE TOAMNĂ A anului 1928, Stephen se trezi înainte ca prima rază de lumină să fi pătruns în obscuritatea camerei ce dădea în curtea casei din Cable Street.

Rămase nemișcat pentru câteva clipe, cu ochii deschiși, simțind alături de el corpul viguros și îndesat al soției sale; ascultă răsuflarea ei regulată, apoi, fără s-o deranjeze, se ridică din pat și se îmbracă fără zgomot, știind din obișnuință unde îi erau hainele, jiletca de flanelă, pantalonii de serj și pulovărul albastru de lână groasă lucrat de ea. Apoi, în șosete, ieși pe culoar, bătu destul de puternic de trei ori în ușa lui Joe Tapley și intră la bucătărie.

Gazul se aprinse cu o mică explozie sub ceainicul plin cu apă. Pe masă, totul era pregătit ca de obicei. Zece minute mai târziu, căpitanul coborî și el. Se așeză pentru micul lor dejun; ceai, tartine cu grăsime de la o friptură și cârnați. Mâncară fără să scoată o vorbă.

— Vânt din vest, zise Tapley, ștergându-se la gură.

Stephen făcu semn că e de aceeași părere și se aplecă spre urechea bătrânului.

— Vom avea rezultatul pe care-l așteptam de la mare.

— Marea va clipoci, să sperăm că papucul zburător se va ține bine. Nu am prea mare încredere în aceste mașini.

— Îți menajează vechiul lumbago.

— Bah! o pereche de vâsle nu m-au speriat niciodată.

Stephen se ridică, umplu o ceașcă și o puse pe măsuța de la capătul patului din dormitorul lor, acoperind-o cu

o farfurioară, apoi reveni în bucătărie și se încălță, aruncându-i lui Tapley o privire scurtă:

— Să ne grăbim.

— Sunt gata!

Închizând ușa fără zgomot ieșiră pe ascuns, mergând cu pași mari, fără nici un bagaj — tot materialul era în barcă, pe chei.

În urma lor, casa se cufundă în tăcere. Dar la ora șase și jumătate deșteptătorul sună. Jenny deschise ochii, văzu ceașca de ceai la căpătâi și o găsi rece. Cu un aer de reproș, clătină din cap și se sculă. Camera era încă scaldată în lumina cenușie a dimineții. Polatra pe care Stephen o construise pentru a-și face atelier, bloca în mare parte lumina dimineții. Se îmbracă suflecându-și în grabă mânecile cămășii. Își păstrase, în ciuda trupului greoi, o grație inconștientă. Jenny spera ca Stephen să ajungă la Greenwich foarte devreme.

„Puse casa la punct“ în mare grabă — acestea erau cuvintele ei — și la ora opt după ce aerisi cele două paturi de jos, mănă, aprinse focul sub cazanul de rufe și-i duse platoul cu micul dejun domnișoarei Prat. La ora nouă fără un sfert, domnișoara Prat, care ocupa camera de sus, mergea să-și facă orele la școala comunală din Stepney. Jenny mătură, făcu toate paturile și constată cu mulțumire că dinspre mare sufla o briză proaspătă. Era ziua de spălat rufe. Schimbând lenjeria, începu să cânte. Avea o veselie naturală. Dar mai ales se considera foarte fericită că-l iubea și-l putea sluji pe omul uluitor cu care se măritase. Nu-l prea înțelegea. Nici nu încerca, dar accepta fluctuațiile de dispoziție, tăcerile și depresunile — cu atât mai surprinzătoare pentru ea care era atât de echilibrată — cu o duioasă admirație. Indiferența lui pentru hrană, îmbrăcăminte și toate obligațiile convenționale o stupefiau totuși. Dar întrecea orice înțelegere faptul că uita de masa gustoasă pregătită de ea și-și cumpăra dintr-o brutărie o bucată de pâine pe care o mânca mergând.

Ea admitea de bună voie dorința lui de a picta. Era ocupația unui gentleman — era ceva plăcut pentru el. Aproba lucrul lui la râu, în mod deosebit, pentru că asta îi permitea să respire aer curat. Pentru că ea avea grijă, în primul rând, de sănătatea lui. Și în unele momente, se

oprea din lucru în mijlocul treburilor și încrunta fruntea gândindu-se la asta.

Nu-i plăcea tusea intermitentă, ce devenise atât de obișnuită încât părea că face parte din el și de care Stephen nici nu mai ținea cont.

Dar acum era prea ocupată pentru a se neliniști. Când lenjeria flutură vesel pe frânghie în curte, mănca pâine cu brânză și bău inevitabila ceașcă cu ceai foarte tare. Apoi, scoțându-și capotul, își puse rochia de toate zilele, luă un coș și ieși. Venea Glyn la cină și voia să le ofere o mâncare bună. Trecu pe la măcelărie, băcănie și lăptărie, cercetând în trecere vitrinele. Gândul cinei o bucura — ținea mult la Ana care era „genul ei” și care îngrijea foarte bine căsuța din Tite Street pe care Glyn, îmburghezindu-se, o cumpăraseră cu patru ani înainte, când își „legalizase” menajul. Știa de asemenea că întâlnirea aceasta îl bucura pe Stephen, Richard fiind singurul său prieten, exceptându-l pe căpitanul Tapley și singura ființă din lume pentru care consimțea să-și întrerupă ta-bieturile sale de om solitar.

Până aici, ziua semănase cu toate celelalte — calmă, plăcută și absolut obișnuită. Dar spre ora două, pe când strângea lenjeria de la uscat, cineva sună la ușa de la intrare. Un moment crezu că este poștașul cu o scrisoare de la Florrie ce îi dădea vești despre Ernie care, urma să devină avocat.

Dar prin ușă observă demarajul rapid al unui taxi și în prag apărură un omuleț cu fața rasă, purtând un trenchi cam șifonat, care își scosese repede pălăria.

— Domnul Desmonde?

— E plecat și nu revine decât pe seară.

— Pot să vă spun câteva cuvinte? Sunt domnul Maddox, Charles Maddox. Dumneavoastră sunteți, desigur, doamna Desmonde. Eu sunt, sau mai degrabă eram, agentul soțului dumneavoastră.

Ea ezita. Nu-i era în obicei să primească persoane străine, dar comportarea vizitatorului corectă și directă, nu era a unui plasator ce caută să vândă ceva de care nu ai nici o nevoie.

— Intrați, domnule.

Îl invită în micul salon curat și foarte rece — cu mo-

cheta, cu pianul, cu feriga în fața ferestrei — suspicioasă, deși bine dispusă, încântată de grija cu care el își șterse picioarele pe preșul de la intrare.

— Doriți o ceașcă de ceai?

— Aș fi încântată, dacă nu vă deranjez prea mult.

Fără grabă, îi aduse ceaiul și tartine cu unt.

— Sunteți prea bună. Am alergat toată dimineața și n-am avut timp să măncânc. Nu serviți și dumneavoastră?

— Nu, mulțumesc.

Ea vorbea pe un ton aproape sec. Musafirul lua din tartine după pofta inimii.

— În sfârșit au revenit timpurile bune.

Se făcu liniște.

— Doamnă!

Vorbea hotărât, după ce mai acceptase o ceașcă de ceai.

— Îmi pareți foarte înțeleghătoare și am nevoie de ajutorul dumneavoastră. Am venit să vă rog să-l convingeți pe soț să-mi dea voie să mă ocup de tablourile lui.

— Dar spuneți că sunteți agentul lui.

— Mai ales „en titre“, mă tem. Nu am nici un „Desmonde“ în galeria mea, de vreo opt ani. Și sunt convins — privirea lui o fixa întrebător — că are duzini în atelier.

— Da, zise ea, foarte multe, dar nu vrea să se despartă de ele. Mi-o spune adesea. După felul abominabil în care l-au tratat, a jurat să nu mai expună în viața lui nici o pictură.

— Dar anii au trecut ca apa pe sub pod!

Se aplecă ușor spre ea.

— Arta, doamnă, este un lucru straniu. Merge drept pe drumul ei, apoi scapă ca prin urechile acului. Un timp, pictura soțului dumneavoastră a fost nevandabilă. Și acum, după informațiile pe care le am de la Paris, am toate speranțele că va găsi o piață bună.

Maddox se aștepta la un gest de uimire și de bucurie. Dar ea surâse amabilă, impresionată mai mult de menționarea orașului străin decât de rest.

— Asta schimbă ceva?

— Da... evident. Din punct de vedere financiar...

— Soțul meu — apăsa cu mândrie pe fiecare cuvânt — soțul meu nu se interesează de bani. În afară de culori,

de creioane, de pânzele lui, nu cheltuie nici un ban pentru el.

— Totuși, este un caracter independent, o știu — Maddox ezită înainte de a-și arunca săgeata — dar trebuie să găsească umilitor să... iertați-mă... să trăiască... din veniturile dumneavoastră.

— Nu s-a gândit niciodată, răspunse Jenny ferm, și sper că nu o va face nici de acum încolo. Tot ceea ce este al meu este și al lui și asta ajunge. Casa asta este a noastră și avem doi chiriași, pentru a nu mai spune nimic de cele treizeci de lire de la Casa de economii. Nu, într-adevăr, nu am putea fi mai mult decât ceea ce suntem.

— Totuși, insistă el, o creștere a veniturilor, v-ar face viața mai ușoară.

El aruncă o privire în jurul lui, peste sărăcăciosul salonaș, întrebându-se cum, un om cu gustul lui Desmonde, putea să trăiască într-un spațiu atât de mizerabil.

— Ați putea avea o casă mai mare. Și sunt sigur că dumneavoastră munciți din greu. Ați putea să luați pe cineva să vă ajute... o servitoare credincioasă.

Ea râse din toată inima, ca și când ar fi găsit gluma foarte bună.

— Am fost și eu servitoare, domnule, și vreau să cred, că o bună servitoare. Cât despre munca mea, ce aș fi devenit dacă nu o făceam? V-o spun domnule, dacă ar trebui să trăim altfel, aș fi nefericită din această cauză. Să ne abandonăm colțisorul nostru atât de calduț... asta niciodată, domnule.

Negustorul o privea cu un respect crescând, în ciuda dezamăgirii pe care o încerca. Pe șemineu, hidoasa pendulă — imitație de marmură neagră-bătu ora două și douăzeci și cinci de minute.

— Aș putea, riscă el, să arunc o privire prin atelier?

Refuzul lui Jenny fu o capodoperă de diplomatie. Acest om care căuta să-și asigure subzistența prin mijloace în care credea că distinge cea mai înaltă fantezie, îi trezea simpatia.

— Ar fi bine ca înainte să-l anunț pe soțul meu...

— L-am contactat deja, în legătură cu acest subiect,

răspunse el pe un ton ce nu lăsa loc la nici o îndoială. După o scurtă pauză, se ridică.

— Vreți să fiți atât de bună și să-i spuneți că l-am căutat...?

— Desigur, dar în locul dumneavoastră nu mi-aș face mari speranțe.

O dată plecat musafirul, Jenny se întoarse la bucătărie gânditoare apoi, ridicând din umeri, merse să-și adune rufe.

La ora cinci se auzi din nou soneria și fiind deja cu toaleta gata, alergă să-și primească invitații.

— Stephen nu s-a întors încă, zise ea.

— Am venit mai devreme, spuse Glyn, agățându-și în cuier pălăria și fularul. Apropos, nu ați avut o vizită, azi?

— Ba da, zise Jenny, a fost un oarecare domn Mad-dox.

— Sper că l-ai lăsat să ia câteva din pânzele lui Stephen!

— Dumnezeu mare, nu! Fără permisiunea lui. Asta m-ar fi putut costa statutul meu, adăugă ea surâzând.

— Înțeleg, zise Glyn. Ei bine, voi femeilor flecăriți, iar eu mă duc la atelier.

Traversând bucătăria și curticica, luă cheia de sub ștergător și intră în micul hangar ce servea drept atelier pentru Stephen. Nici o mobilă, cu excepția unei vechi canapele lângă perete. Fără sobă, cămăruța era înghețată, dar uscată totuși și primea dinspre nord o lumină bună. În mijloc era un șevalet cu o pânză mare, reprezentând malurile Tamisei. Într-un colț, pânzele se înghesuiau în dezordine. Erau de toate mărimile.

Richard studie mult timp pânza neterminată, trăgând mereu din pipă, apoi dezveli șevaletul pentru a pune o altă pânză, aruncată într-un colț, și se așeză pe canapea, studiind-o. Operațiunea se repetă de mai multe ori.

Era în mișcările lui o rigoare, un aer de maturitate care subliniau lărgimea umerilor săi, capul masiv. La cincizeci de ani, un succes meritat venise în sfârșit să modereze, sau mai degrabă să înblânzească impetuozitatea tinereții, spiritul boem care-l făcuse să ignore orice ortodoxie, să-i nege pe marii maeștrii de altă dată. Opera sa, amestec

de independență și de demnitate, fusese acceptată, tocmai ca o apreciazabilă contribuție la afirmarea artei engleze. Era acum proprietar, căsătorit, academician și reușita lui îl puna în contradicție cu sine însuși. La vederea operei lui Stephen, în opulența și îndrăzneala ei, în disprețul său profetic pentru regulile convenționale ale anatomiei și ale perspectivei, în bogăția și subtilitatea texturii — scheletul compozițiilor sale era ascuns printr-o utilizare magistrală a lacurilor și vopselelor — în sensul său misterios — al unei revelații reținute. Convingerea sa se întări în ce privește faptul că, în ciuda schimbărilor intervenite în evoluția lui, Stephen va fi întotdeauna campionul, portdrapelul revoltei. Pânzele pe care le adăpostea acest atelier — Richard și-o mărturisea, deschis — erau nu numai superioare alor sale, ci și demne de a figura, prin magnifica lor execuție și originalitate, în compania celor mai strălucite capodopere. Și la gândul că timp de șapte ani, Desmonde lucrase fără încetare, în mizerie și obscuritate, ducând o viață de ascet, înmormântat în această mahala a docurilor, refuzând mereu orice contact cu lumea, și hrănindu-și ranchiuna, ca un fel manie a persecuției — care deși justificată, nu era mai puțin periculoasă — Glyn considera că venise timpul să acționeze, să reducă acest complex al negației. În consecință el nu vedea decât o soluție — recunoașterea publică a talentului lui Desmonde, reabilitarea lui într-un fel. Inutil să-i vorbească lui Stephen. Mai încercase de o sută de ori, fără succes. Vizita lui Maddox, — provocată de el însuși, se încheiase cu un eșec. Trebuia să ia chiar el frânele în mână, să acționeze din proprie inițiativă.

Încruntat, alege o pânză — *Hampstead Heath* — și o înveli într-un ziar. Ieși în vârful picioarelor, închise ușa cu cheia și ieși din curte. Trei minute mai târziu, incredință pachetul cârciumarului din colț, promitându-i să revină mai pe seară. Tocmai bătea ora șase când se întoarse fără să fie văzut și intră în bucătărie.

Stephen, care sosise între timp, veni la el. În timp ce-și strângeau mâinile, Glyn nu se putu abține să nu remarce până la ce punct se schimbase amicul lui. Nu era numai slăbiciunea care făcea să-i iasă în evidență oasele feței, scobindu-i tâmples. Numai o voință puternică sus-

ținea acest trup, întărindu-i viața, care nu mai exista decât în privire.

— O zi bună?, se informă Glyn.

— Nu rea. Am petrecut-o în întregime la Greenwich.

— Ce mai face această Tamisă bătrână?

— Plimbările pe ea mă bucură, ca de obicei. Și tu, ce-ai mai făcut în ultimul timp?

Richard ezită, jucându-se cu lanțul de la ceas, care nu era un capăt de curea ci o bijuterie grea de aur de care spânzura un talisman.

— Încep portretul lordului Hammerhead.

— Te ocupi mult de portrete în ultimul timp. Este o comandă nouă?

— Da.

— Numele acesta îmi spune ceva. Nu este cumva marele afacerist?

— Da, într-adevăr... A obținut niște profituri...

— Și arta este unul dintre ele? Asemenea oameni mai permit încă picturii să existe.

Glyn aruncă prietenului său o privire piezișă bănuind puțină ironie, dar expresia feței lui Desmonde rămase deschisă și veselă. După câteva momente, cu obrajii aprinși de căldura cuptorului, Jenny intră, aducând mâncarea aburindă și-i rugă pe fiecare să ia loc la masă.

Urmă o cină bună, simplă dar gustoasă, însoțită de cartofi copti în coajă, de cozonac cu stafide făcut în casă, iar compotul de caise încunună totul. Devenit gurmand cu trecerea anilor, de unde și corpolența lui, Glyn mănca bine, observând însă lipsa de apetit a lui Stephen. Părea că nu dă nici o atenție farfuriei sale pe care Jenny o umpluse cu vârf. Dar era vesel. Frumusețea și vioiciunea ochilor lui era irezistibilă în timp ce relata discuția pe care o purtase cu patronul unei ambarcațiuni care trebuise să-și întoarcă papucul zburător în mijlocul râului.

— A fost un asalt de politețuri într-un argou fără perdea, conchise el surâzând. După care, eu mi-am pierdut complet vocea.

— Cum? exclamă Jenny.

— Asta nu m-a jenat deloc. Când lucrez nu simt nevoia să vorbesc.

Stephen se întoarse spre Glyn.

— Tapley este surd ca o oală. Mi se întâmplă să nu deschid gura toată ziua, în compania lui.

Glyn făcu cu furculița un gest dezaprobator.

— Asta nu e normal, zisel el. Tu ești ca Anne. Nu reușesc să-i scot un cuvânt.

Anne își păstră aerul ei supus și serios, dar un surâs enigmatic se ivi în colțul buzelor.

— A fost prima condiție pe care mi-ai pus-o când te-ai însurat cu mine.

— M-am însurat cu tine! Repetă Glyn, dezgustat. Nu te poți obișnui cu ideea că acum ești o femeie respectabilă, măritată?

— Respectabilă? Nu prea suntem așa!

— Ce vrei să zici? Nu ești mulțumită de poziția ta? Relațiile noastre...

— Ah, chiar așa! Vedem multă lume. Ne îmbrăcăm, mergem la recepții unde stăm ore întregi în picioare și nu ne mai auzim nici când vorbim. Mergem la mari dineuri oficiale, unde în plin curent ascultăm discursuri interminabile și pompoase. Suntem foarte ocupați, cum s-ar spune. Dar ne amuzam mult mai bine la Paris, când tu-mi aruncai cu pantofii în cap strigându-mi că nu voi fi niciodată decât o femeiușcă de moravuri ușoare.

Stephen izbucni în râs, dar Jenny păru ușor șocată. Cât despre Glyn, nu mai știa ce să facă.

— Ești nedreaptă, Anne. Suntem oameni maturi. Avem o situație, datorii de îndeplinit, responsabilități de asumat.

Și întorcându-se spre Stephen:

— Felul tău de viață, aici, este inadmisibil. E rău pentru amândoi. Trebuie să vă scot de aici.

— Adevărat? zise Stephen zâmbind. Și cum vei proceda?

— Îți voi asigura recompensele pe care le meriți.

Tonul pedant îl făcu pe Stephen să clatine din cap.

— Dacă mi-ai fi spus această enormitate acum douăzeci de ani, te-aș fi bătut măr. Eu nu țin la succes. Nu am timp. Succesul, mai ales succesul monden, închide, ucide spiritul. Sunt liber și vreau să mă consacru numai operei mele.

— Ascultă, Desmonde! zise Glyn care se sufoca. Să vorbim serios. Să lăsăm pentru moment publicul deoparte... nu te întreb de popularitatea artei tale, de punerea ei la dispoziția maselor. Dar tu pretinzi că ești indiferent la ceea ce confrății tăi, egalii tăi, gândesc despre tine și despre opera ta?

— Un artist demn de acest nume, nu pictează pentru a place altora.

— Adevărat! Tu înțelegi deci să lucrezi numai pentru tine?

— La început nu. Am vrut cu pasiune — renume, glorie. Acum îmi este egal. Nu vreau să vând nimic. Îmi iubesc pânzele, le vreau în jurul meu pentru a le vedea mereu, a le retușa la nevoie. Le știu valoarea și asta îmi ajunge.

— În sfârșit, iată, este inuman!

— Ce importanță au laudele sau dezaprobarea pentru cel care iubirea de frumos e criticul cel mai sever al propriilor creații? Keats a spus-o înaintea mea.

Pe punctul de a se înfuria, Glyn se abținu și începu să-și umple pipa. Tot frecând un chibrit, cu un gest furios, se jură să ducă totul la bun sfârșit.

— Veți admite totuși că ai exagerat în ultimul timp, făcu el potolit. Singurătatea este adesea periculoasă.

— Bah! Când lucrezi...

— Lucrez și eu și asta nu mă împiedică să ies. Îmi găsesc aiurea plăcerea, deși ai putea și tu să te gândești acolo. Îmi întâlnesc confrăți la Frascati, trec pe la club, asist la o reuniune a Comitetului Academic... Este momentul să ieși și tu din gaură, să încetezi să te ascunzi, așa cum faci acum. Ascultă, am două bilete la Covent Garden. Se cântă *Don Giovanni* joi seara. Locurile mi le-a dat doamna Lehmann — i-am făcut portretul anul trecut. Vii?

Stephen înalță capul încet. Glyn îl jignise profund acuzându-l că se ascunde.

— Sunt mai mult de cincisprezece ani de când n-am mai pus piciorul într-un teatru.

— Odată totuși, îți plăcea.

— Am prea mult de lucru.

— Ce glumă! Insist. Și vei supa cu mine la Café Royal.

— Du-te Stephen, spuse Jenny. Asta te va distra.

Desmonde privi pe rând la nevastă și prieten și o umbră îi trecu peste chip — durerea celui care nu are nimic, decât numai libertatea, a celui pentru care, cea mai mică constrângere, este suferință. Adevărata sa viață, era cea cu Jenny în obscuritatea lor rezervată. Ea singură îi aducea uitarea. Era gata să refuze, când se răzgândi. Lucrase bine toată ziua și voia să fie pe placul lui Glyn și al lui Jenny.

— Ne-am înțeles. O să merg, zise el.

— Perfect, spuse Glyn radios.

CAPITOLUL 2

SPECTACOLUL SE TERMINASE ȘI MUL-
țimea se grăbea spre ieșirea din teatru. Stephen găsisese
în reprezentație o destindere plăcută datorată mai puțin
muzicii efervescente a lui Mozart — muzica nu-l interesa
în aceeași măsură ca vizualul — ci doar pentru efectul ei
asupra lui Glyn, care păstrându-și ținuta boemă — haină
de catifea, cămașă gri și cravată roșie — care contrasta
cu hainele negre care îl înconjurau, dar nu era de aceea
mai puțin academician, ajuns printre cei care cer și obțin
cinci sute de guinee pentru un bust și cărora li se agață
tablourile la loc de vază.

Cei doi prieteni se opriseră pe trotuar în fața intrării
la stația din Vine Street.

— Nu vrei să iei un pahar?

— Nu, mulțumesc, sar în autobuz și mă întorc acasă.

— Atunci, pe curând. O să am fără îndoială, vești pen-
tru tine.

Glyn nu îndrăzni să-i spună mai mult, dar era nemul-
țumit de ceea ce obținuse.

Își strânseseră mâinile. Glyn plecă înspre Strand și Ste-
phen se îndepărtă în direcția opusă. Abia făcuse câțiva
pași și se ciocni de o femeie care ieșea de la teatru. Din
instinct se dădu înapoi, vru să se scuze și o recunoscu pe
Claire.

— Tu! șopti ea.

Întâlnirea nu păru să o bucure peste măsură și răma-
seră un moment nemișcați, ca două figuri de ceară în
muzeul doamnei Tussaud. Înainte ca Stephen să fi putut

rupe tăcerea pe care o găsea ridicolă, ea interveni cu volubilitate:

— Stephen! Este de necrezut! Dacă m-aș fi așteptat să te întâlnesc aici... Ai fost la teatru?

— Gândeai că vin din față?

Și cum brutalitatea răspunsului părea s-o fi șocat, adăugă foarte repede:

— Da, am fost, din întâmplare. Tu te duci mereu?

— În fiecare seară. Muzica este pentru mine o mare bucurie.

Claire părea veselă; slăbise, trăsăturile feței se ascuțiseră, nasul era mai proeminent, gâtul mai subțire. Costumul negru, era de un gust perfect, fără nici un ornament. Dantela neagră pe care și-o legase peste păr o făcea mai sobră.

— Ești singur? zise ea după o nouă pauză stingeritoare.

— Da, prietenul meu tocmai m-a părăsit.

Ea ezită, adunându-și curajul.

— Atunci vino să flecărăm puțin la mine acasă. Nu putem rămâne în stradă. Stau foarte aproape, în Knights-bridge.

Invitația era foarte naturală și Stephen o acceptă deși se grăbea să ajungă acasă. Poate că îl interesa schimbarea sesizată în ființa ei. Mașina lui Claire — un Daimler — era parcată lângă trotuar. Câteva minute mai târziu, rula cu viteză pe străzile pustii.

— Iată o mașină de lux, zise Stephen pe un ton ușor. Asta merge mai bine decât vechiul tău De Dion, Claire.

— Am închiriat-o, răspunse ea. Am oricare de metrou, seara și chiar ziua, mă servesc de ea pentru a merge și a mă întoarce de la birou.

— Lucrezi?

— Da. La Misiunea de fete pocăite de la Saint-Bar-nabé. Sunt secretară. Sub direcțiunea bunului nostru reverend, părintele Loftus.

— Loftus! strigă el.

— Ce om admirabil. Mi-a fost de un mare ajutor... spiritual.

Stephen nu răspunse. De altfel, ajunseseră la destinație. Apartamentul lui Claire era la ultimul etaj al unei

case reconstruite pe Sloun Street. Îl introduse în salonul lung și puțin cam strâmt, dar confortabil, bine tapetat, decorat cu gust. În fund, în rame de pin lăcuit, erau cele două pânze pe care le cumpăraseră cu șapte ani în urmă.

— Le stă bine, nu-i așa? zise ea urmărindu-i privirea și înainte ca el să răspundă adăugă cu o vioiciune care suna fals, de parcă ar fi vrut să ascundă o emoție reținută.

— Poate recunoști vreunul din vechile mele bibelouri. M-au urmat. Îmi petrec aproape tot timpul aici, cu excepția sezonului când copiii sunt în vacanță. Nicholas este la Wellington și Harriet la Roedean. Iată-i pe birou.

Arată o fotografie, într-un cadru de argint și, în timp ce Stephen o privea, își scoase eșarfa și mănușile, apoi se apropie de o măsuță pe care erau așezate un termos și o farfurie acoperită cu un șervet.

— Pot să-ți ofer ceva de băut? Ia loc! Am lapte cald. Dar poate preferi un whisky cu sifon?

Claire păru ușurată — el ar fi putut să jure — când Stephen alege laptele. În ciuda eforturilor ei, Stephen o simțea jenată, se temea vizibil să nu se compromită. O studia pe ascuns în timp ce turna laptele. În jurul gurii îi apăruse o cută amară, de dezamăgire. Vorbea mai mult ca altădată, căutând vizibil să se impună. Pe birou se întindeau liste, carnete de note, o cerere de ajutor — toată hârtogăria eforturilor caritabile și mai mult, alături de fotografia copiilor, portretul unui om al bisericii — un cap frumos de o seninătate disprețuitoare — era Loftus, fără îndoială. Stephen se apropie pentru a observa mai bine.

— Si iată pe preotul de la Saint-Barnabé.

— Îl cunoști pe părintele Loftus?

— L-am cunoscut. A fost foarte aspru cu Jenny... soția mea... când ea lucra la Misiune. Are un aer de om bine hrănit, adăugă el, mașinal.

— Oh, Stephen, privește noblețea acestei fețe...

— Noi ne ghidăm de obicei, după ceea ce vedem în fotografie. Dacă ar trebui să-l pictez replică el, fără răutate, aş căuta ceea ce se ascunde sub acest strat de grăsimi.

Brusc, izbucni într-un râs care se sfârși într-un acces de tuse. Își șterse ochii cu o batistă pătată de vopsele.

— Scuză-mă. Mă gândeam că aş fi putut să sfârşesc ca el.

Şi cum ea nu răspundea, nici nu-şi exprima gândul care-i venise foarte natural, se reaşază pe scaun.

— Ce mai face Geoffrey?

Ea roşi ușor.

— Bine, cred. Sunt deja câteva luni de când nu l-am văzut.

Era foarte clar; dacă nu era despărţită de soţul ei, se întâlneau, în orice caz cât mai rar posibil şi pentru a-şi umple viaţa prea goală ea se ocupa de opere de binefacere, făcând pe filantroapa de „bon ton“. Trebuia să se fi simţit atât de singură în acest apartament atât de rece — în care se simţea mirosul de lavandă — după ce simţise căldura teatrului.

Liniştea deveni jenantă — observă el. Claire veni cu sandwichuri de pâine unse cu cremă de brânză şi măsline tocate foarte mărunţ.

— Nu sunt poate prea substanţiale.

— Nu mi-e foame, răspunse el. Înainte de operă, am mâncat un castron de ciorbă de burtă cu ceapă.

Ea îi aruncă o privire scurtă şi o roşeată trecătoare îi coloră obrazii. Asta era simplitate sau afectare? Şi cu inima grea se întreba de ce îl invitase la ea, în acest refugiu în care nici un bărbat nu pătrunsese, nici chiar părintele Loftus — şi acesta era doar un preot nu chiar bărbat. Era oare acelaşi Stephen pe care îl cunoscuse ea? În acest groaznic costum şi cu aceşti pantofi galbeni, atât de grosolani, părea un muncitor picat la o petrecere galantă. Capul drept, avea o oarecare dinstincţie, dar părul ras îi făcea craniul mai greoi, mai osos, ironia rece a ochilor lui intimidând-o şi mai mult. Măinile lui frumoase erau bătătorite, unghiile prost tăiate şi pătate.

Dar ea îşi stăpâni sentimentele, conştiinţă de misiunea ei. Nutri deodată dorinţa de a-i veni în ajutor, de a-l salva.

— Stephen... unde ai trăit toţi aceşti ultimi ani?

— În East End, răspunse el vag. Aproape de Tamisa.

— Pe partea docurilor?

— Da. Pe Cable Street, la Stepney. De ce?

Îl fixă şocată?

— Nu crezi că a venit timpul să-ți schimbi viața? Ce viață poți să duci în asemenea mediu... amestecat cu clasa de jos?

— Un artist nu aparține nici unei clase. Și eu iubesc poporul.

— Dar ai putea să locuiești într-un mediu frumos... la țară... chiar dacă nu este decât o mică vilă la țară?

— Și să pictez trandafirii de pe lângă poartă? Nu, Claire. Mă inspir prea mult de la buna și bătrâna Tamisa. Nu mă plânge, te rog. Noi avem bucuriile noastre, plăcerile noastre. Sâmbătă mergem să bem ceva la cârciuma din colț. Petrecem câte o după-amiază în zăvoi. Vara, petrecem câte cincisprezece zile la Margate, la cumnata nevestei mele. Are o prăvălie, vinde heringi și filé de pește... nu-ți spun decât atât.

Claire își mușcă buzele. Voia s-o provoace, sau el alunecase definitiv pe scara de jos? La gândul că trăia în această nedemnă promiscuitate, lângă acea amărâtă servitoare, despre care părintele Loftus vorbea în termeni severi și ale cărei joase instincte provocaseră căderea lui Stephen, o scutură un frison.

— Mă gândisem...

El își regăsise zâmbetul de altădată.

— Nu te neliniști, Claire. Nu contează locul unde trăiesc din moment ce pot picta. Un singur lucru contează: trebuie să fiu liber să lucrez cum și când îmi place.

— Atunci de ce nu te întorci la Stillwater? zise ea încet.

— Niciodată!

— Nu te gândești la cei pe care i-ai lăsat acolo?

— O să te miri... nu.

— Tu nu știi nici ce s-a-ntâmplat... la parohie?

El clătină din cap.

— Nimic.

— Și dacă ei ar avea nevoie de tine... dacă te-ar regreta?

— Imposibil.

— Au avut loc multe schimbări, Stephen... vai!...

Solemnitatea, emfaza ei, erau mai mult decât putea Stephen să suporte și, în fața surâsului rece, ea se simți rănită. Oare era indiferent la tot? Sau totul se întâmpla

pentru că trăia în acel gol, nu vorbea cu nimeni, fără scrisori și fără ziare? — da, asta era. Altfel el ar fi știut ce i s-a întâmplat mamei sale — uitase absolut de tot ceea ce nu erau pensule sau picturile sale? Un moment se gândi să-i dea lovitură după lovitură, să-i vorbească de nenorocirile care se abătuseră peste Stillwater și ai săi. Dar, o dată mai mult, se abținu, mai mult din milă creștină decât din discreție. Nu era problema ei și orice insistență putea să agraveze lucrurile.

O pendulă mică franțuzească bătu încet pe șemineu și Stephen tresări.

— E târziu. Nu vreau să te rețin prea mult.

Claire nu răspunse. El se ridică și îi întinse mâna. Ea o prinse foarte repede, plină de milă. Într-un fel neașteptat, el îi puse mâna pe umăr.

— Rămânem prieteni?

Privirea lui Claire, pe care o aștepta, aproape speriată, făcu să-i strălucească ochii.

— Sunt mulțumit, Claire. Nu mă mai iubești.

Ea se eliberă și trecură în vestibul.

— Trebuie să mai vii, zise fără convingere, forțându-se să pară naturală.

Stephen zâmbi fără să răspundă și, un minut după aceea, era plecat. Deodată, ea știu că nu-l va mai revedea. Și încet, cu capul plecat, trecu în dormitorul atât de proaspăt și de feciorelnic ca în zilele tinereții, se privi în oglindă, fără să se vadă. El avea un aer atât de obosit — epuizat, din corp, din inimă, din suflet — și din multe puncte de vedere, atât de schimbat. Era adevărat că dragostea pentru el murise? Nu știa. Lacrimile îi curgeau, udându-i încet obraji.

— Am cel puțin adresa lui. Îi voi scrie Carolinei; trebuie.

CAPITOLUL 3

TIMP DE PESTE ȘAPTE ANI, NIMIC nu tulburase viața lui Stephen, dar, deodată, ca provocate de vizita lui Glyn, îl copleșiră o serie de evenimente neplăcute. La zece zile după întâlnirea cu Claire, sosi o scrisoare în Cable Street care avea un timbru al poștei din Stillwater. Jenny, care avea un ascuțit simț al familiei și lipsită de orice vanitate — dorea în mod secret ca Stephen să se apropie de ai săi, chiar dacă ea trebuia să fi exclusă din cercul familial — o puse pe farfuria soțului ei, așteptându-i întoarcerea.

El intră, luă scrisoarea, despre care mai întâi crezu că e de la Glyn, apoi, recunoscuse scrisul. O puse pe masă, cu o ușoară încruntare a sprâncenelor. După cină o deschise și citind curiozitatea în ochii nevestei sale, spuse cu jumătate de gură:

- Este de la Caroline . . . Vrea să mă vadă.
- O să te duci, nu-i așa?
- La ce bun . . .
- Nu-i poți refuza dorința de a te vedea.
- Este un timp pierdut.
- Dar ea ți-e rudă de sânge.

Fruntea lui se destinse și zâmbi. Nu îl amuzase reproșul ei, ci tonul serios cu care vorbise. Îi atinse ușor mâinile. Bunul ei simț, simplitatea firii, îl făceau să iasă din această lume străină în care se izolase. Nu era prima dată când simțea tot ceea ce-i aducea caracterul ei fericit, buna sa dispoziție, comprehensiunea și conștiința instinctivă a naturii umane. Simpatia mută cu care îl înconjura atunci când cădea în melancolie, era pentru el un balsam

regenerator. Gusturile, ambițiile ei atât de modeste care se opreau la bucătărie, interesul copilăresc, lipsit de invidie, pe care îl avea față de oamenii mai bogați și mai fericiți decât ea, așa ca cei pe care îi zugrăveau revistele ilustrate din care își făcuse hrana spirituală, îi apăreau lui Stephen profund emoționante. Și ce respect îi inspira pentru ardoarea ei în muncă, pentru prezența de spirit în fața crizei. Era farmecul, poezia, chintesența bunului simț și al bunătății, pe scurt — femeia cu care dormea bine într-un pat cald. Adăpostul pe care ea i-l dăduse, acest refugiu fix și stabil, îl făcu să-și disprețuiască propriile lui rătăcirii și eforturile inutile.

— Te iubesc, Jenny și tocmai de asta mă voi duce.

Și pentru a-și masca sentimentele, adăugă:

— Iată câte s-au întâmplat din seara aceea când am mers la Operă.

Ea îi adresa un surâs înțelept și binevoitor.

Miercurea următoare se duse fără entuziasm la gara Victoria unde Caroline trebuia să-l aștepte sub ceasul cel mare. O dimineată cenușie și ploioasă îi făcea imposibil lucrul, ceea ce-i tempera regretele de a fi optat pentru această concesie a sentimentului de familie. În ultimul timp se simțise cam obosit. Cețurie toamnei îl oboseau întotdeauna mult, și tusea îl ținuse treaz o bună bucată din noapte. De aceea dispoziția lui nu era prea strălucită când ajunse la gară.

Sună ora unsprezece când își croi drum prin mulțimea ce se înghesuia pe peron și se întreba dacă sora lui — punctualitatea însăși — nu o fi întârziat. Apoi, aproape de chioșcul de ziare, zări o femeie mică, de o vârstă incertă, cu câteva șuvițe albe în păr, îmbrăcată într-un costum de stofă maro, prost croit, care făcu să vibreze în el coarda amintirilor. Văzându-l, chipul i se luminează și se îndreaptă spre el. Deși i-ar fi fost greu s-o recunoască, era totuși sora lui.

— Ce dimineată tristă, exclamă ea pentru a-și da aere. Un adevărat timp câinesc.

— Trebuie să te fi udat bine pe drumul dinspre Hal-borough.

— Da, puțin, n-am găsit autobuz, am făcut drumul pe jos și vântul mi-a întors umbrela. Arată masa informă

de mătase sfâșiată și de spițe încovoiate pe care o ținea în mână... cred că se repară, cel puțin, sper.

— Să luăm o cafea, zise Stephen. Să intrăm la bufet. Zgomotul, mulțimea, păreau să o înspăimânte.

— Nu. Aici n-o să putem vorbi. Cunosc un colțisor... la „Ceainicul de aramă“... de cealaltă parte a străzii.

Ieșiră din gară pe la garajul de autobuze și intrară într-un mic local vopsit în verde pal, la fereastra căruia, între câteva borcane de dulceată și o grămadă de briose, dormea o pisică mare neagră. Într-o săliță rece, goală la ora aceea, luară loc la o masă pe care se găsea o vază care se clătina, plină de flori artificiale, și un clopoțel elvețian pentru vaci. Stephen îl scutură și, la sunetul unui clinchet vag, o femeie solidă și disprețuitoare apăru și dispăru pentru a aduce, cu un aer dezgustător, două cești dintr-o băutură cenușie și caldă și a farfurie de prăjituri anemice.

În prezența chelneritei, Caroline începuse să vorbească cu o însufletire de comandă, despre timp, despre starea recoltei, despre vite, dar abia se îndepărtă femeia că ea se încovoie și începu să amestece cu tristețe în ceașca sa.

— Cred, zise ea pe șoptite că e mai bine să încep cu începutul. Tu nu știi nimic?

— Nimic.

— Ei bine... ca și când n-am fi avut deja destule ne-cazuri, trebuie să părăsim casa parohială.

El nu înțelegea.

— Să părăsiți parohia? De ce?

— Suntem nevoiți s-o vindem.

— Dar... face parte din domeniul ecleziastic.

— Consiliul de la fabrică l-a autorizat pe tata... vă-zând circumstanțele... cu condiția să locuim în vecinătatea bisericii.

— Unde veți locui?

— Într-o înspăimântătoare căsuță, în landă. Unul din bungalovurile de cărămidă ale lui Mould, fără vedere, fără grădină, numai patru camere și toate atât de mici încât nu poți să te întorci prin ele. Ah! Dumnezeuule, este îngrozitor!

Chiar în disperarea ei, nu se putut împiedica să vadă

indiferența cu care el primise groaznica veste. O privea foarte calm.

— Credeam că-ți plac mai mult căsuțele. Te-am auzit mereu plângându-te că Stillwater era prea mare și prea bătrână. Te vei simți mai bine în bungalov.

— Cum poți să spui așa ceva, strigă ea vehement. Stillwater a fost casa familiei de mai bine de două secole. Tata știi bine, este atât de mândru de asta! Este leagănul familiei Desmonde. Toate astea nu valorează nimic pentru tine?

— Nu, zise el, după un timp de gândire. Altă dată, da. Dar acum, nu. S-a terminat. Cine o va cumpăra?

— Nu ghicești?

— Mould?

Ea aprobă din cap și ochii i se umplură de lacrimi.

— Cumpără toate pământurile din sat, sau din apropiere. Se spune că vrea să facă acolo o fabrică de ciment. Este de necrezut... priveliștea va fi pierdută... în întregime. Când mă gândesc la ceea ce a devenit Sussexul, îmi vine să mă pun pe plâns. Priveliștile deteriorate, domeniile dezmembrate, uzinele, cinematografele populare, sălile de bal, imposibilitatea de a găsi o servitoare, cât despre respectul prăvăliașilor, acesta a încetat să mai existe.

O readuse la subiect.

— Dar nu mi-ai spus cum s-a ajuns până aici.

Carrie înghiți o bucată de prăjitură pe care o dusesese la gură mașinal.

— Din cauza mamei. Tu știi cum a fost ea întotdeauna... nici un simț de economie, nici o idee despre valoarea banilor. Când pleca în voiaj, noi credeam că are o avere personală de mici rente a căror existență ne-o ascundea. Deloc. Anul trecut, am descoperit că este la mâna creditorilor, doi indivizi din Cité care au venit într-o zi să-l amenințe pe tata de urmărire penală, în caz că nu plătește datoriile mamei. Și... în câțiva ani, ea a semnat chitanțe pentru o sumă mare.

— Cât?

— Aproape zece mii de lire. Natural, adăugă precipitat Caroline, nu a primit decât o mică parte, dar cu dobânzi... Este furt, escrocherie dacă vrei, dar decât să

fie acționat în justiție, tata a decis să plătească. Mai bine ruina decât dezonoarea, a zis el, ca o nouă încercare...

— Ca cea pe care i-am oferit-o eu.

Politicos, termină fraza pe care Caroline nu avusese curajul s-o termine.

Ea întoarse ochii, privi cu un aer dezaprobator panorama șemineului care deforma geamurile aburite ale ferestrei.

— Unchiul Hubert nu poate face nimic? Sau Geoffrey?

— Amândoi sunt într-o situație grea. Impozitele și salariile prea mari l-au atins puternic pe unchiul Hubert — livezile nu mai produc. Și cred că Geoffrey a ipotecat Broughton. Nu ne mai vedem aproape deloc.

— Am admirat întotdeauna modul în care mama a trăit, fără să se sinchisească de alții, zise Stephen. Unde este acum?

— Într-o casă de sănătate, la Dulwich.

Un timp, o privi stupefiat, apoi izbucni în râs. Caroline îl privea foarte palidă. Indignarea o sufoca. Cum se putea purta fratele ei într-un mod atât de scandalos? Claire își amintea de una din lungile lor discuții, încercând să-l scuze, îi spusese odată că un artist nu era nici odată pe deplin echilibrat. Avea și el, la rândul-i, un grăunte de nebunie? Atavismul... Nervoasă, se aplecă spre el, zgâlțâindu-l.

— Ai înebunit, și tu?

— Scuză-mă, zise el, redevenind serios. Ce sfârșit magnific pentru o viață cu adevărat amuzantă.

— Amuzantă? Tu n-ai deloc inimă... Să-ți fie rușine!

— Ajunge, Carrie, încetează să te mai plângi de toți și de toate, înțelege și tu! Eu am cunoscut oameni cu adevărat nefericiți, mult mai nefericiți decât tine. În Spania am locuit la o bătrână oarbă, care îngheța iarna și se sufoca vara; era singură și n-am auzit-o niciodată plângându-se. Fii curajoasă!

— Cum aș putea, când văd totul prăbușidu-se în jurul meu? Dacă măcar tu ai fi fost un fiu bun, dacă tu ai fi rămas acasă, dacă ai fi intrat în rândurile clerului, ai fi supravegheat afacerile noastre și pe mama și am fi fost fericiți la Stillwater. Te-am fi iubit, te-am fi respectat.

— În loc să fiu urât și disprețuit.

— Stephen!

Îi puse imploratoare mâna pe braț.

— Chiar și acum, nu este prea târziu. Tata are nevoie de tine. Mai speră încă...

— Pentru numele lui Dumnezeu, Carrie, taci! o întrerupse el, brutal. Sunt însurat, știi. Ai vrea să ne vezi în bungalovul tău de patru camere? Într-adevăr, vrei imposibilul.

— Atunci, nu mai am nimic de spus.

Suspină, își puse mânușile ude și adună rămășițele umbrelor.

— Spune-mi, se interesă Stephen, această casă de sănătate de la Dulwich, trebuie să vă coste foarte mult. Cum ați aranjat?

— Ne ajută Claire. Este atât de bună! Tocmai mă duc s-o văd pe mama. Știi — dacă asta te poate interesa — că ea vorbește foarte des de tine?

— Vrei să te însoțesc? Aș fi foarte fericit s-o văd.

Îl privi stupefiată, întrebându-se dacă vorbea serios sau dacă era vreo nouă manifestare a naturii sale de neînțeles, apoi ochii i se luminară. Înainte ca ea să-și exprime aprobarea, el adăugă cu un mic surâs:

— Lumina este proastă azi, nu am nimic de făcut.

Stephen plăti la casă și luă trenul care trebuia să-i ducă într-un cartier din sudul Londrei. Călătoria fu scurtă și fură fericiți să poată respira la Dulwich un aer mai curat, curățat de fumul orașului. Ploaia încetase să mai cadă. Azilul, o veche casă de țară de la începutul epocii victoriene, încă foarte nobilă, cu cele două turnuri, cu crenelurile și cu ferestrele ogivale, se ridica în mijlocul unui parc înconjurat de ziduri înalte, având deasupra sulițe. La camera de gardă, unde Caroline arăta o autorizație pentru vizite, fură primiți de un infirmier care-i însoți până la azil. Pe o alee apropiată de cea pe care veniseră, se perindau încolo și înapoi grupuri, flecărind vesele. Alți pensionari, fără îndoială dintr-o clasă inferioară, își ocupau locurile în grădina de zarzavaturi. La dreapta, doi domni bătrâni, separați de un fileu întins, se angajaseră într-o partidă de tenis. Puțin mai departe, câteva cucoane în vârstă, înarmate cu ciocane de cricket, se stră-

duiau conștiincios să-și treacă bilele printr-o serie de bolți. Aiurea, un grup de bărbați și femei așezați în compania unei infirmiere, sub un adăpost acoperit cu tablă roșie, păreau să participe la un joc. Se auzeau râsete. O ambianță de calm și de liniște domnea în parcul bine întreținut, cu lădițe pentru arbuști, ordonate sistematic pe alei. Parfumul frunzelor moarte era pătrunzător. În fundul unei grote, pe jumătate ruinate, ferigi grele de ploaie, acopereau pe jumătate o statuie greacă, din nefericire spartă. Dominând totul, turnurile înalte ale vechiului castel evocau o lume ireală, imobilă.

Sunară la ușa cea mare și din vestibulul cu dale lungi de marmură neagră și albă trecură într-un salon mic, puțin bătrânesc poate, dar elegant mobilat. La perete se aliniau scaune de Boule. Prin ușa vecină străbătea un murmur de voci, de zgomote de veselă lovită, iar de jos, acordurile unui vals de Strauss, cântat cu brio la un pian, cu sunete atât de dulci, încât Stephen avu impresia că are sub priviri clapele de fildes îngălbenite, însuflețite de atacul alert. Și în sunetele armoniasc ale *Pădurii Vieneze*, apărură Julia Desmonde, susținută ușor de o mână discretă.

Se opri, privindu-i pe rând, surâzând cu aceeași detașare de care nu se despărțise toată viața ei, chiar în ocaziile cele mai grave. Îmbrăcată cu una din rochiile ei lălâi, la care adăugase câteva piese de dantelă, ceea ce întruchipa o concepție foarte personală, cu manșete din volan de panglicuță roz, și părul coafat à la Pompadour, cu fața albită de pudră — mască albă pe care străluceau ochii încercânați cu kohl*, părea deopotrivă ușor excentrică și elegantă.

— Ce mai faci, mamă? întrebă Caroline.

— Bine, desigur, ca-ntotdeauna sub semnul Săgetătorului.

— A venit să te vadă Stephen.

— Ah! Iată-te deci revenit de la Paris!

* kohl = pudră neagră obținută prin arderea unor substanțe grase, parfumată, care în Orient era folosită pentru înnegrirea sprâncenelor și pleoapelor.

Fără să țină cont de Caroline, se așază pe un scaun aproape de fiul lui.

— Cum ți se par francezii?

— Sunt foarte drăguți și mie-mi face plăcere să te văd.

— Îți mulțumesc, Stephen. Vei veni vreodată cu acea franțuzoaică de care se teme atâtă tatăl tău?

— Nu, acum duc o viață absolut respectabilă.

— Deci, ai uitat-o pe mama?

Caroline interveni, în același timp șocată și amabilă:

— Stephen s-a reîntors demult din Franța. De atunci el a mai călătorit prin Spania.

— Ah! Spania! Îmi amintesc de ziua în care am fost la Madrid cu tatăl meu. Am avut atâtea dificultăți cu un băiat care refuza să ne fiarbă apa...

— Și acum lucrează la pictura lui, la Londra.

— Adevărat, uitasem! aruncă brusc Julia, care aproape întorcându-i brusc spatele fiicei sale se aplecă spre Stephen. Pictura ta. Îmi aminteam într-o zi de interesul pe care îl arătai tablourilor din galeria Haselton, înainte ca sărmanul meu tată să le vândă pentru a construi elicopterele sale. Într-o după-amiază, te credeam căzut în helieșteu și totul a fost întors cu susul în jos. Te-au găsit în galerie, în fața unui tablou.

— Da, zise Stephen. Un Teniers foarte înfricoșător, *Măcelăria*, plin de carcase însângerate. Mă fascina.

— După care tatăl tău ți-a cumpărat trusa de pictură.

— Și asta a fost pierzania mea.

Stephen râse.

Julia Desmonde nu răspunse la veselia lui. Nu ceda niciodată contagiunii râsului, îl privea întotdeauna cu cea mai mare seriozitate. Râsul ei era mereu neașteptat și nu venea decât când ceilalți erau serioși.

— Nu, nu, fiul meu, te înșeli, făcu ea, ridicând un deget cu un gest foarte solemn: ceea ce este în noi, va exista în ciuda tuturor.

„Iată, gândi Stephen, reflecția cea mai de bun simț pe care am auzit-o astăzi.“ Și în tăcerea care urmă, el adăugă, mai mult din curiozitate decât din sollicitudine:

— Îți place aici?

— Mult. Găsesc confort — fără probleme, fără obo-seală. Casa asta rezumă avantajele unei case de odihnă, pe care am apreciat-o întotdeauna, totuși cu o atmosferă mai intimă, mai aleasă. Avem un doctor excelent, un tânăr foarte priceput în specialitatea sa, care dovedește mult devotament în ceea ce mă privește. Infirmierele, sărmanele, se poartă foarte bine. Este o viață odihnitoare. În fiecare dimineață, îmi fac scurta plimbare, iar după-amiaza, ne distrăm bine. Seara este foarte plăcut: avem frecvent concerte, bal, ședințe de prestidigitație și orchestra noastră de doisprezece instrumentiști. Mă crezi sau nu, am fost invitată, de altfel foarte corect, de una din gazdele noastre, să cânt. În tinerețea mea, am fost foarte romantică și într-un timp, într-un elan religios provocat de reverendul Rusey — a murit, dragul de el — m-am gândit să mă retrag într-o mănăstire. Astăzi, când trebuie, se pare, să trăiesc în solitudine, aproape mă bucură acest lucru. Sunt fericită.

Stephen clatină din cap, impresionat de veselie a mamei sale, înțelegând mai clar ca niciodată că avea multe puncte comune cu această femeie stranie. De la ea, fără îndoială, îi venea disprețul pentru tot ceea ce se întâmplă în jurul lui și, probabil, de asemenea, această dorință de a se remarca, incontestabilă, care îl înstrăina de restul lumii. Din nefericire — și tocmai aici se deosebea de mama sa — propria natură îl împingea în altă direcție. Ea trăia senină, printre nori și el tindea hotărât spre abisuri.

În timp ce Stephen se pierduse în gândurile lui, Caroline angajase în șoaptă o conversație cu mama ei. Era problema lenjeriei, a albiturilor, de nevoia unei lenjerii de corp mai călduroasă pentru iarnă. Julia Desmonde o ascultă cu nerăbdare. Mesajele de la Bertram fură primite cu amuzament.

Se auzi soneria în toată casa și o clipă mai târziu cineva bătu la ușă, care se întredeschise discret, pentru a lăsa să se audă o voce lingușitoare.

— Poftiți la masă, scumpă doamnă.

Cu o privire elocventă și satisfăcută prin care parcă dorea să-i ia drept martori pe copiii ei, Julia se ridică și, aranjându-și rochia, întinzând ușor panglicuțele cor-sajului, luă a poză cochetă:

— Cum găsești rochia mea? Infirmiera mi-a criticat dantela. Dar găsesc că îmi vine foarte bine.

— Ești încântătoare, zise Stephen. Îți vine de minune. Ai grijă, mamă. Sunt capabil să vin să te pictez cum ești îmbrăcată.

— Vei fi binevenit, dragul meu Stephen, murmură ea cu duioșia de altădată. Ori de câte ori vrei... de preferință sub semnul Segătătorului, niciodată sub Scorpion.

Pe cer, se strânseseră nori grei, venind dinspre nord și începu să plouă în averse — inconvenient dificil — Stephen neavând pentru protecție decât fularul, iar Caroline umbrela ferfeniță. Mergeau încovoiați prin ploaie, fără să-și spună un cuvânt. Stephen regreta că nu-i făcuse o schiță mamei sale în rochia sa ciudată, fermecătoare și absurdă. Ce fond minunat îi oferea acest azil, acest refugiu în ireal, vibrând în întregime, se pare, de ciocniturile bătelor pe bilele de cricket, de ecoul râsetelor degajate, de ritmul îndrăcit al valsului lui Strauss.

Ajunseră în sfârșit la stația de metrou și Stephen se scutură.

— Mama are aerul că se simte bine, zise el încurajator, dar Carrie ridică din umeri.

— Tu n-ai văzut-o în crize.

El își mușcă buzele de ciudă.

— În orice caz, nu este nefericită.

— Nu, suspină Caroline. Nu cred. Doctorul zice că se va scleroza încet. Este un caz special de senilitate a creierului, cum spune el.

În metroul huruind prin tuneluri, lăsând afară acoperișurile șiroind, străzile muiate de ploaie și câmpuri de umbrele strălucind, țestoase înaintând încet pe asfaltul trotuarelor, ea întoarse capul și Stephen înțelese că, tot prefăcându-se că se uită pe geam, plângea ușor, cu mâna crispată pe batistă. Aceste repetate lamentații, îl iritau, îl afectau. Își pierduse veselia și revenirea tristeții se adăgă sentimentului propriei sale inutilități materiale. După toate cele întâmplate, Caroline avea dreptate, în nenorocire căuta sprijin la fratele ei. El nu putea să i-l dea, nici promisiuni nu putea să-i ofere. Nimic, niciodată, nici o forță pe pământ nu-l va face să abandoneze drumul pe care și-l alesese și pe care-l urma ca un obsedat, până la

capăt, până la căderea finală. Se simți dintr-o dată înțepenit. Acest obicei de a uita să mănânce — avea câțiva bani în buzunar și ar fi putu s-o invite pe sora lui să mănânce la Dulwich — era desigur unul din motivele de tristețe care îl sufocase. Dar avea și altceva: se simțea foarte rău — avea picioarele înghețate, capul îi ardea și simțea în gât, acea ciudată amorțală care devenea din ce în ce mai frecventă.

La Victoria coborâra din metrou și traversară peroa-nele marilor linii. Tabloul de plecări, anunța un tren pentru Halborough.

— Mai sunt trei minute, strigă Carrie. Dacă fug, îl prind. Mulțumesc că ai venit, Stephen. La revedere.

— La revedere.

O strângere de mână grăbită. Gata să-și dea sufletul, ea trecu bariera ca o găscă înspăimântată. O văzu urcând în vagon și se îndepărtă. În fața gării, puștanii strigau prima ediție a ziarului de seară. Grăbit să se întoarcă, Stephen nu le dădu nici o importanță, dar, în ciuda necazurilor lui, un cuvânt repetat cu insistență, sfârși prin a-i atrage atenția. Se opri brusc și ca într-un vis, ca într-un vis urât, citi pe manșeta ziarului:

*O ședință furtunoasă la Academie.
Un nou scandal al panourilor de la Charminster.
Demisia comitetului.*

CAPITOLUL 4

TRAMVAIUL NU ÎNAINȚA DESTUL DE repede, după părerea lui, în timp ce, aplecat peste ziar, cu sprâncenele încruntate, citea și recitea articolul. Era ora cinci când ajunsese în Cable Street și-l întâlni pe Glyn, care îl aștepta la colț, făcând sute de pași încoace și încolo.

— Mă gândeam că te voi întâlni aici. Jenny mi-a spus că ai fost plecat.

Glyn tăcu, privindu-l în fugă.

— Să mergem să luăm un pahar.

— Prefer să mă întorc acasă, zise sec Stephen.

— Nu, mai târziu, vreau să-ți vorbesc mai întâi.

Prost dispus, cu chipul aspru, Stephen îl urmă în bar. Traversară stradă și intrară la *Intenția bună*, în sala joasă, goală și într-un colț, sub modelul celor trei catarge care dăduseră numele cârciumii Glyn comandă două pahare duble de whisky cald. Comportarea lui era brutală și în același timp stânjenită. Era roșu și în ochi se regăsea flacăra care-i strălucise odinioară.

— Golește asta, zise el, după ce fură serviți. Am luat deja unul și sunt puțin amețit, dar nu lua în seamă.

Stephen înghiți un gât din lichidul fierbinte. Era amar, foarte tare.

— Așa cum știi, zise Glyn, am luat tabloul tău, *Câmpia Hampstead* și l-am prezentat comitetului.

— Fără să mă consulți.

— Ai fi refuzat.

— Cu siguranță!

Violența replicii făcu pe Glyn să arunce o scurtă privire lui Stephen.

-- Scurt! L-am luat. M-am gândit bine ce fac. Vorbisem cu trei membri ai comitetului, Stead, Elkins, și Prothero, trei tipi cinstiți și cu talent. Nu mă privi așa. Ai cel puțin decența să mă lași să-ți explic.

— Atunci vorbește și fă-o repede.

Glyn roși mai violent și-și înăbuși cu greu o replică furioasă.

— Blamează-mă cât vrei, dar amintește-ți că am acționat spre binele tău. Comitetul s-a reunit la ora unsprezece azi-dimineață. Cunoști procedura. Membrii se așează în semicerc, președintele în centru, într-una din galeriile de la Burlington House. Sunt aduse pânzele, una câte una, de paznic, sunt așezate pe o estradă și se votează. Se procedează prin ridicarea mâinii sau a unui deget. Se refuză, coborând mâna. Nu a fost mare lucru, anul acesta — cu excepția unei duzini de bucăți bune, nimic special, peisaje șterse, flori și portrete fără culoare, fără viață. Comitetul s-a arătat indulgent, pentru că altfel n-ar mai fi fost nici un Salon.

Glyn se opri și-și trecu mâna prin păr.

— S-a atins punctul culminant când a fost adus *Heath* al tău — eu însumi aranjasem lucrurile. Și te asigur că după kitchurile care se perindaseră — lovi cu pumnul în masă — tabloul tău și-a făcut efectul. Urmă una din acele tăceri jenante. Îl priveau, fără un cuvânt, vedeam bine că vecinii mei erau impresionați. Când am ridicat mâna, ceilalți trei m-au urmat. O a patra mână, a cincea... grupul novatorilor în întregime. Și cei care nu-i disprețuiesc pe Matisse, Bonnard și Lurcatt știu ce este frumos.

În pofida hotărârii de a rămâne rece, Stephen simți un frison trecându-i prin tot corpul. Nu-l mai scăpa pe Glyn din ochi.

— Mai era un grup care stătea la capătul mesei — bătrânul Moses Stencil, coana Dora Downes, Carrington Woodstock și Munsey Peters. Bătrâna gardă, bombănitorii. Stencil nu mai pictează decât vaci; a pictat mai mult decât Cooper, mai mult decât Harpignies, n-a pictat niciodată berbeci; se spune că ar crește una din rasa preferată — Holstein — în atelierul său. Woodstock s-a speciali-

zat în câini, este tipul proprietarului rural care nu vine la Academie decât în pantaloni de călărie. Coana Dora are interioarele ei în Kesington — trebuie să le fi văzut reproduse în suplimentul de Crăciun. Cât despre Peters, este Peters, inutil să zici ceva mai mult. Nici nu mă așteptam să le placă pictura ta și asta s-a văzut. De altfel, nu mă neliniștește lucrul acesta. Înțelegerea cere ca atunci când un academician votează da, să-l sprijine toți colegii, automat. Eram sigur că vei fi acceptat, când, deodată Stencil se ridică, merge cu pași mărunți spre șevalet, scutură din cap și se întoarce spre ceilalți:

— „Sper că comitetul nu va pierde din vedere, acceptând această pânză, responsabilitățile care le riscă față de întreaga națiune.“

— Numai în mod excepțional se comentează o pictură și asta a împrăștiat un jet rece. Apoi coana Dora și-a spus cuvântul.

„Este incontestabil, jignitor de modernă!“

„Și ce dacă, fac eu, avem nevoie de sânge proaspăt.“

„Nu din specia asta, zise Woodstock. Nu din această rasă.“

— Asta a suspendat votul și Stencil tot în picioare, în fața șevaletului, se întoarce spre mine.

„Vă place această pictură, domnule Glyn?“, mă întreabă el.

„Mult“.

„Și nu-l găsiți obscen, neinteligibil?“

„Deloc“, zic.

„Sunteți atât de bun să-mi spuneți ce reprezintă aceste nenumărate împunsături negre în partea inferioară a tabloului?“

„Sunt oamenii care trec“.

„Deci eu semăn cu ei, când sunt în Picadilly.“

„Nu prea tare, acești oameni sunt mult mai tineri ca dumneavoastră.“

„Adevărat. Vă mulțumesc că mi-ați subliniat vechimea. Și acel vehicul, la dreapta, în prim plan?“

„Este vizibil un măgar înhămat la căruța unui zarzavagiu.“

„Imposibil. Eu n-am văzut niciodată un astfel de animal. Astea sunt pură invenție.“

„Desigur nu este fotografie colorată, dacă așa vrei. Dar exprimă exact gândul autorului și cu multă sensibilitate, mai ales.“

„Un desen curios.“

„Executat cu siguranță și cu o abilitate desăvârșită. Acestea nu valorează mai mult decât acele reproduceri sterile ale naturii cărora unii se dedică toată viața?“

— Stencil s-a gândit că făceam aluzie la vacile lui. Mi-a aruncat o privire urâtă.

„Nu aş putea niciodată să abandonez legile universal acceptate de la Giotto.“

„Iată o gândire reacționară: Condamnați pe oricine se îndepărtează de la originea comună.“

— Bătrânul își pierde răbdarea, iar eu mă încălzeam, în ciuda intențiilor mele înțelepte.

„Condamn, desigur aceste extravagante. Nu este pe această pânză o singură reprezentare simplă și cinstită. a formei umane. Nu este pictură, este numai culoare etalată fără adevărată și fără judecată.“

„Totuși, este artă.“

„Oare eu nu știu ce este arta? strigă Stencil. „Dar știu și ce-mi place. Dumnezeu mare, stăm aici pentru a ridiculiza sau pentru a lăsa să se arunce o oală cu vopsea în fața publicului de către orice aventurier? Nici un cetățean britanic normal nu va accepta aceste pânze.“

„Sunt de părerea dumneavoastră și n-ați putea să-i faceți un compliment mai frumos.“

„În sfârșit, domnule, veți contesta gustul național?“

„Evident. După ce am înghițit vacile dumneavoastră și câinii lui Woodstock, cine în această țară nu va suferi de indigestie?“

— Mergeam prea departe, o știam prea bine, dar nu mă puteam abține. Nimic de făcut. Președintele intervine:

„Calmi, domnilor, calmi. Toate astea sunt neregulamente. Dacă vrei să discutați lucrarea ați vrea, cel puțin să nu depășiți limitele corectitudinii? Vă rog.“

— Dar Stencil, furios, începu să bată în podea cu bastonul de abanos.

„Domnule președinte și dumneavoastră domnilor, după cum știți eu sunt membru al Academiei de mai bine de

treizeci de ani. M-am străduit întotdeauna să păstrez puritatea surselor artei britanice. Opunându-mă cu sălbăticie influențelor străine și tuturor formelor de exotism, inovațiilor, experiențelor, am ajutat, o spun cu toată modestia, la conservarea intactă a moștenirii mele artistice. Atât cât voi trăi, poporul acestei țări nu va vedea la Salonul Academiei Regale decât opere cinstite și sănătoase.

— S-au ridicat proteste din partea noastră.

Glyn se întrerupse pentru a bea o înghițitură de grog. „Ce este această așa-zisă artă modernă? urmă Stencil. Vă voi spune imediat. O înspăimântătoare stupiditate, nimic altceva. Un oarecare parvenit a avut alaltăieri insolența de a declara că Renoir era un pictor mai mare decât Romney. Dacă aș fi fost de față, aș fi ridicat desigur bastonul asupra lui. Ce sunt aceste mângăleli franțuzești dacă nu stratageme pentru a ascunde o tehnică proastă. Când pictăm o câmpie, pentru Dumnezeu, o facem să semene cu o câmpie și nu cu un pachet de cocleală. Nu dăm acestui furt formă și culoare pe care un om de bun simț nu va ajunge să le înțeleagă. Acum câțva timp, o statuie zisă modernă a fost ridicată într-un parc public din oraș. Ea reprezenta, se pare, o femeie — Dumnezeu să vină în ajutorul femeilor dacă ele sunt zugrăvite în așa fel. Această indecență a displăcut atât de mult, încât într-o noapte, un cetățean cinstit a mănjit-o cu gudron și a stropit-o cu pene, în așa fel încât mulțumită Providenței, a trebuit să fie ridicată. Compoziția pe care o avem acum sub ochi este de același fel. Jignește vederea. Nu seamănă mai mult cu câmpia Hampstead decât piciorul meu. Este, în cele mai mici detalii, un atențat la tradiția ortodoxă. Este socialism grosolan. Tinerii noștri artiști nu trebuie corupți. Nu putem să-i facem complici la aceasta. Nimeni nu știe când izbucnește o revoluție. Dar este datoria noastră să o înăbușim în fașă.”

— După o ultimă răpăială de tobă, Stencil se așeză. Eram nebun de furie. Aveam sub ochi frumoasa ta pânză și pe acest fabricant de vaci de duzină care nu înțelegea cea mai simplă trăsătură de pensulă a ta, primind felicitări de la cei ca el, bătrânii duri cloțiți... M-am ridicat.

„Datoria voastră este după cum pretindeți, să repri-mați, să distrugeți. Pretind că ea trebuie să consistă în a încuraja. Nu suntem jandarmi, mulțumită lui Dumnezeu, pentru ca să ucidem lucrările, aventura? De secole, asta e durerea: asasinarea artistului, a creatorului: Courbet și Delacroix au primit șuturi în fund în timp ce exalta școala de la Barbizon și platitudinile ei tradiționale. Impresioniștii au fost ridiculizați, insultați. Cézanne a fost tratat ca un mângăitor, Van Gogh drept mutilator sadic, Gauguin, drept amator. Au fost, huliți foviștii, injuriat Braque, tratați drept nebuni Seurat și Redon. Puteți verifica. Totul există în procesele verbale ale ședințelor Academiei. S-a găsit întotdeauna aici chiar vreun retardat care s-a socotit atacat, insultat, capabil să se ridice, devorat de gelozie, în pofida tuturor, operele lor trăiesc, pe când numele denigratorilor au fost uitate. Și eu vă prezic — în ciuda șicanelor voastre — că acest tablou din fața voastră va trăi atunci când toți care sunt aici vor fi demult morți și uitați.“

Pierzându-și puțin din violență, Glyn bău, clătînând din cap:

— Evident, aveam dreptate, dar trebuia să le expun maniera mea de a gândi. Se făcuse o liniște totală și cum nimeni nu dorea cuvântul, președintele, un tip cinstit, care voia să pună capăt poveștii, a propus votarea. Și în acel moment — aș fi putut s-o jur — totul mergea bine pentru tine; comitetul îți era favorabil. Ei erau pentru tine. Măinile tocmai se ridicau când Peters, care nu suflase nici un cuvânt până atunci, se ridică.

„Un moment, vă rog.“

— Veni să-și lipească nasul și monoclul de semnătura ta. Apoi se întoarse să se așeze. Zise:

„Domnilor, dacă eu m-am abținut de la discuții, este pentru că mi se pare că am mai văzut deja, acum câțva timp, ceva asemănător. Tocmai m-am asigurat. Autorul acestei compoziții nu este altcineva decât cel al faimoaselor panouri de la Charminster, care a fost condamnat pentru atentat public la pudoare.“

— Asta a făcut senzație, bine-nțeles și aș fi vrut să vezi aerul triumfător al lui Stencil.

„Este degenerescență, așa cum bine v-am spus.“

CAPITOLUL 5

ASTA, ÎN SENSUL NAȚIONAL AL CUVÂNTULUI, trebuie să fie considerată întotdeauna ca un lucru serios. Izbucnind într-o perioadă goală, fără alte evenimente decât o crimă desfrânată la Glasgow și un divorț pentru a potoli apetitul public, flămând de noutăți, scandalul de la Academie veni la moment. Procesul de la Charminster nu avusese decât un răsunet limitat, local. Afacerea de la Academie se bucura de o imensă publicitate, mai ales în săptămânalele a căror datorie era de a salva bunele moravuri, detaliind scandalurile cele mai șocante. Sub presiunea lor, incidentul a fost reluat de la început. Au fost deshumate articolele din *Charminster Chronicle*. Din *County Gazette* au reprodus un crochiu reprezentându-l pe Stephen în picioare la bara acuzaților. Archibald Dalgetty, ale cărui articole în *Univers News*, aveau milioane de cititori și mai mult decât oricine se putea pretinde protector, campion al moralității britanice și care își arătase ghearele unei nenorocoase romaniere, pentru ultima ei carte, *Inimă solitară*, se ocupă de afacere. Pana lui făcu minuni într-un articol strălucitor: „Arta degenerată“. Ce va deveni bătrâna Anglie, întreba el, dacă se putea insulta astfel una din cele mai dragi, din cele mai respectate, din cele mai onorabile tradiții, dacă un pictor obscur și revoluționar destrăbălat, exhibiționist notoriu, putea să dărâme nepedepsit, bastioanele estetice și arta națională? Orice alte proteste nu se ridicau la virulența acestuia. Au mai fost notițe în ziare, cuplete vesele, aluzii pe scenă și într-un hebdomadur apărut un desen reprezentând un individ bun de spânzurat, cu

aspect curios, acostând un demn academician pe treptele de la Burlington House: „Doriți o carte poștală, domnule?”

În zilele care urmau, Stephen continuă să lucreze cu aceea indiferență față de evenimentele exterioare, ce se ridica până la dispreț. O dată mai mult, fără ca el să fi greșit, l-au ținut la stâlpul infamiei, potopindu-l cu insulte. Cum se făcea oare că, discret de la natură, iubind obscuritatea, își atrăsese totuși atâta ură, atâta furie? Un jurnalist întreprinzător, considerase necesar și în interesul public să prezinte un rezumat al vieții lui — refuzul de a se hirotonisi, ruptura cu familia și mai mult, cu ținutul de baștină, — făcând din el o ființă demnă de dispreț, respingătoare, odioasă.

Luase obiceiul de a rămâne până târziu, seara, pe cheiul lui Tapley. Privea fluviul negru, vântul involburând marea, un remorcher trecând pe sub pod cu cortegiul de bărci, străpungând noaptea, cu luminile lor verzi și roșii. Murmurul apei, frumusețea, esența invizibilă a nopții, îi muiau inima, dar își refuzase orice sentimentalisme nu voia să se gândească decât la munca lui din ziua aceea și de a doua zi. Apoi, în întuneric, căutând umbra cea mai deasă a zidurilor, ca și cum ar fi vrut să se furișeze de priviri, se întorcea acasă în Cable Street.

Într-o sâmbătă seara, spre sfârșitul lunii, se întoarse mai târziu ca de obicei. Se simțea foarte obosit și îl dură gâtul. Jenny îi pregătise cina, un pateu ținut la cald în cuptor și așezată în fața lui îl privea mâncând în tăcere. El nu avea chef de vorbă și ea ghicea asta. Expresia lui de suferință o neliniștea dar era prea înțeleaptă pentru a i-o spune.

Odată cina terminată, își ocupă locul obișnuit lângă foc, cu carnetul de schițe pe genunchi, contemplând flăcările. Jenny spălă vasele, își scoase șorțul și se așază îndată alături de el, cu lucrul în mână. Era ora când, de obicei, stăteau de vorbă, flecăreau despre toate și despre nimic, într-o intimitate care, ea știa că lui îi plăcea mult. În seara aceea se simțea foarte apropiat de ea. Îi povesti evenimentele zilei. Dar, deodată vocea i se voală până la a deveni doar un suspin răgușit. Faptul nu era nou, dar se produsese așa deodată încât Jenny ridică brusc ochii de

pe lucrul ei. El îi văzu fața schimbată, apoi ea își recăpătă sângele rece.

— Iată, reuși el să spună după o tăcere. A revenit. Am simțit-o, azi după-amiază.

— Ai răcit.

Ea vorbea pe un ton de reproș pentru a-și masca neliniștea.

El clătină din cap.

— Nu. Nu am răcit.

— Nu ai dificultăți la înghițit?

— Nu.

— Lasă-mă să văd.

Stephen se supuse examenului. Cu ajutorul unei linguri ea îi apăsă limba și-i studie gâtul din mai multe unghiuri.

— Nu văd nimic. Nu este nici umflat, nici inflammat.

— Nu-i nimic.

— Posibil, zise ea. Dar nu vei mai merge mâine la râu. Pe chei acolo ai răcit, evident. O să vorbesc diseară despre asta cu căpitanul.

— E bine... am destul de lucru ca să rămân în atelier.

— Numai dacă o să te simți mai bine. Și acum fă-mi plăcerea și bea ceva cald.

Jenny îi prepară cu apă fiartă, o băutură, un grog cu coacăz negru, pe care ea o știa ca fiind un tratament contra bolilor de gât. Bău un pahar care-l făcu imediat să transpire abundant, apoi Jenny îl convinse să meargă la culcare.

A doua zi putea să vorbească și să lucreze la *Tamisa*, toată dimineata. Dar, după prânz, din nou îi dispăru vocea și, pe la ora patru ieșind din atelier, trebui să accepte că-i era imposibil să scoată un cuvânt.

— Asta spune totul, zise Jenny. Trebuie să chemăm doctorul.

El vru să protesteze, dar Jenny fu foarte fermă.

— Nu, trebuie să știm odată ce ai. Este ceva ce nu înțelegem noi. Mă voi duce să-l chem pe doctorul Perkins.

Neliniștea lui crescândă îi dădu ocazia de a-l putea chema pe medicul cartierului, lucru pe care ea îl dorea de mult timp și pe care Stephen îl amânase mereu. Luându-și paltonul, plecă hotărâtă. Reveni foarte repede.

anunțând că doctorul Perkins este într-o scurtă vacanță, dar că înlocuitorul lui sosește după ce-și termină vizitele.

Abia termină Jenny de spus acestea, că lui Stephen îi reveni cu totul vocea.

— Vezi, zise el, că te-ai grăbit cu doctorul? Este o simplă răceală, sau este numai pe fond nervos. Nimic grav, în orice caz.

Cu inima grea, ea îl văzu a doua zi reluându-și lucrul. Nu fusese prea grăbită? Începu să pregătească legumele pentru cină. Se scurse o oră. Doctorul Perkins avea mulți clienți sâmbăta seara și Jenny începu să se întrebe dacă doctorul care-l înlocuia va mai veni, când cineva sună. Zări în pragul ușii un tânăr care intră, fără ceremonial.

— Sunt doctorul Gray. Unde este bolnavul?

Jenny îl conduse în bucătărie, îl chemă pe Stephen și se retrase.

Doctorul puse trusa pe masă, își scoase pălăria, dar își păstră paltonul cu un aer de om foarte grăbit. Era mai puțin tânăr decât părea la prima vedere și chipul lui destul de comun, dar plăcut, avea acea expresie iritată a practicianului surmenat, care lucrează într-un mediu dezagreabil.

— Dumneavoașta sunteți? zise el cu un marcat accent din nord. De ce suferiți?

— O mică indispoziție, destul de ridicolă, dar care o neliniștește pe soția mea. Îmi pierd vocea din când în când.

— Vreți să spuneți că uneori nu puteți vorbi? De obicei vocea dumneavoastră este normală?

— Cred că da. Puțin răgușită, poate.

— Vă doare gâtul?

— Nu!

— Alte simptome?

— Nu prea. Uneori mă jenează puțin gâtul. Imaginația, fără îndoială.

Doctorul își reprimă o mișcare de nervozitate. O nevroză, desigur poate o afonie isterică. Totuși acest om părea să fie normal. În orice caz, nu era exagerat de bolnav.

— Aș vrea să vă examinez.

Și cum Stephen își dregea glasul, adăugă brusc:

— Nu. Nu-mi place. Dezbrăcați-vă până la brâu și așezați-vă.

Stephen se supuse roșind. Doctorul scoase din trusă o oglinjoară pe care o potrivea pe frunte și, îndreptând un fascicol de lumină spre suprafața care reflecta lumina laringoscopului, își începu examinarea. Apoi, în tăcere, își studie pacientul. La sfârșit dovedi un oarecare interes pentru extremitatea degetelor lui Stephen. Examenul, conștiincios, nu dură mai mult de un sfert de oră.

— Puteți să vă îmbrăcați.

Doctorul își puse instrumentele în trusă, pe care o închise cu un zgomot sec.

— De cât timp tușiți?

— Dacă tușesc? Pe legea mea... sufăr de mult de o bronșită.

— De bronșită, ziceți?

— Da. Întotdeauna am avut pieptul slab.

— Întotdeauna? Vă amintiți vreo răceală în mod deosebit mai gravă, cu dureri în coaste, care să fi durat destul de mult?

Stephen își amintea de traversarea Mării Mânecii sub ploaia care-l bătea și săptămânile atât de grele petrecute la Netier.

— Da, acum cincisprezece ani.

— Ați scuipat sânge?

— Da.

— Des?

— De două ori, zise Stephen, fără a mai aminti atacul pe care-l suferise în Spania.

— Cam în ce an a fost primul atac? Nu era prin 1914?

Stephen revăzu brusc pe părintele Arthaud aplecându-se peste el, în celula lui cu ziduri albe.

— Da.

— Văd.

Medicul își spală mâinile în chiuveta de la bucătărie și se șterse cu un pansament.

— Ați suferit de două ori de piept, ați scuipat sânge de două ori și nu v-ați gândit să vă îngrijiți?

— Nu. Am crezut că asta n-are nici o importanță. Și eram prea ocupat.

— Cu ce?

- Cu pictura.
- Sunteți artist?
- Da.
- Ah!

Fiul unei remarcabile familii de industriași din Manchester, doctorul Gray pusese în acest singur cuvânt o întreagă lume de ironică înțelegere.

Deodată îi veni un gând.

— Dumneavoastră... nu sunteți acel pictor de care vorbesc ziarele?

— Asta schimbă cu ceva situația?

— Oh! nimic... evident.

Îl privi pe Stephen cu curiozitate și nu fără o oarecare compasiune. Ce înlănțuire de împrejurări, ce neglijență persistentă putuse să închidă gura acestui tip ciudat, vizibil de familie bună, aflat în acest impas? Ce să facă? Ce să-i spună?

Abil și ambițios în același timp, tânărul medic nu acceptase această suplinire la Stepney, decât pentru a-și putea pregăti o diplomă de medicină superioară. Acești clienți de cartier nu-l interesau și îi trata cu o sinceritate brutală. Și acum venea după un mare număr de consultații, dintr-o sală plină de bolnavi. Nu mâncase nimic de la prânz. Totuși se mulțumi să se așeze pe brațul unui fotoliu.

— Datoria mea este să vă previn. Sunteți grav atins.

— De ce anume?

— De tuberculoză pulmonară avansată.

— Vorbiți serios?

— Aș prefera să nu vorbesc. Aveți o veche leziune a plămânului drept. Stângul este infectat. Laringele este atins... o extensie...

Stephen pâli, se sprijini de masă.

— Eu... eu nu înțeleg. M-am simțit bine întotdeauna.

— Este specific acestei boli. E perfidă. Toxinele provoacă o senzație de bunăstare. Ceea ce noi numim *spesphthisica*. Răul lucrează.

— Ce trebuie să fac?

— Să schimbați aerul, mediul, zise doctorul ridicând ochii în tavan.

— Unde să mă duc?

— Într-un sanatoriu, ca să fiu precis.
— Nu am posibilități.
— S-ar putea aranja . . . printr-un spital.
Vocea lui devenea încurajantă, dar suna fals.
— Cât timp ar trebui să stau acolo?
— Un an cel puțin . . . probabil mai mult . . .
— Un an! Aș putea picta?
— Categoric nu! Veți sta în pat, dragă domnule, pe spate. La aer curat.

Stephen părea să cumpănească lucrurile.
— Nu, spuse el. Nu aș putea.
— Pentru binele dumneavoastră . . .
— Nu, doctore. Eu trebuie să pictez. A nu mai lucra, înseamnă să mă sinucid.

— Mă tem că dacă veți continua . . .
Doctorul se întrerupse ridicând din umeri.
O nouă liniște. Stephen își muie buzele uscate.
— Spuneți-mi adevărul. Dacă rămân aici și continui să lucrez, ce se va întâmpla?

Doctorul deschise gura, apoi o închise. Echivocul, compromisiul nu-i stăteau în caracter și totuși ceva îl împiedica să răspundă fără menajamente.

— Nu se știe, zise el. S-ar putea să dureze . . .
Căzu tăcerea. Tresărind, doctorul își reveni. Hârșai câteva cuvinte pe o rețetă și i-o întinse lui Stephen.

— Luați acestea: un tonic și vaporizări cu creozot în gât, care vă vor ușura. Îngrijiți-vă! Beți lapte cât de mult și de trei ori pe zi câte o lingură cu untură de pește. Sunteți căsătorit, cred. Spuneți soției să treacă să mă vadă mâine dimineată. Vă costă trei șilingi și șase pence.

Când Stephen plăti, medicul îl salută cu un scurt semn din cap, își luă trusa, își puse pălăria și ieși spunând că știe drumul. Ușa se trânti în urma lui; se auziră pașii sunând pe trotuar. Se așternu un calm bizar. Stephen nu făcea nici o mișcare. Apoi, când intra Jenny, își întoarse privirea.

Ea se strecurase încet și după fața schimonosită, Stephen citi că auzise tot. Se priviră.

— Trebuie să pleci, Stephen, nu-i așa?
— Niciodată.
— Trebuie!

— Nu. Am oroare de spital. Nu te voi părăsi niciodată. Nu-mi pot abandona munca.

Veni lângă el. Nu-și putea face o idee clară: lovitura fusese prea puternică. Și totuși, nu o prevăzuse, chiar confuz? Își reproșa cu amărăciune că acceptase atât de docilă explicațiile pe care i le dădea despre suferințele lui. Tot încercând să-și rețină lacrimile, pentru că el detesta să o vadă plângând, îl implora mereu. Dar degeaba. El se încăpățâna.

— Dacă mă duc la sanatoriu, nu este prea mare lucru de făcut. Dar medicii se mai pot înșela. Poate că sunt mult mai puțin bolnav decât a spus el. În orice caz, nu am nevoie decât de aer curat.

Și deodată, ridică capul. Margate! Margate îi făcuse bine întotdeauna. Aer curat îi trebuia lui. Odată îl vindecase deja. Iubea acel colțișor de la care păstrase cele mai frumoase amintiri și acolo putea să lucreze fără să se obosească. Îi reveni întregul optimism. Îi aruncă nevestei, care îl privea îngrijorată, un surâs.

— Iată ce vom face: îi vom lăsa, pe domnișoara Prat și pe căpitan, să se descurce singuri timp de câteva săptămâni și dacă Florrie ne vrea, mergem la Margate.

CAPITOLUL 6

TÂRZIU, DUPĂ-AMIAZĂ, ÎN BUCĂTĂ-
rioara de deasupra prăvăliei, sub lampa cu abajur verde
a cărei lumină se amesteca cu penumbra toamnei, Florrie
se încălzea lângă sobă, cu pisica pe genunchi. O privea
insistent pe Jenny care mai întârzia încă la masă. O
ceașcă de ceai și o farfurie de pâine cu unt despărțea
cele două femei. Tictacul încet al pendulului rupse tă-
cerea. În sfârșit, cu un efort vizibil, Jenny ieși din to-
ropeală.

— Minet năpârlește, zise ea.

— Este timpul.

Florrie mângâie pisica indolentă și-și scutură părul
de pe degete.

— Ce blană frumoasă!

— De cât timp suntem la tine, Flo. Aproape două luni,
nu-i așa?

— Da, aproape. Timpul trece...

— Poate te deranjez, totuși. Dar aerul pare să-i facă
bine... Îl găsești mai bine, Flo?

— S-a schimbat... mult.

Florrie bău o gură de ceai, apoi puse ceașca jos.

— Cel mai bine, copila mea, ar fi să te faci tu bine și
cât mai repede posibil.

— Vocea lui este mai bună. Îi dispare mai rar ca
înainte.

— Este tot ce se poate spune.

Jenny lăsă privirea, mușcându-și buzele. În ultimul
timp ea luptase curajos și nu își preocupase nici un
efort. Și totuși, câte remedii ineficace, câte îngrijiri fără

nici un rezultat. Îi era foarte greu să nu se lase pradă disperării. Câte spaime îndurase, noapte de noapte, ascultând această tuse spartă — nu-și luase alt pat. Nimic nu-i putea atinge minunata ei sănătate pe care ar fi vrut atât de mult să i-o poată da lui...

Curajoasă, se strădui să-și înfrângă disperarea.

— Aș fi vrut să vină să-și bea ceaiul, zise ea cu ochii spre ușă. Dar fă-l să asculte un sfat...

În starea lui mai continuă să picteze... Florrie ridică privirea în tavan. O asemenea atitudine întrecea înțelegerea ei. Nu-ți golești ceașca? Lasă-mă să ți-o umplu.

— Nu, mulțumesc.

— Nu face mofturi, trebuie să te întărești, micuț!

— Asta nu mă ajută cu nimic.

— Ție care ți-a plăcut atât de mult ceaiul! exclamă Florrie uluită. Îți mai amintești micile noastre „ore unsprezece“, de odinioară?

— M-am schimbat, asta-i tot.

Florrie stătea nemișcată cu ceainicul în mână și-și privea cu atenție cumnata. Apoi puse vasul pe platou.

— Nu vrei o tartină cu unt?

Jenny dădu din cap.

— Nu mai mănânci? La micul dejun abia te-ai atins de un hering afumat. Și asta-mi amintește... de zilele precedente...

Ea tăcu brusc. Examinată, Jenny își pierdu cumpătul, roși, deveni palidă, întoarse ochii ca un copil prins greșind. Urmă o liniște apăsătoare în timpul căreia fața lui Florrie exprimă toate emoțiile de la incredulitate la bănuială.

— Asta nu e... se bâlbâi ea.

Jenny aplecă capul fără să răspundă.

— Oh, nu, reluă Florrie cu o voce reținută. Atunci este clar. Asta ne mai lipsea. De mult s-a întâmplat?

— De șase săptămâni.

Răspunsul veni într-o clipită.

— Dumnezeu, când mă gândesc... când... asta mă face să fierb. După ce a trăit de pe urma ta ani întregi. Fără să miște vreun deget. Ca un rentier, lăsându-te să muncești ca o sclavă, pentru el, în timp ce hoinărea sub

pretextul că mângălea pânza curată... Și, ajuns la capătul firului, te lasă cu un mucus...

— Taci! aruncă aspru Jenny. Nu-l condamna. Eu sunt singura vinovată. A fost... a fost noaptea când a venit doctorul...

Lacrimile o sufocau. Cum să explice o asemenea emoție care depășea în intensitate tot ceea ce cunoscuse până atunci. Această pasiune nebunească amestecată cu milă și dispersare, care o înduioșa, o dezarma, obligând-o să-i dea tot ceea ce era al ei? În noaptea aceea, ea a știut imediat, că rămăsese însărcinată.

— Ei bine, te felicit pentru bucuria asta! zise Florrie pe un ton sec. Cum ai să te întreții, micuța mea?

— Nu fi așa de rea, Flo. O să mă chivernisesc. Am două mâini puternice.

— Da, ai mâini, recunosc Florrie, dar nu și cap... I-ai spus?

— Nu încă. Acasă. Va fi mai mult el însuși.

Cu un efort care contrazicea întreaga sa natură, Florrie își reținu replica furioasă care-i venise pe buze. Încăpățânarea lui Jenny de a refuza să vadă ceea ce în limbajul lui Flo, „sărea în ochi“, o împingea peste limitele exasperării. La sosirea lor, Stephen nu i se păruse mai bolnav ca de obicei, dar foarte repede se schimbase în rău și căderea fusese rapidă. Medicul — al ei — pe care îl adusese cu cincisprezece zile în urmă, pronunțase cuvintele fatale „ftizie galopantă“. Starea bolnavului era disperată. Viitoarea hemoragie, care putea surveni în orice moment, îl putea răpune.

— Cum dorești, zise ea, resemnată. Dar mă întreb ce te face să te sacrifici astfel.

— Există în el ceva ce nu poți înțelege, nici tu, nici altă persoană.

Florrie oftă adânc.

— N-a făcut nimic pentru tine, dragă, după câte știu eu.

— M-a făcut fericită.

Un zgomot pe culoar puse capăt conversației. Cele două femei luară o poză liniștită.

— Am întârziat?, zise el zâmbind.

Surâsul ce părea lugubru pe fața emaciată, scheletică,

străpungea inima lui Jenny. El refuza să vorbească de boala lui preferând s-o ignore. Această detașare eroică, depășea orice limită, dar știind ce mult detesta el orice semn de îngrijorare, ea îi zise cu o voce neutră, turnându-i ceaiul.

— Ne-am gândit să te chemăm, dar am crezut că trebuie să te lăsăm să-ți termini lucrul.

— Și am terminat, așa este, cu excepția câtorva detalii fără importanță. Asta îmi place.

Își frecă mâinile și acceptând o tartină cu unt, se așeză în fața feresterei.

— Ai terminat tabloul? întrebă Florrie mângâindu-și pisica.

— Da, am lucrat cât am putut de bine. Și cred că este reușit.

— După părerea ta, dar după a altora?

Florrie îi aruncă lui Jenny o privire cu subînțeles.

— Cine știe? răspunse Stephen degajat.

Observându-l din umbră, Jenny îi simțea emoția. Ochii lui adânc înfundați în orbite, străluceau degetele îi tremurau pe ceașcă.

— Ai lucrat mult la pânza asta, zise ea.

— Șase luni. Era foarte dificil, tehnic, să exprim sensul elementelor — fluviul în arierplan, pământul, aerul și apa... fără a compromite armonia subiectului central.

De obicei, nu vorbea de munca lui, dar îmbătat încă de efortul creator, dădu la iveală, pentru prima dată, gândul său cel mai ascuns.

— Și atunci? Ce va fi în viitor? întrebă Florrie cu buzele strânse.

— Numai Dumnezeu știe, replică Stephen cu indiferență.

— Sper că nu va mai fi un scandal ca la precedentele.

— Să sperăm, Florrie.

Zâmbi, evitând să se necăjească.

— Compoziția mea este din cele mai respectabile. Și ca să te asigur în totul, îți promit că nu va fi expusă.

Răspunsul lui avu darul s-o exaspereze pe Florrie.

— Cinstiți, mă surprinzi, Stephen! La ce bun să-ți pui toată simțirea, să pictezi și iar să pictezi ca un apucat,

zile întregi, pentru a nu arăta nimic din munca ta? Faptul că nu scoți nici un ban din lucrările tale, nu înseamnă nimic pentru tine?

— Nu, nimic. Ceea ce contează este că am ajuns la capăt. Mă duc să fac o scurtă plimbare, adăugă el ridicându-se.

— Nu trebuie să ieși, zise Jenny îngrijorată. Este frig afară, se lasă noaptea.

— Trebuie să ies. Știi bine că aerul îmi face bine, zise el privind-o afectuos.

Ea nu mai insistă și urmându-l în vestibul îl ajută să-și pună paltonul cumpărat de ea și îi întinse bastonul. Apoi, de la ușă îl urmări din ochi neliniștită, făcând în sufletul ei proiecte nebune pentru a-l vindeca.

Stephen mergea pe stradă cu pași lenți. Cea mai mică treaptă, ori cât de ușoară ar fi fost, îl făcea să-și resimtă propria debilitate. Picioarele îi erau grele. Evitând mulțimea, se îndreptă spre mare. Era lângă intrarea de la promenadă un chioșc rotund cu oglinzi între ferestre și el își privi fața, trăsăturile supte, slăbiciunea de necrezut, ochii umbriți, umerii căzuți, ca de om bătrân. Din instinct, făcu o grimasă și întoarse ochii. Nimeni nu știa atât de clar ca el ce îl aștepta; totuși rezistase la toate tentativele, la toate sfaturile. Nu, nu va sta în pat, își va continua efortul. Nu putea suporta ideea să fie izolat.

Ajunse la banca din fundul plajei, în spatele digului, de obicei neocupată și de unde se vedea largul. Se așeză respirând greu. Aerul pur și proaspăt, îi dădea o senzație plăcută.

Era un admirabil apus de soare, o fâșie de culoarea somonului deasupra orizontului alunecând spre un roz foarte palid și un verde deschis, toate nuanțele confundându-se, aliniindu-se fără contrast, luminoase și delicate, pe fondul gri-turturea al mării reci prevestind iarna. Nici una din culorile soarelui de la Turner, gândea el emoționat. Un moment, gândul îi fugi la acest pictor vizionar, colorist suprem, discret, morăcănos, excentric, ascunzându-și bătrânețea într-o cocioabă pe malul Tamisei, cunoscut de copiii din vecinătate sub numele de „bătrânul amiral Booth“. Noi suntem toți nebuni, mai mult de jumătate, își zise el, suflete pierdute,

desprinși de restul lumii, în permanent conflict cu societatea, copii iubiți, predestinați la nefericire. Cu excepția, adăugă el, a acelor care acceptă compromisul. Dinspre partea sa, l-a refuzat întotdeauna. Încă din tinerețe l-a chinuit, l-a obsedat dorința să prindă cu toată mâna frumusețea pe care o ascundea suprafața lucrurilor. În singurătate, pe tot parcursul luptei sale își urmase destinul, dar cine va ghici vreodată orele lungi, triste și goale pe care le-a trăit el, foarte rar întrerupte de clipe de exaltare? Nu regreta nimic; o pace stranie cobora în el. Era singur cu durerea lui, cu disperarea, suferința, cu toată ostilitatea lumii.

Pe cer, culorile se ștergeau și opera lui îi defila încet pe sub ochi, toate pânzele, până la ultima, cea mai mare, cea mai frumoasă. Această dispoziție creatoare, sau mai degrabă sfârșitul ei, produsă de strania unire dintre boala și arta sa, îi dăduse puterea de a domina timpul și moartea, de a-și picta partea lui de eternitate. Cu cât boala i se agrava, cu atât forțele îi creșteau, înnoite misterios. Acum, când se știa condamnat și când izvorul de energie fizică îi secase, oboseala îl copleși. „Trebuie să vorbesc astă seară cu Jenny, gândi el, este timpul să ne întoarcem acasă... Vom pleca spre Cable Street, la sfârșitul săptămânii. Rafael a murit la treizeci și șapte de ani... de ce m-aș plânge eu?”

Îl scutură un frison ușor. Noaptea venise și el mergea în direcția lui Row. Un pas vioi în urma lui, o voce veselă, îl făcu să se întoarcă. Un tânăr scund și energic venea spre el. Era Ernie, foarte „jurist” — costum sobru și pălărie melon — cu o umbrelă închisă sub braț.

— Eram sigur că te găsesc aici.

El încetini pasul, potrivit-l cu cel al lui Stephen.

— Ce mai faci?

— Foarte bine, Ernie. Vii de la birou?

— Nu. Am trecut deja pe la mine și am luat ceaiul. Mă duc la cursuri. Dar tanti Florrie m-a rugat să te caut.

— „Dumnezeule mare, gândi Stephen, sunt deja decrepit încât îmi este necesar un ghid?” Cu cea mai bună intenție, tovarășul lui îi luă brațul și îl susținu. Dar bănuielile lui Stephen se spulberară când Ernie strigă:

— Nu ți se întâmplă prea des să ai o vizită. Și musafirul ține mult să te vadă.

— O vizită? Cine să fie?

— Nu știu. Un tip foarte elegant, într-o mașină frumoasă.

Stephen încruntă sprâncenele. Ce mai voiau de la el? Să fie tatăl lui, sau unchiul Hubert? Era greu de crezut. Sau încă vreun emisar al lui Claire, purtător neîndemânatic al câtorva oferte de ajutor? Îl îngrozea această variantă.

— Poate un medic mare, un specialist, riscă Ernie, ca întotdeauna optimist. Cu relațiile tale, totul este posibil. Cu puțin noroc vom merge la pescuit de scoici, anul viitor, ca odinioară.

Flecăreala lui Ernie îl distra. Traversară orașul care se pregătea de dormit. Când dădură colțul cheiului înspre port, văzu în fața pescăriei un automobil negru.

— Iată-ne ajunși, zise Ernie oprindu-se. Scuză-mă. Trebuie să fug dacă nu vreau să întârzii de la cursuri.

Sus, pe scară, Stephen se opri pentru a-și trage suflul, dar imediat ușa se deschise și Florrie îl pofti înăuntru.

— A venit cineva să te vadă. Un străin.

I se simțea în glas surpriza.

— În salon, adăuga ea.

Aștepta desigur o întrebare pe care el nu i-o puse. Își scoase paltonul, operațiune înceată și dificilă, care îi dădu timp să reflecteze și ajunsese în „salon”. Era o cameră dezordonată din cauza șevaletului lui Stephen și a mării lui pânze. Un foc, în grabă aprins, fumea în căminul înnegrit. Așezat în unicul fotoliu, cu picioarele încrucișate, un bărbat de statură mică, cu un ten șters, care îi vorbea lui Jenny, se ridică la apariția lui Stephen.

— Sunt fericit să vă văd, domnule Desmonde.

Manierele lui politicoase și rezervate se potriveau cu ținuta impecabilă, cu perla neagră de la cravată, cu pantofii strălucitori. Stephen îl recunoscuse și nu catadicsi decât să arunce o privire pe cartea de vizită gravată, pe care vizitatorul i-o întinse. Jenny se scuză imediat și ieși.

— Da, am o mare plăcere să fac în sfârșit cunoștință cu dumneavoastră, dragă domnule Desmonde.

— Ne-am mai întâlnit deja.

— Unde dragă domnule?

— La Paris, replică Stephen fără a-și pierde calmul. Acum cincisprezece ani. Eram în mizerie, muream de foame, n-aveam nici un ban în buzunar. V-am oferit atunci pânzele mele. N-ați catadicsit atunci nici măcar să le priviți.

Tessier clipi din pleoape, dar nu-i trebui mai mult pentru a-l descumpăni. Înaintă cu brațele deschise, într-un fermecător gest de scuze.

— Astăzi este invers, dragă domnule. Am venit la Londra numai pentru a vă vedea și am avut cele mai mari dificultăți pentru a vă găsi. I-am scris lui Charles Maddox, fără succes. Am fost împreună la dumneavoastră, în Stepney. Nu erați acolo. Numai perseverența mea m-a ajutat să obțin adresa dumneavoastră de la domnul Glyn. Vedeți cât de mult ținam să vă văd?

— Regret că v-ați dat atâta osteneală, zise Stephen.

— Sunt recompensat de plăcerea de a putea să vă salut.

Tessier se așază în fotoliu și, punându-și pălăria pe genunchi, îl fixă atent pe Stephen, într-un fel de admirație.

— Chiar dacă n-aș fi putut să văd această magnifică compoziție — el schiță un gest respectuos spre pânza de pe șevalet — aș fi știut că mă găsesc la un artist. Aceste mâini... această față... dar să nu pierdem timpul. Domnule Desmonde, am bucuria să vă informez că la Paris, se manifestă un interes tot mai mare pentru opera dumneavoastră. Una din picturile dumneavoastră, *Călugărițe revenind de la slujbă* aparținând lui Campo, a figurat în ultimul timp în vitrină la Salomon et Comp o casă fără mare importanță. Georges Bernard, unul din cei mai mari critici de artă, a văzut-o și-a admirat-o foarte mult. Ziarele au vorbit de dumneavoastră. Au lăudat *Călugărițele*. A doua zi, pânza s-a vândut. Dar Campo, în ciuda celor șaptezeci de ani ai lui, nu este un imbecil. Avea de la dumneavoastră douăzeci de pânze de la începuturile dumneavoastră în Franța, studii de la

circ, dintre care una magnifică: *Cai în furtună* și altele din prima perioadă spaniolă, pe care a trebuit să i le dați drept gaj, pe timpul când lucrați cu Modigliani. Le-a dus pe toate la Bernard, permițându-i să-și aleagă pentru sine câteva — alegere care s-a oprit la pânza cu cai — și i-a cerut să patroneze o expoziție. S-a ținut acum două luni la Salomon și din nefericire, folosese cuvântul cu intenție, toate pânzele s-au vândut. Dar la prețuri pe care dumneavoastră însăși le-ați socoti derizorii. Pe scurt, n-a mai rămas nici un Desmonde în tot Parisul. — Mă înșel: chiar după prima „îmbulzeală“ patroana unei băcănii dintr-un sat normand, a oferit un delicios pastel reprezentând două fete, nesemnat, dar aparținând vizibil dumneavoastră. Poate vă mai amintiți.

— Perfect... Fetele Cruchot.

— Chiar acesta este numele. Știți, dacă vă interesează, că pastelul s-a vândut cu cincisprezece mii de franci.

— E perfect, zise rece Stephen. Asta cred că i-a plăcut mult coanei Crouhot.

— În sfârșit, domnule Desmonde, nu mai insist. Situația este foarte clară. Sunteți cunoscut ca un om ajuns. Cunoscătorii cer tablourile dumneavoastră, le pretind sus și tare și dumneavoastră care ați păstrat aproape toate lucrările, sunteți stăpânul pieței. Dacă-mi faceți marea favoare de a-mi acorda încredere, vă asigur că nu veți regreta.

Stephen suportase acest val de cuvinte fără să se miște, sprijinit cu un cot de șemineu. Se simțea slăbit, la capătul puterilor, amenințat de unul din accesele prelungi de tuse care îl lăsau fără voce, trădându-i starea precară a sănătății. Îl înăbuși cu un imens efort de voință.

— Vă mulțumesc pentru interesul care mi-l purtați. Dar nu simt nici nevoia, nici dorința să-mi vând pânzele.

Luat din scurt, Tessier își regăsi repede siguranța.

— Natural, domnule, nu se vorbește unui artist ca dumneavoastră despre problema banilor, reluă cu o voce mângâietoare. Alte considerații intră în joc. Reputația. A trecut mult timp de când ați devenit cunoscut.

— Nu mă privește. Numai un mediocru poate tânji...

— Dar renumele, gloria, domnule?

— M-ar face ele mai mare decât prezenta mea obscuritate? Eu n-am încercat niciodată să plac publicului, ci numai mie.

— Domnule Desmonde — permiteți-mi să vă numesc dragă maestre — ... mă întristați. Aveți o operă mare de oferit umanității. Nu aveți dreptul să o ascundeți, privând-o de acest privilegiu. Amintiți-vă parabola din Sfânta Scriptură.

La această aluzie biblică, venind de la unul din cei mai șmecheri traficanți de tablouri din Paris, luptând mereu cu tusea, Stephen nu-și putu reprimă un surâs vag, ce schimonosi trăsăturile obosite ale chipului său.

— Acum câțiva ani, am realizat o pânză valoroasă, Mi-au ars-o.

— Uitați incidentul. Piața, adică timpul și circumstanțele sunt favorabile, infinit mai favorabile acum. Dragă maestre, vă conjur: dați-mi ocazia să încoronez fruntea dumneavoastră cu laurii gloriei.

— Nu eu am conceput o anume manieră de a picta, o anumită interpretare a frumosului pe care o vreau perfectă. Dacă opera mea valorează ceva, își va avea locul ei într-o zi — mai târziu, când nu voi mai fi. Între timp, pentru că am trăit cu pânzele mele, înțeleg să păstrez și să mor în mijlocul lor.

În tăcerea care se lăsă, Tessier își balansă un picior. Expresia feței lui Stephen îl deruta. „Încearcă să se răzbune pentru că i-am refuzat odată picturile? Artiștii sunt oameni foarte surprinzători, imprevizibili. Nu, gândi el. Omul ăsta e sincer. Puți îi pasă lui dacă Tessier ia sau nu pictura lui“. Și descoperind deodată pe trăsăturile lui Stephen o oboseală extremă, în sufletul lui se făcu lumină.

— Domnule, zise el în sfârșit, într-un fel din care dispăruse orice afectare, nu e nevoie să vă spun cât mă atinge și cât mă pedepsește refuzul dumneavoastră. Nu vreau să vă agasez. M-ați putea bănuși de a fi un negustor care nu se gândește decât la afacerile lui, la profituri. Și este adevărat într-un sens, dar în același timp eu apreciez frumusețea. Și o iubesc. Această compoziție

pe care eu o am sub priviri, pe care o contemplan cu deliciu, este — permiteți-mi s-o spun — superbă. Spuneți-mi prețul și vă dau cuvântul meu de onoare, o voi face cadou ministrului Artelor Frumoase la Luxembourg. Sunt serios, vedeți și intențiile care mă împing nu sunt chiar de disprețuit.

Privirea lui Stephen se împlânzi, dar încă o dată, clătină sceptic din cap.

— Permiteți-mi luxul final de a refuza oferta dumneavoastră.

Și, cum celălalt tocmai protesta:

— Dar vă fac o promisiune. Ați vorbit de un termen de trei luni. Mergeți în Cable Street, la Stephney... cred că pot să vă asigur că nu veți fi dezamăgit.

● lungă liniște.

„Dumnezeule, gândi Tessier, este bolnav, o să moară... și el o știe.“ Îl scutură un frison — el iubea viața și plăcerile ei, singură voce a aceasta îl făcea să pâlească. Și deodată fu tot numai zâmbet.

— Foarte bine, zise el vesel. Accept. Este perfect clar. Dar nu vreau să abuzez de timpul dumneavoastră... aveți zile grele de trudă... sunteți obosit...

Delicatețea îi sugera că nu trebuie să-și prelungească prea mult vizita. Își luă servieta întinzându-i mâna.

— La revedere, scumpe maestre.

— La revedere.

Cu o ultimă privire spre tablou, Tessier, care trecea pragul, se reîntoarce și cu un gest teatral dar poate plin de demnitate, îl îmbrățișă pe Stephen sărutându-l pe amândoi obraji.

Odată plecat negustorul, Stephen, tot în picioare dădu drumul accesului de tuse care-l tortura. Criza dură câteva minute, apoi, încovoiat căută să-și tragă sufletul. Jenny îl găsi sprijinit de șemineu.

— Cine era, Stephen?

— O relație de la Paris.

— N-am văzut niciodată asemenea eleganță. Ce voia?

— Ceea ce ar fi trebuit să facă de mult timp. Să cumpere tablourile mele. Va reveni Jenny... în trei luni... Poți avea încredere în el. Nu este un șarlatan...

Jenny îl privea atentă, plină de anxietate.

— Ești la capătul puterilor, dragul meu. Lasă-mă să te așez în pat.

Se supuse, dar cu un efort supraomenesc, el reuși să se îndrepte.

— Nu... nu încă... după ce voi lăcui *Tamisa* mea...
Își trecuse brațul în jurul taliei ei și-și contempla opera.

Un surâs îi flutura pe buze.

— Să știi că avea un aer foarte sincer când mi-a spus că este foarte frumos!

CAPITOLUL 7

INTR-O DUPĂ-AMIAZĂ DE APRILIE A

anului 1937, un bărbat, sau, mai precis un preot bătrân și un băiat — cu palton albastru lung, ciorapi și pantofi cu cataramă — coborau din autobuz, la capătul Vauxhall Bridge, se întorceau în Grosvenor Road și prin Embankment, pătrundeau în liniștita incintă de la Millbank. Un timp superb. În aerul dulce și proaspăt se simțea primăvara. În grădinile de la Westminster narcisele își clătinau căpșoarele și lalelele unduiau mândre. Pe peluze, castanii albi de flori aruncaseră un covor de nea. Sclipind în soare, Tamisa își vălurea panglica aurită. Mai departe se zărea Saint Paul și domul său. Big Ben sună încet ora, apoi încheie cu trei note grave.

Cei doi Desmonde — bătrânul și tinerelul care se numea Stephen — mergeau încet, pentru că rectorul, la fel de drept în ținută, suferea totuși de reumatism. Puțin înainte de a ajunge la extremitatea străzii, o traversară pentru a urca treptele unei clădiri mari, protejată de garduri înalte. Rectorul își ridică pălăria, aruncă o privire spre cer, spre râu, spre edificiile maiestuoase care îl mărgineau. Apoi clopoțelul sună și intrară în Tate Gallery.

Era lume puțină Traversând galeria centrală, neglijându-i pe Turner, Whistler, Sergeant, Constable și Gainsborough, se îndreptară spre stânga pentru a intra, în sfârșit, într-o sală la vest, luminată de soare. În fața lor, pe zid, înrămat cu un gust ales, trei tablouri se ofereau vederii. Și amândoi le contemplară în tăcere. Apoi rectorul începu:

- Ești fericit la Horsham?
- Foarte fericit, vă mulțumesc.
- Ți place școala?
- Destul.

— Primul an este întotdeauna mai greu. Dar după aceea te obișnuiești. Ți-ai făcut prieteni, sper.

— Da, domnule. Am doi prieteni. Jones cel mic și Pigott.

— Nu te tratează rău, nu?

— O, nu! Trebuie să te supui când țipă monitorii, dar când ești atent, totul merge bine.

— Perfect!

Conversația, atât de asemănătoare celei pe care o avu-
sese odinioară cu Davie și cu celălalt Stephen, îl mișca
până în fundul inimii. Da, odinioară... El nu mai era
decât un bătrânel amestecând prezentul cu trecutul,
luând uneori pe acest mic Stephen, drept celălalt, crezân-
du-se în compania fiului atât de iubit. Semănau mult,
desigur — copilul avea tonul delicat al tatălui, fruntea
largă și ochii de un albastru profund, același cap semeț
pe umerii fragili. Avea aerul unui gentleman, mulțu-
mită lui Dumnezeu, un adevărat Desmonde. Și Christ's
Hospital, căruia i-ar fi preferat, natural, Malborough,
era o școală excelentă care va face din el un adevărat
bărbat. Văzând circumstanțele, putea să se socotească
norocos că a obținut pentru el o bursă — erau foarte
căutate — căci timpurile erau grele. Uniforma îi venea
foarte bine acum... astăzi dejunaseră la Simpson pe
Strand; atenția, al cărei obiect fusese, era amuzantă și
măgulitoare și îi insuflase o bună dispoziție mult mai
mare decât sticla de Chablis pe care o comandase în mod
excepțional. Vinurile nu mai erau la fel de bune ca în
tinerețea lui.

Dorința de a semăna grâu bun, sentimentul datoriei,
îl împinsese contra voinței, să pronunțe o scurtă predică.

— Noi ne punem multe speranțe în tine, băiatul meu.
Onorează-ți numele. Ți știi bine lecțiile?

— Cred că da, domnule. Susținem un examen general
înainte de a pleca în vacanță.

— Te-ai descurcat bine?

— Am fost bun la engleză și la aritmetică.

O umbră învălui fața rectorului, o întrebare îi ardea buzele și nu o putea ascunde:

— Și la desen?

— Oh, desenez foarte urât. Nu știu să țin un creion în mână.

Rectorul respiră ușurat și îi aruncă o privire duioasă nepotului, care zise:

— Mama mi-a recomandat să vă spun că am luat nota maximă la religie.

— E bine... e foarte bine, murmură Bertram Desmonde. Cine știe? Poate marea speranță a vieții lui se va împlini, dacă Dumnezeu îi dăduse o viață atât de lungă. Își puse mâna cu vinișoare albastre pe cea a copilului și o bătu ușor.

Stephen roși și privi în jurul lui, încercând să afle dacă-l observa cineva. Deși bunicul trezea în el un amestec de constrângere și de respect suscitându-i puțin amuzament — tristă soartă a celui care se apropie de tinerețe — aceste ieșiri în doi erau departe de a-i displace, mai ales în cursul trimestrului. Prânzul, într-un restaurant ales de el, urmat de un film la cinematograf și de un pelerinaj inevitabil la Tate, rupeau în mod plăcut monotonia cursurilor. Dar azi era începutul vacanței de Paști și după o despărțire de mai mult de două luni, copilul era grăbit s-a vadă pe maică-sa care îl aștepta în gara Waterloo să-l ducă acasă. De mai multe ori, dar nu fără tact, întrebasese ce oră este și era gata să-și repete întrebarea când intra un grup de școlărițe însoțite de învățătoare.

Erau poate vreo douăsprezece, în fuste de un verde închis și în jachete de aceeași culoare cu insigna pe buzunare, pălării de paie, cu panglică verde legată sub bărbie. Toate purtau mănuși de piele maro, ciorapi negri și pantofi cu tocul jos.

În costum din stofă de lână, învățătoarea era palidă și serioasă, cu capul descoperit, purta ochelari și avea în mână un carnetel cu notițe pe care îl consulta din când în când. Se opri în fața lui Bertram și a lui Stephen, ignorându-i însă cu desăvârșire.

— Și acum, anunță, am ajuns la Desmonde, trei remarcabile tablouri achiziționate în 1930. Primul, inti-

tulat *Circul*, se distinge printr-un minunat simț al culorii și al compoziției și datează din perioada franceză a artistului. Rețineți în mod special grupul de clowni, în prim-plan, și emoția internă a tinerei femei pe bicicletă... Al doilea tablou, *Eșarfa albastră*, pe care desigur l-ați mai văzut în reproducere, este un portret al soției pictorului. Observați aici absența convenționalismului și puternica originalitate care este caracteristică întregii opere a lui Desmonde. După cum vedeți, personajul nu este nici tânăr, nici frumos, dar cu o colorație subtilă, o strălucită simplitate a tușei, un ritm de necrezut, autorul ajungând să creeze o extraordinară impresie de frumusețe. Observați, de asemenea, că prin fereastra lângă care stă ea se zărește, sugerată cu finețe, strada, unde se joacă câțiva micuți sărmani. Acesta este subiectul tratat într-un alt Desmonde, bine cunoscut, *Jocul*, al cărui original se află la palatul Luxembourg din Paris. ... Cel de-al treilea și cel mai important tablou este ultima lucrare a artistului și este considerată drept cea mai frumoasă. Este, după cum vedeți, o vastă compoziție cu estuarul Tamisei, exprimând curgerea neîncetată și febrilă a fluviului.

Învățătoarea se aplecă asupra notițelor ei.

— Notați de asemenea, copii, că nu este vorba aici de o reprezentare livrescă sau picturală. Observați cu grijă, aceste abile deformări voite, îndrăzneala și subtilitatea culorilor, divizarea expresivă a tonurilor, proiecția pe pânză a unei drame interioare a spiritului. Vedeți cum lumina pare să fie emanată din pânză, tâsnind — luminozitatea conferind o intensitate remarcabilă lucrării. Într-un fel, ea amintește strălucirea marilor tablouri ale lui Rubens. Dar Desmonde nu a fost numai un pictor revoluționar. Deși impresioniștii s-au inspirat din Turner, aici se văd, în primele tablouri, influențe din Manet, Degas și Monet. Unii au mers până la a pretinde că în perioada spaniolă a fost influențat de Goya. Dar a studiat de aproape maeștrii, depășindu-i. A știut să recunoască frumusețea sub toate formele ei și conștiința sa l-a constrâns să nu folosească o tehnică ce nu era a lui. Era în toate sensurile cuvântului, un individualist, a cărui operă, chiar când se specializează, îmbrățișează

viața întreagă, un artist absolut original, care a rezistat tuturor tentațiilor, deschizând o eră nouă în expresie. Privind aceste pânze, știm că el n-a trăit degeaba.

Învățătoarea își abandonează notițele și deveni mai firească.

— Aveți să-mi puneți vreo întrebare?, zise ea după ce învălui grupul cu o privire circulară.

Una din tinerele fete, vecina ei, vorbi pe un ton de elevă preferată:

— A murit, domnișoară?

— Da, Doris. Foarte tânăr și tragic — obscur și necunoscut.

— Dar, domnișoară, tocmai ați spus că a fost un mare pictor?

— Da, Doris, dar ca mulți alții, a trebuit să moară pentru a cunoaște gloria. Vă mai amintiți ce v-am spus despre sărăcia lui Rembrandt, a lui Hals, aruncat la groapa comună; despre Gauguin, care fără un ban, nu reușea să-și vândă pânzele, despre Van Gogh...

— Da, domnișoară... nu au fost înțeleși, s-au înșelat...

— Toți facem greșeli, draga mea... Gladys, încetează să mai fornâi pe nas.

— Sunt răcită, domnișoară.

— Atunci, folosește-ți batista... Cum ți-am spus, Doris, Anglia s-a putut înșela asupra lui Desmonde, dar ea a știut să-și recunoască magnific greșeala. De aceea putem admira aceste trei pânze la Tate. Și acum, urmați-mă, nu întârziați, copii, vom trece imediat la Sar-gent.

Când dispărură la capătul galeriei lungi, rămas nemîșcat, rectorul își reluă contemplarea. De câte ori, în acești ultimi ani auzise el, timid mai întâi, apoi mândrindu-se tot mai mult cu fiecare zi, acest panegeric al fiului său, aceste fraze aproape excesive pe care tocmai le folosiseră tânăra învățătoare în fața elevilor ei! Cândva, aceste pânze erau un eșec sigur și chiar cei care ar fi trebuit să se priceapă mai bine la pictură se înșelaseră. Stephen, fiul său, un mare artist... da, acum, și fără rezerve se vorbea de geniul său. Dar el, tatăl nu simțea nici mândrie, nici triumf, ci mai degrabă uimire și

tristețe gândindu-se la suflerintele lui, la decepțiile lui. Pentru asta trudise atât? Unei picturi, fie ea o capodoperă, merita să-i sacrifice totul? Ce mai este frumusețea după toate astea, dacă oamenii mor martiri, prigo niți, precum sfinții altădată? I se părea, studiind aceste tablouri, că bătălia dintre artă și viață nu se va sfârși — se străduia să găsească acele calități care lui nu i se relevaseră niciodată. Încet, copleșit de regrete, clătină din cap. Nu înțelegea. Se va înclina în fața opiniei experților cum făcuse întotdeauna, dar, în fond, judecățile lor îi rămăneau indescifrabile, enigmatice, la fel de complete cum rămânea pentru el viața fiului său în toate faptele lui, și mai ales în acea totală, de neînțeles absență de căință în ultimele sale momente. Va păstra întotdeauna garvat în memorie și în inima sa îndurerată, ultima scenă când, chemat de Glyn, într-o dimineață cenușie de iarnă, în micuța cameră din fundul casei din Cable Street, își găsisse fiul la capătul puterilor, înspăimântător de palid și abia respirând, fără glas, cu laringele măcinat atât de rău că nu mai putea să înghită, cu un carnet și un creion la căpătâi și ca și cum asta n-ar fi fost destul, cu un baston lung, prevăzut la un capăt cu o bucată de cărbune cu care, culcat în pat, mai trasa, chiar în pragul morții, ciudate forme pe perete. Cu inima sfâșiată, Bertram ar fi vrut să-i spună niște cuvinte de afecțiune, de consolare, forțându-se în ceasul al doisprezecelea, să readucă în fața Domnului acest suflet rătăcit, dar în mijlocul unei rugăciuni, Stephen întinsese o hârtie pe care scrisese cu o mână tremurând: „*Ce păcat, tată... nu ți-am făcut niciodată portretul... ai un cap atât de frumos!*“ Și lucru de necrezut, rătur nat pe pernă, începu să schițeze profilul tatălui său. Ultimul portret... creionul îi scăpă dintre degete și nu mai mișcă. Apoi, în timp ce Bertram rămăsese zdrobit pe scaun, rece și riguros, Glyn luase în ipsos, masca mortului.

— Dumnezeu! strigase Bertram, trebuie cu adevărat... este indispensabil?

— Da, îi răspunse Glyn, foarte sumbru. În viitor asta va fi pentru mulți un izvor de credință și de perseverență.

În sfârșit, l-au înhumat la Stillwater și Stephen și-a găsit liniștea în umbra bisericii, sub mângâierea vânturilor ce băteau dinspre dealuri, alături de strămoșul său, cruciatul.

Nu fără efort, rectorul se scutură, trecutul... se duse la ce bun să porți doliu fără sfârșit?

— Vino, băiatul meu. Înainte de a o întâlni pe mama ta, îți ofer o înghețată la Buszard.

Luară autobuzul spre Oxford Circus și, apoi așezați la o măsuță de marmură, în vechea cofetărie, rectorul își privea nepotul mâncând o înghețată de zmeură.

— E bună?

— Nemaipomenită. De ce nu luați și dumneavoastră una?

Mișcat, Bertram clătină din cap.

— Îmi plăcea când eram de vârsta ta. Făceau atunci bomboane cu nucă de cocos, care erau excelente. Mâncam din astea foarte des.

Surâse vag.

— Rețeta e veche de peste un secol.

Ieșind, se opri la o tarabă de mahon și cumpără de o liră, o cutie cu bomboane roz și albe. „Sunt sănătoase, gândi el luând cutia frumos învelită, nu poate să-i facă rău.”

Gara era aproape. Și sub ceas, înaintea orei stabilite, tânăra mamă, foarte simplă în rochia de serj negru, siluetă ce se pierdea în mulțime, își aștepta fiul. Dar copilul o văzuse și alergă spre ea. Se aplecă și-l luă în brațe.

Nu departe, rectorul, discret, întoarse privirea, dar nu se putu abține să facă o ramarcă... Aceste două ființe se iubeau profund. Și văduva fiului său... era cu adevărat o creatură blândă, modestă, care trăia acum cu cumnata ei într-o căsuță din Cliftonville, în cel mai bun cartier din Margate. Prețurile tablourilor lui Stephen erau în continuă creștere. Negrul pe care îl purta era doliul după o ființă dragă — ea trebuie să-l fi iubit mult mai mult decât a crezut la început. Cei doi se îndreptară spre ea.

— Sper că Stevie s-a purtat bine.

— Foarte bine.

Bertram ar fi vrut ca ea să nu fi folosit această abreviere.

— Am petrecut împreună câteva ore frumoase.

— Sunteți atât de bun că-l scoateți.

— Și dumneavoastră foarte bună că mi-o permiteți.

Se întreținură câteva minute. Apoi se făcu liniște. Mama își privea fiul care se întoarse spre bunicul lui.

— Vă mulțumesc mult pentru această minunată plimbare.

Își strânseseră mâinile. Reverendul îi privea plecând, îndepărtându-se la braț amândoi, urmărindu-i cu privirea până când îi pierdu din vedere și suspină.

Deși orologiul era deasupra lui, își consultă ceasul. Trenul pleca peste un sfert de oră. Caroline trebuie să se fi aflat în piața Halborough și apoi trebuie să-l aștepte la gară. Se vor reintoarce cu autobuzul. De la moartea Juliei, cu doi ani în urmă, ea devenise mult mai puțin nervoasă. Veghea asupra confortului lui și el o făcuse să îndrăgească bungalovul unde se afla acum casa parohială. Casa era mică, dar foarte plăcută și călduroasă iarna. O fată bună, Carrie! Cât a fost de fericită când Claire îi dăduse acel mic cocker. Ah! Claire... Claire... Dacă numai... dar nu, nu trebuie să se rătăcească pe tărâmul viselor moarte. Făcu turul chioșcului de ziare. — nu era nimic de citit, numai scandaluri, stupidități. Pentru a încheia, cumpără *Cornhill Magazine*. Poate va găsi aici un subiect de predică. Aproape terminase lucrarea lui Denton, dar ideile nu le mai reținea la fel de ușor ca în vremurile de altădată.

Își găsi un colț într-un compartiment de clasa a treia — se dusesese timpul clasei întâi — și când trenul se puse în mișcare, se așternu pe citit. Dar lumina scădea, vederea îi slăbise și lampa lumina prost. Brusc îl inundă oboseala, iar meniul pe care micuțul îl alesese, sau poate vinul de Chablis, îl toropiră. Închise ochii. Oare dormea? Sau asculta cântecul ritmat al roților care păreau că repetă la nesfârșit numele fiului său dispărut.

Se înnopta. Trenul alerga în câmpia întunecată.

Nr. de coli: 24,5. Format: 16/54×84.
Apărut: 1994.

Tiparul executat sub cda 208/1994,
la Imprimeria de Vest, Oradea.
Str. Mareșal Ion Antonescu nr. 105.
România

Colecția „Romanul de dragoste“

Romanul „Mormântul cruciatului“ este povestea tulburătoare și tragică a lui Stephen Desmonde care, renunțând la o carieră confortabilă hărăzită de familie, se angajează de tânăr, cu o excepțională tenacitate, pe drumul plin de privațiuni al artei. Acest drum este ilustrat printr-o manieră de o extraordinară sugestivitate, de peregrinările geografice și sentimentale ale eroului, pline de frustrări și speranțe, de renunțări și reveniri, având ca punct final *capodopera*. Această capodoperă – realizată cu prețul vieții sale – nu poate fi despărțită de Jenny, femeia care l-a iubit cu patimă și devotament până la capăt.

ISBN 973-96366-4-0

Lei 2900

Editura „CELINA“

Scanare și prelucrare digitală

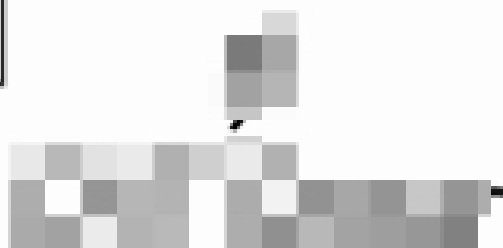
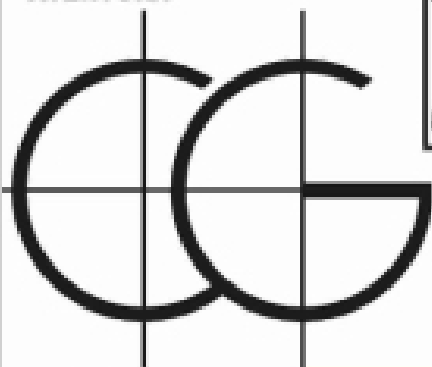

AVENTURA

EM

de

Anonim

COLECȚIA SFINX

COLECȚIA SFINX

2025

fondată în 1895
bpt
serie nouă

